

Alessandro D'Avenia

dalykai, kurių niekas nežino

Alma littera

Alessandro D'Avenia

dalykai, kurių niekas nežino

Iš italų kalbos vertė *Ramunė Vaskelaitė*

Alma littera

VILNIUS 201[illegible]

UDK 821.131.1-31
Da454

Versta iš:
Alessandro D'Avenia
COSE CHE NESSUNO SA
Arnoldo Mondadori Editore S.p.A.,
Milano, 2011

Ši knyga yra grožinės literatūros kūrinys. Vardai, personažai, vietos ir nutikimai yra arba autorės vaizduotės kūriniai, arba naudojami kaip meninė priemonė. Bet koks panašumas į tikrus įvykius, vietoves ar asmenis yra visiškai atsitiktinis.

Leidėjas visomis išgalėmis ieškojo, kas atsakingas už dainų tekstų platinimo teises, bet nepavyko rasti.

ISBN 978-609-01-0717-1

© 2011 Arnoldo Mondadori Editore S.p.A., Milano
© Viršelyje panaudota nuotrauka, Marta D'Avenia
© Vertimas į lietuvių kalbą, Ramunė Vaskelaitė, 2012
© Leidykla „Alma littera", 2012

Mano sesėms Elizabetai, Paolai ir Martai –
gyvenimo man dovanotiems perlams

Jei trumpaamžis žmogus pasirinkti galėtų, ką nori,
Nieko nelaukęs, aš tėvo grįžtamą dieną sau rinkčiaus. *

Homeras *Odisėja,* XVI, 149–150

* Čia ir toliau „Odisėjos" vertimas A. Dambrausko.

PROLOGAS

Jai sukanka keturiolika, ji sėdi valties priešakyje. Akis, žalias, besišypsančias, ilgesingas, lyg magnetas traukia horizontas – linija pernelyg ryški, kad nekeltų baimės. Pasaulis – kriauklė. Atsišaukia šviesai, atiduoda visą, kurią gauna, net ir šešėlių pavidalu. O šviesa – tik aušros potvarkis. Žiaurus, nes kai prieinama prie šviesos, prieinama ir prie verksmo.

– Atrodai kaip laivakė! – šūkteli jai tėvas, stengdamasis nustelbti vėjo, stumiančio valtį į Tylos užutėkio vandenis, ūžimą.

Ieškodamos grobio, vandenį kapoja žuvėdros, pailsusios tupia ant jūros. Sausas kranto kvapas – jau toli.

Margarita, atstačiusi nuogas kojas vėjui ir orui, pasisuka ir ant dugno lentos pastato šviežutėlius keturiolika metų. Sužiūra. Tėvo veidą nušviečia šypsena – jis tokio amžiaus, kai kiekviena linija ir raukšlė yra ten, kur ir turi būti, o veidas begėdiškai byloja, kas buvai, esi ir kas būsi. Vešlūs plaukai juodi, kaip Margaritos, akys, jeigu taip gali būti, dar juodesnės už plaukus, – Margarita žalias, skaidrias akis bus nugvelbusi iš mamos, – barzda ką tik nuskusta, oda pakvepinta odekolonu po skutimosi, kurį žmona dovanoja nuo tada, kai jie tapo sužieduotiniais.

Eleonora su mažesniuoju Andrėjumi liko namie ruošti šventinių pietų. Margarita, į sunertas rankas atremdama smakrą lyg į palangę, neva įsižeidusi perklausia:

– Plaštakė?

– Ne plaštakė, o laivakė!

– Kas ta laivakė?

Tėvas, akimirkai paleidęs vairą, metęs žvilgsnį į vėjarodes virves, prigludusias prie burės, atsako mosikuodamas rankomis, sakytum, žodžius pieštų:

– Senovės jūrininkai laivų pirmagaliuose skaptuodavo žmogaus figūrą, turinčią juos saugoti. Iš pradžių tik milžiniškas akis, kuriomis laivas matydavo kursą. Vėliau jos virto moteriškosiomis dievybėmis – gražuolėmis hipnotizuojančiu žvilgsniu, pajėgiu įsiūbuoti bangas ir įbaiminti priešą.

Margarita prisimerkdama juokiasi. Pasirąžo ir grįžta prie ankstesnės pozos. Nuvilnija plaukai – juoda vėjo iškedenta, šviesos išmaudyta kaskada. Ji graži ir nejudanti kaip laivakė, akys jūrinės – žalios rainelės drėgnos nuo ašarų, oro džiovinamų per greit, kad liktų bent menkas ženklas. Keturiolikos verkiama dažnai, nesvarbu, iš džiaugsmo ar iš skausmo. Ašaros nesiskiria, o gyvenimas toks trapus, kad lydosi kaip prie ugnies vaškas: nusineria vaikas, išnyra moteris.

Margarita pasiūbuoja kojomis, ir jūra į nuogas pėdas pažeria šviesos bei vandens konfeti; ji spardo horizonto liniją, bandydama ją sutraukyti. Bet linija lieka kokia buvusi. Įsistebeilija – tarp dangaus ir žemės ištiestas gyvenimo lynas, štai ji ant jo, laikanti pusiausvyrą. *A vita è nu filu** – visuomet sako močiutė Tereza savo krašto prigimtine kalba.

O keturiolikos nuogomis pėdomis savo lynu vaikštai lyg akrobatas, pusiausvyra būna stebuklas.

Gyvenimo vasara. Naujo amžiaus aušra. Tėtis ir ji, vieni burinėje valtyje, kelios dienos iki pradedant lankyti aukštesniąsias klases, per jos gimtadienį. Margarita akimirką užsimerkia, ištiesia nugarą ant karkaso,

* Gyvenimas – tai siūlas (sicil.).

išskečia rankas. Paskui vėl atsimerkia, ir nematoma galia pasiūbuoja burę. Vėjas. Jo nematai ir negirdi, kol nesusiduria su kliūtimi, kaip visų tų dalykų, kurių būta visuomet. Bent jau jūra atrodo be ribų, nors pragystama tik jas priėjus: atsitrenkus į kilį, virstama putomis, įsirėžus į uolą – garais, plakantis į paplūdimį – mūša. Grožis randasi iš ribų – visuomet.

Tėvas sulaiko vairą, prieina Margaritai iš nugaros, nustebina ją apkabindamas, pakelia. Visa nutvieskia šviesa, ji prasiskverbia pro odą, pasiekia kūną. Ją spaudžia tvirtos tėvo rankos, dengiamos baltų marškinių, atraitotų iki alkūnių. Su jūros kvapu susimaišo šiltas ir sausas odekolono po skutimosi kvapas. Tėvas įkniaubia nosį dukrai į sprandą, pabučiuoja. Kartu sužiūra į horizontą, ji susigėsta savo neramaus naujo kūno, jaučiamo veik kaip kaltė. Užtat linija, skelianti perpus dangų ir jūrą, tėvui esant šalia nebegąsdina, artinasi, kad būtų kirsta, ištyrinėta, perskrosta valties priekiu, it kokia popierinė scenografija.

– Esi gražiausia pasaulyje mergina. Mano perliukė. Džiaugiuosi! – sako tėvas, vėl bučiuodamas. Taip ją vadina todėl, kad vardas Margarita lotyniškai reiškia „perlas“. Tai jis kartojo šitiek kartų. – Lotynų kalba man sekėsi, – visuomet priduria.

– Vieną dieną galėtume nuplaukti į Siciliją. Noriu išvysti tą geltonąjį namą, apie kurį visuomet kalba močiutė, sodą su jazminų kekėmis priešais ir figavaises opuncijas, – sako Margarita senelės balsu, įsivaizduodama, kad tokių vaisių kaip iš jos pasakojimų, kaip ir granatų, geltonų ir baltų, tikrovėje negali būti.

– Nuplauksime.

– Pažadi?

– Pažadu.

„Perliukės“ šonus skalauja vandenys – taip pavadinta ir valtis.

– Kodėl visų valčių pavadinimai moteriški?

Tėvas neatsako, tyliai mąsto, žodžius traukia lyg iš šulinio dugno. Žinoti jos tėvas visuomet žino viską.

– Ant Ulikso laivo, nupiešto knygoje, kurią labai mėgau mažas, buvo užrašyta „Penelopė". Kiekvienas jūreivis turi uostą, namus, į kuriuos gali grįžti, nes turi ten jo laukiančią moterį, o valties pavadinimas jam primena, dėl ko plaukiama į jūrą...

Kalbėti tėtis moka. Panorėjęs būna poetas.

– Kaip tu turi mamą?

Tėvas palinksi.

– Tėti, aš bijau... pradėti mokslus licėjuje. Nežinau, ar seksis, ar patempsiu, ar patiks bendraklasiai... Ar būsiu kuo nors... Ar susirasiu vaikiną. Bijau lotynų kalbos, nesu tokia kaip tu...

– Žinai, lotynų kalba ir mane baugina... Vis dar sapnuoju, kaip esu klausinėjamas veiksmažodžių asmenavimo paradigmų ir nieko neprisimenu...

– Paradigmų? Kas jos?

– Na, pavyzdžiui... – jau įsileis į vieną iš savo beribių aiškinimų tėvas, bet dukra greit nukerta:

– Tėti, bijau, – ir akys apsipila ašaromis.

– Kad ir kas atsitiktų, juk esu aš.

– Žinau, bet nuo to baimė nedingsta.

– Vadinasi, gyveni.

– Ką nori pasakyti?

– Jei bijai, vadinasi, gyvenimas pradeda kreiptis į tave „tu". Tu tampi moterimi, Margarita.

Ji tyli, apmąsto žodį „moterimi". Tas gąsdina. Skleidžia per daug šviesos.

Tėvas ją suspaudžia dar tvirčiau.

Genujos įlanka, besidriekianti už jų pečių, tėčio glėbį padidina uolomis, pakrantėmis, kalnais, žemynais, jį išplėsdama iki begalybės, tarytum tėvo glėbiu glėbtų visa visata.

Margarita įkvepia gaivaus jo kvapo, pajėgaus nuraminti ir įtikinti, jog pasaulyje yra tam, kad jį ištirtų, kaip įsitikino per nardytojų kursus, kuriuos lankė šią vasarą.

Tylioji „Perliukė“ raižo jūrą – ta žyra lengva puta. Neatskirsi, kur džiaugsmo, kur baimės ašaros. Margaritos veide pirmosios plauna antras, visas pasaulis – gimtadieninė tėvo dovana dukteriai.

Tėvas ašaras nubraukia ištiestu smiliumi, panašiu į aprasojusį stiebą. Vieną parodo Margaritai – ašara žiba lyg perlas.

Paaiškina:

– Vieną kartą susapnavau labai gražią moterį, apsivilkusią baltu paltu. Žiūrėjo į mane ir šypsojosi. Aš paklausiau: „Iš kur tavo grožis?“ Moteris man atsakė: „Vienądien tu verkei, o aš tavo ašaromis vilgiau veidą.“ – Tėtis patyli. Paskui priduria: – Viskas bus gerai, Margarita, bus...

Margarita tais žodžiais patiki, pasitiki tomis rankomis. Juk negali žinoti, kad gero nebus, gal todėl ir toliau verkia iš džiaugsmo ir iš skausmo, nežinia, ko daugiau perlų, gaminamų jos akių, cheminėje sudėtyje. Norėtų to paklausti tėčio, bet susilaiko.

Šitų dalykų niekas nežino.

I DALIS

GROBUONIS

Taip, lengva kalbėti apie skausmą,
kai pačiam neskauda. *

V. Šekspyras.
Daug triukšmo dėl nieko

* Vertė K. Boruta.

– Mita spintoje, – pasakė vaikas motinai.

Margarita ir Andrėjus ką tik parėjo namo. Neišvengiamai artėjo mokslo metų pradžia, bet atrodė, kad šitas saulėtas rugsėjo sekmadienis nenorėtų taikstytis su faktu, jog atostogos už dvidešimt keturių valandų baigiasi. Kaip kiekvieną sekmadienį, jie buvo pas močiutę Terezą.

Margaritai paatostogavo ir širdis, ir oda: tais mėnesiais atrodydavo, lyg jūra, kaip ji elgiasi su naktiniu paplūdimiu, būtų gludinusi kūną ir sielą, o pakrantėje palikusi vieną iš tų spiralinių kriauklių, kurios saugo jos garsus ir paslaptis. Jai patikdavo glausti prie ausies kriauklę, puošiančią seną stiklinį staliuką pas močiutę, – ji gaivindavo atostogų prisiminimus, šnabždėdavo apie prarastus pasaulius, kurių liko tik neiššifruojamas aidas, nes niekas nemoka jo alfabeto.

Tai buvo atostogos baigus trečią vidurinės mokyklos klasę*, norėjosi, kad šitas laikotarpis tęstųsi iki begalės: jokių užduočių, jokių reikalingų perskaityti knygų. Tik licėjaus baimė – nauja mokykla, nauji moksladraugiai, nauji mokytojai. Beprasidedąs naujas gyvenimas, jo kontūrai neryškūs kaip akvarelės. Bet Margarita jautėsi tvirtai, buvo pasiryžusi paveikslą užbaigti. Spalvų skolino rugsėjis.

* Italijos švietimo sistema yra trijų lygių: nuo 6 metų pradedama lankyti pradinę mokyklą (mokomasi 5 metus), paskui einama į vidurinę, kur mokomasi 3 metus, vėliau lankoma aukštesnė vidurinė mokykla (licėjus ar pan.). Margarita yra baigusi vidurinę mokyklą ir ruošiasi lankyti licėjų. (Vert. past.)

Močiutė Tereza buvo raudonoji žuvelė, bent jau taip pasakė Andrėjus. Kita vertus, taip ji kalbėdavo ir pati, kartodama savo glaustąjį sicilietišką posakį: *Si vu' sapiri a verità, dumannala ai picciriddi**. Gyveno viena. Vyras, senelis Pietras, mirė prieš tris penkmečius. Dabar vienintelė jos draugija buvo anūkai ir Arielė – raudonoji žuvelė, gyvenanti stiklo burbule. Andrėjus į ją pražiūrėdavo valandomis: žuvelė prie pelekų turėjo baltą dryžį, dailutėlį išrantymą ir dvi didžiules neišraiškingas akis. Sukiodavosi stiklo rutulyje tarp apibrizgusių dumblių ir raudono koralo gabanos – vienintelis gyvenimo scenarijus. Puldinėjo, lyg kaskart atrastų ką naujo.

– Močiute, bet ar Arielei nenuobodu būti uždarytai vis tame pačiame kambaryje?

– Ne, Andrėjau, raudonųjų žuvelių atmintis *curta curta*** – trijų sekundžių, – paaiškino jam senelė, – ketvirtą jos viską pamiršta, švyst – ir vėl iš pradžios. Arielė savo dumblius kas tris sekundes išvysta pirmą kartą, į savo koralą irgi atsitrenkia pirmą. Visuomet *priato* – patenkinta, jai nepabosta niekad.

Andrėjus nebesakė nieko – dažnai pasislėpdavo tyliame paikame burbule, sudarytame iš susimaišiusių tikrovės ir fantazijos.

Einant laikui, močiutė Tereza per jų apsilankymus pradėjo labai dažnai kartoti tą patį – nežinia, kad būtų geriau įsiminta ar kad per daug skubėdama pamiršdavo, – todėl Andrėjus vienąkart ir tarė Margaritai: „Ta močiutė – kaip raudonosios žuvelės."

Margarita jį nužvelgė susidomėjusi, kuriam laikui liovėsi rašyti n-tąją trijų žodžių SMS ir pagalvojo, kad brolio DNR esama genialumo. Iš tikrųjų genialumas buvo savaiminis vaikiškas – vaikai sako, kaip yra: *Si vu' sapiri a verità, dumannala ai picciriddi.* Einant laikui, senelė darėsi vis panašesnė į Arielę – klausdavo, ar į tešlą įmušė kiaušinį, nors

* Jei nori žinoti teisybę, paklausk mažių (sicil.).

** Trumputėlė (sicil.).

būdavo ką tik įmušusi. Margarita kartais suirzdavo, bet Andrėjaus šitai netrikdė, nes kartoti vaikams – pats normaliausias dalykas; jis ir pats norėdavo, kad prieš miegą būtų sekama ta pati pasaka su tokiomis pat detalėmis.

Senoliams ir vaikams žodžiai yra ne tam, kad būtų aiškinama, teisinamasi, teisiama – jie kaip siūlo mazgai, jais patvirtinama, kad pasaulyje tebetvyro tvarka: *Cu' nun fa lu gruppu e la gugliata, perdi lu cuntu cchiù di na vota.* Šitaip kalbėdavo senelė, bet niekas nesuprasdavo, kad ji sako paprastą kaip jos receptai tiesą: kas nemezga mazgų, pameta siūlą. Taip ir gyvenime.

Jie parėjo namo nešini į riešutų spalvos popierių tvirtai įpakuotu tortu, aprištu viena iš raudonų juostelių, kurias močiutė laikydavo stalčiuje – niekuomet neatsimindavo kuriame. Margarita įžengė į savo kambarį ir leidosi apglėbiama rugsėjo saulės spindulių, srūvančių pro atlapotą langą. Įsijungė radiją, o veidrodis tarsi magnetas prikaustė veidą, kelios savaitės vis asimetriškesnį, patiriantį keistą transformaciją, kuri prasidėjo nuo skruostų tįsimo, skruostikaulių ryškėjimo ir žalių akių, pirma pernelyg apvalių, dubimo. Nematomos rankos minkė jos kūną lyg tortą, taip norėjosi į veidrodį panardinti savo rankas, kad pati dalyvautum tame paslaptingame rituale. Kūnas irgi atsiliepia – tai visuomet senas ir visuomet naujas gyvybės alsavimas.

Tikrindama besikeičiantį kūną, Margarita pakraipė veidą į dešinę ir į kairę, pasiguodė juodais, ilgais, paslankiais plaukais – šita savastis kartu su akimis jai patiko labiausiai. Užtat ausys atrodė per mažos, patimpčiodavo jas, tarsi galėtų pailgėti. Dantys balti ir taisyklingi, lūpos plonos, bet klusniai reiškiančios pačius skirtingiausius jausmus, krūtinė vos išryškėjusi.

Radijas kambarį pripildė žodžių, saulė – šviesos, vėjas – prieštaringų kvapų.

Maybe I'm in the black, maybe I'm on my knees.
*Maybe I'm in the gap between the two trapezes.**

Margaritos akys nuklydo į tuštumą. Ji prisiminė, ką pasakė tėtis valtyje, tie žodžiai buvo kaip ausyse skambantis priedainis, kurio neišeina išmesti iš galvos:

viskas bus gerai.

Išorinis pasaulis atrodė panašus į jos šokio laukiančią sceną ir, nors žiūrovai kėlė baimę, ji žinojo, kad užkulisiuose yra ją mylinčių ir palaikančių žmonių: tėtis, mama, brolis, močiutė, draugės.

Į Margaritos šventovę nepasibeldęs įėjo Andrėjus, ji net nepastebėjo. Čiupo Margaritą už rankos, kad išvaduotų nuo paaugliškų godų.

– Sprag-ėsių! – tarė atkišdamas apatinę lūpą, kaip paprastai darydavo, kai reikėdavo įtikinti seserį, nepajėgią atsispirti tokiam po lietum palikto kačiuko elgesiui.

Andrėjui buvo penkeri, jis buvo blyškiaveidis, šviesiaplaukis, akys – mėlynos. Dažnai kalbėdavo pats sau vienas, sekdamas siužeto linija ir įsivaizduojamais personažais. Manė, kad skaityti jau moka, nors iš tikrųjų pažino tik kelias raides ir dar neišeidavo jų susieti. Margarita išmokė jas skirti, prispausdinusi ant didelių lapų, panašių į pradinės mokyklos plakatus, milžiniškų elegantiškų raidžių, susietų su ryškiais paveikslėliais: drugeliais ir vyšnytėmis, nykštukais ir slibinais... Deja, spausdintuvo rašalas, kuriam reikėjo atlaikyti šį žiaurų eksperimentą, išsibaigė, ir Andrėjui teko pasitenkinti tik kiek daugiau nei puse abėcėlės, taigi ir pasaulio. Bet jam užteko kurti slaptoms anų veikėjų, nakties viduryje atlipdavusių nuo lapų, istorijoms: išal-

* Gal aš tamsoj, gal parklupęs.
Gal tuštumoj tarp dviejų trapecijų pakibęs. (Angl.)

kęs nykštukas sušlamščia visas vyšnaites, ugnim spjaudantis slibinas beviltiškai pamilsta drugelį.

Kai tik galėdavo, Andrėjus jos prašydavo paspraginti „sprag-ėsių“ – ne tiek iš noro, kiek geisdamas išgirsti, kaip jie sprogsta. Margarita, pradėjusi moteriškėti, spyriojosi. Jai patikdavo, kai brolis pamaldaudavo – lūpa atkišta, akys ilgesingos. Ji šyptelėjo.

– Palauk virtuvėje. Ateisiu.

Norėjo išklausyti dainos pabaigą. Nepakęsdavo, kai daina būdavo pertraukta, tarsi kas neužbaigto pakibtų ore ir pasaulyje, o netvarkos palikti ji nenorėdavo. Daina sklido:

Every tear
Every tear
*Every teardrop is a waterfall.**

Visų žodžių Margarita nesuprato, bet mintis, kad kiekviena ašara virsta kriokliu, jai patiko.

Andrėjus virtuvėje jau buvo užsijuosęs tėvų dovanotą prijuostę. Iš tikrųjų tat būta didžiulio seilinuko su užrašu „Oficialus ragautojas“. Stovėjo ten iškėlęs rankas, kaip buvo išmokytas močiutės Terezos – ta neleisdavo imtis jokio kulinarinio veiksmo prieš tai neaprodžius nuplautų ir nušluostytų rankų. Andrėjus laukė, kad Margarita duotų nurodymus – tokius, kokius duoda chirurgas, pasirengęs svarbiai operacijai.

Margarita pastebėjo sužybsint atsakiklį. Telefonas lyg ir nečirškė – arba nuo pasaulio ir tariamų jo skubių reikalų bus atitraukusi visu garsumu paleista muzika, arba skambinta tada, kai jie buvo

* Kiekviena ašara,
Kiekviena ašara,
Kiekvienas ašaros lašelis lyg krioklys. (Angl.)

pas senelę. Paliktos dvi žinutės. Pirmoji Anos, mamos draugės, pranešdavusios įprastas visiškai jokio dėmesio nevertas žinias, paprastai apie miesto vitrinoje pasirodžiusią naują suknelę, kuri tobulai tinkanti prie jos sudėjimo ir akių. „Eleonora, paskambink man, vos tik galėsi."

Kita žinutė buvo tėvo.

Ją tyliai išklausė tris sykius, negalėdama patikėti.

Margarita suakmenėjo. Švelnutė keturiolikmetės oda sugrubo, būtų galėjusi net sueižėti. Sekmadienis ir jūra bemat išlindo pro poras. Žalios akys užsimerkė ir atrodė, kad iš baimės išsiners. Rankos, sudėtos ant virtuvės stalo, drebėjo, lūpos nuo kalenimo dantimis trūkčiojo. Veido šviesa užgeso it žaibo trenkta lemputė.

Ji pasuko į tėvų miegamąjį – ėjo tyliai, mažais žingsneliais, kokios buvo keturiolikmetės pėdutės, akrobatė pakibusi virš gyvenimo lyno. *A vita è nu filu.*

– Mita, kur eini? – paklausė Andrėjus. Taip jis tardavo šį per ilgą vardą – svarbiausią dalį praleisdamas.

Margarita neatsiliepė. Atsidarė tėvų spintą, kurioje slėpdavosi vaikystėje sekmadienio rytais, kad išgąsdintų pakirdusius tėvus. Tie žinodavo žaidimo taisykles, rituališkai kartodavo deramą sakinį: „Eime žadinti Margaritos, kas žino, kaip įmigusi ta tinginė-ė-ė." Tada ji išlįsdavo. Meilė ir laimė – tokie buvo gyvenimo sinonimai, baimės nebuvo. Ji lįsdavo iš spintos skreito, tėvai ją apkabindavo ir įkeldavo į didžiąją lovą, ten ji pradėdavo šokinėti. Nuo sekmadieninio tėvų apkabinimo spintos tamsa būdavo pamiršta.

Atidariusi spintą Margarita išvydo medinę dykumą. Spinta pustuštė, slogi tuštymė daiktų, kurie mūsų paprastai mėgstami tik pilni: baseinai, vokai, vygės.

Besigraužianti apleistumo tuštuma Margaritos šviesą prarijo. Liko tik nebekabančių tėčio rūbų kvapas, gaivus ir sausas odekolono po sku-

timosi aromatas. Būtent tą akimirką vyraujančiu jos gyvenime jausmu tapo ilgesys, jis kristalizavosi sielos ertmėse kaip širdies koralas – brangus, nes retas ir nepasiekiamas.

Ji susirietė kampe lyg kačiukas prie automobilio variklio. Plačiai atmerktomis akimis žiūrėjo brolis, bandė suprasti, koks jam pasiūlytas žaidimas, koks nežinomas žodis apibūdintų tą naujieną. Būnant penkerių, bet kokia paslaptis, net ir skaudžiausia, tėra žaidimas – žiū, imsi ir pulsi į glėbį kaip tėvo multiplikaciniame filmuke tigras Hobsas Kalvinui.

– Uždaryk, – šaltai paliepė Margarita.

Andrėjus, primerkęs akis, pakluso – laukė nurodymų.

– Iki kelių skaičiuoti, Mita? – paklausė, nepaisydamas, kad medžio lenta virtusi cementine siena. Vaikas patį tobuliausią skausmą bandė paversti į žaidimą. Betgi skausmas neturi taisyklių, dėsnių, potvarkių – jis nedėsningas, asimetriškas, neteisėtas.

– Iki visada.

– Kas čia per skaičius? Aš jo nepažįstu.

– Skaičiuok, – tepasakė Margarita.

Andrėjus, ieškodamas pagalbos savo dar pernelyg trumpų pirštelių galiukuose, murmėdamas skaičius pasitraukė į koridoriaus gilumą, bet priėjęs maždaug iki keturiolikos pradėjo kurti.

Margarita tamsoje kiūtojo kaip moliuskas kriauklėje, kurią grobuonis užsipuolė atvirą ir beginklę. Trapus kūnelis stengiasi užspausti kiaukuto kraštus tarsi šarvą, galintį atlaikyti visą jūros slėgį, bet nepasiruošusį nusmailintoms, chirurgiškoms priešo žnyplėms. Grobuonis stengiasi ištraukti ją iš saugių sienų, išlukštenti, suniokoti, kevalą sutraiškyti, atkirsti nuo srovės. Tėvas vadino ją taip – savo perlu, tai yra Margarita, tai kartodavo tūkstančius kartų. Tūkstančius kartų melagis – jis ir jo kvapsnis.

Margarita vėl pajuto, kaip smarkiai dunksi širdis, kaip tada, kai globė tėtis. Mušė stipriai, skubinama grasinančios mirties, pykčio, skausmo.

– Mita spintoje, – pakartojo vaikas motinai.

– Andrėjau, baik žaidimus! – sudraudė jį išsekusi Eleonora.

– Kur tėtis?

Eleonora neatsakė.

Andrėjus nusivedė ją į miegamąjį.

– Koks skaičius eina po keturiolikos?

– Penkiolika.

– O paskui?

– Šešiolika.

– O kada būna „ikivisada"?

Eleonora atidarė spintos sąvaras, tuštuma atsigręžė į išorę. Dukra buvo susirangiusi ištuštėjusiame kampe, kūnas susuktas pagal skausmą – spiralinė kriauklė, tobulų geometrinių proporcijų galvakojis moliuskas, nusimanant apie laiką susuktas apie centrą. Kas patiria skausmą, jam atsiliepia visą gyvenimą, kaip kriauklė jūrai.

Margaritos galva buvo pranykusi delnuose, tekyšojo juodi plaukai. Akių dukra neturėjo.

Prisėdusi šalia, Eleonora pabandė ją apkabinti, bet kriauklė negalėjo būti apkabinta neišplėšta iš savo olos ir neatiduota srovės valiai.

Andrėjus uždarė spintos sąvaras ir pradėjo skaičiuoti, nudžiugęs, kad žais ir mama. Trūko tik tėčio.

– Mama, ir tu žaisi „ikivisada"?

Mama atsakė niūriu, bereikšmiu šypsniu.

Tamsoje nebuvo girdėti nieko daugiau, kaip dviejų moterų dūsavimas.

– Kurgi tas pasaulis, kurį pažadėjai? – tiek teišgirdo Eleonora iš savo dukters, kalbančios nepažįstamos Margaritos balsu.

– Nežinau, – atsakė motina.

Daugiau Margarita nebeklausė nieko, su savo motina niekada nebekalbės.

Andrėjus veltui stengėsi skaičiuoti „ikivisada", pirštų galiukais ieškodamas per didelių skaičių. Kas per slėpynės, jei žinai, kur kas pasislėpė? Gal ieškoti turėtų tėtis. Kur pasislėpė tėtis?

Jis sustojo prieš uždarytą spintą.

– Šitas žaidimas man nepatinka! Skaičiuoju ir skaičiuoju, bet laimėti niekas nelaimi!

Milane mokytojas vakare klajojo su savo aprūdijusiu juodu dviračiu, grandinė vis krito ir krito, atšvaitas švietė trūkčiodamas. Atrodė kaip šiuolaikinis Don Kichotas ant geležinio Rosinanto, bet jo akyse pamišimo nebuvo matyti, žvilgsnis veikiau skaidrus, kaip žmogaus, reginčio vaizdinius, kurie neregimi tam, kas apsiriboja daiktų kontūrais.

Minti dviratį jam buvo tinkamas greitis – greitis tų, kurie veik nevaržomi taisyklių gali leisti sau deramu ritmu stebėti žmones ir įvykius. Tik ant dviračio aptiksi ką, pats likdamas nematomas, kaip poetai. O jo akys buvo akys poeto: spalva nesvarbu, svarbu, kad spindi, vargiai tramdo vidinę ugnį – taip manyta senovėje. Su mašina neatrasi nieko, pėsčias visuomet būni atrastas. Dviratis – pats tas: regi būdamas neregimas, rugsėjo oras plaiksto juodus plaukus, neslegiamus šalmo, kurio reikia vairuojant motorines priemones, lenda po baltų marškinių skvernais. Mėlynos drobės batai prigludę prie pedalų.

Dviratį jis pasistatė kieme, gelžgalio, kurio niekas nevogs, nepririšo. Laukujes duris atidarė atsargiai, tarsi saugodamasis, kad ponia Elvyra – namsargė, apsiginklavusi šluota lyg daugybe galūnių, – neiš-

girstų ir nepastotų kelio. Ji ne tik namsargė, bet ir jo vieno kambario buto šeimininkė, o štai nuompinigius jis skirdavo knygoms – savo narkotikams.

Nusiavęs pliušiniais žingsniais kas antrą pakopą iš lėto užlipo į pirmą aukštą. Prisėlinęs atsirakino buto duris, raktą sukdamas kuo lėčiau, kad negirgždėtų, ir įsmuko. Patalpos čia būta vienintelės, viryklė kampe, iš viso – trisdešimt kvadratinių metrų. Nuklotų knygomis, užverstų knygomis, viskas užkariauta knygų.

Knygoje gali glūdėti visas pasaulio chaosas, bet puslapiai susiuvami ir sunumeruojami – chaosas neištrūksta. Užtat koks nepaprastas malonumas tvarkyti savo knygas žiūrint, kokios domina ir kokių kyla klausimų – tuo jis užsiimdavo kasdien, kad per daug nenuobodžiautų. Knygomis tikėjo lyg religija, tikrovės tarp eilučių rasdavo daugiau negu gatvėse, o gal bijojo tikrovę paliesti tiesiogiai, neapsiginklavęs knygos skydu.

Neužimtas knygų liko tik vienas sienos plotelis, ten buvo užrašas *Timeo hominem unius libri.* Pavojingiausi skaičiusieji tik vieną knygą. Gryna tiesa. Šitą užrašą paliko Stela, užrašė elegantiškomis pasvirusiomis raidėmis, tačiau poniai Elvyrai tokia išmonė nepatiko, tad nuomą ji padidino dešimt eurų. Net ten, kur turėjo stovėti lova, nebuvo nieko daugiau, kaip stalelis, paremtas keturiais piliastrais knygų, kiekviename kampe po tris keturias, reguliariai atnaujinamais – jie buvo jo miego ir nemigos, sapnų ir prabudimų garantas. Šiuo laikotarpiu buvo miegama ant tolstojiškosios atramos: „Ana Karenina“, „Karas ir taika“ (dvitomis) ir „Kreicerio sonata“ (ji kaip varginančio neužčiuopiamo nelygumo pataisa pakeitė „Ivano Iljičiaus mirtį“). Kitame kampe toje pačioje pusėje kūpsojo „Mobis Dikas“, „Don Kichotas“ ir keletas Šekspyro tragedijų. Vienas iš kojūgalio kampų – priešais tolstojiškąjį – rėmėsi į „Nusikaltimą ir bausmę“, „Brolius Karamazovus“, „Baltąsias naktis“ ir „Idiotą“. Kito pamatas buvo antikos klasikai: Sofoklio tra-

gedijų tomas, Vergilijaus „Eneida“, Ovidijaus „Metamorfozės“, graikų lyrikų antologija.

Geram miegui būtini sunkūs skaitiniai, tai jis ir pasirūpino, kad jų būtų po ranka. Ant rašomojo stalo į pastovą jaukiai rėmėsi „Odisėjos“ leidimas, atversta šeštoji knyga – apie Nausikają, saldžiausias įsimylėjimas, koks tik papasakotas per visą literatūros istoriją.

Iki mokslo metų pirmosios dienos buvo likusios kelios valandos. Šiemet jis dėstys pirmai mokslinės pakraipos klasei – italų ir lotynų kalbą, aštuonios valandos. Vėl išvydo Dantės sceną: kandidatai Milano mokymo įstaigos salėje išrikiuoti it karvės skerdykloje, bekūniai balsai skiriamas vietas perskaito kaip tragišką, neišvengiamą lemtį. Teko susitaikyti ir nesusiklostė labai jau blogai. Etatų konkursai – biurokratinė nelaimės procedūra. Ta mokykla buvo prikimšta išvėsusių dėstytojų, kurie jaunuolių, jau nebe tokių ir jaunų, stabilų įsiliejimą laikė neįmanomu dalyku. Šita pavaduojančio mokytojo vieta metams jį išgelbėjo – jei ir ne nuo skurdo, tai bent nuo depresijos. Juk jis kovojo, kad taptų mokytoju. Visų pirma su saviškiais, tūkstančius kartų kartojusiais: „Badausi.“

Teko pakeisti miestą – vykti į Lombardiją, kur daugiau laisvų vietų; privačiomis pamokomis jis nebegalėjo apsiriboti, nors jos ir buvo kur kas pelningesnės nei tas keletas darbo valandų mokykloje, kurių pajamos buvo apie penkis šimtus eurų į rankas per mėnesį. Šituos pinigus prarydavo nepasotinamos ponios Elvyros kišenės, bet jis bent jau patirdavo trapų ir saldų džiaugsmą dirbdamas darbą, galintį pamaitinti ne tik kūną, bet ir sielą – savo ir jaunų, nepatyrusių, diržių jam patikėtų protų.

Tepdamas sumuštinį kažko nenusakomo likučiais ir guosdamasis užkimusiu Paulo Kontės balsu prisiminė tą dieną, kai nusprendė mokytojauti. Literatūros mokytojas paskolino savo mėgstamiausių eilių

knygą. Tat būta seno Helderlino rinkinėlio, pilno pieštukinių pastabų. „Užmesk akį, gal ir suprasi", – pasakė.

Tas paskolintas daiktas, kaip ir bet kuris ypatingo dėmesio mostas, tądien ir sutelkė visus jo slaptus pajėgumus. Mokytojas storais akiniais ir plika galva mokėjo užčiuopti dar silpnus ženklus, kurie kažkaip ir buvo jo ateities pranašystė. Norėjo gero ir iš anksto pamatė, kuo jis taps, per daug neapsisunkindamas skurdžiu reginiu, kad galėtų tapti ir bedarbiu.

Knyga, skaitoma ketvirtos licėjaus klasės vakarais, jam tapo tam tikra naktine atgaiva. Tie žodžiai ir pieštukinės žymos leido pirmąsyk išvysti naktį: „Ilsisi miestas aplink; apšviesta jau gatvelė nutilo..."* Kol nėra tinkamų žodžių, daiktai būna nematomi. Naktis, kuri ten, lauke, už lango, būdavo bežadė, jam pirmąsyk atsivėrė, atgijo. Dėl žodžių. Iš eilių jis maža ką tesuprato, tačiau jos pažadino paslapties troškulį. Jį sužavėjo faktas, kad tas keistuolis poetas tikėjo dievais ir paskutinę savo gyvenimo dalį paskyrė tik eilėraščiams apie metų laikus kurti. Bet užvis keisčiausia, kad po kai kuriais tekstais buvo nurodytas pirmasis ar po jo einantis amžius ir kad jie pasirašyti itališku pseudonimu. Trumpai tariant, tas poetas buvo kuoktelėjęs. Arba – o tai jį žavėjo dar labiau – nesuvaržytas laiko ir erdvės, poezija jam padėdavo pajusti pasaulio ritmą – bet kuriuo laiku, kiekviename žmoguje. Tų tylių vakarų, kupinų nenuspėjamos ateities įkrovos, laisvumas, nesąlygotumas ir patikimumas jį ir įtikino, kad reikia tapti mokytoju. Arba bepročiu – tai tas pats.

Būtų badavęs, laimė, esama juodosios privačių pamokų rinkos. Neišmanėlių rinkai, kaip ir mirtingųjų, susitraukimas nėra žinomas.

Jis pabandė įsivaizduoti veidus jaunuolių, dar vaikų, kuriuos prisiėmė šiais metais ir kuriuos užkrės savo entuziazmu dėl žmonijos, ypač graikų, vaizduotės. Iš pradžių eis epas, dusinančius poemų rinkinius jis

* Vertė A. E. Puišytė.

aplenks. Nukryps nuo programos ir „Odisėją“ skaitys visą. Suplėšytas į skutus bet kas netenka gyvasties, taigi Homero jis neplėšys... Žinia, kas yra maita. Norėtųsi, kad jo mokiniai prasiskverbtų į tą pasaulį, į kurį jis žengdavo visąlaik, kai tik skaitydavo „Odisėją“, užuostų aitrų jūros kvapą, kaip gaižiai kvepia kraujas, motinos ašaras, namo grįžtančio tėvo prakaitą. Norėtųsi palydėti juos ten, kur gali nuvesti tik literatūra – į pačią pasaulio daiktų širdį, kai jie buvo sukurti ir pražuvo kodas. Menas yra kodas, leidžiantis pamatyti kasdien liečiamus dalykus, kurie kaip tik todėl, kad tiek liečiami, apsiblausia, nesaikingai vartojami, pasidaro nematomi. Visa tai norėtųsi perteikti trisdešimčiai keturiolikmečių, kurie iš veido ir širdimi dar vaikai, bet prabėgs penkeri metai, ir taps suaugusiais – vyrais bei moterimis. Kaip ir jo mokytojas, jis norėjo suteikti jiems dar viena galimybe daugiau tapti pačiais savimi.

Pasičiupo obuolį, pasileido Bethoveno Penktosios simfonijos kompaktinę plokštelę, išsidrėbė lovoje ir balsu pradėjo skaityti žodžius, su kuriais rytoj tars įžanginį žodį klasėje – Rainerio Marijos Rilkės „Laiškai jaunam rašytojui“. Tarp jų turėtų būti ir šios simfonijos „ta ta ta!“ Tada jiems atviptų burnos, įvilkta į „ta ta ta!“ šitai suskambėtų kaip melodingos likimo natos. Mojuodamas ranka nelyginant paslaptingame orkestro užtakyje pasiklydęs dirigentas, mokytojas deklamavo žodžius, kuriuos jaunuoliams skirs kaip „mokyklinio gyvenimo programą“:

Jūs dar toks jaunas, dar stovite prieš visas pradžias, tad ir noriu Jus, mielasis pone, kaip įmanydamas įtaigiau paprašyti, kad turėtumėt kantrybės viskam, kas Jūsų širdyje dar neišrišta, ir kad mėgintumėt pamėgti pačius klausimus nelyg užrakintus kambarius arba nelyg knygas, parašytas be galo svetima kalba. Neieškokite dabar atsakymų, kurie Jums negali būti duoti, nes Jūs negalėtumėte jų gyventi. O juk svarbu kaip tik viską gyventi. Gyvenkite dabar klausimus. Tuomet galbūt palen-

gva, nė pats nepastebėdamas, vieną tolimų dienų pasijusite begyvenąs atsakymą. *

Deklamavimui visiškai užvaldžius, kažkas stipriai padaužė į sieną ir užbaubė patildyti magnetofoną. Jis pakluso, prisiminęs Sančos dvigalvius raumenis. Taip jie su Stela perkrikštijo kaimyną: alus, futbolas, „nutrink ir laimėk". Likimas su savuoju „ta ta ta!" buvo išjungtas, į mintis kaip visuomet įsismelkė Stela, sušildė lyg miglotą dieną pro debesis besiskverbianti saulė.

Jis išsivalė dantis, daugsyk pabraukė per liežuvį, kad pajustų paviršių. Šviesą užgesino perskaitęs kelias eilutes iš Rembò, bet besnūduriuojant sušvito senas mobilusis. Sutrūkinėjusiame ekrane juodu šriftu žaliame fone išryškėjo: „Rytoj, pats žinai kur. Turiu pasakyti svarbų dalyką. Patariu, geriau pasiimk širdį, o ne galvą. Myliu. S."

„Gerai", – atrašė jis, bet niekas nematė, kaip pirštus virpina nerimastis. Svarbus dalykas moteriai yra karo skelbimas. Jis bijojo, tad nesąmoningai gynėsi: „aš irgi", kaip paprastai parašydavo, nebeprirašė (galimybės parašyti „aš myliu tave" net nesvarstė, tai kaip sakyti „taip" uždarytai dėžutei). Užmigo sunkiai. Vis suko galvą, kodėl mylėti šitaip paprasta poezijoje ir taip sunku, rizikinga gyvenime. Nakties ir savo minčių tamsoje tardė savuosius rašytojus, bet jokio atsakymo nerado ir pasijuto kaip Balzakas, deja, jau gyvenimo pabaigoje kreipęsis pagalbos į vienintelį jam pasitikėjimą kėlusį gydytoją – į vieną iš savų personažų. Ir taip miręs.

Tą naktį mintys kniurpė ir Margaritos galvoje – it voras, audžiantis rezginį apie savo auką. Iki mokslo metų pradžios trūko kelių valandų. Akrobatė pakibusi milijoną metrų virš žemės. Jokio apsauginio tinklo.

* Vertė A. Gailius.

Iš atminties šulinio kaip koralai išnirdavo nugrimzdusios detalės, visos susijusios su tėčiu. Moterų prisiminimai tūno ne galvose – jie pasklinda po kūną, visur. Moters siela ir kūnas daug glaudesni, primena kiekviena kūno dalelė, ypač kai netenkama tave glosčiusių delnų, iškeldavusių rankų, tave bučiuodavusių lūpų. Jai prieš akis stojo tėvo šypsena, kai paklausė, kodėl cirke visuomet esama tokio didelio tinklo.

„Pusiausvyros netenka net akrobatai. Bet jei krenta, būna ištiestas tinklas, tad nesusižeidžia. Cirkas – tai žaidimas, Margarita."

Bet gyvenimas – ne. Už lango žmonės tamsoje sukaliojosi taip, lyg viskas būtų, kaip ir turi būti, bet ji matė galybę lyno akrobatų, laipiojančių plonais ir raizgiais gyvenimo siūlais, ir jokio tinklo.

Visi jos bendraklasiai rinkosi drabužius, kurie tiktų pridengti nelygią paauglišką odą, o Margaritai teko rinktis odą, nes jokios nebeturėjo. Ji sugraužta skausmo, o tokiam nuogam niekam nevalia rodytis. Juoba pirmą dieną mokykloje.

Kai Eleonora, paskatinta šviesos ruožo po durimis, įėjo į kambarį nepasibeldusi, elektros šviesos nutviekstoje prieblandoje nuogą, nejudantį Margaritos kūną išvydo kambario viduryje, stačią.

Motina priėjo ir Margarita, ją pamačiusi, ištiesė rankas.

Kad trauktųsi.

II

5000
1000
5

Skaičius jis užrašė netardamas žodžio, paskui sėdosi prie mokytojo stalo ir ėmė paeiliui apžiūrinėti mokinius, tarsi tyla galėtų atidengti jų tikrąjį veidą.

Atvertęs žurnalą, jaunuolių pavardes ėmė skaityti išskirtinai pakiliai.

Perskaitęs kurią, palaukdavo, pažiūrėdavo, kas droviai ar įžūliai, nelygu kokia kaukė labiau drąsinanti, pakelia ranką ir ištaria, kad yra, būdamas daugiau ar mažiau tikras savo buvimu. Žiūrėjo mokiniams į akis, nepaisydamas, kad jų baimė, ir taip nebesuvaldoma, dar labiau didėja. Tegul nemanys, kad čia įprastinė italų kalbos pamoka – greit baigsis ir pamirši. Tarp šitų sienų jis jautėsi neįveikiamas, va užpildys erdvę iš knygų puslapių išlipusiais personažais ir lieps kalbėtis su vaikiais, kurie, jo akimis, irgi veikiau personažai negu žmonės. Pasižiūrėjus – pažįstami romanų veikėjai: jaunuolis vaiko veideliu – Oliveris Tvistas, mergaičiukė raudonais žandais, regis, pabėgo iš „Alisos Stebuklų šalyje“, o ta droviu, nudelbtu žvilgsniu – tikra Nausikaja.

Baigęs gąsdinančią pavardžių ir žvilgsnių litaniją, mokytojas tarė:

– O nuo dabar, kai ištarsiu kurio nors pavardę, atsakysite: *Adsum!* Jei kurio nebus, kiti sakys: *Abest!*

– Kodėl angliškai? – sukluso vienas baltapūkis įžūlėlis.

– Čia lotynų kalba! „O, padarai paiki, kokia tamsybė užgulė jums protą!“*, – citata iš Dantės atsakė mokytojas.

Vaikinas iš gėdos pasidarė tamsiai violetinis.

Kvėpuoti nekvėpavo niekas, tik visi spėliojo, kokia gi ta planeta, iš kurios pabėgo šis mokytojas. Kiti būdavo iš Marso, bet šitas – iš kažkokios pradingusios, dar labiau nutolusios...

– Kai pasakysiu pavardę, atsakysite lotyniškai! Žodis „atsakyti“ – *rispondere* yra kilęs iš lotyniško *respondeo*, iš čia atsirado ir itališkas „atsakomybė“ – *responsabilità*. Kai kurį pašauksiu, turėsite atsakyti „esu“.

Liesas vaikinukas apmaudingo kačiuko veidu pakėlė ranką.

– Kuo tu vardu?

– Aldas Čekis.

– *Loquere*.

– Ne, ne Lukas – Aldas! – purkštelėjo tas.

– Pasakiau lotyniškai „kalbėk“, liepiamoji nuosaka.

– Kietas tas lotynų! O kam skaičiai? Ar jūs ne italų ir lotynų kalbų mokytojas?

Mokytojas sužiuro į lubas, atsiduses metė žvilgsnį į jį.

– Kai ką išsiaiškinkim. Taigi, žodis „kietas“ ir jo dariniai iš šios klasės vejami lauk! Čia vartojami itališki būdvardiniai žodžiai ir ieškoma paties tinkamiausio norimam atspalviui perteikti: gražus, įdomus, žavus, įsidėmėtinas, malonus, mielas, grakštus, elegantiškas, harmoningas, darnus, ypatingas, uždegantis, intriguojantis, kerintis, įtraukiantis, kurstantis, taurus, orus, šlovingas, garbingas, įstabus ir taip toliau! Be to, turi būti vartojamas parodomasis įvardis „ta“, o ne „tas“. Ar aišku, Aldai?

– Aš tik norėjau sužinoti, kam ant lentos tie skaičiai...

* Vertė A. Churginas.

Mokytojas priėjo ir prie 5000 parašė „valandų“, prie 1000 – „dienų“. Galiausiai prie penketo užrašė „metai“.

– Tiek laiko truks jūsų meilės istorija.

Visi prapliupo arba beveik prapliupo juoktis. Margarita liko rimta.

– Ta, kuri prasideda šiandien šia pamoka, bus penkerių metų istorija, sudaryta iš štai tų skaičių. Kiekvieni mokslo metai susideda iš dviejų šimtų dienų, tūkstančio valandų. Pajėgiat įsivaizduoti? Penki tūkstančiai valandų, tūkstantis dienų, penkeri metai. Tiek laiko jūs praleisite licėjuje, nebent ūmai kas nors kai kuriais dalykais susižavėtų ypač ir panortų juos pakartoti... Visas šis laikas turės būti kuo nors naudingas. Kitaip vienintelis tikslas liks pareigos vykdymas. Jūsų amžius nebe toks, kad ką nors darytumėte vien todėl, kad liepia tėvai. Iki šiandien viską spręsdavo jie. Dabar atėjo laikas imtis savų sprendimų. Tam skirti penkeri licėjaus metai. „Protingam žmogui gaišatis – liga.“

Jis dirstelėjo, gal kas nors bus pastebėjęs, kad pacitavo Dantę, bet veiduose atsispindėjo tuštuma. Tad kalbėjo toliau:

– Laikas stebuklingas, jūs galėsite atsiduoti tam, ko galbūt daugiau savo gyvenime nedarysite. Tai metas atrasti, kas esate ir kokios į šią žemę atėjote papasakoti istorijos. Nepakenčiu jaunuolių, kurie baigia mokyklą, bet nežino, ar eiti dirbti, ar rinktis kokį fakultetą universitete, kokį rinktis. Vadinasi, šituos penkis tūkstančius valandų, tūkstantį dienų iššvaistė. O vienintelis būdas atskleisti savo istoriją yra sužinoti kitų istorijas – tikras ir išgalvotas. Tai mes darysime pasitelkdami literatūrą. Tik tas, kas skaito ir klausosi istorijų, atranda savąją. Taigi ta, kuri prasideda šiandien, yra kelionė su atitinkamomis audromis, su jūra perplaukti. Aš su jumis būsiu tik šiais metais, nebent paskirtų ir kitiems. Kad ir kas atsitiktų, visą kelionę laikysimės kartu, kaip laikomasi plaukiant vienu laivu, kuriame kiekvienas turi savo užduotį.

Tai štai kodėl jus kaskart kviesiu atsakinėti. Kad žinočiau, ar priimate iššūkį, ar keliate inkarą kartu su manim.

Vaikščiodamas tarp suolų ir apžiūrinėdamas iš eilės kiekvieną iš savo jaunuolių mokytojas patylėjo.

Priėjęs prie stalo, nusičiupo žurnalą ir pasakė:

– Penki tūkstančiai valandų, tūkstantis dienų, penkeri metai tam, kad atrastumėt savo istoriją tuo amžiaus tarpsniu, kuris tam ir skirtas. Sutinkat?

Klasė nuščiuvo. Niekas nedrįso klausti, kas čia – žaidimas ar pokštas. Jaunuoliams, dar nepajėgiantiems gyvenimui teikti formos, šitas griežtumo ir žavingumo mišinys kėlė prieštaringus jausmus.

Mokytojas, priėjęs prie lentos, užrašė:

Inde quippe animus pascitur, unde laetatur.

– Nuostabu! – sumojo Aldas lyg koks guvuolis.

Visi mokiniai klasėje nesusivaldę nusikvatojo. Mokytojas nekreipė dėmesio.

– Žinot, ką reiškia?

Strazdanomis nusėta merguželė demonstratyviai pakraipė galvą, tad kilo visuotinis pakrikimas. Šitas mokytojas – keistas, bet bent jau įdomus.

– Tai reiškia: protą maitink tik tuo, kas jį džiugina. Tai bus mūsų moto.

– Kas tuo norima pasakyti? – naiviai paklausė mergina.

– Gi ką tik paaiškinau, – kiek irztelėjo mokytojas.

– Ne, ne lotyniškai – itališkai... – pridūrė ji, išmušta raudonų dėmių.

– Tai reiškia, kad mes mokysimės tik to, kas džiugina širdį ir protą. Vienintelis būdas išmokti – džiaugtis. Taip ir su knygomis. Kokios jus

žavi užvis labiau? Tikrai tos, iš kurių išmokote daugiausiai ir kurias labiau prisimenate. Kad ir tu, Sebastiana Eliza – juk toks tavo vardas? Kokia tavo mėgstamiausia knyga? – paklausė jis strazdanės.

Ją dėmėmis išmėtė net iki kaklo.

– „Haris Poteris".

Mokytojas antrąkart metė žvilgsnį į lubas – mergaičiukė vos nepravirko.

– Ir kas sužavėjo labiausiai? – paklausė mokytojas.

– Man patinka...

– Kas?

– Nežinau... Istorija... Personažai...

– Štai, pažiūrėkit! Istorija, personažai! Šaunuolė, Eliza!

Mergina pakylėta nusišypsojo.

– O tau, Aldai?

– Gatuzo biografija.

– Kas jis?

– Futbolininkas.

– Ir kuo tave patraukė? – paklausė mokytojas, stengdamasis sutramdyti nusivylimą; kol trupino kreidą, baltais miltukais išsiterliojo rankas.

– Didvyris, niekada nepralaimi.

– Didvyris! Įdomu... – pasistebėjo mokytojas užsiimdamas ranka burną, bet buvo aišku, kad kalba nenuoširdžiai.

Ant skruosto liko baltas ruožas, bet jis nepamatė.

– Mes irgi mokysimės apie didvyrius, kurie niekada nepralaimi!

– Iš kitų komandų? – sukluso Aldas.

Mokytojas nieko neatsakė, tik susvilino jį žvilgsniu.

– O tau? – paklausė Margaritos, pasislėpusios paskutiniame suole, saugomos juodų plaukų, iš dalies uždengiančių veidą.

Margarita apsimetė, kad nesuprato.

– Klausiu tavęs, kuo tu vardu?

Margarita pajuto, kaip lynas po akrobatės kojomis pavojingai susiūbuoja.

– Margarita, – atsakė pasižiūrėjusi į jį tik probėgšmais, nes vieną akį dengė plaukai, o kita buvo sustingdyta gėdos.

Mokytojas rimtu, iškilmingu balsu tarė:

– Vardas yra mūsų likimas. Aldas reiškia „senas“, taigi ir „išmintingas“, „patyręs“, bent jau toks turėtų būti... – Tai pasakęs jis nukreipė žvilgsnį į vaikiščią ekstravertą, paskui – į klasę. Mokiniai vartaliodami akis smalsavo, kokius likimus skyrė jų vardai. – Margarita – nuostabus vardas. Kilęs iš lotynų kalbos, reiškia...

– Perlas, – šaltai nukirto Margarita.

– Šaunuolė. Šio žodžio šaknis indoeuropietiška, ji reiškia „valyti“, taigi ir „puošti, gražinti“...

– O kas čia bendra su ramune*? – paklausė mergina trumputėliais plaukais, kurių spalva buvo tarp raudonos ir oranžinės.

– Tomis subtiliomis, paprastomis gėlėmis būdavo puošiami namai. Tačiau iš pradžių šis vardas buvo siejamas su perlu, išauginamu austrės...

– Kieta! – pasakė ji ir tuoj pat pasigailėjo – užsispaudusi rankomis burną, sumarmaliavo: – Atleiskite, išsprūdo...

Mokytojas šyptelėjo. Jaunuoliai žiūrėjo į jį išsiplėtusiais vyzdžiais. Vyzdžiai atsiveria, kai akys, kaip ir burna, alkanos. Nori dar valgyti. Daugiau pamatyti. Šitie jaunuoliukai buvo alkani. Jų akys alko.

– Senovėje manyta, kad perlas atsiranda iš dangaus nukritus rasos lašui, jis įkrisdavo į apvaisinimo laikotarpiu atvirą kriauklę.

Aldas šyptelėjo. Eliza išraudo.

– Dangiškos rasos lašas kriauklės kiaute uždarytas tūnodavo nelyg motinos įsčiose, tenai gimdavo perlas, jis perimdavo tokią dangaus

---

* *Margherita* – ramunė (italų k.).

spalvą, kokios įkrisdamas būdavo lašas. Senoliai pasakojimu numatė visus atvejus: juodasis perlas atsirandąs iš audros, jis retesnis nei baltieji, gimstantys šviesiomis dienomis ar valandomis. Bet čia jau kiek romantiškesnė versija...

– Intriguojanti! – pareiškė Aldas, įsiminęs bent pusę mokytojo išvardytų būdvardžių, tinkančių į vartotinus sinonimus patogesniam „kietas“.

Margarita, nudžiugusi, kad nereikia atsakinėti jai, klausėsi. Mokytojas, suirzęs dėl šio perdėm ekstravertiško vaikėzo, kalbėjo toliau.

– Tikrovėje, kai grobuonis įsilaužia į kriauklę ir bando išėsti vidų, tik jam nepavyksta, viduje palieka dalelę savęs – tie likučiai žeidžia ir erzina moliuską, tad austrė užsidariusi turi suvesti sąskaitas su priešu, su svetimu. Taip moliuskas aplink įsibrovėlį pribarsto savęs, lyg ir kokių ašarų – perlamutro. Per ketverius penkerius metus koncentriškais ratais susiformuoja unikalus, nepakartojamas perlas. Tai, kuo iš pradžių kriauklė vadavosi ir gynėsi nuo tų, kurie ją pykdė ir žalojo, tampa puošmena, nepakartojamu brangakmeniu... Tai va koks tas grožis – po juo slepiasi istorijos, dažnai skausmingos. Tačiau tik dėl istorijų dalykai būna įdomūs...

Supratęs, kokią galią turi užhipnotizuotoms jaunuolių akims, mokytojas kalbėti liovėsi.

– Iš kur žinot? – paklausė Margarita.

Mokytojas nutaisė klausiamą veidą – dešinę akį primerkė labiau nei kairę, kaip daroma vakarietiškuose filmuose prieš iššaunant. Šita mergiūkštė – sudėtinga.

– Tokius dalykus visi žino, – išpoškino griežtokai ir pridūrė: – Margarita, kokia tavo mėgstamiausia knyga?

– Betgi aš norėjau sužinoti ne apie perlą, o apie tai, kodėl grožis slepia skausmingas istorijas.

– Pasakoti reikėtų labai ilgai... Gal kitą kartą. Na, tai kokia tavoji knyga? – išsisuko nuo atsakymo mokytojas – atsakymo nė neturėjo.

– Skausmas yra bjaurus. Gražus negali būti.

– Nieko nesi skaičiusi? – prikibo jis.

Margarita pajuto, kad visi ją smaigsto akimis, ir užvėrė burną tarsi kriauklė. Dėl šitokios reakcijos bendraklasių akyse išsyk tapo keistuole – išsišokėlė bent jau merginų požiūriu.

– Visi išsisukinėja.

– Kieno ji? Tokios nežinau...

– Nuo tikrų klausimų visi išsisukinėja, – patikslino Margarita demonstruodama tikrą šaltumą, kartu gąsdinantį atkaklumą bei paauglišką nemandagumą pernelyg skubant suaugti.

Klasė nuščiuvo, visi sukiojosi tai į Margaritą, tai į mokytoją – stengėsi suprasti veiduose šmėsčiojančius jausmus. Margaritai virpėjo lūpos. Tankiai trūkčiojo akių vokai. Mokytojas buvo sukandęs žandikaulį, tramdė nusivylimą.

– O tau? Primink, kaip tave vadinti... – paklausė rodydamas į spuoguotą vaikiščią, kuris buvo pernelyg putlus, kad pakreiptum pokalbį kita linkme.

– Džeronimas Stiltonas.

Klasėje nugriaudėjo juokas.

– Ne, norėjau pasakyti – Federikas Ričis. „Džeronimas Stiltonas“ – mano mėgstamiausia knyga.

Mokytojas nesukiužo.

– Kas jis toks?

– Peliukas, – atsakė vaikinas, jau pradėjęs prakaituoti.

– Matau, kad čia bus daug darbo. Bet mes padarysime stebuklus!

Jaunikaičiai nuo šito svetimtaučio, bandančio mokyti savos kalbos, pralinksmėjo.

Mokytojas grįžo prie stalo, paėmė lapus ir išdalijo po kopiją su Rilkės žodžiais, joje buvo iškilmingai deklamuojama: „Rytojui man pagal šią ištrauką sukursite tris posmus.“

Margarita paklausė:

– Galima į prausyklą?

– Dar nė pirmoji valanda nepraėjo, o tu jau prašaisi į tualetą? – paapmaudavo mokytojas, atsakymo iš tikrųjų nė nesitikėdamas; tai buvo vienas iš tų tipiškų mokytojiškų klausimų, kuriais mokiniai apkaltinami nesuteikiant net mažiausios galimybės pasiteisinti, mat suprasta jau būna viskas – pirma ir geriau.

Margarita atsikėlė ir jau eis.

– Ei, ar girdi? Kur eini? Tarsi būčiau leidęs!

– Pamoka, per kurią negaunu atsakymų į klausimus, man neįdomi, – veik nepasvarsčiusi atšovė ji.

Mokytojas akis nudelbė į Rilkės, kurio kopijas buvo išdalijęs, žodžius: „Gyvenkite dabar klausimus“; tie pasirodė kaip milžiniška smėlio pilis. Akis pakėlė. Margarita buvo įstrigusi duryse ir žiūrėjo į jį maldaujamu žvilgsniu. Jis matė drėgnas akis, jas gobiantį liūdesio šešėlį, iš gėdos išraudusį veidą.

– Gerai, eik... Bet kitą kartą palauk iki pamokos galo.

Margarita žengė ir tik tada, kai už nugaros uždarė duris, oda nustojo liepsnoti.

Mokytojas nužvelgė mokinius nuleidęs lūpų kampučius, tarsi sakydamas „ach“, ir susikrimtęs paklausė, kodėl gi ta mokykla kartais tokia panaši į gyvenimą – netikėtumai, netvarka, užuot vykus darniai, tvarkingai knyginei pamokai.

Margarita įėjo į tualetą – galinė stotis, jokios pradedamos kelionės. Žodžiai ją nervino, nes žodžiais žmonės meluoja. Sako „aš tave myliu“, „viskas bus gerai“, paskui išeina. Žodžių nelaimė yra ta, kad jie tik žodžiai, gali juos tarti net mirusius. Melo ji nebenorėjo, nebenorėjo pasitikėti jokiu pažadu. Užsidarė tualete.

Pilvas bandant nuginti priešą tik susirietė, ir ji išvėmė visą skausmą, kokį tik ten buvo galima rasti.

*

Tame pačiame tualete, skiriamas plonos gipso kartono sienos, Julijus stovėjo baigdamas rūkyti cigaretę, jau nuo pirmųjų pamokos valandų pirmą dieną mokykloje apimtas nuobodžio. Mokyklon ėjo iš įpročio ir todėl, kad galėjo lengvai prasikurti pinigų ir mergšių. Vilkėjo juodus marškinėlius su baltu „Prisukamo apelsino" veikėjų siluetu, žemiau buvo užrašyta: „Žmogus turi turėti galimybę rinktis tarp gėrio ir blogio, net jeigu renkasi blogį. Jei ši galimybė atimama, jis nebe žmogus, o prisukamas apelsinas. S. Kubrikas." Skaitinėjo ant tualeto sienų užrašus, šlovinančius futbolo komandas, liaupsinančius moterų anatomiją, plūstančius menkystas mokytojus. Iš kišenės išsitraukęs juodą flomasterį užrašė: „Pirmas žingsnis link amžinojo gyvenimo – reikia numirti." Šitai jam buvo aišku, kaip ir Taileriui Durdenui, „Kovos klubo" veikėjui, tik reikėjo priminti krūvai minkštapročių, landžiojančių į tualetą užrašyti naujos žinios įprastinėmis trimis šūdo temomis.

Gyvenimui mokyklos, futbolo ir draugužių negana, reikia perskrosti visus baimės klodus, kad daugiau nebijotum. Kūnu patirti kraštutinį adrenaliną, kad galiausiai patikrintum net išlikimo instinktą, rinktis visa, kas grynam išskaičiavimui prieštarauja. Gyvenimo, kad netektų bristi per baimę, nėra – tai tik vaidyba, kaukė. O jis gyveno rimtai. Ne dėl gerovės ar pinigų. Pinigų pasirūpindavo be vargo. Klausimas – pasirinkimo. Jis ne toks kaip visi tie iškrypėliai geruoliai, apsimetinėjantys gerais vaikučiais, bet išdarinėjantys, ką tik nori, moka mergiotės. Paklūstantys taisyklėms, bet pažeidinėjantys jas slapčiomis – koks suktas būdas su jomis taikstytis. Jam taisyklių nėra, ir tiek. Kas nusprendė, kad turi gauti pažymius? Būti vertinamas? Daryti karjerą? Gyvenimas – gryna anarchija, vienintelis priimtinas potvarkis šioje sumaištyje – išlikimo instinktas.

Vienatvė jį išaukštindavo, ja jis mėgavosi pūsdamas dūmų tumulus. Vietoj odos turėjo geležinį šarvą. Odos seniausiai nebėra, pabėgo kaž-

kurią naktį kaip ta, kai nykštukas, paliktas miške, turėjo pats susirasti kelią. Ir susirado, pasidaręs gudresnis ir stipresnis už naktį. Nakties įveikimo paslaptis – įgauti kietesnį nei jos sprandą ir širdį.

Julijus buvo apdovanotas nepaprastu nuovokumu – jam užtekdavo tik paklausyti, ir suprasdavo, kas bus pasakyta po penkių minučių. O ir jo grožio būta neįprastinio. Grožis tolimų tolimiausios ir nepasiekiamos žvaigždės, šaltos ir nervingos, užtat dar labiau gundančios. Tokia tat šviesa švietė akyse, žibančiose lyg žiemos žvaigždės. Akys žydros, kone baltos, plaukai juodi, lygūs ir dailūs kaip nakties dievo. Gamta jį apdovanojo ir dar viena dovana – rankomis. Rankos jam paslapčių neturėjo, nei paties, įvaldžiusios bet kokius triukus, nei kitų – neklystantis tiesos ir melo ženklynas. Pūstelėdamas paskutinį dūmo debesį, jis nupūtė paskutinius likusius sielos gramus ir, žengęs iš tualeto, sustojo pažiūrėti veidrodin į stipriausią iš nykštukų.

Sučirškė skambutis. Pirmoji pertrauka pirmaisiais metais licėjuje, penkiolika minučių, per kurias žaidžiama bemaž viskas. Stengiamasi maloniai apsieiti su tais, kuriuos teks pakęsti penkerius metus. Lyg maži bunkeriai formuojasi grupelės, kad būtų galima apsiginti nuo drovumo, neleidžiančio būti pačiam savimi. Margarita būtų kišusi galvą į plastikinį maišą ir visas penkiolika minučių pralindėjusi nematoma.

Merginų tualetas, prisodrintas kančios ir meilės šnabždesių, buvo pati tikriausia ir saugiausia vieta visoje mokykloje; gali sakyti, ką galvoji, pranešti tai kitiems ir nebūti atstumtas. Betgi visąlaik neprabūsi užsidariusi tualete. Išėjus jos akys susidūrė su dviem žydromis, veik baltomis akimis – žvaigždėmis žuvusios galaktikos. Margarita kaip naktinio dangaus skraistės gobiamas jūrininkas nėrė į tas akis ir išvydo kažką, kas buvo panašu į ją. Julijus, nustebintas dviejų žalių, liūdnų žaizdų, irgi pažiūrėjo – tiek laiko, kiek reikia poetui, kad kiltų įkvė-

pimas. Vyzdys į vyzdį, pojūtis toks, tarsi būtų stovima per plyšį nuo prarajos prieš pasiglemžiant svaiginančiam ir šventam kvaituliui. Kad nekristum, žvilgsnius reikėjo atitraukti. Jis palaukė, kol jos rankos nusvirs visu ilgiu, ir išvydo gležnas, liaunas, lanksčias rankeles, sakytum, absoliutą, kurio jam reikėjo, tik nemokėjo ieškoti. Šast ir atėjo iš kito koridoriaus galo – nuogais pečiais, neginkluota. Pirmąkart gyvenime jį apėmė baimė: tai, ko geidė, gal net nežinodamas, ėmė ir pasirodė pačiu trapiausiu, koks tik jam regėtas, pavidalu. Jis, nenugalimoji tamsos būtybė, paliktas grožėtis mažyčiu nereikšmingu jonvabaliuku, rėplinėjančiu vasaros naktį.

Koridoriai buvo pilni aukštaūgių vaikinų ir gražuolių merginų – jie sveikinosi, kai kurie stačiai glėbesčiavosi; per nudegusius veidus maža tegalėjai įžvelgti, kas yra tikra. Vienas aukštas, tvirtas šviesiaplaukis šypsodamasis ėjo prie Margaritos, stengėsi sugauti jos žvilgsnį. Ta, dar vis priblokšta susitikimo su vaikinu prie tualeto durų, nieko nematė, kol blondinas nesučiupo už rankos ir garsiai nesuriko: „Pussesere!“, tada pabučiavo į skruostą.

– Labas! – pasisveikino Margarita, kad pusbrolis Džovanis net iškaito, kartu apsidairydama, ar kas iš bendraklasių žiūri – taip ji atgautų nors truputį prieš valandą prarasto pasitikėjimo. Bet koridoriuje nė vieno nebuvo. Pirmamečiai daugiausia lindėjo kabinete kaip ėsti laukią paršiukai.

– Pasimatysim, – greit kalbą baigė pusbrolis, ir Margarita pamatė, kaip nudrožia įsikabinęs į parankę dukart už ją aukštesnei mergelei, gražiai lyg „Flair“ modelių agentūros modelis, gobiamai „Chloé“ mados namų kvepalų „Love“ aureolės. Tokios viliokles tai jau nepaliks, o ji niekada nepakils į grožio aukštumą – nebuvo net papėdėje. Ji tik nyki pirmokėlė, nesubrendusi ir nematoma, tesugebanti priversti kvatotis ir vaipytis. Ir betėvė.

Vieną akimirką Margarita prisiminė Luko, pajūryje pasakiusio „esi miela“, žvilgsnį. To būdvardžio griebdavosi kaip išsigelbėjimo inkaro, kartodavo jį tiek, kiek tik galėjo, nes moteriai žodžiai turi svorį, jie ne tokie lengvi kaip vyrams. Moteris žodžiais tiki, ypač kai juos taria vyras, tik jai.

Įėjo į klasę. Bendraklasiai atsisuko veik visi vienu sykiu, sužiuro. Margarita dėbsojo į balerinos batelių nosis, nuėjusi atsisėdo į vietą; pasiėmusi tvarkaraštį, pradėjo paišyti abstrakčias figūras. Niekas neužkabino, nors ji ir kaip geidė, kad prasižiotų, mat buvo tikra, kad savo kūnu šiek tiek erdvės užima, nėra bekūnė šmėkla. Dėmesį atkreipė tik viena mergiščia, apsupta besišnabždančios grupelės – Margarita nugirdo, nors ir dėjosi neklausanti. Moterys girdi viską, tuo pat metu, balsus išskiria, ypač šlykščius. Ta pliauškė apie ją: „Šita – keistenybė.“ Kitos juokėsi – nepiktai, tik trapiai kaip tie, kurie jaučia poreikį paklusti bendrijai ir prie ko nors šlietis, kad taip būtų apsaugoti nuo pačių menkumo. Mergiūkštė papliauškų būrio centre buvo išlaki, plati palaidinė pečių nedengė, ją juosė diržas, ryškinantis tobulą liemenį, iš kurio dygo dvi nedovanotinai ilgos kojos. Kaklą dabino lengvutis šalikėlis, šviesūs plaukai krito iki nugaros lyg šviesos kaskada, o žydros akys į dešinę ir į kairę laidė pasitikėjimą. Tapatybę sau gali leisti tik gražuoliai. Kaip norėtųsi susidraugauti su ta mergina, bet Margarita susivėlino. Ir tikriausiai jokių vilčių nebėr – ji tokia liesa ir nerangi, balerinos bateliai neišvaizdūs, palaidinė siūta nežinia kieno, džinsai neišraiškingi.

Vaikinai visi stovėjo kampe, atrodė šlykštutėliai. Kai kurių kojos ilgos, liemuo trumpas, kiti dar ir kasdien nesiprausdavo, kai kurių veidai ir be barzdos, ir be spuogų – kaip ką tik baigę pradinę, tebevargstantys su daugybos lentele, bet atvilkti į pernelyg didžiulį pasaulį, sudarytą iš integralų ir išvestinių. Šnekėjosi apie futbolą. Tai ir viskas – neatskiriama masė, maža tenutuokianti, kas jie, įsivaizduojantys, kad tai,

kas aplinkui. Akimirką Margarita panoro būti vyru – tikrovės matytų trečdalį, jausmų būtų dešimtadalis, betgi reiktų žaisti futbolą, o šito ji negali net įsivaizduoti...

Vidury tokios daugybės žmonių buvo viena. Būtų gerai apie ką nors pasišnekėjus – apie lakus, diržus ir batus, bet į galvą lindo tik gremėzdiška širdgėla.

– Labas, aš Marta, – netikėtai prie pat ausies pratrūko skambus balsas, taip suskamba daina, kurios tonas per aukštas.

Margarita krūptelėjo ir nužvelgė veidą šalia, nesakydama nieko. Dėl kabių šypsena kone metalinė, bet ta merguželė šypsojosi ne tiek burna, kiek dviem apvaliom akim – mėlynu žibalu. Raudonų vešlių suraitytų plaukų fontanas trykšta visom kryptim, kaip ant galvos sprogęs fejerverkas.

– Koks tavo ženklas? – paklausė mergina, staiga surimtėjusi.

Margarita neatsakė. Marta dar labiau surimtėjo.

– Ko verkei? – paklausė tada širdingesniu balsu, parodydama, kad šypsena gali būti ir nenuspėjamo stiprumo laipsnio.

Margarita pažiūrėjo jai į akis – geros, nors ir keistos.

– Iš baimės, – atsakė.

Marta, pabučiavusi ją į skruostą, atšlijo. Stvėrusi kuprinę, užėmė poziciją šalia Margaritos, kuri buvo atkirsta.

– Aš vandenė.

Margarita tebebuvo bejausmė.

– Ar žinai, kad alkūnių sau nepalaižysi? – neatlyžo Marta ir rodydama pabandė liežuviu lyžtelėti dešinę. – Matai?

Margarita prajuko.

– Dalykų, kurių niekas nežino, apstu, – pasakė Marta galop surimtėjusi, o paskui pradėjo iš širdies juoktis, tik kabės, akys ir plaukai švysčiojo.

Blondinė ir jos draugės apstulbusios niekinamai tylėjo, vyrija nieko nepamatė.

*

Valandos slinko. Margarita vis pagalvodavo apie žydras, beveik baltas, ano vaikino akis ir pravirkdavo. Tos ašaros buvo kitokios – jos radosi iš tos sielos dalies, kuri, jei nekliudoma ir užlaikoma švari, ir dar jei jos klausomasi, išgelbsti.

Bet užtat lenktyniaujama, kas greičiau nusibrauks ašaras. Jos – prabanga, kurią sau gali leisti tik silpnuoliai.

III

Atsegė piniginę – viduj dešimt eurų ir dokumentas su nepakenčiamu vaikišku veideliu. Pasidygėjęs šyptelėjo ir išmoktai natūraliai sviedė ją į šiukšlių dėžę.

Ištraukti piniginę pirmamečiui spūstyje prie išėjimo buvo prestižinis vienos rankos žaidimas – mankšta pereinant prie sudėtingesnio rankinių kraustymo. Jis nevogė, tik drąsinosi. Šitam tereikėjo prieiti iš nugaros ir truktelti piniginę, kyšančią iš kelnių pažemintu liemeniu kišenytės. Apsižvalgė – niekas nieko nematė. Gyvas.

Dar neišėjęs užsidegė cigaretę. Atsirėmė į sieną prie paradinių durų, kasmet prieš prasidedant mokslo metams nubaltinamą, kad būtų nutrinti lyg katinai žyminčių teritoriją grafičių meistrų įrašai. Šaltos akys naršė tarp mokinių, ieškodamos tų akių, kurios parodytų, kad kažkas yra pavogta ir nėra nė motais.

Jo pažįstamas vaikėzas jau buvo atsirėmęs į tą pačią sieną, ranką su cigarete iškėlęs virš galvos, tokia nenatūrali poza reikalinga tam, kad išryškėtų valandų valandomis gimnastikos dailintas dvigalvis raumuo. Mergina braukė ranka per ilgus plaukus, kad juos suglostytų, bet iš tikrųjų ta pirštų trauka rodė nekantrų poreikį būti kažkieno pastebėtai. Mokytojo galva nulenkta, dešine pašo retus plaukus, gainioja šešėlius, pernelyg neapčiuopiamus, kad sugraibytum pirštais. Julijus žmonių rankas ir judesius stebėdavo skrupulingai kaip mokslininkas. Puikiai žinojo, kad kūnas negali meluoti, kad devyniasdešimt procentų kalbos

yra neverbalinė ir kad spontaniški judesiai, kitaip nei žodžiai, visuomet sako tiesą. Kai meluojama, tereikia dirstelėti į rankas ir į kai kuriuos mažyčius veido įlinkius.

Nikotinas, skverbdamasis į kraują, maišėsi su nuoboduliu, įsismelkusiu jau pirmosiomis valandomis mokykloje. Šalia rūkantis vaikinas buvo apsirengęs marškinėliais, prilipusiais prie groblų. Vienas kitam į veidą nežiūrėjo.

– Matei tą blondinę iš pirmos? – paklausė.

Julijus neatsakė. Apie mergiotes kaip koks mokyklinukas nekalbėdavo.

Tuo tarpu mokiniai voromis traukė pro paradines duris. Pirmamečius galėjai atpažinti iš įnirtingų rankų judesių ir atvirų, nenuovokių šypsenų, vis dar kurstomų pirmosios dienos mokykloje. Be to, merginos rankas kilnojo prie burnų, draugėms šnabždėdamos, koks gražuolis anas, tarsi vaikinų būtų neregėjusios. Juokinga: akyse žiba nežinia kokių gyvenimo pasikeitimų viltis, rankas virpina nekantra sučiupti kažką, ko neegzistuojama. Atrodo kaip ore besikumščiuojantys boksininkai. Suėjo į šitą dirbtinį ringą – mokyklą, ir jų energija bus išsunkta kvietimų atsakinėti, užduočių, pratimų... Užimtumas, galintis užimti joms galveles, sukelti iliuziją, kad menkučiai gyvenimėliai turi kokią nors prasmę, nors jos ne kas kita, kaip nesusivokiantys instrumentai gydant nusivylusių suaugusiųjų sužeistą savigarbą – tie pasipuikuos bent jau vaikų pažymiais. Gi žinai, kas per nusivylimas! Licėjus, universitetas, darbas, šeima, vaikai, senatvė, kapas. Seka linijinė, nustatyta nežinia kieno, o baigiasi visiems taip pat – pelenais.

„Tu ne tavo darbas, ne pinigų suma banke, ne vairuojama mašina, ne piniginės turinys, ne prabangūs drabužiai – tu dainuojantis ir šokantis pasaulio mėšlas!“ – taip pasakė Tailoras Derdenas, ir teisingai. Tie vaikai nieko neišmano apie gyvenimą, jiems užtenka paliesti paviršių. Jam – ne. Jis neria gelmėn ir randa vis tą pačią aprūdijusią skardą – galinė

stotis. Žmonės sėda į autobusą būdami tikri, kad jiems reikia kur nors nuvažiuoti, įlipa, išlipa, kalbasi, skaito, valgo, miega. Ir taip kasdien. Vis kad atidėtų galinę stotį. Paskutinė stotelė, išlipama. Mirtis. Daugiau nieko. Tai todėl jam taip patinka kapinės. Kai suvoki, kad tikslas – galinė stotis, viskas pasidaro negailestingai aišku. Nėra ko vargti, gamta kuo puikiausiai stumiasi į priekį ir taip, tu jai nusišvilpt. Šituo geležiniu stipresniojo įstatymu ir ciniškuoju savisaugos dėsniu, kurių nepaneigsi, bet ko ir visų likimai baigiasi. Vienintelė leistina laisvė – oriai priešintis iki galinės stoties, žaisti kaip katinui su pele, vis dėlto suvokiant, kad tu pelė, o ne katinas, ir nepabėgsi. Bent jau pasistengti pasilinksminti. O paskui nusivylus išlipti. Kad ir šiek tiek. Galinė stotis.

– Matei tą? Atrodo kaip iš pradinės...

Julijus neatsakė, bet akis pakėlė. Tai ji – mergina, su kuria buvo susitikęs eidamas iš tualeto.

– Matyt, jos pasiimti atvažiavo tėvelis, – nusiprunkštė vaikėzas, netoli sviesdamas nuorūką.

Julijus sekė Margaritos judesius: pasispaudusi po dešine pažastimi krepšį, nudelbusi galvą, dreifuoja toje šniokščiančioje vilčių jūroje. Vienoje rankoje krepšio diržas, kita pašonėje spaudžia kumštį, pasirengusi tvoti gyvenimui, jei tik tas turėtų veidą. Jis matė, kaip nueina viena.

Kad taip pamačius tos mergikės mintis. Užtektų vienintelės. Norėjosi užuosto kvapo patvirtinimo. Tas kvapas – bežadžio skausmo.

– Julijau!

Ir ko visi nori? Kuo labiau stengiesi būti vienas, tuo labiau lenda, tarsi pavydėtų, kad moki būti su savimi. Jis pasiklausė, iš kur atsklinda šaukiantis balsas – plaukai juodi, akys juodos, kaklas išlakus, oda porcelianinė.

Julijus sužiuro, buvo rimtas. Ji prikišo lūpas prie ausies ir, liesdama spenelį, sukuždėjo:

– Myliu.

Julijus prisiglaudė skruostu ir ją pauostė – ieškojo švelnumo, kurio dar niekuomet nebuvo gavęs iš jokios merginos. Nuo lygios odos, lengvo kvapo kankinantis skausmas kiek apmalšo, bet slėpynė, kur jis tūnojo, nebuvo pasiekta. Kad prieitum ją, reikia motiniško švelnumo, taigi Julijus kiekvieną moterį liesdamas ieškodavo motinos odos, bet taip ir nerasdavo.

Jie pasilaižė, ir kvapni drėgmė liūdesį kiek apiplovė.

Įsikišo tas kitas – greičiau pavyduliaudamas nei smalsaudamas:

– Matei tą nelaimėlį su dviračiu?

Pora atsiplėšė ir mašinų, motorolerių bei kūnų maišatyje pamatė juodą dviratį, sunkiai gergždžiantį, su nukarusiu atšvaitu be stiklo. Dviratis žvairys.

– Kas jis? – paklausė aptingusi mergina išlakiu kaklu.

– Turėtų būti pavaduojantis, per jaunas būti mokytoju, – nusijuokė vaikėzas.

Mokytojas, persimetęs per skersinį, vežėsi drobinį maišelį, atsikišę kampai leido nujausti turinį. Barzda vos apžėlusi įtemptą nuo mynimo žandikaulį, žvilgsnis klaidžioja nežinia kur – atrodo kaip tas, kuris vienądien turėtų suaugti.

– O jei jį praris... – pasakė ji.

Julijus nusekė akimis dviratį – kas žino, kokios to žmogėno paslaptys, vis dėlto jis pečiuitas ir tik knygų pilnas maišelis išduoda, kad siela – puslapinė.

– Nelaimėlis... – tarė vaikėzas.

Julijus, apimtas staigaus poreikio, pradėjo dairytis po nugaras, bet tos, kurios ieškojo, nebebuvo.

– Eime, – pareiškė užtikrintai, žiūrėdamas merginai į akis, nors ir nežinodamas, kur eiti.

*

Mokytojas miestu važiavo per pietus, tad apyšiltį rugsėjį jį gobė gundantys, neaiškūs kvapai. Ratai asfaltu slydo be vargo. Žmonės vis dar džiaugėsi vėl ėmęsi darbo, bet pakaks savaitės, ir darbo rutina kels žudančią atostogų nostalgiją.

Dviračio grandinė, ta proga sutepta, sukosi pavaromis lyg tobulas romanas apie krumpliaratį. Jis šitai miniai nepriklausė – priklausė miniai savų autorių, saviems puslapiams, kur nėra vietos nuoboduliui, anonimiškumui, rutinai. Puslapiuose visuomet viskas nauja – vis kabinantis už vaizduotės pavaros apsikabinama tobulai, ir pasaulis sukasi teisingu ritmu. Istorijose gyvenimas be nuobodulio akimirkų, tai jis ir mynė pedalus tobulame savo vaizduotės pasaulyje, negalėdamas išgirsti klaksono, atskleidžiančio didžiulį, niekšišką gyvenimo netobulumą.

Laukė „Odisėjos" puslapiai – ją aiškins rytoj. Kone jautėsi kaltas, kad paliko sapnuojančią Nausikają ir stebuklingosios feakų salos krūme įmigusį Uliksą.

Tačiau prieš tai – Stela su savo akimis, į kurias reikia pažvelgti, ir jos bauginanti kalba „apie svarbų dalyką".

Jis sulėtino greitį, nušoko, pirmiausia visą svorį perkeldamas ant vieno pedalo – dviratis įsismaginęs tebevažiavo į priekį. Dėl šito judesio grakštumo – tokio netikėto ir kartu išmokto – pasijuto nuostabiai. Dviratį pririšo prie stulpo, veikiau kad nenuvirstų nei kad apsaugotų – žirgelis išties truputėlį pailso.

„Keliaujantis Parnasas" buvo mažytis dviejų vitrinų knygynas su gundančia zona, skirta naudotoms knygoms, ir furgonėliu, aikštėse ir skersgatviuose virstančiu prekystaliu. Knygynėlis pažįstamas, jo knygos – šeimos dalis. Jis žengė per slenkstį, kad atsiduotų naujumo kvapui, viršelių žvilgsniui – tie sužiurdavo. Knygos – vaikai, kiekvienas turi savo kvapą, savo akis, savo būdą. Jam patikdavo skaityti viršelių atvartuose įrašytas santraukas, dažnai net neištisai, o paskui fantazuoti įmaišant to, kas įrašyta kitoje knygoje.

Vienas viršelis žvelgė kaip vaikas, aprengtas suaugusiojo rūbais, žvilgsnis nukreiptas aukštyn, išsigandęs, nustebęs. Kol žiūrėjo į jį, veik užhipnotizuotas, kažkas pašaipūniškai pašaukė:

– Mok.

Pakėlęs galvą nuo viršelio jis išvydo kiek jaunesnės už save moters glicinines akis – žiūrėjo sumišus ironijai ir švelnumui.

– O tu ką čia darai? – paklausė mokytojas šypsodamasis.

– Ieškojau knygos...

Kiekvieną kartą, kai jiems reikėdavo ką nors pasakyti, jie tai darydavo pasitelkę knygą, kurios pavadinime, viršelyje, šūkyje ar istorijoje būdavo paslėpta žinia – kaip butelis vandenyne. Stela buvo savininkų dukra, padėdavo tvarkytis. Į jo gyvenimą įėjo kaip knyga, kurioms pajunti staigų potraukį, kaip sielos dalis, nežinia kada pabėgusi. Viskas prasidėjo prieš trejus metus, kai jis, vis užsukdamas į knygynėlį prie mokyklos, kurioje tais metais pradėjo dirbti, pasiteiravo:

– Ieškojau Pedro Salinaso „Tau reikalingo balso".

Besidairydama tarp lentynų ji murmėjo: „*Cuando tú me elegiste / – el amor eligió – / salí del gran anónimo / de todos, de la nada...* Kai tu mane pasirinkai / – tai pasirinko meilė, – / aš išbridau iš didelės visuotinės nežinomybės, iš niekumos." – „Ką sakot?" – paklausė jis. – „Ai, nieko. Man tik liko galvoje keletas jo eilučių..." – atsakė ji rodydama į knygą, tarsi ta būtų žmogus.

Šypsena, kuria ji palydėjo žodžius, tobulai rimavosi su jos veidu. Dievai dovanoja tik pirmą eilutę, paskui poetų užduotis būna puikiai sukurti kitas, taip ir su meile: nukrenta kaip dovana iš dangaus, paskui testamentas pereina mums, iš mūsų pareikalaujama drąsos ir pastangų, kad tai įvyktų, nesibaiminant, kad nesam tinkami.

– Kaip sekasi? – pradėjo kalbą jis.

– Kaip gražioje knygoje, penkiasdešimtame puslapyje... – atsakė ji, griebdamasi šitos gudrybės, jų išrastos jausmams apibūdinti, šiuo atve-

ju – slapstomam, bet tikram džiaugsmui. „Knyga, numesta skaitant dešimtą puslapį" reiškė stiprų skausmą, „priešpaskutiniame puslapyje pertraukta knyga" – troškimo viršūnę arba baimę, kad kažkas pasibaigs per greit.

– O tu kaip laikaisi? – dar paklausė Stela.

– Turiu įdomią klasę, labai puikiai padirbėsiu, – atsakė jis.

– Aš tavęs paklausiau, kaip laikaisi, o ne ką nuveikei.

Mokytojas, nudelbęs žvilgsnį į vis dar laikomos knygos viršelį, paieškojo atsakymo popierinėse vaiko akyse, gindamasis nuo tikrųjų, kurios naršė po jo akis. Ji paklausė:

– Pagalvojai?

– Apie ką?

– Apie tai, ką tau noriu pasakyti...

– Kaip galiu galvoti, jei nežinau, apie ką kalbama?

Ji suėmė rankomis jo skruostus, pasukiojo galvą.

– Koks bejausmis! Moterims patinka neapibrėžtos mintys...

– Ir kokios gi? – pertraukė jis nekantriai, bet ji nekreipė dėmesio.

– Moterims patinka lepintis laukimu... Kad paskui geriau prisimintų tą akimirką, užfiksuotų kiekvieną smulkmeną, kiekvieną veido ženklą, spalvą, kvapą...

– Ir kas iš to?

– Mums, moterims, patinka būti pajustoms, atspėtoms, kartais net sukurtoms... Siutina, kai vyras, esantis šalia, mumyse įžvelgia dalykus, apie kuriuos net mes nežinome... – pasakė ji koketuodama akimis, žaisdama plaukų galiuku.

– Duok bent kokią nuorodą...

– Kokia šiandien diena?

– Pirmadienis.

– Ne, begėdi, – nusijuokė ji. – Šiandien mūsų pirmojo susitikimo metinės. Prisimeni?

– Taip, žinoma... – susakė jis, susigėdęs žiūrėdamas į laikrodį. Tarsi kada atsimintų kokią datą ar gimtadienį.

– Šiandien lygiai treji metai, brangusis mok. Prisimenu tas keturias sekundes... Jei žavi moterį iš eilės keturias sekundes ir jai neatsibosti, ji sugauta...

– Turime švęsti! – sušuko jis, palikdamas sruventi viltį, kad tai – svarbus dalykas.

– Palauk... Ne tai norėjau pasakyti. Nieko neįtari?

Mokytojas apsiniaukė, tikėjosi, kad užeis koks klientas, bet mažyčiame kambarėlyje griaudėjo jo tyla, o knygos atrodė lyg nekantraus laukimo liudytojos.

Ji, kad nebūtų taip dramatiška, nusijuokė, dar ir kaip išmanė, kokiais būdais ginamasi. Dingo tarp lentynų – tos ją prarijo.

Grįžo su knyga, tėškė ją jam prieš veidą, kad įsiskaitytų į pavadinimą, ir paliko išsprogusiomis akimis klaidžioti po mėlynas ir violetines linijas. „Apie ką kalbame, kai kalbame apie meilę"*. Nusišypsojo.

Jis buvo rimtas – galvojo, kaip išsisukti iš šitų pinklių.

– Nuo to laiko, kai būnu su tavim, man geriau. Ir tau, mokytojau. Kartu mudviem geriau nei po vieną – mes tikresni. Tobuli nesame, žinoma, bet tobulumas – juk žinai – visuomet būna per žingsnelį nuo tobulumo, jį paliekame kitiems. Man patinka šventas, stiprus gyvenimo netobulumas...

– Taip. Suprantu.

– Žinai, apie ką kalbu, mok. Noriu ir toliau augti kartu su tavim.

– Ir aš.

– Bet aš noriu tau suteikti galimybę augti greičiau...

– Kokią? – paklausė jis išsisukinėdamas.

– Gyventi kartu!

---

* Raimondo Karverio (Raymond Carver) šešiolikos apsakymų rinkinys.

– Juk žinai, kad pas mane nėra vietos, – pasiteisino jis.

Ji nuleido knygą.

– Ne tai norėjau pasakyti. Kur kas jaukiau jaučiuosi savo namuose, jei kalba apie tai. Noriu, kad pradėtume gyventi kartu, naujuose namuose.

– Kartu, – pakartojo jis neišraiškingu balsu.

– Kartu, juk žinai, ar ne, kas būna, kai vienas kitą myli du žmonės?

– Kas? – paklausė jis suvaizduodamas neišmanymą.

– Atsitinka taip, kad jie susituokia, apsigyvena kartu, įsigyja namą, jį pripildo knygų ir... vaikų.

– Vaikų...

Jam labiau patiktų sustoti ties knygomis.

Jai šypsantis akys nušvito taip, kad pamanytum, jog šviesa ir meilė – tas pats dalykas, vienas akims, kitas širdžiai. Pakartojo:

– Vaikų.

Jis surimtėjo. Tikėjosi kažko panašaus, bet ne kad būtų taip bėgama už akių. Knygose viskas vyksta tinkamu metu. Užtat gyvenime visad pernelyg skubama, pirmiau reikėtų ją kiek labiau pažinti, pamokyti gyventi. Jis žiūrėjo į Stelą vis dar perdėm tuščio knygyno tyloje, o ji spindėdama jį visą nušvietė.

– Mok, aš tave myliu, – pakuždėjo. – Ir buvau kvailė, kad taip mažai apie tai kalbėjau. Gal jei būčiau sakiusi dažniau, dabar patikėtum... Aš tave myliu, – tarė smiliumi rodydama į rankose tebelaikomos knygos pavadinimą.

Tarp jos žodžių ir jo žvilgsnio stojo nauja pertvara – kaip tarp dviejų mylimųjų tekanti upė, jokio tilto ar bent brastos. Jis nuleido akis į pavadinimus ir kai kuriuos pripuolamai perskaitė – padrikai, ieškodamas žodžių ir būdo sprukti. Betgi tikrovėje dialogai niekuomet nevyksta; knygose veikėjai turi tinkamus atsakymus, net jei ir klaidingus, užtat tikrovėje žmonės, kai kalbama apie tiesą, nežino, ką pasakyti.

Paskui jis vėl pakėlė knygą, į kurią pirma stebeilijo, ir pamatė, kad ji – „Gyvenimas dar prieš akis“*. Lūpos išspaudė skausmingą šypsnį, akys užsimerkė kiek ilgesniam nei blakstienų mirktelėjimas laikui – gynyba per silpna, kad būtų atmestas išorinis pasaulis. Tylomis tebežiūrėjo į ją – violetinėse akyse, kuriose tiek sykių buvo nuskendęs, atsispindėjo saulės brandintas vynas ir jūra perbristi, jos krantas – tolimas. Kas žino, kiek dalykų slepia tie vandenys, kiek audrų ir palankių vėjų, lobių ir paskendusių būtybių. Prie aistros tuoj prisidėjo kitas jausmas, kuris, deja, buvo pirmojo šešėlis, antrininkas, kaukė – baimė būti netinkamam, užgesti, priprasti. Einant dienoms, mėnesiams, metams to skonio nebejausti, jūra nebepasitikėti.

– Na, tai, Kvailiau, kas ta meilė?** – nutvilkė ji, deklamuodama jam puikiai žinomas eiles – taip mėgino atrakinti pirmąją grandinę, juosiančią baimės apimtą jo širdį.

– Meilė yra tai, dėl ko laisvieji pasidaro kaliniais, o kaliniai – laisvaisiais, – atsakė jis iškart, įviliotas į žaidimą, kuriam nemokėjo pasipriešinti, jo taisykles ji išmanė kaip niekas kitas. Paskui pro savigynos sienoje atsivėrusį plyšį sugnybusi baimė naguota ranka vėl nubloškė į tamsybę.

– Stela, betgi mes kartu ir esam laisvi. Mums taip gerai... Kodėl nori viską sugriauti?

Nelaukdamas atsakymo išėjo. Dviračio ratai sukosi sunkiai, atrodė, kad veikiau turėtum minti kelią, o ne pedalus.

Jos, sustingusios tarp tylių savo knygų, šypsena nukrito lyg prastai uždėta kaukė.

* Romeno Gari (Romain Gary) romanas, kurį autorius pasirašė Emilio Ažaro (Émile Ajar) slapyvardžiu ir gavo antrą Gonkūrų premiją, nors ji skiriama tik vieną kartą.

** Raimundo Lulijaus (apie 1232–1315), katalonų filosofo, teologo, misionieriaus eilės.

Rugsėjo saulė, besiskverbianti pro vitriną, pažiro mažyčiais drėgnais pabirais, tie krito skruostais. Visų šitų poetų ir rašytojų vidury ji pasijuto vieniša. Ašaros plovė knygą, dar vis tebelaikomą rankose. Būtent apie jas kalbama, kai kalbama apie meilę, – apie ašaras.

Kažin, ar surinkus visas sužeistos meilės ašaras susidaręs vandenynas būtų platesnis už vandenyną iš ašarų, trykštančių iš sulaukusios atsako meilės. Kažin, ar pusiausvyra tokia kaip pakilimų ir nuolaidžių.

Šitų dalykų niekas nežino.

Margarita pietų namo negrįžo, pasislėpė pas močiutę, gyvenančią prie mokyklos. Nenorėjo rizikuoti atsidurti dviese su mama, kuriai kaip tik šiandien galėtų kilti geniali mintis grįžti namo pirmai palaikyti draugijos ir priversti ją pasipasakoti apie pirmąją dieną mokykloje. Andrėjus išėjęs į popietinę grupę, o jai po tokio siaubingo debiuto prireikė pamatyti senelę.

Įėjus šnerves užpildė jazminų kvapas. Jie plaukiojo vidury stiklinio baseinėlio ant virtuvės stalo.

– Valgysi? – paklausė močiutė net neleidusi pasisveikinti.

– Nenoriu.

Meilę senolė rodydavo kalorijomis, kaip visi siciliečiai. Margarita sėdo prie stalo, pasilenkusi pauostė jazminus, močiutės auginamus balkone.

Tereza paėmė puodą, pripylė vandens, užkaitė. Margaritai į nosį tvokstelėjo visi įmanomi, net jei ir pamiršti, kvapai: skylėtukų su sardinėmis, skrudintų trupinių, laukinių krapų, pinijų sėklų ir razinų aromatas, žiedelių apkepo, skrebučių su ragu, sūrio ir baklažanų kvapsnis... Močiutė atsisėdo priešais sukryžiavusi rankas. Pilkose gerose akyse buvo seno, giliai saugomo skausmo ženklų arba tik gyvenimo nuovargio.

– Skambino mama.

Margarita nulenkė galvą iki stalo, rankomis užsidengė veidą. Kūnas stipriai trūkčiojo.

– *I guai d'a pignata i sapi u cucchiaru che l'arrimina.** Šeimose verkiame taip pat... – konstatavo senelė, šeimos paslaptis prilygindama samčiui, kuris žino paslaptis puodo, kurį maišo.

Margarita atitraukė rankas nuo veido, pakėlė galvą. Ant rankų lyg būtų likę jo kontūrai ir ją galėtų matyti.

– Kalbi, tarsi čia būtų kas gražaus, senele, betgi gražaus nėra nieko.

– Ką tu išmanai? Aš, būdama aštuoniasdešimties, tai jau šį tą žinau, – užtikrintai atšovė senelė.

– Ir kas yra gražaus?

– Kad baigusi verkti jautiesi geriau. Ypač kai kas nors matė verkiančią.

– Ką sakė mama?

– Kad reikia tavo pagalbos...

– O man kas padeda?

– Aš.

Senelė pasikėlė pažiūrėti vandens, kuris prieš užvirdamas pradėjo virpuliuoti.

– Trumpų ar ilgų?

– Noriu, kad grįžtų tėtis.

– Tai jam ir pasakyk. Trumpų ar ilgų?

– Trumpų... Kam?

– Savo tėvui.

Margarita suakmenėjo. Skausmas nuo jos nuslėpė kuo akivaizdžiausią galimybę.

– Net nežinau, kur jis...

– Anokia bėda. Užtenka tik paskambinti ir paklausti.

* Puodo bėdas žino tik į jį įmerktas samtis (sicil.).

Senelė atplėšė paką vamzdelių, įmetė bent porą saikų į puodą.

– Močiute, per daug! Gi sakiau, kad nenoriu.

– Ramiau, panelyte. Verdu visą gyvenimą ir žinau, kiek makaronų reikia sudaužytai širdžiai.

Šitai ji pasakė r ištardama užriestą ir neištariamą tiems, kurie jos negirdėjo nuo mažens. Klausant to garso atrodė, kad širdis iš tiesų sudaužyta.

Margarita nusijuokė ir, jei būtų galėjusi pasižiūrėti į veidrodį, turbūt būtų pamačiusi, kad yra graži. Šypsena paverkus, kaip ir meilė pasipykus, yra pats geriausias spektaklis, kokį gali suvaidinti moteris.

– O jei neatsilieps?

– Skambink vėl.

– Pernelyg bijau, kad neatsilieps.

– Tada bijok ir lik abejoti.

Margarita patempė lūpą ir vos nepravirko: bijoti ir tikėtis yra dvi neatsiejamai susijusios jausmo, vadinamo paprastai – ilgesys, – sudedamosios dalys. Taip ji jautėsi.

– Gal gali paskambinti tu?

– Ne, Margarita. Reikia tau. *Diu a cu' voli beni manna cruci e peni.**

– Ką pasakei? Nekalbėk arabiškai, – pasijuokė Margarita.

– Kiekviename skausme esama palaimos...

Močiutė sakinį nutraukė, tarsi mestų į ugnį prisiminimą, paskui atsidarė šaldytuvą ir pradėjo nežinia ko ieškoti. Margarita, supratusi, iš kur tas neryžtingumas, atsikėlė, paėmė indelį su šviežiu padažu, kurį senelė vadino salsa. Kasdien į jį įmesdavo po šviežio baziliko lapą. Padavė indą jai.

– Ačiū, mano džiaugsme. Sukvailėjau...

– Nebeištversiu, senele. Nebegaliu.

* Ką Dievas myli, tam siunčia kryžių ir baudžia (sicil.).

– Margarita, gyvenimas – kaip saldumynai. Gali turėti visus produktus ir nurodymus, kaip gaminti, bet to neužtenka, kad būtų skanu.

– Kaip?

– Šimtus kartų saldumynai man išeidavo, bet šimtus ir nepasisekdavo – prėski, guminiai, beskoniai, per riebūs...

– Ir kur suklysdavai?

– Niekur.

– Kaip niekur?

– Sekos nesupainiodavau.

– Tai ką padarydavai ne taip?

– Neįdėdavau širdies.

Garsą ie senelė tarė tokį atvirą, kad nuo to dvibalsio žodis, regis, skambėjo.

– Ką nori tuo pasakyti?

– Aš galvodavau apie ką kita. Taisyklių laikydavausi, bet galvodavau apie ką kita...

– O kaip tai susiję su manim?

– Jei neįdedi *u sangue e u cori**, gyvenime nieko nebus. Tai, ką darai, turi mylėti. Kiekvienas saldumynas turi savo istoriją: žmogų, kuriam ruoši, tai, ką jauti ruošdama... viskas nusėda rankose, gamindama galvoji rankomis, rankomis myli, rankomis kuri. Patys skaniausi saldumynai man išeidavo, kai galvodavau, kad juos gaminu tavo seneliui. Net ir dabar, kai jo nebėra...

Margarita klausėsi savo mamos motinos išminties. Močiutė Tereza buvo įsitikinusi, kad žinoti nepakanka, kad kas nors išeitų; reikia žinoti, kam tai ir ką myli.

– Turi ieškoti savo tėvo ir paprašyti, kad grįžtų. O jei nenorės, nuvažiuok ir jį parsivežk. Juk tu nebe vaikas, džiaugsme mano. *O ri lignu o ri nuci ogni casa avi a so' cruci***...

* Kraujo ir širdies (sicil.).

** Medinis ar riešutinis – kiekvieniems namams savas kryželis (sicil.).

Nusisukusi ji paragavo makaronų – verdantį vamzdelį prikišo prie burnos ir nesusiraukė. Įbėrė truputį druskos, pamaišė, dar kartą gyvenimo skonis nurungė taisykles.

Margaritą apniko naujos mintys. Kaip močiutės tortai – paprastos, bet stiprios lyg jos krašto gėlės.

– Paskambinsiu, – nusprendė Margarita ilgai patylėjusi, veidas atrodė kaip moters.

Močiutė makaronus nusunkė, sukrovė į lėkštę, užpylė salsos, nuskynusi jazmino žiedą padėjo jį ant lėkštės krašto, prieš tai kiek patrynusi. Vamzdelinių makaronų su padažu kvapas susimaišė su stipriu sutrinto jazmino kvapu.

Margaritos skrandis, šitų aromatų suviliotas, atsivėrė, ir ji pradėjo valgyti, iš pradžių lėtai, paskui vis greičiau. Valgydama žiūrėjo į senelę, stebeilijo. Ta šypsojosi.

– Mano džiaugsme.

Padažas Margaritos lūpas apibrėžė raudonai.

Močiutė pradėjo juoktis.

– Kas yra? – sukluso Margarita.

Močiutė prajuko dar labiau, krūtinė kilnojosi, pilkos geros akys sudrėko.

Margarita suprato, paėmė padažo pilną vamzdelį ir pavedžiojo juo po veidą, nosį, skruostus, kaip darydavo būdama maža, kad supykdytų mamą.

Močiutė nebesitvardė. Margarita priėjo ir pabučiavo jai į skruostą, senelė veltui gynėsi.

Jos juokėsi, juokėsi ir juokėsi – tai paprasta gyvenimo siūloma priemonė, jei tik nustojama žiūrėti pernelyg rimtai.

Po pietų Tereza su Margarita nuėjo iš darželio paimti Andrėjaus.

Vaikas, atrodė, savo ikimokykliniu gyvenimu buvo užsidegęs, tuoj ėmėsi vadinamųjų užduočių – tik tuo vieninteliu gyvenimo tarpsniu

atlikti užduotis reiškia fantazuoti, pramanyti, kurti. Iš susitelkimo kramtydavo liežuvį. Jo plaukai buvo šviesūs, akys – keistai mėlynos, kaip jo kūriniai.

Arielė plaukiojo ką tik pakeistame vandenyje – šitos pareigos imdavosi Margarita, kai būdavo čia, nes močiutė pamiršdavo, vanduo pagelsdavo ir Arielė vis šlitiniuodavo, lyg būtų girta. Dabar žiopčiojo ritmingai ir kartkartėmis išpūsdavo burbulą. Paskui šast – ženklas, kad pamiršo ankstesnį savo gyvenimą ir vėl stebisi stikliniu dubeniu, lyg tas būtų neregėtas vandenynas. Margarita tylomis ją stebėjo ir geidė pati taip gyventi. Pamirštų atsakinėjimus ir spuogus ant nosies, bet skausmą – kažin...

Arielės miniatiūrinis vandenynas jai priminė, kaip žaisdavo paplūdimyje su tėvu. Vienai nieko neišeidavo sukurpti, ką tik pastatydavo, tas sugriūdavo. Tada ateidavo jis ir pastatydavo nuo pamatų nesugriaunamą pilį – su grakščiais danteliais, durimis ir net langais. O dabar jos gyvenimas atrodo lyg smėlis, subyrantis nuo pirmojo prisilietimo.

Močiutė, kuri taip ir nepriprato prie šito miesto šalčio ir mezgė vieną iš savo megztinių šiaurietiška apykakle, Margaritos fantazijų giją nutraukė:

– Tavo senelis man vis pasakodavo istorijas, jų žinojo šimtus. Žiūrėdavo, kaip kepu saldumynus, ir sakydavo, kad dalykų tešla yra pasakojimai. Vieną kart man papasakojo apie salą, kurios gyventojai daiktus ir žmones skirsto ne į vyriškus ir moteriškus, o į dangiškus ir jūriškus.

Kai senelė prisimindavo savo vyrą ir jo aistrą pasakojimams, paveldėtą pačios, jos raukšlės tiesindavosi.

– „Ir kokie gi dalykai yra dangiški?“ – klausdavau jo, nors atsakymą ir žinodavau. Jis šypsodamasis atsakydavo: „Meilė.“

– Kodėl? – paklausė Margarita.

– Todėl, kad ateina iš dangaus ir į dangų sugrįžta...

– Tėtės ir mamos meilė nugrimzdo po žemėm... – sušnabždėjo Margarita.

Močiutė nutilo.

– Senelis sakydavo, kad skausmas irgi dangiškas... – pridūrė ji pati sau, tarsi sužeista negalimo sakyti arba per skaudaus prisiminimo.

– Kodėl?

– Todėl, kad ateina iš dangaus ir į dangų sugrįžta.

– Kaip meilė?

– Kaip meilė.

– O koks tarp jų skirtumas? – paklausė Margarita.

– Aš irgi jo klausinėdavau. Akimirką patylėdavo, o paskui pateikdavo vieną iš savo mokytojiškų aiškinimų. Sakydavo, kad *passione* reiškia arba mylėti, arba kentėti... Jausti *passione* – tai kartu patirti ir meilę, ir skausmą; tai *na fevre ca trase 'nta l'ossa**... „Tu, Tereza, esi mano *passione,* vienintelė tikra“, – taip man sakydavo.

Terezos veidas virto žemėlapiu, kupinu atkarpų, išvykimų ir atvykimų.

– O tu?

– Ką aš?

– Ką atsakydavai?

– Tylėdavau.

– O jis?

– Mane pabučiuodavo.

– Ir kaip bučinys?

– Čia jau mano reikalas!

– Gėdijiesi... – tarė Margarita besdama į ją pirštu ir išsišiepdama.

– Ne, čia yra *u picciriddu*, – tarė jai senelė, rodydama į Andrėjų.

– Aš ne *picciriddo*. Aš vaikas, – purkštelėjo tas.

---

* Tai į kaulus įsimetanti karštinė (sicil.).

– Mano džiaugsmas, – pamėgdžiojo senelę Margarita.

Abi su senele ėmė juoktis, Andrėjus nesuprato ko. Nesuprasdavo šitiek suaugusių daromų dalykų. Todėl piešdavo. Jam išeidavo tikrovę pasmeigti savo spalvotų pieštukų galu, vis sapnuodavo milžinišką dažų parduotuvėje matytą dėžę – daugiau nei šimtas spalvotų pieštukų, visų atspalvių. Tačiau labai daug kainuoja, pasakė mama, reiks palaukti, kol paaugsi.

– Parodyk man šitą piešinį, – paprašė senelė.

Mažytės figūros vaikštinėjo susispietusios kairiame ilgut ilgutėlio mėlyno kelio krašte, tas raitėsi kaip siūlų kamuolys, siūlas raizgėsi ir pynėsi kaip labirintas. Kita lape buvo balta – nežinia, kam tas tuščias plotas.

– Šitas kelias atrodo kaip mano siūlų kamuoliai, visi *inturciuniati*... Kodėl čia nenupieši medžių, gėlių, dangaus? – paklausė senelė, rodydama į baltą tuštumą.

Andrėjus jai atsakė naiviu, nuoširdžiu žvilgsniu – kaip tas, kas ką nors padaro nesusimąstydamas.

– Gi medžių, gėlių būna... – pridūrė senelė kone nugalėta.

– Bet aš neturiu spalvų, reikia iš didelės dėžutės, – atkirto Andrėjus.

– *Cori forti consuma la cattiva sorti**, – palinkėjo senelė, žiūrėdama į kamuolį ir baltą plotą.

Margarita smalsiai nužvelgė baltplotį, kuriame buvo pranykęs ilgas susiraizgęs siūlas – ten buvo matyti paslėptas čirškiantis telefonas, tik niekas jo negirdėjo.

* Drąsi širdis – nuvarginta lemtis (sicil.).

IV

Miestas gaudė krečiamas tipiško pavakario drebulio, kai vyrai ir moterys išeina iš darbo ir užkemša gatves kasdieniu nuovargiu, kad jis išgaruotų nuo pojūčių, vitrinų ir sporto renginių paieškų. Jaunikaičiai, tuo metu jau baigę ruošti namų darbus, laksto gatvėmis ko kito, palieka krantą, kuriame yra įkalinti, ir išplaukia į atvirą jūrą, puola į nežinomybės glėbį, kad pabėgtų nuo nuobodulio, tikėdamiesi, jog ten, lauke, tikrai yra kažkas naujo. Merginos rengiasi lengvais drabužiais, lyg diena tik prasidėtų, joms labiau patinka būti matomoms nei apžiūrimoms.

Šita iš lėto traukė dūmą ant palangės, tebuvo užsimetusi marškinėlius. Julijus, tyliai tysodamas aukštielninkas ant suverstos sofos, rašė atsakymą į žinutę. Vertėsi ant kito šono, kad paslėptų vienatvę, lydėdavusią tas ekstazes. Kaskart jam atrodydavo, kad pasiekia dangų, bet paskui iš svaiginančių aukštumų neišvengiamai krisdavo žemyn ir siela duždavo į begalybę stiklo šukių. Meilė žadamos paguodos neteikė. Žaizdos neišgydys joks apkabinimas, joks bučinys, glamonė, aktas. Pleistro lapeliai. Vienas ant kito – kalnas jų ant įpjovos, niekuomet nevalytos, nedezinfekuotos.

Knygų lentynos pasieniais prigrūstos romanų, DVD ir kompaktinių diskų. Žmonės skaito meilės romanus, žiūri romantines komedijas, klauso jausmingų dainų. Ir mano, kad meilė užpildys jų vienatvės tuštumą. Betgi niekas negali užpildyti to, kas be dugno. Jo siela kaip šulinys, jis vis svaidydavo akmenukus jam užkimšti, bet tie kaip nekil-

davo taip nekildavo – nuskęsdavo, o jis neturėjo drąsos lįsti ir pažiūrėti vidun. Paties užnuodyto vandens gerti nesinorėjo, norėjosi tik vienu kartu visam laikui užkimšti skylę.

Būdamas mažas, jis dažnai sapnuodavo, kad yra raitelis su tyčia jam nukaltais neperšaunamais šarvais, keliaujantis į pakraščius karalystės, kuriai graso Didysis Slibinas. Jo ieško miškuose, kalnuose, irštvose. Jokio rezultato. Nusibeldęs iki tolimiausių karalystės krantų, randa jį pajūryje. Kartu su savo mažiumi. Abu vienas į kitą ilgai žiūri, paskui Didysis Slibinas, iš tikrųjų motina, nusitaiko ir smeigia kieta karūna, jo šarvus, o gal ir kūną pažerdamas į šimtus duženų. Bet jam neskauda. Ir ūmai vietoj šarvų bei raitelio tame krante lieka tik su smėliu žaidžiantis besijuokiantis vaikas. Kai kojų plauti artindavosi vakarinė mūša, jis pabusdavo ir pamatydavo, kad guli lovoje. Sustiręs.

Julijus norėdavo žaisti kaip vaikas. Bet nebūdavo motinos, kuri žiūrėtų, kaip jis žaidžia. Bandydavo žaisti vis tiek, bet žaidimas būdavo pilnas liūdesio ir pykčio. Jis žaidė su šita mergina, su mokykla, su pavojumi, su gyvenimu, galiausiai – su mirtimi.

Čiupo marškinius.

– Kur eini? – paklausė mergina.

– Savais reikalais.

– Kodėl nepasilieki, ko nors pavalgytume, pažiūrėtume filmą ir truputį pakalbėtume, – pasiūlė ji glostydama jam plaukus.

– Apie ką? – paklausė jis išsisukinėdamas.

– Apie mus, – atsakė mergina. Ir nušvito.

– Mes dulkinamės, o ne kalbame, – tarė Julijus, sviedęs šaltą žvilgsnį. Pabučiavo į skruostą ir išėjo.

Pėsčiomis pasileido per visą parką, ten šeimininkas stengėsi sutramdyti šunelį, vaikas raičiojo pernelyg didelį kamuolį, o tingi auklė nepasijudindama jį barė. Julijus priėjo prie suoliuko, ant kurio seilėjosi du

jaunuoliai, čiupo jos rankinę ir atitolo – tyliai kaip katinas, akys susiaurėjusios iki plyšelių. Greit kuprinę metė į šiukšliadėžę, pasiliko tik skarelę, dar su etikete. Vaikas su kamuoliu rankoje spoksojo į jį, nes ieškojo žaidimo draugo, ir Julijus jam šyptelėjo. Padrąsintas berniukas sviedė kamuolį, Julijus jį atmušė galvos smūgiu.

– Šaunuolis! – suriko mažius.

– Ne, ne, – tarė jis ir pasitraukė, vaiką paliko nusivylusį žiūrėti, kaip nueina.

Paskui pamatė besiartinančią merginą su šuneliu. Čia jo sritis. Pažiūrėjo jai į akis.

– Galiu pagirti šunelį? – paklausė lenkdamasis jo paglostyti.

– Žinoma! – atsakė ta jausmingai.

– Kokia nuostabi tavo šeimininkė!

Mergina išraudo. Tad Julijus priėjo dar arčiau ir pradėjo klausinėti, žiūrėti į akis, glaustytis. Rankomis mojavo tarsi burtininkas.

– Kuo tu vardu?

– Sara.

– Gražus vardas, Sara.

– Ačiū.

– Mobiliojo numeriais apsikeisime?

– Mielai!

Tokiomis akimirkomis Julijus ir atlikinėdavo savo mažuosius žygdarbius. Stovėdamas šalia ta dingstimi, kad reikia sužiūrėti, ar gerai įvedamas numeris, lūpomis glaudėsi prie ausies taip, kad jai atėmė protą, tuotarp ranka naršė po rankinę.

– Iki greito.

– Iki, – atsisveikino ji apsvaigusi.

– O jo koks vardas?

– Argas.

– Kaip Ulikso?

– Nežinau... Vardą išrinko tėvas...

– Iki, Argai. Iki, Sara.

Atsukęs nugarą, paliko ją svaigstančią. Už posūkio atgniaužė delną ir pamatė dailius naujus lūpdažius. Įsikišo į kuprinę ir ėjo toliau. Jis neįveikiamas, pro šalį neprašauna.

Neišmanydamas, ką veikti, užėjo į parko pakraštyje stovinčią bažnytėlę. Bažnyčių tylą mėgo, kaip ir kapinių. Įsitaisė klaupte gilumoje, kuprinę numetė ant žemės priešais, kad būtų kur atsiklaupti. Vėsu, prieblanda. Priekyje kažką giedojo senučių būrelis, paveikslai apyblandoje atrodė lyg animaciniai paveikslėliai. Įsižiūrėjo į freską, užimančią visą apsidę: nukryžiuotasis ir raudanti motina, bučiuojanti jam kojas, jaunuolis bando ją sutūrėti. Minutę žiūrėjo į paveikslą. Net motinos, kuri verktų dėl jo, nėra. Kur jo motina? Kur gyvena? Į ką dabar žiūri? Irgi galvoja apie jį? Taip ir nesužinosi. Niekaip. Jis težino tiek, kad pastojo mokydamasi licėjuje. Nuo ko? Jis į šį pasaulį atėjo kaip našlaitis, dar negimęs. Bet nėra ko leistis gyvenimo kalamam prie kryžiaus, reikia atsikeršyti.

Išėjęs iš bažnyčios, užsuko į netolimą bariuką, vieną iš tų vietų, kur už aštuonis eurus gauni *happy hour**. Atsisėdo, davė ženklą. Padavėja priėjo – rankas nusidepiliuoti buvo pamiršusi, užtat visą dėmesį sutelkusi į violetinį laką. Jis užsisakė vieną alaus, paties stipriausio ir kartaus, ir, iš lėto jį siurbčiodamas, leido laiką, kaip labiausiai mėgdavo: stebėjo žmones, tyrė judesius.

Vyriškis kažkuo bandė įtikinti blondinę tiesiais plaukais, bet iš to, kaip raukė antakius ir dangstėsi burną ranka, buvo matyti, kad meluoja. Ta, lūpose spausdama ironišką šypsenėlę, neslėpė, kad supranta, kas dedasi, bet žaidimą priėmė ir mielai leidosi apgaudinėjama tokių vylingų žodžių.

* Laimingą valandą (angl.).

Dvi merginos šnekučiavosi, bet tariamas vienos smalsumas tebuvo didžiulis pavydas – tai rodė stiklinę gniaužianti ranka, nors akys ir buvo pučiamos iš nuostabos. Kita tuotarp pernelyg mosikavo rankomis, aišku, kad buvo beperdedanti kokį sentimentalų nuotykį.

Julijus melą užčiuopdavo visur. Vyrų ir moterų gestai visuomet atskleidžia slaptus ketinimus. Jis dar vaikystėje išmoko nepasitikėti niekuo. Priprato atpažinti veido bruožus ir rankų judesius, kai kas nors norėdavo apgauti, suvedžioti, prikulti.

Prisimena ano žvėries nasrus: iš lėto išsiplėsdavo, kai ketindavo pratrūkti, rankos uždrebėdavo, pirštų galai barškindavo į stalą. Greit po to atsikeldavo ir dorodavosi – pirma su žmona, paskui su juo. Pats turėjo tris vaikus, o jį paėmė, kad vertai pasitikėjimo šeimai, kaip pridera, būtų padedama tvarkytis ūkyje. Gėrė. Ji buvo gera, bet vienądien su savo vaikais pabėgo ir negrįžo. Paskui Julijus ilgesniam ar trumpesniam laikui bastydavosi po kitas šeimas, tik niekas tokio didelio vaiko nenorėjo. Tokio kaip jis. Kuris spokso į tave nieko nesakydamas, ledinėmis akimis, kaip demonas. Nieko netaręs dingsta. Taip pateko į vienus namus-šeimą ir surado būdų, kaip ištisomis dienomis laikytis kuo toliau nuo šitos landynės. Bet bent jau turėjo guolį.

Įžengus jaunai moteriai, šitos sugedusios mintys išsisklaidė. Panaši į flamingą: plona, grakšti, kojos aptvarstytos atvirais batais, rankinukas po pažastimi, plaukai juodi, akys juodos, lūpos raudonos, oda migdolinė. Dvi mergšės atsisuko ir net vyriškis su blondine metė žvilgsnį, lyg ta būtų koks čiulpiamas saldainis. Julijus nustatė reakcijas: vyras jos geidžia, merginos pavydi. Vienas išalkęs, kitos žudikės: vienas akimis ryja, kitos – traiško. Pats dėjosi merginos nematąs, o kai ji prisėdo šalia, apsvaigindama kvepalais, pasitaisė juodus kirpčius, kad liktų neuždengtos akys.

– Tavęs laukiau, – pasakė rodydamas į lūpdažius ant stalelio, kurių galiukas kyšojo iš įgudusia ranka susuktos skarelės.

Mergina, apsidžiaugusi, kad ją išvysta taip greit, nusišypsojo ir prilipo lūpomis prie peties.

Dangus ant pastatų griuvo kaip pavargęs, sulinkęs senolis. Tolumoje keletas debesų kaupėsi naktinei audrai, artėjantis lietus buvo įžanga senoviniam ritualui. Net kambario prietemoje žybsinti lempelė, apšviečianti knygos eilutes, atrodė kaip pirmykštė naktų iš laužų, žvaigždžių ir pasakojimų atmena.

Mokytojas skaitė vieną eilėraštį, kad meilę išmoktų lyg farmakopėją:

Nesiaiškink savo meilės, man neaiškink,
tik paklusk, ir viskas. Užsimerk,
klausimus pamirški, grimzki
savo meilėn...
Nėra ko mylėti
dairantis į mielus veidrodžius,
skaidant
šią vienovę, verčiant žaidimu tuščiu;
nėra ko mylėti
su sparnais, ore,
kaip drugeliui, debesiui,
pakibusiam. Sunkumos ieškok,
gelmių savy, kad tave atvilktų
iki didžio vidurio, kur laukiu aš.
Meilė – visuma, mylėti reiškia justi svorį. *

Jis knygą nuleido. Prakeiktos metaforos! Meilei prisireikė nuplėšti kaukę ir pažiūrėti jam į veidą. O jis nenori, kad kas nors „įžengtų į

* Pedro Salinas. *Tau reikalingas balsas* (isp. *La voz a ti debida*).

širdį", nes nežino, „kurgi" tas šviesusis kambarys ir ar iš viso jo esama. Nebenori, kad širdis „virpėtų", „kaistų", „dužtų", „sproginėtų", „išsiplėstų", „susitrauktų", tarsi jos pūtimasis turėtų ką bendra su laimės mechanikos triukais, lyg „pilna" širdis būtų laimė, „tuščia" – nelaimė.

Tas pačias metaforas kartojame šimtmečius – nuo Biblijos iki Volto Disnėjaus visi kalba apie širdį, tik niekas nesuprato, kaip ji veikia.

Pažiūrėti į Meilę ryžosi tik Psichė. Užtat apako. Gal todėl Sielai reikėjo metaforų, nes Meilės akivaizdoje ji akla. Bet ir čia tik pasaka... Nūn jis bus drąsesnis už Psichę, dirstelės į veidą Meilei, kad suprastų paslaptį. Kur ji, kas per daiktas, kas tokia? Geidžia jos visi, neturėdami šūkaloja, kremtasi. Kodėl – klausinėjo mokytojas ir atsakymo teko ieškoti daiktuose, žmonėse, klausinėti, vartytis lovoje. „Pasakykit man tiesą apie meilę"* – toks buvo vienos knygos pavadinimas, bet atsakymo nedavė, kaip ir visos poetų knygos, kurios pačią svarbiausią paslaptį apipina žodžiais, bet jos taip ir nepasiekia. Žodžiai žadantys, bet dangstantys. Kilsteli šydą, kad apsidžiaugtum, neva paslaptį turi saujoje, bet bemat uždengia kitą, dar tankesnį.

Jis turi atnaujinti meilei apibrėžti skirtus žodžius ir žmoniją iš metaforų vergijos išvaduoti. Pats irgi kasdien statosi užtvaras, kad apsisaugotų nuo gyvenimo, užuot priėmęs jį tokį, koks yra, nes negali pakęsti jo kvapo.

Vakaro tyloje prisiminė vieną išeigą prieš daugybę metų, kai tėvas buvo jaunas ir mėgdavo jį vedžiotis į sodžių, kuriame užaugo. Prie senos trobos, apsuptos lazdynų, vyšnių, persikų ir obelų, kokias senasis Laertas rodė mažajam Uliksui, garmėjo šaltinis, jo nuolatinis čiurlenimas lydėdavo naktų tylumą.

Vieną dieną tėvas, nešinas juo, pasileido palei srovę ieškoti versmės. Teko brautis per tankius krūmus, gervuogynus, susipynusias ša-

---

* Vistano Hju Odeno *(Wystan Hugh Auden)* eilėraščio *O Tell Me the Truth About Love* pavadinimas (vert. past.).

kas, vandens nuskalautus akmenis ir nuolaidžius šlaitus it gryniausios klampumos. Po tėkmę šmirinėjo permatomi buožgalvėliai, maži balkšvi krabai. Lipant į kalną, šniokštimas žingsnis po žingsnio slopo. Jis prisimena, kaip pasijuto globiamas kažkokios pirminės galios, teigiančios jam tos amžinosios versmės paslaptį. Paskui jie priėjo pradžią, išsitiesė ant žemės, ant uolų tvyrant absoliučiai tylai, trikdomai tik lašnojimo, panašaus į miesto fontanėlių gurguliavimą bežadę vasaros dieną. Žolę girdantys lašai ir buvo pradžia to, kas sruvo srovėmis. Pradžios tyluma kone nuvylė, palyginti su džiaugsmingu šaltinio šniokštimu. Toks ir gyvenimas: gimsta tyloje, slėpynėje, pamažu įsisiūbuoja, užgieda tik pasitaikius kliūčiai.

O dabar, kai jo gyvenime panoro užgiedoti veržli meilė, jis priešinasi. Ir kur jos pradžia? Ar ne šito ieškojo Rembò – iš kur kyla meilė? Dvidešimt vienerių suprato, kad poezija gyvenimo neišgelbsti ir kad viskas, ką reikia atrasti, yra meilė. Parašė šituos pragariškus žodžius, jo mokamus atmintinai:

Aš stengiausi išrasti naujas gėles, naujas žvaigždes, naujus kūnus, naujas kalbas. Galiausiai paprašyčiau man atleisti, kad maitinausi melu...
ir man bus leista turėti tiesą siela ir kūnu...

Ak tas Artūras! Išplaukė prekybos reikalais į egzotiškas jūras gaudyti žiaurios, nepasiekiamos tikrovės, o ta nepermaldaujamai jį pasiekė, taip, atsiųsdama kelio gangreną, priversdama kursą nutraukti. Pasirinkimo nėra: arba gyveni melagingoje metaforų iliuzijoje, arba miršti tikrovėje nuo gangrenos.

Atgal daugiau nesigręžioti. Šito nori Stela, uždaryti visas išėjimo angas, net atsarginę. O jei namuose kiltų gaisras? Jei jiems tiesiog imtų ir pabostų? Jis bijojo pasirinkimo, bet nesuprato, kad tai reiškia atsisakymą.

Mobilusis suvirpėjo. Stela pajuto, ką jis galvoja, taip jau nutinka su mylimaisiais, jų troškimai ir baimės einant laikui susimaišo.

„Visko griauti aš nenoriu, priešingai – noriu, kad viskas būtų dar didingiau, gražiau, pilnatviškiau. Na, mok, patikėk reikalą man, tik įveik savo užtvaras. Neįsivaizduoji, kaip puiku mylėti, nepaisant savų baimių. Tavąsias aš suprantu, noriu, kad jos taptų mano. Myliu."

Stelos žinutės žodžiai buvo lopšinė, su kuria jis užmigo. Sapnavo tolimus kraštus, gangrenas, nelaimėlius poetus. Tuo tarpu iš tamsaus dangaus leidosi nerami lietaus, kurį debesys buvo užlaikę per ilgai, saldybė. Kai kurie turėtų skųstis, bet kai ką, pavyzdžiui, perdžiūvusią gėlelę, tai turėtų nudžiuginti. Malonės geidžia visi, tik ne visi tokiu pat metu ir tokiu pat būdu ją gauna. Visi nori išgirsti sakant „aš tave myliu", bet ne visiems užtenka drąsos priimti faktą, kad yra kas kita sakyti „noriu, kad būtum".

Tuo pat metu, kai neregimiems daiktams, sapnams, žvaigždėms, dvasioms ir mylimiesiems duodamas kūnas, Andrėjus palindo po Margaritos patalais, susiraitė prie sesers. Šiltas kūnas apramdė, ir po kelių minutėlių tylos jis prabilo:

– Bijau tamsos.

– Tamsos nėra, Andrėjau.

– Ne, yra.

– Tamsa yra išjungta šviesa.

– Tamsoje būna baubų. Šviesoje jų nesimato.

– Kada nors matei?

– Taip.

– Ir kaip atrodo?

– Bjaurūs.

– Kodėl? Ką jie darė?

– Baugino.

– Kaip?

– Naudodamiesi tamsa, kaip baubai. Tau baisu, nes jie slapstosi, bet vis tiek yra.

– Kur slapstosi?

– Kampuose, skylėse, išlenda, kai tamsu. Dieną sekioja iš paskos, atsistoti priešais nedrįsta, nes šviesa juos bloškia už nugaros. Bet mėgdžioja viską, ką darai.

– Kodėl?

– Jie pavydūs.

– Ir skriaudžia?

– Taip.

– Kaip?

– Tamsa.

– Ak...

– Bet net ir jie bijo.

– Kaip?

– Visuomet būna vieni, tave užsipuola irgi tada, kai būni vienas.

– O jei mes dviese?

– Tada nepuola.

– Kodėl?

– Todėl, kad ten, kur du, šviesu.

– Bet jei visur tamsu!

– Ne, yra tokia šviesa, kurią mato tik baubai.

– Kokia?

– Tokia, kuri įsižiebia tada, kai du žmonės būna šalia ir apsikabinę – kaip lemputė.

– Kuo ji čia dėta?

– Lemputėje būna rankos, per vidurį dega šviesa.

– Bet kodėl gi mes jos nematom?

– Todėl, kad ta šviesa paslėpta, ji matoma tik piešiniuose. Kai du vienas kitą myli, nieko blogo nepadarys joks baubas.

– Ir daug tų baubų čia, namuose?

– Dabar – taip, nes pirma nuo tėtės ir mamos šviesos jie laikėsi atokiai.

– O dabar?

– Šviesa užgeso. Dabar jie lenda iš visų kampų ir skylių. Išalkę.

– Ką jie valgo?

– Miegą.

– Miegą?

– Taip, neleidžia užmigti, sušlamščia visą tavo miegą.

– Ir kas jiems iš to?

– Auga, darosi vis didesni.

– O paskui?

– Paskui nebetelpa į skyles ir kampus, todėl pabyra visur.

– Mmm...

– Turime juos numarinti badu...

– Kaip?

Andrėjus apglėbė seserį. Įsitvėrė Margaritos, lyg ji būtų gelbėjimosi ratas, ir po kelių sekundžių užsnūdo. Margaritai miegoti neišėjo, bet bent jau šią naktį baubai paliks ramybėje jos brolį, trikdys tik jos miegą. Kai budi meilė, miegoti gali ramiai.

Bet kartais meilė užgęsta, mat dagtis suplonėja nuo to paties karščio, kuris jį įžiebia.

V

Pirmoji pamoka pati sunkiausia, nes apima ir praeitį, ir ateitį. Patogios lovos ir patalų, gebančių apginti nuo bet kokių tikrovės antpuolių, praeitis maišosi su pamokų ir užduočių kupinos dienos ateitimi. Pirma pamoka susideda iš ilgesio ir nevilties, mirtino koncentrato bet kam, ypač keturiolikmečiui, kai užtenka tik pagalvoti apie „pirmus kartus“, ir gali nualpti. O jei dar jie pavirsta tikrove, kaip pirmas kvietimas atsakinėti.

Priešais mokyklos vartus, kur buvo sutarta susitikti, iš šiukšlių konteinerių pusės, Marta sutraiškė Margaritą glėbyje, o paskui pastaroji buvo priversta išklausyti tikrų tikriausią horoskopą, kuriais Marta žavėjosi. Juos kasryt išsispausdindavo dar neišsirinkusi, kuo apsivilkti, ir visą dieną nešiodavosi kišenėje. Būnant keturiolikos, bet koks tikėjimas yra tam, kad apsigintum nuo tikrovės, ir veikia tuo geriau, kuo labiau kišeninis. Martos horoskopas žadėdavo neįtariamas galimybes ir malšino troškulį istorijų, į kurias panirti būnant tikram, kad ji tavo, kad istorija, anaiptol nėra nereikšminga.

Margarita buvo liūtas, tos dienos horoskopas sakė aiškiai: „Pusė pergalės yra priešo pažinimas. Venk bet kokio nepažįstamo priešo, o jei negali, manyk, kad pergalė atidėta.“

Marta, perskaičiusi horoskopą draugei, nusijuokė, vis dėlto ta pastebėjo nerimą dėl neišvengiamos negandos.

*

Matematikos mokytoja atėjo dešimt minučių vėluodama, skųsdamasi viešuoju transportu, finansiniais įstatymais ir visuotiniu atšilimu, kuris nežada nieko gero. Buvo maždaug pusšimčio metų moteris, mūvėdavo džinsais, kad ir koks būtų užpakalio dydis, ir nešiodavosi rankines, kuriose morkos ir vynuogės galop susimaišydavo su matematikos užduotimis. Paskubom atlikusi patikrą, per kurią bent pusė mokinių pašoko, pradėjo kalbą:

– Šiai dienai turėjote pasimokyti kai kurių dalykučių... Pažiūrėsime, kaip sekėsi... Paprašysime kai kieno pagalbos...

Jos balsas buvo ramus lyg peržvelgiant išlaidų sąrašą, todėl jaunuolių veidai dar labiau išsikreipė iš baimės. Vieni instinktyviai įtraukdami pečius slėpė galvas, kitiems staiga parūpo bendraklasio batai, dar kiti dėjosi abejingi.

– Tu, – kvyktelėjo mokytoja žaibuojančiomis akimis.

Niekas nesujudėjo, nors visuotinio palengvėjimo atodūsis ir nusirito.

Marta, nesąmoningai šypsodamasi, pašnibždėjo:

– Žinojau, mano horoskopas niekuomet neklysta.

– Na, tai kaip tave vadinti? – sukranksėjo mokytoja.

Jokio atsakymo, visi spoksojo į Margaritą, kuri vos ne vos išlemeno savo vardą.

Mokytoja, užsikabinusi fuksijų spalvos akinius, kokius iš optikos parduotuvės galima nusipirkti už penketą eurų, ją nužvelgė palankiu žvilgsniu.

– Na, na... Eik prie lentos – čiagi tik patikrinimukas.

Niekuomet netikėkite mokytojų vartojamais mažybiniais ar maloniniais žodžiais – jie yra negandų, vertų pačių žiauriausių menkinamųjų žodžių, preliudija.

Margarita, prisimindama horoskopą, nesijudino, tarsi būtų sakoma ne jai. Bendraklasiai grūmėsi neišsirinkdami iš poreikio, kad ji eitų, nes

taip būtų išvengta kitų „savanorių" savižudžių, ir vilties, kad nesikels, nes taip būtų galima stebėti mokytojos reakciją. Mokykloje puiku štai kas: susipažinti su suaugusiaisiais, kurie skiriasi nuo tėvų, ir pamatyti, kad jie net dar blogesni.

Margarita, iš baimės suledėjusi, tebetylėjo ir nejudėjo.

Mokytoja išrietė antakius, akinius nusiėmė.

– Nagi, – paragino tvirtu balsu.

Margarita suminkštėjusiomis kojomis atsistojo. Iš lėto nuėjo, o kai jau buvo besučiumpanti kreidą, ją suvimdė, ir ryte suvalgyti pusryčiai liko prisiploję prie lentos.

Bendraklasiai persigando. Blondinė sušnypštė:

– Kaip šlykštu!

Mokytoja iš pradžių nesumojo, kas įvyko, nes vartė knygą, ieškodama puslapio su pratimais, kuriuos buvo numačiusi patikrinimui. Suvokusi padėtį, pašoko, pramovė pro Margaritą, kuri iš gėdos buvo susirietusi dvilinka, ir suriko:

– Poooonia... tuoj pat atbėkit su skuduru, mergytė privėmė.

Blondinė susijuokė, jai iš paskos – bendraklasiai. Marta buvo rimta, ketino pravirkti – jautė kaltę. Margarita nieko nepasakiusi išėjo iš klasės ir, patekusi į koridorių, pasuko į tualetą, mokytoja tebešaukė puskurtę valytoją. Dabar jau žino visas koridorius, medžiagos apkalboms užteks bent dviem pertraukoms. Ausyse drioksėjo „mergytė". Vemia tik mergytės.

Ji užsidarė tualete, būtų daugiau neišėjusi. Tualetas – spintos poskyris. Traukti iš tamsaus urvo atėjo Marta.

– Margarita, – pašaukė. – Čia aš.

Margarita žodžius nurijo.

– Juk žinai, ką padarė mokymasis per dešimt metų iš tūkstančių stručių, bet nė vienas iš jų galvos po žeme nepakišo.

Margarita nusišypsojo, prikando lūpą, nes pasijuto dar labiau mergytė tokiu metu, kai reikėjo būti rimtai.

Iš kitos kabinos išėjo mergina, paskersakiavo į Martą, bet ta drąsiai kalbėjo toliau:

– Ar žinai, kokie vieninteliai gyviai negali pakelti galvos, kad pažiūrėtų į dangų?

– Mokytojai, – rimtai atsakė Margarita.

– Ne! Paršai! O tai tas pats! – atšovė Marta juokdamasi, ir net Margaritai neišėjo susiturėti.

Kabinos durys atsivėrė, Marta ją paėmė už rankos. Margarita nusiprausė veidą ir jos išslinko iš tualeto.

Ji susidūrė su Julijum, kuris daugiau laiko nei klasėje praleisdavo koridoriuje. Tas paieškojo Margaritos žvilgsnio, bet jai teišėjo matyti savo gėdą, susitelkusią ant batų galiukų kaip vėmalas. Stengdamasis nustatyti, apie ką ji galvoja, Julijus apžiūrėjo rankas – jas išvydo nusvirusias, bejėges, be gyvybės. Šitas kūnas nemeluoja – jis miręs.

Pamatęs, kaip ji dingsta už durų, Julijus sustojęs savęs paklausinėjo, kokie gi burtai ant jo užleisti per šitą mergaitę.

Mokytojas, dviratinis padaras, jį pavijo žodžių kupinu maišeliu ir minčių pilna galva, sprendžiant iš įtampos. Julijus nusekė paskui jį į klasę ir susitelkęs paklausė filosofijos pamokos. Ta buvo vienintelė, per kurią kažkas stengėsi sutvarkyti pasaulį, bandė suprasti žmogų ir tikrovę, o jį netikėtai apėmė tvarkingo pasaulio ilgesys – pasaulio, kuriame yra prasmės, šypsomasi, gyvenama, mylima.

Margarita nudelbusi žvilgsnį pravaikščiojo iki pamokų pabaigos. Girdėjo, kaip mokytojai minutes užpildo formulėmis ir teiginiais, kurie su jos gėda niekaip nesisieja. Širdis buvo užstrigusi vidury painaus ir tamsaus labirinto, minčių supaprastinti, surasti išėjimo nesisekė.

Suskambėjus paskutinės pamokos skambučiui, išsivadavę jaunuolių kūnai spruko lauk ieškoti savo sielų, kurios buvo jau kuris laikas išskridusios. Blondinė, nepriekaištingos pilkšvai žydros odos džiūsna, su savo draugėmis juokėsi iš Margaritos su Marta.

– Keistybių keistybė, – tarė. – Būtų galima sukurti filmą...

Kitos pataikavo.

Marta atsisukusi pažiūrėjo, kaip Margarita reaguoja, paskui tarė:

– Einam pas mane pietų?

– Jei nesat kanibalai...

Abi nusijuokė ir šitą baisią mokyklinę dieną paliko už nugaros.

Rugsėjis, kaip ir visi pereinamieji mėnesiai, puoselėjo netikrumą. Prasiverždavo į priekį gaiviu vėjeliu, kuris greit turėtų tapti rudeninis, o atsitraukdavo dangaus šviesa, kuri tebebuvo vasarinė. Ir kiekvienas galėjo mėgautis tuo, kas kam patiko: pablyškusiais, pradedančiais sklaidytis lapais, skubiais, lietaus neatnešančiais debesimis, žydrynės lopais tarp pilkų pastatų, tarsi tai būtų begalybės užraktas.

Mokytojas dviratį atrišo taip atsargiai, kaip leidžiamą pasiganyti arklį. Ratus nukreipė „Keliaujančio Parnaso" link. Stelos žinutė jį padrąsino. Ji vis dar juo tiki, atiduotų bet ką, kad tik liktų kartu, ir tikrai žengtų žingsnį atgal nuo tų taip skubotų projektų. Meilė minta veikiau atstumu nei artumu, per didelis artumas ją netgi užtemdo ir užgesina. Įsimylėjęs lieka tik tas, kas gali geisti. Kas turi, greit užsigeidžia ko kito... Laimingesnė išsvajota meilė, o ne du toje pačioje stiklinėje susipynę dantų šepetukai. Taigi mindamas pedalus jis prisiminė magiškas filmo scenas ir deklamavo sonetą, kurį Džonas Kitsas sukūrė mylimajai Fanei, jį padeklamuos Stelai atsiprašydamas:

Bright star, would I were stedfast as thou art
Not in lone splendour hung aloft the night...
Švytinti žvaigžde, jei stingsočiau aš ramiai kaip tu,
Tik ne vienišu spindesiu nakty pakabintas žibėčiau...

Kitsas niekuomet nebuvo vainikuotas tos meilės, kurią puoselėjo ranka rašytuose laiškuose iš toli ir tyloje, kaip ją puoselėja jaunuoliai, laukiantys krintančių žvaigždžių rugpjūčio naktį. Žmonės gatvėmis vaikščiojo paskubomis, sankryžose pykosi klaksonai.

And watching, with eternal lids apart...
ir žiūrėčiau iš toli, amžinai užmerktais vokais...

Būtų pražiūrėjęs amžinybę į savo žvaigždę*, laukdamas, kol ją užkariaus, pamatys, kaip įkrinta į rankas iš tolimų dangaus tamsybių. Staiga už kelių centimetrų nuo mokytojo čiūžtelėjo mašina, netikėtai išnirusi iš šoninio kelio, ir vairuotojas nepagailėjo spalvingų metaforų išreikšti tam, ką apie jį mano, – teisybė, poezijos esama visur. Bet mokytojas buvo pernelyg užsiėmęs, kaip virsti

patient, sleepless Eremite...
kantriu, būdraujančiu vienišiumi...

kad jį pastebėtų. Ir būtų laukęs visą pasaulio laiką, nes vienas laikas težino formulę, kaip troškimus paversti gyvenimu, o gyvenimą – troškimais... Dauguma sėdėjo lauko baruose prie staliukų – užsimiršę užeigose „Via Vai", gėrė ir šypsojosi. Užtat jis ryto ir nakties sargybinis, turi laukti visada, amžinybę...

Still, still to hear her tender-taken breath,
And so live ever – or else swoon to death.
Nepaliaujamai klausytis jos lengvo alsavimo
Ir taip gyventi amžinai, antraip belieka mirti.

* Stela (it. *stella*) – žvaigždė.

Eilės maišėsi su šviesoforų tvarka, tobulu ratų stipinų sukimusi, derėjo prie dangiškų orbitų ritmo. Jis įsuko į knygyno gatvę, bet privažiavęs sulėtino greitį. Išvydęs vitrinoje atsispindinčią Stelos figūrą, su tikrove susidurti nesustojo, pabūgęs, kad gyvenimas darkart sutrikdys tobulo soneto rimą. Nuo gyvenimo geriau laikytis atokiau, kitaip baigsis tuo, kad įgyjama bjaurumo yda. Gyvenimas niekada nebūna rimuotas, daugiausia, ką sau leidžia, tai sąskambius, o normoje tesama tik triukšmo.

Margarita su Marta išlipo iš autobuso. Priešais Martos rūmą augo sodas, ten ji prisėdo ant suoliuko nusiauti violetinių „All Star" sportbačių. Užuot ėjusi alėja, numynė per žolę – Margarita nuščiuvusi žiūrėjo. Marta mostelėjo, kad ateitų, ir Margarita koją ant žolės pastatė taip, lyg žengtų per plonytį ledo sluoksnį. Marta pamodama kepure ją sustabdė, sužiuro į kojas. Margarita irgi nusiavė žydrus balerinos batelius ir pajuto, kaip gaivi žolė glosto pėdas, praeiviai žiūrėjo ir atrodė, lyg stovėtum nuoga vidury miesto.

Draugę ji prisivijo lyg apkvaitusi nuo žalumos, Marta šelmiškomis akimis privedė prie medžio, kuris buvo užėmęs pievelės vidurį. Abi po medžiu sustojo. Marta patylėjo, paskui pusbalsiu tarė:

– Noriu tau parodyti stebuklą.

– Kokį? – paklausė Margarita dairydamasi.

Marta paėmė jos ranką ir priglaudė prie žievės.

– Štai.

– Betgi čia medis! – tarė Margarita, iš gėdos atitraukdama ranką.

– Pabandyk tokią užsiauginti ir tu! – atšovė Marta ir lyg įsimylėjėlė apsikabino kamieną.

Margarita pradėjo juoktis.

– Na ir keistybė...

– Keistybė tu, kad nesistebi.

Marta vėl paėmė jos ranką ir priglaudė prie juodo kamieno, gilių rievių. Liemuo buvo tiesus ir išlakus, stiebėsi į žydrą dangų šakomis, kurios pradėjo šakotis gerokai joms virš galvų ir metė kekes pailgų lapų, lygių iš viršaus, iš apačios šeriuotų. Jų blyškus žalumas buvo kontrastas raukšlėtos žievės juodumai ir perlinei dangaus žydrumai. Tarp lapų slėpėsi tamsūs vaisiai. Aukščio medis buvo beveik penkiolikos metrų.

– Tai juodasis riešutmedis, – paaiškino Marta.

– Šiaip ar taip, medis, – atsakė Margarita nesuprasdama, ar Marta elgiasi rimtai.

– Užsimerk.

Margarita pakluso. Marta paėmė jos ranką ir lėtai, tarsi glostydama pavedžiojo delną kamienu, kad ji pajustų raukšles, vieną paskui kitą, taip panašias į žmogiškos būtybės.

Marta glostyti žievę Margaritą vertė kone minutę, ir ta pajuto, kaip pirštais pasrūva keistas džiaugsmas.

– Jis ne tik medis, – tarė Marta.

– O kas?

– Gyvenimas. Ir gali jį paliesti!

Margarita atsimerkė ir geraširdiškai pasijuokė:

– Tu ne keistybė – tu išprotėjusi!

– Iki, drauguži, – tarė Marta ir patapšnojo per juodą riešutmedžio kamieną.

Margaritos delne medžio rievės paliko įspaudus, ranka tarsi būtų atsiminusi tai, kas užmiršta. Ji juto, kaip po oda smelkiasi gilioji gyvenimo, prie kurio ką tik prisiliesta, prasmė. Tas gyvenimas nuo jos nepriklausė – buvo pernelyg didelis. O ji gyvenime tokia mažytė, pakabinta ant siūlelio.

Abi merginos apsiavė ir tik tada Margarita pastebėjo, kad dešinio Martos batelio raišteliai balti, o kairio – geltoni. Jiedvi pasuko prie laukujų

durų, Margaritai susitikti su nepažįstamais buvo baugu. Teks ką nors sakyti, bet ką? Prie šito prisidėjo dar ir koks drovumas – oficialiai pietauti ji dar nebuvo kviečiama ir kažin ką pasakys mama sugrįžus. Juk šitaip nesielgiama.

Durys atsivėrė, ir ponia, kuriai ant galvos buvo ne tiek plaukai, kiek pažirusios šviesios garbanos, jas sutiko piruetu, išpūsdama keisto oranžinio varpo pavidalo drabužio sijoną.

Margarita panoro sprukti. Iš šių namų gyva neištrūks: žmonės kalbasi su medžiais, atidarydami tau duris šoka, rengiasi lyg pasakų princesės.

– Mama, čia Margarita, šiandien valgys pas mus.

– Puiki mintis. Taip liudijimų, kad neįmanoma atsispirti mano patiekalams, turėsime dar vienu daugiau! Matai, kokią suknelę pasiuvau tam Mirandos vaidmeniui? Įsivaizduoji, kaip atrodytum baltame paplūdimyje su šita suknele?

Marta apėjo aplink, pačiupinėjo audinį, paskui ranka užsiėmė burną.

– Norėčiau tokios ir aš!

– Betgi ji komedijai, Marta.

– O mano gyvenimas kas – tragedija?

Abi skaniai pasijuokė, Margarita į jas žiūrėjo vis dar nuo slenksčio. Marina, Martos motina, švystelėjusi jai didžiulę šypseną, mostelėjo ranka į namus, išskleisdama ją kaip vėduoklę. Jos akys buvo rudos, švytinčios kaip ir dukters, lūpos plonos, oda skaidri lyg dramblio kaulas.

– Ačiū, ponia, atleiskite man, kad jos nepastebėjome... bet... – sumikčiojo Margarita.

Marina atsakyti nebespėjo, nes į svečius raudonu paspirtuku atskuodė ne daugiau kaip vienuolikos metų vaikinukas.

– Kas tu? – paklausė berniukas Margaritos.

– Martos bendraklasė.

– Kuo vardu? – kamantinėjo jis iš po apskritų akinių.

– Margarita.

– Esi simpatiška, nors ir atrodai keistoka.

To dar betrūko – tik pamanyk, tai ji keista...

Marina pataršė sūnui jau ir taip pasišiaušusius plaukus.

– Visuomet sako, ką galvoja... Turėk kantrybės, priprasi.

– Aš Markas. Ar žinai, kad tarakonas be galvos gali išgyventi dar net devynias dienas?

– O paskui gaišta? – susidomėjo Marta.

– Iš bado, – labai rimtai atsakė Markas.

– Vadinasi, jei tau nutraukia galvą, dar turi kapanotis devynias dienas?! – nusivylė Marta.

– Tu tik pavydi, kad nežinai dalykų, kurių niekas nežino... – atšovė Markas, užsimerkė, kryptelėjo galvą į kairę ir sukryžiavo rankas. – Neišmanėlė, – pridūrė, pasispyrė ir nukūrė su savo lokomotyvu.

– Markas yra pats didžiausias dalykų, kurių niekas nežino, žinovas, – paaiškino Marta Margaritai, kuri būtų mielai sprukusi iš šio cirko. Jos gyvenimas šiuo metu ir taip buvo kupinas nenumatytos kaitos, kam dar pridėti chaoso.

Kad padėtis dar pablogėtų, kai Marta yrėsi į savo kambarį, o Marina laidė dūmus virtuvėje, koridoriuje išdygo pora vienodų mergyčių, net taip pat aprengtų, ketinančių improvizuoti keistą šokį pagal Leidi Gagos popmuziką. Įsisprendusios krypčiojo šviesias galveles, puošiamas poros apsuktų kasyčių. Martai įsitraukus į šokį, dvi sesytės pasitraukė į šalis, tarsi būtų atvykusi spektaklio karalienė. Plojo, sekė judesius, bandė ją pamėgdžioti. Marta buvo šaunuolė, šoko kaip Šakira. Margarita sceną stebėjo suakmenėjusi. Mažės tai pastebėjo, paėmė ją už rankų – viena už vienos, kita už kitos.

– Moki šokti? – paklausė Paola.

– Moki? – paklausė Elizabeta.

– Ne per geriausiai... – numykė Margarita.

– Tada mes tave išmokysime, – tarė Elizabeta.

– Taip, išmokysime, – atkartojo Paola.

– Turi daryti taip kaip mes, – paaiškino Elizabeta.

– Kaip mes, – pritarė Paola.

Abi atsistojo viena prieš kitą, atmetė rankas už galvų, išskėtė alkūnes ir ėmė provokuojamai siūbuoti kaip dvidešimt trejų metų šokėjos, nors buvo tik šešerių. Prireikus palaikymo, Margarita paieškojo akimis Martos – ta linksmai tebešoko. Tad ir ji pabandė nirti į šitą muzikos sūkurį, pradėjo kraipytis, kaip mokėjo. Markas, stovėdamas ant savo paspirtuko, metė du tris žvilgsnius į šokį pasidygėdamas, kaip tie, kurie mano, kad moterys – pirmas dalykas iš tų, kurių niekas nežino.

Margarita pamažu nustojo drovėtis, šiaip ar taip, visi išprotėję, ir apsidžiaugė, kad valdo kojas. Dabar jos šoko poromis, nors Margarita ir nebūtų pasakiusi, prie kurios iš dvynių lietėsi. Nesvarbu, norėjo tik juoktis ir šokti.

Muzika baigė groti.

– O tu šaunuolė, – pagyrė Elizabeta.

– Taip, šaunuolė, – pagyrė ir Paola.

– Pašoksi su mumis ir po pietų? – paklausė Elizabeta.

– Pašoksi? – paklausė Paola.

– Bet teks paruošti namų darbus, mažės! – pareiškė Marta.

– Visus jau paruošėme.

– Visus.

– Kada? – paklausė Marta.

Nė vieno atsako. Žvilgt viena kitai į akis, tada subedė žvilgsnius viena kitai į kojas.

– Teks paruošti... – tarė Marta.

– Užduota tik truputis. Kai paruošim, šoksim? – paklausė Paola.

– Tik trupučiukas. Kai tik paruošim, iškart šoksim? – paantrino Elizabeta.

– Taip, kai paruošite, šoksime, – buvo užtikrinta. – O dabar praleiskit mus į kambarį.

Marta su Margarita į kambarį įgriuvo lyg atlaikiusios ilgą kelionę. Margarita pagalvojo, kad šiuose namuose neįmanoma pasijusti vienišam ir kad jai labiau patiktų gyventi čia, o ne spintoje.

Martos kambarys buvo pilnas keistų vietų nuotraukų ir veidų pirmame plane dar keistesnėmis išraiškomis. Margarita jas apžiūrėjo. Ją sudomino vieno vaikino veidas – plaukai tiesūs lyg smeigtukai, o į veidą įsirėžęs sniego rutulys.

– Tai Fabricijus, – pasakė Marta. – Tėčio mėgstamiausias užsiėmimas – fotografuoti, kambariai pilni jo eksperimentų.

– Kas tas Fabricijus? – paklausė Margarita.

– Mano brolis, – atsakė Marta.

– Dar vienas? – tuoj pat sureagavo Margarita.

– Ką? – sukluso Marta.

– Ne, tik šiaip. Norėjau pasakyti, kad jūsų tiek daug... – susakė Margarita.

– Taip, čia visuomet šurmulys... Fabricijus vyriausias, jam šešiolika, paskui einu aš, paskui Markas, tada – dvynės.

– Penki... O mama... viena? Tai yra, taviškė?

– Taip. Mano mama dirba teatre. Siuva kostiumus, ruošia scenografiją, ji šaunuolė. Matei tą suknelę, kuria vilkėjo? Ji Šekspyro pjesei. Su tėčiu susipažino per vieną miuziklą, kuriam mama siuvo drabužius. Tėtis išvydo ją spektakliui pasibaigus, kai atsiimti plojimų buvo pakviesta ir ji, pamatė besilankstančią ir besišypsančią. Ir nusprendė, kad bus jo žmona.

– Iš kur žinai? – paklausė Margarita.

– Tėtis pasakojo.

– Pasakoja tau tokius dalykus?

Marta klausimo nesuprato, tad palinkčiojo.

– Įsivaizduok, jos dar nėkart nefotografavo, o juk nusižiūrėjo!

– Kodėl? – paklausė Margarita.

– Nes jam atrodo, kad sugadins.

– Sugadins? – sukluso Margarita, eidama prie vienos nuotraukos, kur dvynės buvo pavaizduotos dukart sulenktomis nugaromis, galvos tarp kojų kaip pamestos lėlės.

– Taip. Tėtis visuomet sako, kad nuotrauka turi galią sulaikyti tai, ko kitaip daugiau nebebūtų. Su mama taip neišeina. Jokia nuotrauka nepajėgi sulaikyti to, ką jis norėtų sulaikyti. Kiek komplikuota, tiesa? – paklausė Marta.

– Ne, ne. Galima suprasti.

Margarita nuliūdo.

– O ką veikia taviškiai?

– Jie išsiskyrę, – atsakė Margarita, – daugiau nebeveikia nieko.

Marta nežinojo, ką sakyti.

– Tėvas išėjo nieko nepasakęs. Net nežinau, kur jis, – pridūrė Margarita žiūrėdama į besišypsantį Marko veidą nuotraukoje – fotografuota paplūdimyje, iš smėlio duobės kyšo tik vaiko galva, veidas be akinių, linksmai išsiviepęs.

Marta tylėjo.

Margaritai nusirito keletas ašarų, tuotarp visi tie laimingi veidai ją kaltino, kad liūdi.

Į kambarį įsiveržusios dvynės vienu balsu užriko:

– Prie staaaaalo!

Iš priekinio kambario išvažiavo Markas su savo paspirtuku, už jo ėjo blondinas tiesiais plaukais, abu ginčijosi. Buvo apsivilkęs marškinėliais ir šortais. Liesas, akys pilkšvos kaip vakarė jūra, bruožai dar vaikiški. Margarita jį apžiūrėjo, tas šyptelėjo, bet kai ji jau ketino prisistatyti, jaunuolis nukurnėjo – pečiai palinkę, rankos prispaustos, sukištos į kišenes taip, kad galėtų jas pradurti.

Sakytum, vyktų cirkas: dvynės šoka, Markas su savo paspirtuku, lygiaplaukis Fabricijus, Marta ir Margarita, nežinanti, kaip elgtis per tokius pietus, dar vis aprasojusiomis nuo verksmo akimis. Ji paklausė, kur yra vonia, ašaras pabandė nuslėpti nusiprausdama veidą, betgi niekas taip neišterlina akių kaip ašaros.

Marina palaimino valgį. Margarita jautėsi nejaukiai, nežinodama, ką daryti, pabaigoje mechaniškai pakartojo „amen". Valgant Marina pasakojo apie spektaklį, kuriam kūrė kostiumus. Saloje vykstantis veiksmas jai įkvėpęs šimtus idėjų, tad drabužiai bus panašūs į kriaukles, koralus, dumblius, putas... Marta vis pratrūkdavo klausimais, ji lankė vaidybos kursus, tad motina su dukra entuziastingai įsitraukė į siužetą.

Dvynės broliams į stiklines svaidė duonos rutuliukus.

– Mažės! Taip nedaroma, – sudraudė jas mama, bet po akimirkos pati padarė tą patį – metė lyg į krepšį. Ir prapliupo juoktis.

Markas aiškino savo atliekamą eksperimentą ir į pokalbį vis prikaišiodavo dalykų, kurių niekas nežino, priėjo prie to, kad čiaudėti atsimerkus neįmanoma, o jei pabandysi, akys gali išlėkti iš akiduobių.

Dvynėms tai padarė įspūdį ir jos krizeno grabaliodamosi apie užmerktas akis.

Fabricijus tylėjo, viską ir visus stebėjo. Vis sulaikydavo žvilgsnį ties Margarita, kad nustatytų jos reakciją.

– Kuo vardu tavo tėvai? – paklausė Marina.

– Eleonora ir Aleksandras.

– O ką jie veikia?

– Kas juos žino...

Marta mamai nutaisė grimasą, ir ta pajuto, kad geriau keisti temą.

– Kodėl jums šiandien neatėjus į spektaklio repeticiją? – pasiūlė Marina.

– Turime mokytis, – atsakė Marta.

– Būtų puiku... – numykė Margarita lyg pati sau, pradžiugusi, kad ta moteris bent vieną popietę galėtų pabūti jos mama. Ji savo mamos darbe niekuomet nematė.

Įsiplieskus diskusijai dėl dvynių ginčijamos teisėtos atšokusio rutuliuko priklausomybės, Fabricijus atsistojo atidaryti durų, prie kurių ką tik buvo priartėjęs šeimos galva. Dvynės stryktelėjo nuo kėdžių, apsivijo tėvui kojas ir ėmė naršyti po kišenes, kuriose kiekvienai buvo paslėpta po staigmeną, toks buvo nusistovėjęs paprotys. Viena ten rado užsegamą spalvotą apyrankaitę, kita – žavų popierinį skėtuką, abi nubėgo rodyti savų lobių. Martos tėvas pasuko prie stalo, pabučiavo žmoną.

– Šiandien su mumis ir Margarita, – paaiškino Marina.

– Mano suolo draugė, – patikslino Marta.

Vyras dailiais ūsais, ilgais juodais plaukais ir rudomis akimis iš rankinės su diržu išsitraukė fotoaparatą. Jį visuomet nešiodavosi, lyg tas būtų antros akys.

– Ir mus! – sukliko dvynės kaip kokia dvigalvė būtybė.

Prisiglaudė prie Margaritos, Marta ją apjuosė per pečius. Markas ir Fabricijus nuo pozavimo laikėsi atokiai.

Martos tėvas nuspaudė mygtuką. Nusišypsojęs nuėjo plautis rankų, Marina tuotarp jam krovė lėkštę.

– Visuomet pietaujate kartu? – paklausė Margarita.

– Kai išeina. Galime ne visuomet, bet šiandien galėjome, – atsakė Marina.

Šitoje šeimoje televizoriaus nereikėjo – valgant visuomet buvo kam pasakoti, ginčytis, juoktis, verkti. Tuštumai užpildyti foninių garsų nereikėjo. Visi buvo skatinami klausytis ir pasaulį matyti kitų akimis.

– Kaip sekėsi mokykloje? – paklausė tėvas sėsdamasis.

– Aš atradau vieną dalyką, kurio niekas nežino, – pasakė Markas.

– Na, rėžk... – paragino vyras.

– Lažinamės, kad nežinai?

– Iš ko?

– Iš ledų! – atsakė Markas.

– Taip, iš ledų, – patarpininkavo Paola.

– Aš irgi! – paantrino Elizabeta.

Tėtis iškilmingai linktelėjo. Margarita juokėsi ir nebepastebėjo, kad reikia įsiterpti.

– Drugeliai kvapus užuodžia kojomis, – tvirtai pareiškė mažasis mokslininkas.

– Šlykštynės! – sušuko viena iš dvynukių, Margarita nebūtų pasakiusi kuri.

Tėvas nesikišo.

– Matai! – užgriaudėjo Markas, žinodamas, kad n-tąjį kartą nugalėjo.

– O jums kaip sekėsi? – paklausė tėvas atsisukęs į Martą su Margarita.

– Matematika, istorija, piešimas, pažinimas, – išvardijo Marta.

– Vertėjo pasistengti? – paklausė tėtis.

– Ne, – atsakė Marta labai užtikrintai. – Nieko įdomaus, tie patys dalykai, kuriuos perskaitai knygose ir pats.

Margaritą tas atsakymas sujaudino, kartu pakylėjo faktas, kad Marta nepapasakojo, kas atsitiko per matematikos pamoką.

– O tau, Margarita, kas labiausiai patinka? – paklausė tėvas.

– Šokti! – atsakė dvynės, tarsi klausiama būtų jų. – Pirma mes šokome, ji šaunuolė!

Margarita nusijuokė.

– Ne, ne, ne šaunuolė... – Paskui susigėdusi atsisuko į vyrą. – Nežinau.

– Nėra nieko, nuo ko užimtų kvapą? Nuo ko iš džiaugsmo šokinėtų širdis? Žinai, kad byra ašaros, bet net nežinai nuo ko... – klausinėjo Marina.

Margarita nesuprato, kokia kalba kalbama šiuose namuose, bet jai patiko.

– Gal... kad grįžtų tėvas, – rimtai tarė Margarita, užplūdus pasitikėjimui net nežinia iš kur.

Fabricijus pakėlė akis, sužiuro. Dvynės nesuprato. Markas tylėjo, sprendė, ar šitas dalykas vertas patekti į paslapčių sąrašą.

– Ar žinai, kad šiandien jas vesiuosi į repeticiją! – išdrožė Marina, kad ištrauktų Margaritą iš šito pokalbio, kuris darėsi nejaukus, sprendžiant iš raudonų akių.

– Tik atėjai, o jau trikdoma... Apgailestauju, Margarita... – tarė tėvas, knaibydamas savo spagečius.

– Galėsim eiti ir mes? – jo atsiklausė dvynės.

– Jei gražiai elgsitės ir paruošite namų darbus, – atsakė tėvas.

Marina pasižiūrėjo į jį priekaištingai, lyg klausdama: „Kaip susitvarkysiu?“

– Gal tegu kartu eina Fabricijus, pabus su dvynėmis... – tarė tėvas žiūrėdamas sūnui tiesiai į akis.

– Gerai, – sutiko šis ir tuoj pat žvilgsnį įrėmė į Margaritą, lyg netyčia. Ta išraudo.

Marina tai pastebėjo ir šyptelėjo.

– O ledai? – choru paklausė dvynės.

Mokytojo popietė buvo kupina šmėklų, kurių neįmanoma atsiginti. Kaip tame garsiame paveiksle, kur Don Kichotas, sėdėdamas kambary, šūkčiodamas kaunasi su savo riteriškais reginiais, taip mokytojas, bandydamas pasiruošti rytojaus pamokai, bergždžiai kovėsi su milžinams prilygstančiais žodžiais: meilė, vaikai, tėvystė, šeima... Štai su knyga rankoje atsiklaupė lovoje, garsiai kartodamas eilutes, kurios turėtų sujaukti šitą tvarką. Sučirškęs skambutis niekais pavertė ir šias pastangas. Jis tyliai priėjo prie durų, prisimerkęs dilbtelėjo pro akutę.

– Žinau, kad esi! – užgriaudėjo balsas, kuris, rodės, būtų pajėgus išversti duris.

Mokytojas prisiplojo prie sienos, veidą užsidengė „Odisėja“.

– Atidaryk, turiu perduoti paštą. Reikia pasirašyti dėl registruoto laiško, – sakė balsas.

Apgaulė, jis žino, betgi reikia stotis prieš savąsias Scilę ir Charibdę, virtusias viena pabaisa. Durys iš lėto atsivėrė.

– Jaunuoli, turi liautis elgtis kaip vaikas. Štai – pakas knygų. Už tave pasirašiau aš. Jei turi pinigų visoms šitoms knygoms, kodėl trupučio neatidedi nuomai? – tiesiai, bet lipšniai paklausė ponia Elvyra Minerva, šimtaakė ir šimtaburnė namsargė.

Mokytojas, paėmęs paką, paguldė jį į lovą. Paglostė kaip mažylį.

– Ir kiek laiko čia netvarkyta, mano berniuk? – paklausė ponia, priblokšta knygų kolonų, išdraikytų drabužių, neplautų lėkščių ir stalo įrankių.

Jos plaukai buvo nudažyti raudonai, akys skvarbios kaip pelėdos, rankos supleišėjusios nuo valiklių, su kuriais kasdien plaudavo laiptus.

Mokytojas įtraukė pečius.

– Tau reikia žmonos, mano berniuk. Mažiau knygų, daugiau meilės. Va ko tau reikia, – pasakė moteris, motiniškai ant peties uždėdama ranką.

Po n-tojo priminimo apie tikrovę mokytojas krito ant lovos. Susiėmė rankomis galvą. Paliko Stelą tyloje, pabėgo nepasakęs nieko. Paskui pabėgo vėl, gavęs žinutę. Ta laukė, bet tikriausiai nelauks amžinai. Be jos pražuvimas, betgi ji nori vaikų. Negi nėra išeities? Gyvenimas – pats didžiausias kada nors parašytas detektyvas, betgi jam detektyvai niekada nepatiko.

Elvyra pradėjo daryti tvarką.

– Tu, mokytojau, žinai krūvą dalykų, bet kam jie, jei nesi laimingas?

Mokytojas neatsakė, tik pradėjo irgi tvarkyti – padėjo jai vaikyti vaiduoklių gaujas, slankiojančias po jo vieno kambario butą ir po sielą.

*

Močiutė Tereza žengė į virtuvę. Baltos rankos, išraižytos žydromis gyslomis ir nusėtos rudomis dėmelėmis, skleidė levandų muilo kvapą – subtilų ištuštėjusių sodžių priminimą. Vilkėjo juodą drabužį – gedulo ženklą, jį apsirengdavo tik tą savaitės dieną, kurią mirė Pietras, kaip kad penktadieniais valgydavo tik žuvį. Kitomis dienomis rengdavosi šviesiais, spalvingais drabužiais. Andrėjus piešė ir laukė nesulaukė, kada močiutė pradės kepti saldėsius, kad ją sužavėtų. Virtuvėje baubų nebuvo, buvo tik kvapai ir spalvos, puikūs senų rankų minkomi produktai ir balti lapai, pripaišyti vaikiškų štrichų.

– Mano džiaugsme, šiandien man padėsi?

Andrėjus nušvito, akys užsidegė entuziazmu.

– Ką kepsim, močiute?

Močiutė nutilo, žiūrėjo rimta rimtutėlė, tarsi ruošdamasi pranešti tiesą, atskleidžiančią pasaulio sukūrimo paslaptį.

– Mielinį tortą, – pranešė iškilmingai, laibas rankas, minkiusias milijonus dalykų, iškeldama lyg orkestro dirigentas, kuris tuoj duos ženklą groti pirmą kūrinį.

– Kaip kepama? – paklausė Andrėjus.

– Kai atidariau kepinių parduotuvę čia, Milane, jis buvo pats paklausiausias saldumynas. Gerai pasirinkdavau mieles – ne per kietas, bet brandokas. Mielinis tortas turi paslaptį, kurią nedaug kas žino.

– Kokią?

– *I fimmini quarchi vota dìciunu u veru, ma non lu dìciunu interu.*

– Ką?

– Yra dalykų, apie kuriuos garsiai nešnekama, džiaugsme mano. Tiesiog daroma, ir tiek.

Andrėjus žiūrėjo į ją nutilęs, laukdamas kokios nors pirmykštės paslapties, perteikiamos tomis močiutės reguliariais intervalais kartojamomis frazėmis:

– Kiekvienas saldumynas turi savo paslaptį... Viskas priklauso nuo tešlos. Jei sugadini tešlą, saldumynas *unn' arriniesce* – neišeina. Pasiruošę?

– Pasiruošę! – atsakė anūkas.

– O rankos? – paklausė močiutė rimtu balsu.

Andrėjus nubėgo į vonią, nušveitė rankas su violetiniu senelės muilu. Grįžo rodydamas švarius, kvepiančius delnus.

Močiutė Tereza pradėjo maišyti produktus. Marmurinio stalo viduryje supylė vulkaną iš miltų ir cukraus, Andrėjus apkaupė kraštus, kad nebyrėtų.

– Duok kiaušinius.

Andrėjus padavė vieną po kito kiaušinius, o močiutė, nesakydama nė žodžio, juos įskeldavo ir paliedavo į miltų ir cukraus kalną, kurio vidury tryniai plaukiojo lyg lava krateryje. Viskas paruošta – stojo tyla. Močiutės rankos pakibo virš vulkano. Andrėjus pasekė ja, buvo pasiruošęs dalyvauti kuriant stebuklą.

Tyloje suskambo močiutės Terezos balsas:

– Pirmyn! – Tai pasakiusi ji juokdamasi panardino rankas į miltų, cukraus ir kiaušinių kalną, iš paskos – Andrėjus, minkyti jis ėmė išsyk ir stipriai, ir švelniai, sekdamas išmintingus močiutės judesius. – *Cu' sapi impastari sapi pure amari.** – Ji surimtėjo, akys, staiga pagautos prisiminimų, sudrėko. Andrėjus spėjo, kad sudrėko, nors ir nesuprato nuo ko. – Palengva, palengva, taip...

Močiutė Tereza pradėjo dainuoti, kad rankos judėtų ritmiškai.

– Ką čia dainuoji?

– Kiekvienam saldumynui reikalingas savas minkalas, kiekvienam minkalui – sava muzika, – paaiškino močiutė. – Kiekvienam saldėsiui reikia dainuoti tinkamą dainą, tai tinkamos tešlos paslaptis. Kiekvienas susideda iš dainos.

---

* Kas moka gaminti valgį, tas moka ir mylėti (sicil.).

Močiutė dainavo giliu, prie lengvo jos kalbėjimo tono nederančiu balsu. Atrodė, kad daina sklinda iš toli, kaip upė, į jūrą atitekanti su atmatomis, mačiusi ir patyrusi visko – nuo dangaus iki pačios jūros.

Andrėjus tylomis klausėsi šitų magiškų žodžių, rankas panardinęs į torto tešlą, ir atrodė, kad pasaulis – chaosas, iš kurio tegali rastis tvarka, sukuriama rankų darbo.

– *U Signuruzzu i cosi i fici dritte, vinni u diavulu e i sturcìu.**

– Ką tai reiškia?

– Nieko...

– Močiute Tereza, kokios spalvos buvo senelio Pietro akys? – paklausė Andrėjus, kuris senelio nebuvo matęs ir žinojo, kokį poveikį padarys šitas klausimas.

Močiutė nušvito.

– *Bieddu*... tokios *bieddu***! – atsiduso.

Ir pradėjo pasakoti, kad senelio akys buvo didelės, juodos, rainelių neatskirsi nuo vyzdžių, ūsai juodi, elegantiški. Jis kariavo kare, o jai pasipiršo per vienas atostogas, per kurias gydėsi kepenų ligą, kuria susirgo prarijęs iš eilės penkiolika kiaušinių, todėl buvo parsiųstas namo, kad paaiškėtų tikrieji ketinimai. Jis piršosi rimtai. Ji prisiminė kiekvieną smulkmeną, kaip pageltusiu veidu, tampomas mėšlungio, priklaupęs ant kelio kalbėjo: „Panele Tereza, laimėsiu karą ir tave vesiu."

Karas nebuvo laimėtas, bet jis ją vedė, o tai svarbiau.

– Buvo labai išsilavinęs mokytojas. Man garsiai skaitydavo knygas, ir mane išmokė skaityti.

Jos akys sudrėko, Andrėjus susigraudino klausydamasis paslapties apie meilę, kuri nesibaigia net kai atrodo, kad jos nebėra. Jį žavėjo močiutės Terezos, panirusios į prisiminimus, veidas. Atrodydavo, kad kiekvieną kartą tas istorijas ji pasakoja pirmąsyk.

* Viešpats kuria tiesius dalykus, ateina velnias, ir juos iškraipo (sicil.).

** Gražios (sicil.).

Pašovus kepti tortą, Andrėjus jos paprašė papasakoti vieną iš savo sakmių – vieną iš tų, kurių močiutė Tereza klausydavosi gaivumos sode prie seno geltono namo su vaizdu į jūrą, kur kvepėdavo jazminais ir šnarėdavo žvaigždės. Kai nebuvo televizijos ir nuobodulio buvo mažiau. Andrėjui patikdavo baisinga sakmė apie Žmogžuvę, pusiau vyrą, pusiau žuvį, panirusią į Mesinos sąsiaurį ir pamačiusią, kad Sicilija remiasi į tris kolonas. Viena buvo besutrūnijanti, tad ji pasiliko jūros gelmėse jos paremti.

Andrėjus pakerėtas išplėsdavo akis, jo siela atsigaudavo, o širdį tie reginiai aplipdavo kaip dumbliai uolą. Taip jau būna su tomis istorijomis – suminkština dyglius ir gali eiti toliau.

Visos senelės istorijos baigdavosi tuo pačiu sakiniu: „Ir gyveno visi laimingi ir patenkinti, o štai mes užkalbame laikui dantį." Iš tikrųjų ji sakydavo „skrandį", nes pasakojant istorijas maustomas ne tik laikas – jis praeina greičiau, bet ir skrandis – klausantis pamirštamas alkis.

– Tai tokia ta mano sala...

– Kokia?

– Svyranti.

– Betgi yra Žmogžuvė!

– Tikėkimės, atlaikys...

– Močiute, kada mes važiuosime apžiūrėti Sicilijos?

– Kai... – Šito sakinio ji niekuomet nebaigdavo, įsižiūrėdavo į tolį, akys klajodavo po praeitį, gobiamos liūdesio šydo.

Kol senelė pasakodavo, Andrėjus piešdavo, bet šitoms istorijoms niekada neužtekdavo spalvų.

– Močiute, ar nupirksi man dėžutę su visom spalvom?

– Kai užaugsi.

– O kada aš užaugsiu?

– Kai užaugsi, pats suprasi, – tarė močiutė kuo rimčiausiai, galvodama apie dieną, kai taip nutiko pačiai.

*

Teatro scenoje, kurioje trupės „Meno nė dalelės“ aktoriai statė Šekspyro „Audrą“, personažai maišėsi su žmonėmis. Scenos pertvaros pakraštyje sėdėjo Margarita su Marta, smakrus pasirėmusios dvynės kaip lėlės vitrinoje ir Fabricijus, neišsirenkantis iš scenos ir kai ko kito, kas atitraukdavo dėmesį. Dvynės murmėdamos kartojo replikų pabaigas. Marta vos laikėsi neišbėgusi į sceną. Ji irgi vaidindavo, lankė mažytės trupės, pasivadinusios „Kaip visuomet, nežinomi“, organizuojamus kursus. Marina atidžiai stebėjo veikėjų judesius ir klausėsi dialogų, semdamasi naujų idėjų kostiumams.

Mes klaidžiojam tarytum labirintais;
Gamta tokių stebuklų juk nedaro!
*Jų prasmę gal atskleist galėtų mums nebent orakulas**.

Taip kalbėjo apyžilis vyras, klausiamą žvilgsnį kreipiąs dangop. Vilkėjo juodus marškinėlius ir džinsus, basas vaikščiojo po įsivaizduojamą smėlį ir tik sapnuotas urvo tamsybes. Jam atsakinėjantis vaikinas šviesiais, lygiais plaukais ramino:

O jūs, valdove,
Nevarginkite veltui savo proto,
Mėgindami šias paslaptis atspėti.

Margarita žodžius sekė nepaprastai susikaupusi, ji irgi jautėsi pasiklydusi pačiame neaiškiausiame labirinte, ir kas žino, ar tie posūkiai bei koridoriai kur nors nuves. Žiūrėjo į Marinos vaikus. Visi šitoje šeimoje vienas kitą aistringai mylėjo, nes kiekvienas buvo pats savimi. Ji dar

* Čia ir toliau vertimas A. Miškinio.

nebuvo mačiusi tokios laisvės būnant kartu. Iš pirmo žvilgsnio atrodė, kad kiekvienas užsiima kas sau, eina savais takeliais, bet iš tikrųjų visi vaidino bendrą scenarijų. Ir nesvarbu, koks kam atiteko vaidmuo: pamišėlio, karaliaus, kareivio ar vagies... Kiekvienas galėjo būti tuo, kuo buvo. Svarbu, kaip jie vaidina vaidmenį, kad vyktų visas vaidinimas.

Fabricijus Margaritos profilį tyrė pats likdamas nematomas. Veidą buvo nusukęs į aktorius, bet taip, kad vos pasukęs akis, nekrustelėjęs galėtų pamatyti merginą. Jos ausys buvo mažytės, smailokos, slepiamos po labai tamsiais plaukais, krintančiais ant pečių tūkstančiais sruogų. Koralo spalvos kaip Marinos pasiūta suknelė lūpos, vienodos sodrios žalumos akys ją darė panašią į miškinę. Gražios formos antakiai, išriesti ir kartu grakštūs, mažytė nosis veidui teikė simetrijos – jo grožis išryškės einant laikui. Visą lyg permatomas šydas gobė liūdesio šešėlis.

Aš taip nekantriai laukiu
To pasakojimo, kuris, tikiu,
Apstulbins mus.

Taip tarė pražilęs vyras, o jaunuolis, tiesdamas rankas delnais aukštyn, jam atsakė:

Aš viską apsakysiu,
Kelionei prižadu jums ramią jūrą
Bei gerą vėją, kurs išpūs bures, –
Galėsite karališką laivyną greit pasivyti.

Pasakius šiuos žodžius, dvynės paplojo, o aktoriai jiems nusilenkė.

– Mūsų mama geriausiai siuva drabužius, – tarė Paola.

– Geriausiai, – paantrino Elizabeta.

Visi nusijuokė, net Margarita, sukantis jos žvilgsnis susidūrė su Fabricijaus.

Po repeticijos Marina palydėjo Margaritą. Autobuse nuotaika ėmė bjurti nuo minties, kas jos laukia namie – juk į motinos skambučius neatsiliepė. Jau beveik vakarienės metas. Lauke temo, vakaras kvietė ilsėtis, bet Margaritai rengiamas antpuolis, su kuriuo ji visiškai nenori susidurti. Motinai atidarius duris, lauk išsiveržė baimė, neviltis, įniršis ir bloškė dukterį kaip ledinis šiauryčių vėjas.

– Kur nusibeldei?

– Niekur.

– Niekur? Su kuo?

– Su drauge.

– Kas ji tokia?

– Marta.

– Kodėl neatsiliepei?

– Negalėjau.

– Ką reiškia „negalėjau"?

– Buvau teatro repeticijoje.

– Kieno repeticijoje?

– Nepadariau nieko blogo.

– Ar negalėjai manęs įspėti?

– Martos mama modeliuoja ir siuva nuostabius drabužius.

– Kodėl neįspėjai?

– Nenorėjau, kad viską sugadintum.

Eleonora nuo to sakinio krūptelėjo ir susmuko.

– Kodėl jis išėjo?

– Nežinau.

– Nežinai? Niekas niekada nieko nežino!

– Bandžiau jam skambinti... Jokio atsako.

Margarita motinos veide pamatė bejėgiškumo ir nevilties žymes. Jis buvo labai panašus į bet kieno kito tokią akimirką. Margarita panoro ją apkabinti, pabučiuoti, paglostyti, bet kažkokia akla, nešvelni jėga ją stabdė.

– Pasakyk man tiesą.

– Jis manęs nebemyli.

– O tu? Vis dar jį myli?

– Taip.

– Tai kodėl privertei išeiti?

– Jis mano leidimo neprašė...

– Nepakankamai jį mylėjai. Kas turi lobį, jo nešvaisto. Tas stengiasi jį išlaikyti bet kokia kaina – tai gyvybės ar mirties klausimas.

– Tai dabar kalta aš?

– Taip, tu.

Eleonora galvą paguldė ant sukryžiuotų ir nusvarintų ant stalo rankų – ten stovinčios tuščios lėkštės laukė, kol kas nors jas prikraus vakarienei, kurios nebus.

Andrėjus, įėjęs į virtuvę, mamą rado susigūžusią nuo pačios skausmo. Priėjo, apkabino, veidą įkniaubė į plaukus, ties ta vieta, kur turėjo būti ausis.

– Mama, aš tave myliu. Niekuomet nepaliksiu. Tu pati gražiausia mama.

Eleonora kilstelėjo galvą ir priešais išvydo piešinį. Jame buvo pavaizduota moteris per visą kambarį. Namuose žaidė berniukas ir mergaitė, o moteris rymojo prie slenksčio, priešais plytėjo tuščias plotas, suskaidytas tik vieno kito medžio, ir keliukas, dešiniame pakraštyje vedantis nežinia kur.

Eleonora, apkabinusi sūnų, pabandė nusišluostyti ašaras, kad nebūtų tokios matomos, bet viena krito ant piešinio ir iš jos viršum ryman-

čios moters susidarė lyg ir kokia šlapia aureolė. Skausmo spalva kaip tik tokia. Dabar piešinys buvo tobulas.

Ji apsikabino sūnų ir atsiprašė, kad bando pasisemti jėgų iš vienintelio jai likusio vyro.

Margarita liejo ant savęs vonios čiaupo vandenį, tikėdamasi, kad karštis ne tik išgarins nešvarumus, kuriais kasdienis gyvenimas apneša odą ir poodinį sluoksnį, bet ir išplaus itin subtilius nuodus, ją užnuodijusius nuo tada, kai išgirdo metalinius tėvo žodžius. Panardino galvą. Atrodė, lyg vanduo būtų sudarytas ne tik iš vandenilio ir deguonies, bet ir iš susiraizgiusių šios dienos jausmų: gėdos, euforijos, pykčio, baimės. Vanduo juos išdidino, ir Margarita galėjo apžiūrėti po vieną. Pamatė valytoją šaukiančios matematikos mokytojos raudoną veidą, besišypsantį Martos, skaitančios horoskopus, veidelį, švytinčias dvynių akis, paslaptingą Fabricijaus žvilgsnį, apskritus Marko akinius, Marinos spagečius ir jos vyro fotoaparatą, aktorių judesius ir balsus. Jai norėjosi tokios šeimos kaip Martos – ta pasirodė kaip tik tada, kai saviškė žiro į šipulius, lyg visuotinės pusiausvyros dėsnis, pagal kurį niekas nepražūva, tik viskas transformuojasi, reikštųsi ir per šeimų gyvenimus. Ataidėjo senelės balsas: *A vita è nu filu.* Gyvenimas yra siūlas, ne, blogiau: gyvenimas – suveltas ir neišnarpliojamas siūlų kamuolys. Laimingas tas, kam pasiseka rasti siūlgalį. Pro šitas mintis prasibrovė išblyškęs, slaptingas ano vaikino šaltomis, magnetiškomis akimis veidas, juodi plaukai, sučiauptos lūpos. Kažin ką jis veikia, apie ką galvoja, kokias skaito knygas, kokio tipo paneles mėgsta, kaip mataruoja rankomis, juokiasi, kramto. Ūmai šį veidą užklojo pavargęs motinos veidas. Vėl užvaldė gėla, lyg motinos kančia būtų jos kančia, motinos skausmas – ji pati. Vanduo nuo kiekvieno tokio reginio nubėgdavo, taip ir nenuplaudamas skausmo nuo sielos, jos negebėjo pasiekti. Trūko vieno veido. Margarita jo paieškojo ir pamatė tuščią, be jokios iš-

raiškos, nesantį. Ištraukė kaištį ir panūdo pranykti vonios sūkuryje su murzinu savų jausmų vandeniu.

Vis žiūrėjo ir žiūrėjo veidrodyje į kūnu varvančius lašelius. Tas atrodė toks, koks ir buvo. Nuo tada, kai paliko tėtis, lyg būtų nulupta, galėjo matyti, kas po oda. Pirma buvo per arti savęs, kad matytų. Skausmas sudarė erdvės apsižiūrėti, apsičiuopti, būti. Kita vertus, šitai gali padaryti tik meilė.

Ji ėmė ritmingai kartoti:

– Aš Margarita, aš Margarita... Margarita.

Ta litanija stengėsi užsiauginti odos, kad aptrauktų sielą – taip bando užsidaryti kriauklės geldelė, kai grobuonis knaibo gyvą moliusko kūną.

Iš vonios išėjo nuoga. Nuėjo į motinos kambarį, atidarė spintos sąvaras ir susirangė, visas skausmas tebevarvėjo per pečius. Ji žinojo geriau nei Andrėjus, kad kampe lindi baubas, tik ir tykantis jos vienatvės. O gal šitas baubas iš tamsos – ji pati?

Grobuonis ją atginė į nepažįstamą vietą – tamsų kambarį savyje, užimtą šmėklų, košmariškų būtybių. Bet dabar, jau viduj, ji pamatė, kad šita vieta – guodžianti, nuošali, veik nepasiekiama. Iš šios properšos matyti visas pačios turimas grožis, panašus į žiemos naktį šį kambarį šildantį židinį.

Meilės šioje tamsoje ji ras daugiau nei šaltoje, apgaulingoje pasaulio šviesoje; dargi galės pasitikėti gyvenimu – gyvenimu, kuris savyje, ir jei kas nors iki ten prisigaus, tikriausiai galės pavadinti Meile. Kaip panašu į grobuonį, tik iš tikrųjų visai kitokiomis prasmėmis. Šitas grobuonis gailestingas.

Ji sugriebė motinos drabužius ir, graužiama kaltės, suriko, paskui nuvargusi užmigo medžio prieglobstyje.

VI

Eleonora, iškankinta bemiegės nakties, atsikėlė, bet ilgai sėdėjo lovoje, stengdamasi prisiminti, kas buvo, ir susivokti, kas bus. Išvydusi griuvėsių reginį, kurį naktis kelioms valandoms buvo paslėpusi, apsisprendė juos šturmuoti, tikėdamasi pamatyti naują vaizdą, gal ir nuviliantį, bet bent jau kitokį – jo reikia vaikams, bet labiausiai sau pačiai. Pasuko prie spintos ieškoti chalato. Ją atidariusi, rado kampe susiraičiusią dukterį.

Miega. Jos miegojo viena šalia kitos.

Pasilenkusi paglostė. Margarita, dar nesusivokianti, apkabino motinai kaklą, kaip vaikystėje, kai mama traukdavo ją iš lovos žadindama. Šiaip ne taip glėbiu įsitempė dukterį į lovą. Buvo justi kaulų aštruma, labiau išryškėjusi. Margarita motinos kaklo nepaleido, lyg miegams dar neišsisklaidžius būtų tikra, negebanti meluoti, kaip miegas.

– Norėčiau likti namie, – sukuždėjo į ausį ją bučiuojančiai ir į šeimyninę lovą guldančiai motinai. Merginą greit vėl sumigdė – apsauga laikina, nepakankama apginti nuo aštrumų, nuolatos braižančių pernelyg jautrią gyvenimui odą.

– Aš irgi, – pasakė motina, kad niekas neišgirstų.

Tuo metu švito. Julijus veltui laukė Margaritos. Užtektų tik ją pamatyti – taip žinotų, kad jo gyvenimas dar gali panūsti tvarkos ir grožio. Bergždžiai praieškojus per pertrauką, į krūtinę ėmė brautis keistas, gal

todėl, kad naujas, jausmas – neišbaigtumo, arba, kaip sako žmonės, ilgesio. Jai galėjo kažkas nutikti, o gal veikia kažką, kad jis tam tikru atžvilgiu turėtų teisę pagelbėti, užuot švaistęs laiką kartoti žodžiams scenarijaus, kurio neparašė. Vienuma jo stiprybė, bet dabar būti vienam nesinorėjo – norėjosi ją matyti, pažinti, lytėti. Tik kad jos nebuvo regėti.

Klasė buvo atsigręžusi į ilgą balkoną, į jį mokiniams buvo draudžiama eiti – tai kalė į galvas langus-duris iki pusės uždengiantys turėklai. Bet jam taisyklės netaikomos. Žengęs per ilgą benugriūvantį balkoną, išklotą įskilusiomis degto molio plytomis, priebėgą jis rado ant čerpinio mokyklos stogo, užsidegė cigaretę.

Miesto profilį sudarė stogų iškyšos, užgesę kaminai, antenos ir sodai. Sodai. Ant kai kurių stogų buvo ir nenumatytų oazių – miniatiūrinių miškelių, gyvybės protrūkių vidury cemento. Tie pastatai atrodė kaip akmeniniai medžiai su lapija viršūnėse. Norėtųsi gyventi tokiame atike, žiūrinčiame tiesiai į dangų ir apsimetančiame, kad pusė girių taip ir nebuvo iškirstos ir kad dar yra dalykų, kurie nepadaryti žmonių rankų. „Grožio ir laisvės gyvenimui ir gana“, – pasakė vienas iš jo didvyrių Aleksas Supertrampas, kai paklydęs svetimuose kraštuose bandė įsitikinti, kad tų dviejų dalykų iš tikrųjų ir užtenka, melas ir žmonių bjaurastis nereikalinga, radęs prieglobstį autobuse, tikrais Aliaskos sniegynais važiuojančiame į galinę stotį.

Turėdamas tokią terasą, jis pasodintų didelį medį, jo šaknys pamažėl išsikerotų apatiniuose aukštuose. Užsiropštų į to medžio viršūnę, žiūrėtų iš ten į visą pasaulį, atsiduodamas visus ir viską valdančiai srovei. Jam norėtųsi namo su tvirtomis sienomis, nepagraužtomis rūdžių ir laiko. Norėtųsi, kad pasaulis būtų svetinga vieta, ir kad grožis jam būtų duotas vienąkart visam laikui. Kad kas nors būtų šalia.

Ant stogo Julijus sėdėjo, kol monotoniškai išmušė paskutinis varpas. Neieškojo niekas, vėjas – atskiras klausimas. Jo laisvė – būti neži-

nomam. Paėmė juodą sąsiuvinį, kurį visad turėdavo kišenėje, susirado geriausiai žinomą puslapį, paskaitė: „Ak jūs, lengvi pietiniai ir rytiniai vėjai, / susibėgantys pašėlioti / man virš galvos pasimyluoti, paskubėkite, / į kitą salą skriekite! / Rasit ją medžio mėgstamiausio pavėsyje sėdinčią, / nuo manęs pabėgusią. / Matėt mane verkiantį – taip pasakykit.“

Šitas eiles jis rašydavo slapčiomis. Ir jų gėdydavosi.

Užgesino paskutinę cigaretę, surūkęs net filtrą, svarstydamas, ar būti nepatenkintam reiškia būti žmogumi. Delnus atvertęs ant apsvilusiomis kerpėmis apėjusio stogo tikėjosi, kad bent gabalėlis to dangaus pateks vidun, pasidarys sau vietos ir užsibus.

– Kaip laikaisi? – paklausė Marta netvirtu balsu kitame telefono linijos gale, kai saulės šviesa, įveikta pamažu beįsigalinčios subtilios ir neišvengiamos rudeninės tamsos, pradėjo trauktis.

– Šiaip ne taip, – atsakė Margarita. – Kas užduota rytdienai?

– Tas italų ir lotynų kalbų mok – kuoktelėjęs! Kalbėjo keisčiau nei paprastai. Surado krūvą žodžių, kurie kilę iš lotynų kalbos ir kuriuos mes vartojam to nežinodami, kaip savaitės dienos. Pavyzdžiui, žinai, jog trečiadienis taip vadinasi todėl, kad ši diena buvo skirta Merkurijui, pirmadienis – Mėnuliui, antradienis – Marsui*...

– Pamanyk, koks linksmuolis... Vis tiek visos dienos mokykloje vienodos, net jei pavadinimus ir pakeisi...

– Ir dar paaiškino, ką reiškia žodis „protingas“, kaip mes sakome – *intelligente*! – tarė Marta, bandydama sugriauti Margaritos pastatytą sieną.

– Hmm... – suniurzgė Margarita dėdamasi susidomėjusi.

* Tai rodo itališkų žodžių šaknys: trečiadienis, siejamas su Merkurijumi, itališkai yra *mercoledì*, pirmadienis, siejamas su Mėnuliu, – *lunedì* (it. *luna* – mėnulis), antradienis, siejamas su Marsu, – *martedì*. (Vert. past.)

– Kilęs iš *intus* ir *legere* – skaityti iš vidaus. Protingas yra tas, kuris moka į dalykus, žmones, reiškinius žiūrėti iš vidaus. Sakė, kad tam nereikia įgyti daugybės patirčių – tereikia užčiuopti esmę tų, kurios gaunamos, – paaiškino Marta.

– Aha...

– Ir, pamanyk, net „Juventus“, futbolo komanda, yra lotyniškas pavadinimas, reiškia „jaunimas“. Vyriją tai sužavėjo, kai kas paklausė, ar „Inter“ su „Milan“ irgi kilo iš lotynų...

– O rytojui ką uždavė?

– Turime nustatyti keleto žodžių kilmę. Sakyti?

– Sakyk.

– „Blogas“, „bendraklasis“, „laisvas “, „giria“, „klasė“, „mokymasis“, „dykinėjimas“... ir...

– Ir?

– Ir turime išmokti mintinai pirmąją linksniuotę: *rosa, rosae.*

– Ką tokią pirmąją?

– Suprasi iš knygos. Jei norėsi, paskui paaiškinsiu.

– Ir viskas?

– Taip, tik neužmiršk atsinešti „Odisėjos“, nes nuo ryt pradedame ją skaityti. Paskyrė veikėjus, reikia pasiruošti skaityti garsiai. Sako, kad taip išmokstama girdėti veikėjų balsus, o per balsus – ir širdis. Iš tiesų, truputį kaip teatre. Man šitas mok patinka, nes jis tiki... yra užsidegęs... Aš būsiu Penelopė, Ulikso žmona. Oje, kaip įdomu, einu ruoštis!

– Aha... O man reikia ką nors daryti? – paklausė Margarita sumišusi.

– Ne, bet sakė, kad iš eilės teks paskaityti visiems ir kad jis vertins, kaip skaitome, todėl turime namie pasiruošti.

– Aha... – tepasakė Margarita, kuri jau buvo pradėjusi apie pirštą nervingai sukti plaukus.

– Šiandien mokykloje mačiau gražuolį, – nesusilaikė Marta.

– Aha... – atsakė Margarita.

– Akys žydros, skaidrutėlės, beveik permatomos. Plaukai juodi, ilgi, užkritę ant kaktos... Gražuoliukas, – Marta jau buvo beįsileidžianti skaityti horoskopą, žadantį jai didžiulius meilės susitikimus, bet susilaikė, kad nesukeltų bjaurių prisiminimų.

Margarita prisiminė vaikiną, su kuriuo susitiko prie prausyklos, bet nieko nesakė.

– Paskui galėsi išeiti? – paklausė Marta.

– Reikia mokytis... Jei suspėsiu laiku, paskambinsiu, – atsakė Margarita, užuot pasakiusi „ne".

– Gerai.

– Gerai... Tai iki rytojaus, – atsisveikino ji atskleisdama tikrąsias mintis.

– ...iki... – atsisveikino Marta, – ...arba pasimatysime vėliau, jei apsigalvosi. Ai... dvynės tau siunčia linkėjimus ir klausia, kada vėl ateisi šokti.

– Greitai. Iki.

– Iki.

Margarita paėmė knygas ir lotynų kalbos žodyną. Ketino pirmame sąsiuvinio lape įrašyti savo vardą ir pavardę, bet pasitenkino įrašydama „Miruoliai".

Eleonora laukė, kol galės pasikalbėti su Gabriela, Andrėjaus auklėtoja, už save jaunesne moterimi, kurios žvilgsnis – kaip fantastikos knygos veikėjos. Jai papasakos, kas vyksta namuose. Gabriela išklausė patenkinta šypsena, nuėjusi pasirausė tarp piešimo lapų, sukrautų ant stalo. Patalpa buvo spalvinga ir šviesi, tinkama kurti. Auklėtoja grįžo su lapu rankoje.

– Andrėjus didumą laiko prapiešia. Mielai perteikia mano pasakojamų istorijų veikėjus, juos sumaišo ir parodo naujomis aplinkybėmis:

rupūžė ir asilas, drugelis ir lapė... Piešia kitaip nei kiti vaikai, atrodo, sugeba piešti tai, kas susieja dalykus, – paaiškino auklėtoja, šypsodamasi iš pasididžiavimo.

Eleonora pritariamai linkčiojo, bet bijojo, kad Andrėjus šitais gabumais naudojasi bandydamas užpildyti stygių. Ji ieškojo tinkamo momento auklėtojai pasakyti, ko atėjo.

– Vis dėlto vienas dalykas mane sujaudino, norėjau papasakoti. Šiomis dienomis jis su kitais nežaidė. Tyliai piešė ir piešė. Šiandien paskyriau tokią užduotį – nupieškite žvaigždėtą dangų, kuriuo būtų atsakyta į klausimą „Iš ko sudarytos žvaigždės?" Ir va, ką nupiešė.

Auklėtoja Eleonorai ištiesė piešinį.

Eleonora sužiuro į lapą. Koncentriški apskritimai, besisukantys spirale ir sueinantys į baltutėlius švytinčius taškelius, tie regėjosi danguje kaip iškilumos mėlyname fone.

– Ir pati matot, kad čia kažkas genialaus, – tarė auklėtoja, žiūrėdama į nustebusį motinos veidą. – Žinot, kaip piešė?

Eleonora papurtė galvą.

– Visi kiti pradėjo nuo žvaigždžių: spalvos ryškios – geltona, oranžinė, žalia, žydra, raudona, taip pieščiau ir aš, paskui tuos taškus panardini dangaus mėlynėje. O Andrėjus pradėjo nuo mėlynos, vis braižė ir braižė įvairaus dydžio koncentriškus ratus, jų viduriuką palikdamas baltą, popieriaus lapo baltumo.

Iš tikrųjų piešinys atrodė kaip laukas šviesių, baltų įvairaus dydžio taškų, lyg šviesa tolumoje sueitų į tunelį.

Auklėtoja kalbėjo toliau:

– Kai mėlynus apskritimus reikėdavo užskliausti iki dailios baltos akutės, Andrėjus suspausdavo lūpas ir iškišdavo liežuvio galiuką.

Eleonora žinojo, kad šitą liežuvio iškišimą pastangų ir susikaupimo akimirkomis jis paveldėjo iš tėvo – imantis bet kokio sunkaus rankų darbo, būdavo neatskiriamas jo draugas. Andrėjui ne tamsoje švysčio-

ja žvaigždės, o tamsa kaip skylėtas apdangalas dengia milžinišką baltą šviesos plotą.

– Matot, Eleonora, vaikai savo kūrybiškumu pasako daug daugiau negu žodžiais. Iš to, kaip žaidžia, gali nujausti, kaip elgiasi gyvenime, – paaiškino auklėtoja.

Ji sakė paprastą tiesą: žmonės ką nors darydami atskleidžia, kaip gyvena, mylėdamiesi geriau nei tūkstančiais žodžių parodo, kaip myli. O kai ką meta, paprastai todėl, kad daugiau nebemyli.

Jau kuris laikas Eleonorai su vyru nebeišeidavo mylėtis, jai buvo šlykštu nuo jo prisilietimų, ir ji nesutikdavo. Jo siela iš dalies tolo, bet kūnas iš paskos nesekė. Greit vyras nustojo prie jos lįsti. O kai vėl priartėjo ji, buvęs visuomet meilus ir aistringas mylimasis, ją atstūmė.

Ta scena pasikartojo, ir ji pradėjo įtarti, kad po tuo kūno nuovargiu slepiasi kita moteris. Ji nebegraži, daugiau nebe jo.

Kelias naktis pamiegojo ant sofos. Ir pakraupo, kai jis atėjo jos ieškoti, tik be jokio švelnumo, niršiai, nuo to jie pasijuto dar vienišesni. Kad kartu pasiektų žvaigždes, iš savo geležinių kiaukutų neišlindo, širdis apsistatė dar viena mūro siena – mylėjimusi. Ji pajuto, kad apsimetinėja, ir išsigando. Pasijuto valdoma, o ne mylima. Jis, rodės, gavo savo, net nematė reikalo pasakyti žodžio. O kai temą plėtoti pabandė ji, pasibodėjo. Tarp jų stojo priešiška, kaltės jausmų kupina tyla. Kūnai tapo siena be langų ir durų.

Andrėjaus piešinys ir auklėtojos žodžiai Eleonorą paskatino rasti drąsos pažiūrėti į tai, ko vengė, kai tam buvo laikas – iš baimės, skubos, įpročio, tinkamų žodžių trūkumo. Drąsa paprastai atsiranda, kai būna per vėlu, nes baimė trukdo pamatyti kitaip ir skatina tuos, kuriuos prarandame, kontroliuoti, nes tai pati greičiausia, patikimiausia ir neskausmingiausia išeitis.

Pastebėjęs mamą, Andrėjus atsiskyrė nuo grupelės draugų, su kuriais šnekučiavosi. Rodydama į piešinį, auklėtoja šypsodamasi paklausė:

– Iš ko sudarytos žvaigždės?

– Iš šviesos, – atsakė Andrėjus užtikrintai, net nesuprasdamas, ką sako.

– O kodėl? – užsidegė auklėtoja.

Eleonora žiūrėjo į sūnų – tas žvilgčiojo į ją, ieškodamas atsakymo apie dalykus, kurių niekas nežino.

– Kodėl, Andrėjau? – meiliai paklausė Eleonora.

– Todėl, kad žemė pilna tamsos.

Abi moterys nutilo, tada Eleonora, praradusi drąsą pasakyti tai, kas gulėjo ant širdies, liepė sūnui susikrauti mantą, ir Andrėjus nuėjo pasiimti piešimo sąsiuvinio ir pieštukinės.

Eleonora paprašė, kad auklėtoja piešinį atiduotų jai.

– Turėkit jį, ponia, – tarė Gabriela. – Ir jei ko nors prireiks, patikėkit manim.

Eleonora jai nusišypsojo, akys rodė poreikį šitą moterį apsikabinti ir išsiraudoti, bet nei apsikabinti, nei verkti ji nedrįso.

– Ačiū.

Paėmė Andrėjų už rankos ir abu išėjo iš mokyklos, auklėtoja žiūrėjo nejudėdama.

Andrėjus piešdavo tam, kad neverktų. Taip turbūt būtų tapęs menininku, ir jau tikrai unikaliu, nes ten, kur slepiasi skausmas, auga gyvenimo perlamutras.

Popietės šviesa, prafiltruota plonų užuolaidų, virto kremine, o dūmingą miesto kvapą atmiešė rugsėjo gėlės, kurias Eleonora išdėliodavo stačiakampėse vazose ir statydavo ant palangių, kaip buvo išmokusi iš savo mamos, dar paramstydavo mažais tiesiais pagaliukais, palaikančiais gležnus augalėlius. Margarita naršė žodyną, vaikydamasi etimologiją. Šita lotynų kalbos užduotis buvo įdomesnė, nei pasirodė, atitraukė nuo niaurių minčių.

Blogas (it. *cattivo*) – iš lot. *captivus* „kalinys“...
Laisvas (it. *libero*) – iš lot. *liber* „vaikas“...

Atrodė, lyg viskas kilę iš lotynų kalbos ir ta kilmė atskleidžia daiktų priešstatas: blogi yra kaliniai, o vaikai yra laisvi. Ji jautėsi kalinė ir jokiu būdu ne laisva.

Giria (it. *foresta*) – iš lot. *forum* „vartai“, t. y. „kas yra už“, iš čia „svetimšalis (it. *forestiero*), kas iš kitur, priešas“...

Margaritos mintys nuklydo – iškilo pamiršti miškų ir girių vaizdai, kaip augalijoje tyko įvairiausi pavojai: vilkai, meškos ir raganos, griuvėsiai, trobelės ir lūšnos... Ji paniro į tas laukines mintis. Kas nors pasakytų, kad čia įprastas keturiolikmetės nesugebėjimas susitelkti, bet buvo priešingai. Širdimi ji buvo susitelkusi į dalykus, kurie atitraukė dėmesį nuo mokymosi sukeltos įtampos. Ta įtampa, išduodama nežinia kur klaidžiojančių akių, ir yra tikrasis susikaupimas, o iš pažiūros nieko nereginčios akys iš tikrųjų regi viską.

Margarita įniko ieškoti vieno žodžio, kuris nebuvo užduotas.

Laimė (it. *felicità*) – iš gr. *phuo* „kuriu, gaminu“, iš čia lotynų k. *fertile, feto* „pilnatvė“.

Ji paėmė mobilųjį ir surinko numerį.

– Klausau.

– Močiute, aš Margarita.

– O kas buvai pirma?

Senelės pavartotas būtasis laikas anaiptol nebuvo atsitiktinis, bent jau šį kartą.

– Kaip laikaisi? – paklausė Margarita.

– Gerai, džiaugsme mano. O tu?

– Ką tau sakydavo senelis, kai liūdėdavai?

– Vesdavosi pažiūrėti į jūrą.

– Kodėl?

– *Biddizzi e dinari 'un si ponnu ammucciari.*

– Ką?

– Gražių dalykų negalima slėpti. Senelis sakydavo, kad grožis yra vienintelis dalykas, mums primenantis, kad verta gyventi.

– Ir tau pasidarydavo geriau?

– Taip – priešais jūra, pašonėje jis... Jūra visuomet būdavo ten, graži, rami, laukianti ir kartojanti, kad viskas bus gerai. Paskui tavo senelis paieškodavo ko nors, ką srovė būdavo išmetusi ant smėlio tarp saulės išdžiovintų dumblių, – dovanos. Man liepdavo užmerkti akis, dėdavo ją man į saują, o aš palytėjusi turėdavau suprasti ne tik kas ji, bet ir ką jis man jaučia, kas po tuo daiktu *ammucciatu**.

– Ir kas tai būdavo?

– Vienąsyk jis man padovanojo apvalų, lygų akmenuką. Paprasta meilė, be staigmenų, tvirta... Kitąkart į saują įdėjo spalvoto stiklo šukelę, kurios būna nugludintos marių...

– Ir ką reiškė ji?

– Gal kad einant laikui mieli pasidaro net aštrūs daiktai, kad meilė net butelio šukelę paverčia brangakmeniu, kad aš taip elgiuosi su juo.

– Kodėl „gal“?

– Todėl, kad jis neaiškindavo. Apkabindavo, bučiuodavo... Buvo aistringas...

Abiejuose rageliuose stojo tyla. Močiutė atsidavė prisiminimams, Margarita – viltims.

– Ak, mano *picciridda*! Ir kokia gyvybinga buvo ta meilė. Tokia gyvastis... Kaip namie kepta duona, niekuomet nesibaigdavo. Buvo mylima ir nepavargstama, *com'u mari***...

* Paslėpta (sicil.).

** Kaip jūra (sicil.).

– Močiute, aš tokios meilės irgi noriu...

– Sulauksi, džiaugsme mano. Bus...

– Esi tuo tikra?

– Kuo tikriausia. Kada ateisi manęs aplankyti, turiu varškės vafliniams vamzdeliams.

– Greit.

– Iki, mano meile, džiaugsme mano.

Močiutė Tereza kalbėdavo nebijodama, sakydavo, kaip yra, net telefonu. Turėjo gryno nuoširdumo kaip tai, kas sena ir tvirta: jūra, uolos, saulė, patarlės.

Margarita grįžo prie savosios lotynų kalbos gramatikos, pradėjo garsiai skaityti:

– *Rosa, rosae, rosae...*

Įsivaizdavo rankoje turinti spygliuotą rožės kotą. Žiedlapių, išdėstytų pagal tikslų, geležinį dieviškos darnos, kuria pasižymi gražiausi gamtos kūriniai, dėsnį, neįžvelgė. Jusdama tik spyglius, niūniavo:

– *Rosae, rosarum, rosis...*

Tik spygliai.

Sučirškė telefonas.

Gal jis, pagalvojo Eleonora. Bandė skambinti pati, bet jai arba neatsakė, arba buvo išjungta. Kurgi nusitrenkė? Ir su kuo? O jei blogai ir nedrįsta pasakyti? Kabinete juk neskambinsi. Drovu prieš sekretorę ar praktikantą. Jis niekuomet neatsiliepdavo. Jei būdavo vienas, įjungdavo atsakiklį.

– Klausau.

– Labas vakaras, aš Marina, Martos mama – Margaritos klasės draugės.

– Labas vakaras, aš Eleonora, Margaritos mama.

– Marta man sakė, kad šiandien Margaritos nebuvo mokykloje. Vakar buvo pas mus, nenorėčiau, kad jai būtų nutikę kas blogo...

– Ne, ne. Nekaip jautėsi. Ačiū.

– Būtų puiku susipažinti, Margarita – įstabi mergina! Visi iškart ją priėmė. Ypač šokėjos dvynės...

– Kas?

– Oi, atsiprašau. Vadinkim viena kitą „tu“. Dvynės yra mano dvi mažės, kurios dienas leidžia šokdamos, gal todėl, kad augdamos palaikydavo ryšį su mano darbu, žinai, aš kostiumininkė. Tai, kaip sakiau, mano dvynės Paola ir Elizabeta... Elizabeta gimė pirma, taigi ji vyresnė... apskritai tariant, jos tavo dukrą įtraukė į savo choreografiją.

– Suprantu, – tarė Eleonora, sutrikusi nuo šito chaotiško įkarščio.

– Gerai. Taigi, tikiuosi, greit susitiksime. Ir... norėjau paklausti dar vieno dalyko... kaip manai, ar Margaritai nepatiktų su Marta palankyti vaidybos kursą? Tavo dukters žavingos akys, su tokiomis akimis ji puikiai tinka vaidinti.

– Na... nežinau. Mokslo metai tik prasideda. Reikia mokytis, nenorėčiau, kad per daug blaškytųsi.

– Man atrodo, kad būtų gerai, bet galvok tu. Abiem būtų linksma.

– Ką gi, ačiū, kad paskambinote.

– Atleisk, Eleonora. Paskutinis dalykas. Ji beveik nieko nevalgė. Gal nepatiko mano spagečiai, o gal jau tada nekaip jautėsi...

– Taip nemanyčiau.

– Marta papasakojo, kad Margarita klasėje vėmė. Tai pamaniau, kad tiedu dalykai susiję. Bet žinai, tas perdėtas mamų rūpinimasis...

– Kaip? Vėmė? Betgi... man tai nieko nesakė! – šūktelėjo Eleonora, ir jos balsas išdavė suglumimą motinos, kuri pajunta, kad dukra pabėga būtent tuo metu, kai labiausiai reikia padėti.

– Gal nenorėjo, kad jaudintumeisi.

– Na... galbūt, – atsakė Eleonora ne per daug užtikrintai. – Šiaip ar taip, ačiū už viską. Ir už tai, kad paskambinote.

– Iki pasimatymo, Eleonora, ir kokia gražuolė tavo dukra, gražuolė turėtum būti ir tu.

Eleonora sekundėlę patylėjo, kalbant telefonu tai šimtmetis, paskui pabaigė:

– Ačiū.

Pakabinusi ragelį, pasuko į Margaritos kambarį. Ta gulėjo ant lovos, knygą pasidėjusi ant pilvo, ir tyrinėjo lubas nelyginant žvaigždėtą dangų.

– Paruošei pamokas?

– Taip.

– Kaip jautiesi?

– Gerai.

– Nori valgyti?

– Ne.

– O mokykloje buvo bloga?

– Ne.

– Šiandien suvalgei, ką buvau išvirusi?

– Taip.

– Ko nors reikia?

– Ne.

Eleonora atšlijo lyg supainiojusi duris. Nuėjo į virtuvę, atidengė atliekų krepšio dangtį ir ant viršaus pamatė dukrai paliktus pietus – nepaliestus.

Sėdėdamas priešais monitorių, mokytojas taisinėjo *curriculum*. Ieškojo prisiduriamojo darbelio: vertimų, bendradarbiavimo su kokia nors leidykla... Žiūrėjo į užrašus po vardu ir pavarde riebiomis raidėmis ir savo veidą fotografijoje, besišypsantį ir bebarzdį: gimimo, baigimo metai, kvalifikacija, namų adresas ir pilietybė, viengungis, ankstesnė darbo patirtis, mokamos kalbos, priklausymas kultūrinėms draugijoms, laimėtos poezijos premijos, įvairios publikacijos... Priešais jį po nuotrauka su išplėstomis akimis ir pavydą keliančia

šypsena gulėjo jo gyvenimo rentgenograma, sutraukta vos iki dviejų puslapių.

Bet, kalbant išsamiai, jo *curriculum* nusipelno bent jau puslapio apie kiekvienus gyvenimo metus, apie kai kuriuos – gal net pusantro, kaip antai brandos metai, anie, kai įvyko tas įvykis... Vietoj šito namų adreso ir pilietybės jis turėtų ir norėtų išvardyti peizažus, kuriuos matė ir kuriuos prisiminus užima kvapą: miestai, kaimai, kalvos, kalnai, ežerai, upės, jūros. Tai jo adresai. Jei galėtų, jis kaip savo tėvą nurodytų Dantę, kaip motiną – Emiliją Dikinson. Gyvenamąją gatvę turėtų pakeisti visos jo išvaikščiotos gatvės, net ta bevardė, kurią puikiai prisimena. Jis surašė savo pasiekimų sąrašą, arba veikiau sąrašą pasiekimų, kuriuos pažymėjimais patvirtino kiti, bet kur įrašyti tai, ką mano apie pasaulį, kitus, laimę ir meilę? Ir kur grafa draugams? Sapnams? Skausmui? Svarbiausia – kur papasakoti apie laiką, praleistą su Stela? Šitas „viengungis“ – gryniausias melas. Reikėtų puslapių, kuriuose būtų galima papasakoti apie ją, jos akis, lūpas, akvamarininio vakaro drabužius, apie jos kvapą, plaukus. Baltų lapų pasakyti, kad nemoka jos mylėti ir bijo ją vesti. Kad yra dalykų, kurie žmogaus patikimumu nevertinami.

Tai, kas yra priešais, yra jo kaina, ne vertė. Batų numeris, ne jų padais išmindžiota žemė.

Jis viską ištrynė, net vardą ir pavardę. Paliko tik nuotrauką, po ja parašė žodžius poeto, kurio net neprisiminė vardo:

Kiekvienas medis yra tik jis,
Kiekviena gėlė ji tiktai.

Kai spustelėjo „išsaugoti“, šalta monitoriaus šviesa apšvietė pykčio kupinas akis. Jis atsikėlė ir išsigelbėjimo išėjo ieškoti kitur.

*

Apžergė dviratį, savajame „iPod" nusistatė audioknygų sąrašą. Piktnaudžiaudamas pertraukomis ant dviračio pasiklausydavo klasikų, kuriuos buvo skaitęs. Pamėgtų žodžių klausymas padėdavo geriau suprasti, iškildavo daugiau klausimų apie žmones. Susidūrus su jaunos besišypsančios moters veidu aprašymas, kaip Kiti įsimylėjo Leviną, tą veidą darė labiau suprantamą. Ahabui narsiai žvejojant banginį, iš darbo grįžtantis vyras ir jo nuovargis gaudavo metafizinių pastangų išraišką. Dėl Dantės eilių miestas buvo anapusinė karalystė, kur išrinktieji maišėsi su pasmerktaisiais. Didžiųjų rašytojų žodžiai grynino jausmus ir kūrė tikrąją prasmę, aukštino įprastinį plėšymąsi vykdant pareigas, kasdienybės prozą vertė poezija.

Miestas pilnas istorijų, istorijos yra daiktų ir žmonių *curriculum*, tai teisybė. Ir kas gi nutiko tam židiniui, prie kurio vyrai ir moterys dalydavosi prisiminimais, gindavosi nuo nuobodulio ir nežinomybės? Kur dingo istorijos, padėdavusios vaikams nebijoti mirties, skausmo, kraujo, anapusybės? Dabar istorijas pasakoja televizija, deja, jos netrunka ilgiau nei laikas, sugaištas joms papasakoti...

Mokytoją žeidė nepaaiškinamas ilgesys sužinoti apie gyvenimus žmonių, su kuriais susidurdavo. Kas žino, ką galėtų papasakoti ta dažais išsiterlinusi, susivėlusi moteris, anas į tuštumą akis įsmeigęs jaunuolis ar šitas vaikas, kurio akys kupinos motinos...

Literatūra jį skatino išgirsti save patį, tarsi viduje būtų durys, už kurių kažkas šnabždėtų su tavim susijusias paslaptis. Ir tokias duris norėjosi parodyti savo mokiniams. Išvaduoti juos nuo klaidžiojimo po paviršutines mintis, nuo minčių, kylančių kaip laikina emocinė reakcija, kad įsirengtų vietą, kambarį, kur būtų girdėti pačių šnabždesys, kaip kriauklėje girdėti jūra. Bet kelią, kuriuo už rankos būtum nuvestas į tą vietą, kur kalbiesi pats su savim ir savęs klausaisi, žino tik grožis. Literatūra paskatina mąstyti savomis mintimis ir atsirinkti, ar jos tikrai tavo.

Keliauti tuo keliu jį skatino ir Stelos akys. Ji buvo teisi: nuo tada, kai ją sutiko, jis taip pasikeitė! Išmoko derinti drabužių spalvas, labiau rūpintis sveikata. Bet svarbiausia – pagaliau galėjo leisti sau abejoti; ji abejojimą ne tik pakentė – puoselėjo. Tačiau dabar būtent tos abejonės tolina ją, Stela atrodo kitokia. Akyse atsirado kažkas, ko jis nepažįsta. Gerai taip, kaip yra, kam skubėti? Koks reikalas nūn viską keisti, kai ir taip kyla tūkstančiai problemų? Turės neterminuotą sutartį, tada taip, viskas pasikeis, ją iš tikrųjų mylės, ir dar naujutėliuose namuose. O jei ji iktol jį mes? Stipriau pamynęs pedalą, mokytojas pasuko gatve prieš srautą. Apsvarstyta Stelos žinutė suteikė dar daugiau jėgų bei ryžto. Šįkart tikrai bus padaryta. Pedalai nuskraidino prie jos namų. Nenulipęs nuo dviračio nuspaudė telefonspynės mygtuką.

– Klausau, – atsiliepė skambus balsas.

– „Ištarti savo vardo nedrįstu“*, – atsiliepė jis cituodamas abiem žinomo poeto eiles.

Jokio atsakymo, tik iš pykčio ir nekantros sulaikytas kvėpavimas.

– Prašau man atleisti, – tarė mokytojas.

Vėl tyla, paskui žodžiai, kuriais buvo pagautas nutrūkusio žaidimo siūlo galas:

– „Sakyk, ko atėjai tu čia? Ir kaip? Aplinkui sodą – aptvara aukšta...“

Mokytojas nusišypsojęs tarė:

– „Sparnuota meilė atnešė mane: jos nesustabdo sienos akmeninės; ji viskam pasiryžus visada...“ Tyla. Kažkas žaidimą sutrikdė, ir balsas atšalo:

– Įrodyk, žodžių nepakanka. Net šitų gražių. Ne poezija kuria meilę, mok, bet atvirkščiai!

Mokytojas nutilo, dar kartą įsitikino savo minčių ir tikrovės neatitikimu.

* Žodžiai iš Šekspyro „Romeo ir Džuljetos“. Čia ir toliau vertė A. Churginas.

Paspaudė pedalą – savąjį skausmą paliks žemei. Bet tas iš paskos seka kaip šešėlis, net jei ir skrieji.

– Kas tu? – paklausė neišraiškingas telefonspynės balsas.

Mokytojo nebebuvo – pabėgo. Mynė pedalus be krypties, iki pamišimo įsimylėjęs Stelą, bet negebėdamas jos mylėti.

Julijus įėjo tarp bevardžių namo, kuriame miegodavo, sienų. Šeimos, kuri jo lauktų, nebuvo, buvo tik grupė vaikėzų, tokių kaip jis, ir čia dirbantys žmonės: socialiniai darbuotojai, keletas savanorių, psichologas ir gydytoja. Jis čion grįždavo tik todėl, kad dirbo gydytoja, kuri sugebėdavo jį išklausyti ir palengvinti skausmą, nors ir gėda tai pripažinti. Juodaplaukė, žalių ir kartu žydrų akių, žiūrint kokia šviesa. Tokia tat buvo, ne dirbo savo darbą, ir tiek, kaip kiti, bet darė daugiau.

Tuo metu namai-šeima buvo gana gyvybingi: kažkas ruošė vakarienę, kažkas žaidė kortomis, kiti – „Play Station“. Nėr ko laukti, kad paliktų ramybėje, bet bent jau nėra to tauškaliaus, kuriam turėtum valandų valandomis pasakoti apie reikalus, lyg jam būtų maža savų.

– Ei, poete, kur basteisi? – paklausė spuoguotas vaikiščias, užsiėmęs pokeriu. Kai tik jie rado tą sąsiuvinį su jo eilėmis, taip ir vadina.

Julijus į jį pažiūrėti nesiteikė. Įėjęs čia, tapdavo neįveikiama tvirtove, niekuomet su niekuo nekalbėdavo. Tik su gydytoja, tomis dienomis, kai ji čia būdavo, o šiandien viena iš jos popiečių.

Savanoris Filipas, atrodo, toks jo vardas, pravardžiuojamas Frenkiu dėl pomėgio krėsti eibes, kai buvo jų amžiaus, šast ir čia.

– Labas, Julijau, kaip sekasi?

Julijus neatsakė, tik paklausė:

– Kur gydytoja?

– Turėjo išeiti anksčiau.

Julijus nereagavo.

– Nori cigaretės? – paklausė savanoris, bandydamas prieiti.

Jis palinkčiojo, Filipo rankos atrodė nuoširdžios. Savanoris vieną atkišo ir pasiūlė eiti į balkoną parūkyti kartu. Julijus nusekė, bet vos tik jam buvo pridegta cigaretė, pasisukęs nuėjo į kitą pusę, rūkė žiūrėdamas į gatvę, vienas.

Filipas rūkydamas vis pasisukdavo ieškodamas kontakto, bent jau regimojo. Julijus nekreipė dėmesio, laukė, kol dūmai pripildys plaučius ir apramdys nusivylimą, kad nėra gydytojos. Ir dar tos merginos akys neduoda ramybės.

– Julijau, jei būčiau džinas, ko manęs paprašytum?

– Kad patylėtum.

Kurį laiką dūmą jie traukė tylėdami, Filipas nesuskydo.

– Kodėl gydytoja išėjo anksčiau? – paklausė Julijus.

– Sakė, kad turi reikalų.

– Kokių?

– Nežinau. Išvažiavo pasiimti sužadėtinio. Manau, pradėjo ruoštis vestuvėms...

Julijus nutilo, ledas širdyje pasidarė dar kietesnis. Jis sukando dantis, įtempė raumenis, numetė pusiau nurūkytą cigaretę, ta pradingo kibirkščiuojančiuose tuštumos nasruose. Jis irgi dingo.

Filipas liko tyloje stebėti prieblandoje besibūriuojančių žmonių miesto.

Per vakarienę Margarita nieko nesakė, nieko nevalgė.

– Blogai jautiesi?

– Ne.

– Kodėl nevalgai?

– Nenoriu.

– Pietų irgi nevalgei.

– Netiesa.

– Viskas šiukšlinėje.

– Negaliu.

– Kodėl?

– Vimdo. Ne nuo manęs priklauso.

– Nori ko kito?

– Kodėl jis išėjo?

– Nežinau. Neatsako.

Margarita atsikėlė nuo stalo. Žengė du žingsnius, bet ūmai apsvaigo galva, ir ji griuvo ant grindų. Buvo nevalgiusi daugiau nei dvidešimt keturias valandas. Eleonora puolė prie dukters – sąmonę ji turėjo, bet akys buvo klejojančios ir išsigandusios.

– Dukra mano, – tarė spausdama jos galvą prie krūtinės. – Mano dukra.

Tamsa rijo visus šviesos ištisą dieną skrupulingai pieštus atspalvius ir spjaudė žmones, įgavusius baidyklių formą. Vienas mokyklos langas prasivėrė, ir viena figūra vidun liuoktelėjo kaip jonvabalis į skylutę.

Mokykla, tokia gyvybinga dieną, atrodė lyg kapinės, kuriose palaidotos bevertės mokinių ir mokytojų pastangos. Tylu, jokio judesio. Koridorius – juodymė, jei ne maži iš gatvės į klases besiskverbiančios šviesos plyšiukai. Kaip koks nutūpimo takas. Grindys dvokė amoniaku.

Jis įėjo į klasę, atsisėdo į savo suolą. Žiūrėdamas į lentą, nusistebėjo, kaip galėjo šiame kambaryje išeikvoti tiek laiko, tamsa dar negailestingiau atidengė jo skurdą. Gali jausti, kaip ant sienų kabo apibrizgę Okeanijos ir Amerikos žemėlapiai, sena grafitų lenta daug tamsesnė nei kambarys, pajėgi praryti ir sužlugdyti bet kokias žmogaus pastangas. Yra žmonių, kurie tokio amžiaus beldėsi į anuos ką tik atrastus žemynus, rizikavo gyvybe, o jis kenčia čia, tarp keturių nuzulintų sienų.

Viską apklojęs dulkių, apleistumo, purvo sluoksnis – jį slepia tamsa, betgi justi prisilietus. Smulkios lentų kreidos ir vartelių kalkių sluoks-

nis nugulęs suolus ir kėdes, panašius į žemės drebėjimo griuvėsius. Ir tai mokykla.

Šitas kreidotų dulkių apklotas turi būti nuplautas. Juk esama švaros reikalavimų, bet svarbiausia – tiesos.

Nekeldamas triukšmo, rituališkai lėtai Julijus pasuko į antro aukšto prausyklą, ištraukė kaiščius ir atsuko čiaupus. Tą patį padarė ir pirmame bei žemutiniame aukštuose. Liko tik įsivaizduoti, kaip vanduo plūsta iš čiaupų, greit užlies tualetus, koridorius, pasipils per visą laiptinę kaip apvalomasis krioklys. Atėjo laikas paatostogauti. Nakties tyloje buvo girdėti tik vandens ūžesys, sakytum, tyliai dužtų stiklas.

Jis iššoko pro langą, pro kurį pateko vidun. Buvo užslėptas už senų bibliotekos lentynų, be jo, niekas juo nesinaudojo – pats reguliariai įlįsdavo pasivogti knygos paskaityti pasislėpus ant mokyklos stogo; čiupo tomelį iš istorinės lentynos apie kovas ir piratus. Nebloga bibliotekėlė. Langines uždarė taip, kad susidarytų įspūdis, jog šitas langas niekuomet nesiliovė užvėrinėti kelio į išorinį pasaulį, kaip kiekvienas save gerbiančios mokyklos langas. Jis – angelas keliauninkas tarp dviejų pasaulių, palaiko jų ryšį ir abu gelbsti.

Gatvėje nebuvo nieko. Šelmiško patenkinto žvilgsnio niekas negalėjo pastebėti.

Juodas mokytojo dviratis, vis dar važiuojantis be krypties, lyg niekas jo nevairuotų, pramovė jam pro šoną. Vienas kito neatpažino, nes naktis vieną nuo kito slėpė. Reikėjo tik truputėlio šviesos, kad vienas kito veide išvystų tokį patį silpnumą ir tokį patį pyktį. Ir galbūt būtų tvoję, kad sutraiškytų savo vienatvės kiautą. Bet kai reikia, šviesos niekuomet nebūna.

Eleonora, mechaniškai peržvelgdama mobiliojo meniu, ieškojo tų, kam galėtų pasiguosti ir kieno paprašyti pagalbos. Ilarijos – ne. Visuo-

met per daug liaupsina savo vyrą, dabar ne laikas jos klausytis. Ana, užuot išklausiusi, tuoj pat prabiltų apie drabužius. Gal Enrika, bet geras laiko gabalas, kai apie ją negirdėti, tad negražu skambinti tokiu metu, kai kilo problemų. Be to, nesinori, kad apie padėtį sužinotų pažįstami. Taip būtų atsisakyta slaptumo, kurio reikėjo. Ko gero, šiame prakeiktame ilgiausiame meniu, pilname vardų, nėra nė vieno, kuris galėtų išklausyti. Kaip nusirista... Darbas, šeima, kelios paviršutiniškos draugystės, kad būtų spalvingesnis laisvalaikis. Ji išvydo pažįstamą gyvenimą, ir tas pasirodė panašus į vakarieniautojų grupelę, valgančią iš dėžučių: maža, uždara, nepatikima.

Pamatė vardą be pavardės. Marina. Kas ji? Prisiminė šiltą Margaritos bendraklasės motinos balsą. Buvo pamiršusi, bet jos apsikeitė mobiliųjų telefonų numeriais. Per vėlu. Ją palaikys beprote. Bet ji pernelyg vieniša, tegul bus palaikyta tuo, kas yra.

Paskambino.

– Eleonora?

– Atleiskit, kad tokiu metu. Reikia pagalbos.

– Kuo galėčiau padėti?

– Nežinau, – atsakė Eleonora, o akys paplūdo ašaromis.

VII

– Ir vėl? – sudejavo mokytoja.

– Vėl! – nudžiugo jaunuolis.

Šio rytmečio pagrindinės stichijos buvo šviesa ir vanduo. Šviesa gobė gatvių kampus ir švietė į vandenį, krintantį kriokliais nuo mokyklos fasado. Pilkas vidurinio mokslo įstaigos pastatas, paskirtas mokslininkui, kurį jaunuoliai net galėtų palaikyti komiku, atrodė gyvas fontanas, vis dėl vandens sumanyto žaidimo – liejasi saulės kupinas.

Minia mokinių, mokytojų ir praeivių susispietė puslankiu – visi žiopsojo išsižioję, burnų pravėrimas priklausė nuo amžiaus ir vaidmens. Pirmamečiai žiūrėjo užhipnotizuoti. Mokyklos laiptinė, vandeniui liejantis ilgomis kaskadomis, buvo grožio versmė. Sodu vanduo pasruvo it kalnų srautas. Dėl šniokštimo ir sruvenimo įėjimas į mokyklą rodėsi lyg grota, pritaikyta geologinėms žvalgytuvėms.

Naujokai ir naivesnieji spėliojo, kad sprogo vamzdžiai, kiti sakė, kad netyčia palikti atsukti čiaupai.

Piešimo mokytojas, atsivertęs „Gazetta“, prunkštavo iš tų žodžių ir kartkartėmis prapliupdavo:

– Ją patvindė!

Marta tikino Margaritą horoskopu, jai žadančiu: „Įdomios naujienos pasipils iš dangaus, mokėk jas sučiupti.“

Margarita linkčiojo jos neklausydama. Žiūrėdama, kaip vanduo išteka prie įėjimo, prisiminė romėniškąjį panteoną su didžiule skyle ku-

polo vidury, kuri, pasak vienos legendos, nepraleidžia vandens lietingomis dienomis, bet leidžia lietui punktualiai patvindyti grindis. Tarp jaunuolių sklido džiaugsmingas šurmulys, vis garsėjantis kaip šūksmai paplūdimyje vasarą.

Julijus rūkė ir saviškio apvalomojo šedevro tobulumu mėgavosi labiau už kitus, puikavosi patenkintas kaip menininkas.

Tarpdury išniro valytojas, apsiavęs ilgus guminius batus, priėjo prie direktoriaus, kuris krūpčiojo prie durų ir saugojosi per daug nesušlapti odinių mokasinų. Jie šnektelėjo.

Direktorius pasisuko ir ne pernelyg užkeltu balsu šalia stovintiems tarė:

– Visi namo, mokykla patvindyta.

Ta žinia siūbtelėjo kaip stipri banga ir, kol pasklido, šimtai mokinių, susirinkusių mokyklos papėdėje, atsimušinėjo naujais neramiais klausimais, reikalaujančiais patvirtinimų ir detalių. Galiausiai pratrūko džiaugsmingas šūksnis: tikra tiesa, jokios mokyklos.

– Grožis yra laisvė, šito gana, kad gyventum, – pasakė pats sau Julijus.

Piešimo mokytojas užvertė laikraštį ir nuėjo. Margarita užhipnotizuota toliau žiūrėjo į fasadą, trykštantį vandeniu. Julijus iš tolo ją stebėjo. Žvilgsnis kaip laimingo vaiko, burna pravira iš nuostabos, ir nuopelnas jo. Nusišypsojo ir pats, malonu. Užgesino cigaretę ir pro minią prasibrovė iki jaunojo mokytojo, tas, užsidegęs kažin kokiu dionisišku įkarščiu, sušuko:

– Jaunuoliai iš pirmos A – paskui mane į parką!

Aplinkiniai mokiniai, smalsumo apimti, atsisuko į jį. Julijus sustojo. Abu žiūrėjo vienas kitam į akis, tas pačias, kurių vakar ieškojo tamsoje, to nežinodami. Tik akimirka, bet vienas kitam persmeigė sielą. Julijus stebėjosi, kas tas jaunuolis, pamišęs tiek, kad švaisto gyvenimą tokiam amatui. Mokytojas stebėjosi, iš kur vaikinas ima šitiek pasiti-

kėjimo, kad tokiais žvilgsniais daigstytų mokytoją. Paskui mokytojas iškėlė ranką, gniauždamas kumštyje „Odisėją“ tarsi turistinį vadovą, ir darkart šūktelėjo:

– Pirma A – paskui mane.

Atsiplėšė nuo minios, jam iš paskos nuvinguriavo vorelė jaunuolių, priblokštų neįtikėtinų žinių, kurias ši diena dalijo taip dosniai, kaip fasadu besiliejantis vanduo.

– Aš tau sakiau! Sakiau! – kartojo Marta strykčiodama prie Margaritos. – Niekada neklysta.

– Kas?

– Horoskopas...

– Kur mes einam? – paklausė blondinė, susirūpinusi, kad neturi pasivaikščiojimams tinkamų batų.

– Į parką, – atsakė jis, tarsi tai būtų pats akivaizdžiausias sprendimas.

– Į parką? – atkartojo daugiau nei vienas. – Ką veiksim?

– Mokysimės, – pasakė mokytojas.

Jaunuoliai tarpusavyje svarstė, kuo visa tai galėtų baigtis. Kažkas padejavo, kad mielai grįžtų namo nors ir tuoj pat.

Parkas prie mokyklos, šitoks spalvotas ir maudomas šviesos, buvo puokštė fejerverkų, šiandienos paleistų į žydrynę; mokytojas saviškius nusivedė į pievutės vidurį, ir milžiniškas ąžuolas bemat tapo kulisais su įsirėžusia jo figūra. Susodino jaunuolius puslankiu ant žolės, lyg ruošdamasis atlikti senovišką silvaniškąjį ritualą. Blondinė ieškojo vietos, kur neišsitepliotų baltų kelnių.

– Galite net atsigulti kniūbsti.

– Kniūbsti? – paklausė Marta, nesistebėdama, kad tai italų kalbos mokytojas.

– Ant pilvų. Aukštielninki arba kniūbsti... – atsakė kiek ironiškai mokytojas, dešine ranka pavaizduodamas abi pozas.

Jaunuoliai, vis labiau domėdamiesi šituo nuotykiu, sutūpė ant šviežios, minkštos žolės, susmeigę akis į besišypsantį mokytoją. Žolė, lapai, žemė netgi kvepėjo.

– Šiandien jokios lotynų kalbos! Atsidėsim Homerui, – pradėjo kalbą jis taip, lyg kalbėtų su vakarykščiu sugėrovu.

Kilo bambesys, žaidimas baigtas.

Praeivis su šuneliu sustojo pažiūrėti į šitą vaikiukų būrį apie ąžuolą ir suaugusįjį, gestikuliuojantį tarsi berniukas. Mergina su muzika ausyse pritildė savo rytmetinį ritmą ir išsitraukė vieną iš dviejų kaištukų, kad suprastų, kas vyksta.

– Žinot, kas sugalvojo žodį „mokykla“? – paklausė mokytojas mosuodamas savo „Odisėja“.

Tyla.

– Homeras! – suriko Aldas guviomis kaip vaiko akimis.

– Daugmaž... – nusišypsojo mokytojas.

Klasė spontaniškai paplojo, Aldas mataravo rankomis, lyg San Siro stadione švęstų įvartį. Jaunuoliai šypsojosi, juokėsi, kvatojosi. Jų akys džiaugėsi kaip to, kas tinkama tvarka dėlioja meilę ir pažinimą. Vyzdžiai buvo išsiplėtę. Nors ir niekas nieko nerūkė, žolė tebuvo grindys.

– Žodį „mokykla“ sugalvojo graikai, jis kilęs iš *scholé*. Žinot, ką reiškia? – paklausė mokytojas.

Praeivis su šuneliu įsitaisė ant artimiausio suoliuko paklausyti, tuo tarpu šunelis laigė laisvas, vis pribėgdavo prie išsitiesusių jaunuolių. Mergina šalimais pradėjo nesivaržydama daryti tempimo pratimus, bet gebėjo kartu ir klausytis. Na štai, klasė pilna. Kokius stebuklus galėtų daryti mokykla, jei būtų mokykla iš tikrųjų, galvojo laimingas mokytojas savosios liturgijos centre.

– Na, tai niekas neturit minčių, ką galėtų reikšti?

– Nuobodybę? – nesusilaikė Aldas.

Mokytojas pažiūrėjo į jį purtydamas galvą ir tyliai palaukė kito spėjimo.

– Mokymąsi? – pabandė Gaja, mergaičiukė ypač ilgais plaukais.

Mokytojas papurtė galvą.

Daugiau nebandė niekas. Tyla truko vis ilgiau, tad mokytojas teatrališkai išdeklamavo:

– Laisvą laiką!

Jaunikaičiai nesupratę susižvalgė.

– Taip, jaunuoliai. Graikai į mokyklą eidavo laisvu laiku! Taip ilsėdavosi ir užsiimdavo tuo, ką labiausiai mėgdavo.

– Bepročiai tie graikai, – tarė Aldas.

– Todėl aš ir nesirinkau klasikos... – pridūrė šalimais sėdinti Danielė.

– Tie eibininkai, kurie užtvindė mokyklą, to nežinodami padovanojo mums dovaną: galime mėgautis tikra mokykla, o ne keista kankyne, verčiančia trisdešimt keturiolikmečių sėdėti priešais žalią stačiakampį penkias šešias valandas per dieną... Graikai mokydavosi taip – po atviru dangumi. Stebėdami, klausydamiesi, uostydami, liesdami ir ieškodami atsakymų į klausimus, kurie kildavo jiems ar kuriuos užduodavo mokytojai...

Tyla prilygo jaunuolių susidomėjimui, jiems buvo įdomu, kurgi veda šis pokalbis. Miesto ūžesys buvo veik pamirštas fonas, kaip būna, kai sielą pagauna grožis.

– Jei visa tai, ko mokotės klasėje, nepadeda jums gyventi geriau, meskite, – baigė mintį mokytojas. – Mes „Odisėją“ skaitome ne todėl, kad reikia žinoti, ne todėl, kad ji įrašyta programoje, kad taip nusprendė ministras... Ne! Ne! Ne! Mes ją skaitome tam, kad labiau mylėtume pasaulį.

Jis paraudo.

– Kad mylėtume? – nusistebėjo blondinė.

– Taip, kad mylėtume. Tik tas, kas moka skaityti istorijas, suvokia, kas nutinka su juo... Tik tas, kas supranta personažus, perskaitys draugo, draugės, sužadėtinio, sužadėtinės širdies puslapius... – tarė mokytojas ir, sujaudintas ką tik pasakytų žodžių, kad neturi jokių patvirtinimų, jog pats moka suprasti Stelą, greit pridūrė: – Užteks pliaukšti, pradedam! Atsiverskite poemos pradžią, tą vietą, kur parašyta: „Vyrą pašlovinki, Mūza, per negandus ėjusį drąsiai."

Margarita jautėsi kaip sapne: jei pasaulis ir turėtų koks būti, tai būtent toks – tyras, be įdubų. Tai lyg atostogos mokykloje. Mokytojas pavardėmis pašaukė pirmosios knygos veikėjus ir tie, kas turėjo skaityti, pakėlė rankas.

– Atėne! Gerai... esi... Ana! Gerai, – tarė mokytojas blondinei. – Telemachai!

Niekas neatsiliepė.

– *Abest!* – tarė išblyškęs vaikinukas šepetiniais plaukais.

– Teisingai, *abest!* Tačiau be Telemacho nieko nebus... Kas nori būti Telemachas? – paklausė mokytojas.

Ar tai musė, ar vapsva zvimbavo Margaritai apie veidą, ir ta, bandydama ją nubaidyti, vėstelėjo ranka.

– Gerai, būsi tu... Margarita... Nors jis ir vyras, bus gerai vis tiek, – pasakė šypsodamasis mokytojas, bandydamas uždegti entuziazmu pačią sunkiausią savo mokinę.

Blondinė juokėsi, pridėjo pirštą prie smilkinio ir pasukiojo, jos draugužės būriu keliaklupsčiavo.

– Betgi aš, iš tiesų... – pasigynė Margarita, bet tuoj nutilo, mat jos pasirodymas prieš klasę ir taip jau būdavo pakankamai trikdantis. Turėjo išeitį arba trauktis, arba neabejotinai būti priskirta prie pagarsėjusios keistuolių kategorijos.

– Taigi, esam visi! Pradedam. Aš būsiu Homeras, tad skaitysiu pasakotojo intarpus, jūs – kitus. Susikaupiam... – Jis patylėjo bent trisdešimt sekundžių, kad žodžiai išnirtų iš tylos.

Ąžuolo lapija suošė, kaip sušnara sužavėta publika prieš pakylant uždangai. Mokytojas atsikrenkštė ir davė pradžią stebuklui:

Vyrą pašlovinki, Mūza, per negandus ėjusį drąsiai.
Vėtrų blaškytą ilgai, kai šventąją Troją išgriovė.
Daugio žmonių miestus jis aplankė, jų papročius matė
Ir vandenynuos plačiuos su pavojumi rungės ne kartą
Dėlei gyvybės savos ir dėl bendražygių grįžimo.

Taip ant šios žalumos skepetos, medžio prieglobstyje, giedrioje rudens pradžios šviesoje iškilo Olimpas su savo nuviliančiomis, bet nemirtingomis dievybėmis. Buvo girdėti, kaip į Itakės uolas plaka jūra, ir paliktojo Telemacho aimana Margaritos balsu po trijų tūkstančių metų:

Motina kalba, kad aš jo sūnus, tačiau iš tikrųjų
Aš nežinau: gimtosios dienos neatsimena niekas.

Atsiliepė Atėnė. Nors ją skaitė blondinė, Margarita girdėjo deivės žodžius, besiskverbiančius į pačią sielą, jai kurstant Telemacho drąsą ir raginant ieškoti nesančio tėvo, o jei jis nebegrįžtų, pačiam stoti tėvo vieton ir būti tuo tėvu, kurio net neprisimenama kvapo nei akių spalvos, nes į karą tėvas išvyko, kai jis buvo naujagimis:

Juk tau nebetinka
Niekais vienais užsiimt, nebe toks jau amžius tavasis [...]
Taigi, mielasis, ir tu, kaip gražus ir galingas atrodai,
Būki taip lygiai narsus, kad vaikaičiai tave paminėtų.
Metas tuo tarpu atgal į greitąjį laivą man grįžti
[...]
Rūpinkis pats savimi [...]

Taip kalbėjo deivė betėviam berniukui. Jos žodžius kilstelėtu balsu kartojo blondinė, kuriai Atėnė atrodė atgrasoka, tegu sau įžeidinėja Margaritą.

Paskui atėjo eilė Homerui, t. y. mokytojui:

Šitaip atsakiusi jam, pelėdakė Atėnė nuėjo,*
Virto paukšte ir greitai nuskrido, įkvėpusi vyrui
Ryžtą ir drąsą į širdį, ir jis prisiminė tėvą
Žymiai aiškiau nei pirma.

Ar gali taip būti, kad šitie žodžiai skirti kaip tik jai? Ar gali būti, kad „Odisėja" – jos istorija? Kad čia mokykla? Margarita Ulikso sūnų atrado kaip jos skausmą gebantį išklausyti draugą. Apimtas tėvo ilgesio, Telemachas rengia paieškos kelionę, slapčia nuo motinos suruošia laivą ir išplaukia kitą dieną auštant, vienas, tik jūra ir širdį graužiantis nerimas. Klausydama baigiamųjų pirmosios knygos žodžių, ji pajuto, kaip Telemachas įeina pas ją į kambarį, lydimas auklės:

Jis išgulėjo pernakt po avino kailiu vilnotu,
Vis apie kelią galvojo, kaip liepusi buvo Atėnė.

Pajuto Telemacho baimę ir savo viltį. Tą vaikinuką pajuto savo kailiu. Jis irgi betėvis, irgi vaikas, pašauktas tapti suaugusiuoju. Niekas per amžius taip ir nepasikeitė. Pati didingiausia iš poemų prasideda nuo berniuko, kuriam reikia ieškoti tėvo.

Ji užsimerkė ir nuklydo į prisiminimus apie tėvą, bandė jį prisišaukti ir paversti esančiu, kaip burtuose. Kas žino, ar dievai jos pusėje...

Mokytojas nutilo. Jaunuoliai patenkinti žvalgėsi. Praėjo maždaug pusė pamokos. Tik? Stebėjosi visi. O šitiek pamatyta, aplan-

---

* A. Dambrausko vertime – „šviesakė Atėnė".

kyta daugybė kraštų, užuosta jūra, baimė, kraujas, skausmas, ašaros, muzika.

– Šiandien pamokos baigtos, – tarė mokytojas.

– Ir nieko nepaaiškinsite? – nuoširdžiai paklausė Marta.

– Nėra ko aiškinti. Viskas knygų puslapiuose. Tereikia tik atsiversti ir, deja, paskaityti... – atsakė šmaikštuolis. – *Timeo hominem unius libri!* – pridūrė.

– Ką reiškia?

– Pavojingiausi skaičiusieji tik vieną knygą...

– *Non multa sed multum!* – pajuokė jį Margarita.

– Kas tau taip sakė?

– Visuomet sakydavo mano senelis.

– Ką reiškia? – paklausė Marta.

– Svarbu ne skaitymo kiekybė, o jo gelmė.

– Šiandien pakaks, geros dienos, – paleido juos mokytojas, mažumėlę suirzęs dėl to požiūrio, prieštaraujančio jo požiūriui. Paskui išsitraukė iš kuprinės knygą ir įniko skaityti, atsirėmęs į ąžuolą. Jaunuoliai būriavosi, kai kas liko pasišnekėti ir užduoti spontaniškų klausimų, kilusių iš smalsumo.

– Kiek Telemachui metų?

– Ar graži buvo Penelopė?

– Ką reiškia „pelėdakė“?

– Kas norima pasakyti sakant, kad dievams po kojomis driekiasi likimas?

Mokytojas stropiai atsakinėjo į visus klausimus, pacituodamas iš atminties ištraukų.

– O jūs susižadėjęs? – paklausė blondinė.

– Apie savo asmeninius reikalus nekalbu... – atsakė mokytojas šypsodamasis, bet išdavikė mintis privertė suraukti kaktą.

Blondinė paraudo ir tuoj apsidairė aplink, ar kas iš jos nesijuokia.

Pamažėle visi išsiskirstė, širdyse nešdamiesi įsimintiną mokyklinę dieną. Po daugelio metų penktosios lotynų kalbos linksniuotės, kalio nitrato formulės, Vaterlo mūšio datos, „Pasileidėlių“* autorių vardų jie nebeprisimins, tačiau vandens dovana – pirmoji „Odisėjos“ knyga parke prie mokyklos – atminty liks. Kaip ir visi žmonės, širdyje jie ieškos to, kas randasi iš laisvės, dovanos ir aistros, o ne iš paprasto žinojimo – jo nepakanka, kad prisimintum. Prisimenama tik meilė ir kančia.

Mokytojas, patenkintas pamoka, kokios šiaip net prasiruošęs mėnesį neįgyvendintų, paniro į Šekspyro skaitinius. Po ketvirčio valandos atitraukė akis, idant patogiau įsitaisytų, ir pamatė už keleto metrų sėdinčią mergaičiukę, spoksančią į jį ir nieko nesakančią – sukryžiuotomis rankomis susiėmusią kelius. Atrodė kaip šilkverpio vikšras: virtusi šitokiu kokonu, žiūrėjo į mokytoją, įgaudavusį veidus personažų, kurių istorijas skaitė. Pirma, skaitant Homerą, jai atrodė, kad regi besišypsančio, bet baisaus graikų dievo kaukę, užtat dabar tematė veidą žmogaus, vieno iš gatvės praeivių.

Mokytojas norėjo dėtis lyg niekur nieko, bet mergina įsistebeilijo.

– Margarita!

Ji ir toliau tylėjo.

– Kas buvo tavo senelis?

– Mokytojas.

– Oi!

Ji lėtai atsikėlė, atsisėdo šalia. Lengvas šio rytmečio iš oro ir vandens vėjas plaukus plaikstė ant nugaros. Ji atsirėmė į tą patį kamieną, apsikabino kojas, užsimerkė.

– Ko nors reikia? – paklausė susidomėjęs mokytojas.

* Tai XIX a. šeštajame dešimtmetyje kilusio menininkų judėjimo Italijoje pavadinimas. Jam priklausė poetai, prozininkai, muzikantai, dailininkai. (Vert. past.)

Margarita pridėjusi pirštą prie lūpų parodė, kad tylėtų, paskui paprašė:

– Skaityk garsiai.

Mokytojas jau ketino pataisyti šitą neprideramą pasitikėjimo apraišką, bet susilaikė, nusprendęs, kad tai galima palaikyti nemokėjimu vartoti liepiamąją nuosaką. Pradėjo skaityti garsiai iš pat pradžių, balso spalvas stengdamasis parinkti pagal personažą.

Parko spalvos keitėsi pagal saulės šokį paviršiais. Mokytojas skaitė nuo dukters atplėšto tėvo žodžius – po šitiek metų, jos nepažindamas, jis susitinka pasikalbėti:

Papasakok man apie save; arba pasirodys, kad tavo kančios tėra tik tūkstantoji dalelė to, ką teko patirti man, arba tu esi vyras, o aš kentėjau būdamas mergaitė; arba tu esi kaip Kantrybė, mintijanti apie karalių kapus, ir Negandą nuginkluojanti šypsena. Kas buvo tavo tėvai? Koks tavo vardas, mano mieloji mergyte? Pasakok, meldžiu. Eikš, sėskis šalia.

Negi visa literatūra apie ją? Mokytojas nesąmoningai tapo durimis, pro kurias iš tolimo ir tikresnio nei mūsiškis pasaulio ateina atsakymai apie tai, ko niekas nenori žinoti. Kasdienybėje niekas nepaprašys, kad papasakotum tau širdį graužiančią ir ją alinančią istoriją, o jei paprašys, kasdienybėje jos neišeis papasakoti, nes niekuomet nerasi tinkamų žodžių, reikiamų atspalvių, nedrįsi pabūti nuogas, trapus, tikras. Ta istorija turi būti išvilkta lauk iš šalies, kaip būna, kai pasirenkame knygas ir autoriai tampa draugais, kuriems perskaičius norisi paskambinti ir paklausti, kaip jie apie mus sužinojo, kur nugirdo mūsų istoriją. Tas pasakojimas – veidrodis, tave nustebinantis taip, kad norisi sušukti: ji – mano, čia aš, tik neturėjau žodžių pasakyti. Ir galbūt pamatai, kad nesi vienas, vičvienaitis.

Kai mokytojas baigė skaityti, Margarita pakilo ir kančios varstomu veidu – ją kėlė kiekvienas žodis – ne tiek jam, kiek sau tarė: „Žodžiai", paskui nuėjo, šypsodamasi iš dėkingumo, išraižyto ilgesiu. Puikiai žinojo, kad gyvenime nesibaigia taip, kaip panorsta Šekspyras – kad vaikai susiranda pražuvusius tėvus.

– Gražūs... – pridūrė sau mokytojas, pasirengęs prasiskverbti tik į savų personažų patiriamo skausmo tamsią girią.

Šita mergaičiukė, dabar jam atsukusi nugarą, tikrai turėtų būti ypati, jį baugino mintis, kad vienądien ir pats apsižiūrės turįs tokią „problemišką" dukterį. Kuprinėje pasiieškojo laiško, kurį buvo rašęs Stelai, bandydamas tą nepakeliamą tylą nutraukti. Laiškas buvo pilnas gražių žodžių, dangstančių jo drąsos stygių. Suplėšė jį ir išmetė į pirmą pasitaikiusią šiukšlinę.

Bernaitis ledinėmis akimis, sėdėdamas ant suoliuko, sekė viską – jam užteko judesių ir išraiškų. Žiūrėjo į nueinančią ir nesigręžiojančią merginą, kaip prekybos centro spūstyje mamos nebematąs berniukas, puoląs jos ieškoti po bevardę minią.

Šviesa tuo tarpu iš dangaus krito kaskadomis, plovė daiktus ir žmones. Bet Margarita su Julijum tebebuvo apakę, tarsi nešiotųsi nuo šviesos saugantį apdangą. Ji iš lėto pėdino namo, tikėdamasi, kad dėl lėtumo susidarys laiko įvykti netikėtam jai saugomam susitikimui su tėvu. Kažin, ką šiuo metu jis veikia: gal užsidaręs tamsiame kambaryje mąsto apie juos, o gal su kita moterimi svečiuojasi atogrąžų saloje ar keliauja į nežinomą kraštą, kur pradės naują gyvenimą su nauja tapatybe... Jo glėbio ji trosko kiekviena kūno ląstele. Bet kodėl gi jis neatgyja, bent jai? Gal nėra jos tėvas?

Julijus ją stebėjo iš tolo. Žiūrėjo, kaip Margarita klaidžioja miesto gatvėmis, kažko ieškodama. Rankos gniaužia kumštį arba pliaukši per

šlaunis, paskui slepiamos kišenėse, ji įtraukia pečius, tartum nuo kažko gintųsi – štai ims ir užpuls. Ką slepia tas kūnas, kokias paslaptis žada tas plonytės odos apdangas?

Margarita pamatė merginą, kuri apkvaitusi spoksojo į mobiliojo ekraną, veidas rodė pasibaisėjimą. Bus gavusi bjaurią žinutę iš vaikino, pagalvojo. Matai, bet negali padėti. Kodėl veiduose šitiek skausmo? O džiaugsmas – kaip mažytė lauko gėlė bekraštėje, pinklioje girioje? Ji mato luobą ir minkštimą, veidus ir gyvybę po jais, daiktų muziką ir bežadžius daiktus. Kokia muzika? Gal tai ir yra gyvenimas.

Julijus matė tos pačios merginos rankas drebant ir nusvyrant. Gal tai ir yra gyvenimas – mylėti, kentėti ir tai, ką šiuo metu pasirenki veikti. Kažkas jį ginė paskui šitą merginą, tik nedrąsu prisipažinti, kad šitas sekiojimas galėtų būti kaip nors susijęs su meile. Jos nė nepažįsta. Žaibo trenksmas – kino pramanai.

Prie jos priėjo tiek, kad galėjo paliesti. Norėjosi panardinti veidą į plaukų bangą, uždėti ranką ant palinkusių pečių, lūpomis prisiglausti prie laibo kaklo. Buvo per žingsnį ir žiūrėjo lyg į savą, bet paskui pralenkė. Pritrūko drąsos. Jis, kuris vogdavo neprašaudamas pro šalį. Bijojo paklysti labirinte ir susidurti akis į akį su Minotauru, savo vaškiniais sparnais per daug priartėti prie saulės. Bijojo mylėti?

Pralenkė ją ir numovė.

Margarita pajuto, kaip praeina šita būtybė, kuri geriau jaučiasi nakties migloje nei miesto šviesoje apyaušriu. Nužvelgė pečius ir išlakią figūrą – tik pakilk ir skrisk. Norėtųsi pamatyti šito vaikino veidą, betgi praskubėjo ir paskendo minioje, pranyko tarp šimtų kitų bevardžių nugarų.

*

Mokytojas susidėjo knygas į maišiuką lyg riteris, po mūšio susikraunantis ginkluotę. Vėlu ir skrandis gurgia. Aplink po parką vaikštinėja žmonės, visi suka ta kryptim, kur neatidėliotinai šaukia gyvybė. Nejudantys, tylūs medžiai viską stebi su begaline kantrybe. Skaitydamas jis pasijuto atgimęs, o kai žiūrėjo į žmones aplink, vėl jo lankyti ėjo Stela, gyvenimas – gąsdinti.

– Vargas man, – tarė, prisiminęs Dantę, įstrigusį tarp plėšrūnų ir gūdžios girios.

– Vargas, – pakartojo, bet jokio jam padėti pasirengusio Vergilijaus. Tegul ima ta baimė ir įtraukia į savo labirintą, gūdi giria – praryja.

Margaritos mobilusis suskambėjo.

– Eisi su manim į vaidybos kursus? – paklausė Marta.

– Neturiu gabumų vaidinti, gėdijuosi.

– Eik jau! Šiandien vieša pamoka, tik pabandymas.

– Ką veiksit?

– Judėjimas erdvėje, pasitikėjimo kitais pratimai, balso nustatymas, improvizacijos... tokie tat dalykai.

– Pasitikėjimas kitais?

– Aiškinti per ilgai užtruktų. Eikš ir pamatysi.

– *Ok*. Užsukti pas tave?

– Puiku! Greit susitiksime.

Margarita išplovė savo įprastinių pietų lėkštę, išjungė televizorių ir nuėjo į vonią valytis dantų. Bebrūžuodama šepetuku, putoms kutenant lūpas ir dantenas, pastebėjo tėvo dantų šepetuką. Jis pamiršo. Šeriai nubrizgę. Margarita išsiskalavo burną, tėvo šepetuko šerius paglostė lyg šiurkščią jo pasmakrę, kur žėlė kieta, tvirta barzda. Paėmusi šepetuką įsikišo į kišenę. Turėtų atnešti laimę.

Įėjo į kambarį. Kuprinė su knygomis tysojo ant lovos. Reikėtų paruošti pamokas. Paskui... Popietė bėga, reik vytis. Ji vėl išėjo į šviesą,

pasuko Martos namų link, ir miestas atsivėrė naujomis, dar niekuomet nevaikščiotomis gatvėmis.

Tuzinas basakojų vaikinų ir merginų ant parketo klausė moters skaistutėle oda nurodymų. Ji ragino jaunuolius erdvėje judėti laisvai. Margarita pamatė, kad basomis pėdomis galima minti labiau pasitikint, net jei ir labiau skauda.

– Atverkite pojūčius, *listen to your body**, – kartojo moteris.

Buvo vardu Kim, pusiau amerikietė.

Margarita ieškojo Martos veido, reikėjo paaiškinimų, bet ta buvo per daug susitelkusi.

– Sustokite, užsimerkite, sukitės ant pėdų. Klausykite, kaip verkia pėdos, liesdamosi su medžiu. Uoskite salėje esančių daiktų kvapą, kaimynų kvepalus. Klausykitės, kaip šnara drabužiai, girgžda parketas. *Feel everything you can***.

Pratimas truko kelias minutes, bet Margarita nustebo, kad lytėjimu ir uosle užčiuopiama šitiek daug ir kad jie paprastai naudojami taip mažai.

– Dabar plačiai atsimerkite, vaikščiokite po sceną. Žiūrėkit į akis visiems, ką sutiksite, einama greit. Pagalvokite, kokią istoriją jie slepia. Esate šaltame mieste, *very cold****... – kalbėjo Kim.

Taigi dabar visi jaunuoliai savo vaikščiojimu bandė prisiderinti prie šios įsivaizduojamos scenos. Deramai įsijautus, aplinkinė tikrovė turėjo išnykti arba, tiksliau, virsti fantastiškais elementais, siūlomais Kim. Ji sėmė iš slaptų ir neišsenkančių išteklių, gebančių sugrąžinti nugrimzdusius prisiminimus ir pažadinti jausmą, lyg įsivaizduojami dalykai iš tikrųjų turėtų kontūrus, paviršių, kvapą.

* Klausykit savo kūno (angl.).

** Juskite viską, ką tik galite (angl.).

*** Labai šaltame (angl.).

Marta, dėdamasi sušalusi, įtraukė pečius, apsigobstė rankomis. Perdžiūvęs vaikinas ėmė trinti delnus, paskui, pridėjęs juos prie burnos, pūtė kvapą. Parketas virto pilkšva gatve, šalikelėse apsnigta; žmonės sušalę skubėjo grįžti namo anksčiau, nei įsižiebs blausūs oranžiniai žibintai.

Margarita jautėsi kaip iš vandens išmesta žuvis, atiduoti kūną vaizduotei drovėjosi. Marta, su ja susitikusi, pažiūrėjo į akis, bet atpažinimo ženklo neparodė, žiūrėjo beveik kaip į nepažįstamąją, slankiojančią žieminėmis Sankt Peterburgo, Prahos ar dar nežinia kokio miesto gatvėmis. Susiėmė rankomis ausis, lyg tas nuo šalčio geltų. Margarita nusičiaudėjo, nes pėdos scenoje sukėlė dulkes.

– *Well done!** Kai kas nuo kylančio vėjelio gavo slogą, – pakomentavo Kim.

Margarita nusišypsojo ir leidosi užvaldoma žaidimo, kurį netyčia priėmė vietoj tikrovės. Šalinosi pasaulio kaip gera.

– Dabar dangus vis baltyn, debesys atrodo kaip ledo stogas. Oda parausta, akys pradeda ašaroti, nosis – varvėti. Pabandykite pajusti kūnu žiemos šaltį. Medžiai be lapų. Nuo šalčio viskas suakmenėję. Šilta tik nuo žmonių, jiems nuo veidų, iš burnų kyla garų debesys.

Jaunuoliai žaidė improvizacijos ritmu ir pamatė, jog nerangūs, nebrandūs kūnai yra tokie harmoningi, kad jie net nežinojo. Akimirksniu užplūdo jėgos, pratrūkstančios paauglystėje, jie stebėjosi, kad geba valdyti tai, ką buvo linkę palikti kaip nevaldoma. Teatro magija.

Margarita užsidengė delnais skruostus, it slėptų įprastą žiemos dienomis raudonį, veidą nudažiusį raudonomis tobulo apvalumo dėmėmis kaip iš japoniškų filmukų. Matė po sceną besiplaikstančius supuvusius lapus, ant pajuodusių nuo smogo akmenų užuodė muskuso kvapą. Vieno medžio – riešutmedžio skeletas bandė iškelti į dangų kažką paslaptinga. Ji vėl nusičiaudėjo.

---

* Puiku! (Angl.)

Prisiminė tėvą, kuris tokiomis dienomis kaip ši užrišdavo šaliką, kad nesušaltų nė gerklė, ji spraudžia rankas jam tarp delnų, kad sušiltų. Tėtis čia, su ja, vėl. Kūnas transformavosi. Bent jau šitoje scenoje ji galėjo pasijusti laiminga. Rado prieglobstį menamoje žiemos dienoje, virto moterimi, kokia dar niekuomet nebuvo. Laiminga moterimi baltą snieguotą dieną.

Vienąkart, kai jie su tėčiu vaikštinėjo, jis ūmai sustojo, parodė į pradedančias kristi snaiges. Bandydama atgaivinti tą akimirką, ji subedė akis aukštyn – šviesos ir skliautas buvo nusagstyti trapiu sniegu, tas lėtai krito. Atsistojusi pačiame dangaus vidury, ji iškėlė rankas it taurę, kad kelias snaigeles pagautų, žvilgsniu sekė, kaip jos pamažu krinta. Tas judesys patraukė kelis vaikinus, jie irgi atsistojo šalia pažiūrėti į dangų ir pasistebėti, kad sninga, pirmasis tos įsivaizduojamos žiemos sniegas.

– Dabar sutinkate žmogų, kurį pažįstate, tik kuris laikas nematėte. Nuo sniego susitikimas dar netikėtesnis ir šiltesnis. *Amazing, astonishing**...

Jaunuoliai dargi čiūžinėjo išilgai grindimis, iki pačių kampų. Sniegas krito vis gausiau, tyliau, net papūtė vėjas.

Margarita lėtai yrėsi gatve, snaigės apibarstė drabužius. Prisiminė vis ryškiau, atsiminimai iškildavo be netikrumo dėl praeities, vėrėsi kaip dabartis. Ji trumpam užsimerkė, leido toms įsivaizduojamoms snaigėms nuprausti veidą. Kai atsimerkė, priešais stovėjo jaunuolis.

Jai šypsojosi. Skaidrioje, baltoje šios dienos šviesoje tyros akys atšoko nuo šalto, laukinio spindesio.

Margarita šyptelėjo atidengdama dantis, paskui pakėlė žvilgsnį ir, tarsi vyktų nenumatyta scena, piršto galiuku pagavo snaigę, paragavo.

– Ką primena? – paklausė vaikinas. Jo balsas buvo nuoširdus ir atviras, tad Margaritos širdį sušildė.

* Žavus, kerintis (angl.).

– Debesis, – tarė Margarita akimirką pagalvojusi, keldama akis aukštyn.

– O koks skonis? – paklausė jis įsitraukdamas į žaidimą.

– Paragauk, – atsakė ji.

Vaikinas lėtai ištiesė delną gaudyti snaigės. Ta jau ketino išsprūsti, tad teko pasilenkti, pasekti pašėlusiu vėjo gūsiu, prakauliu ir stipriu kūnu prisitaikyti prie lengvo kritimo. Laisvas judesys – jo sritis. Snaigė ant delno nusileido dar neprisilietusi žemės. Jis ją pakėlė, pridėjo prie burnos.

Margarita užmerkė akis, paskui atsimerkė.

– Tu teisi, – tarė vaikinas, juodi kirpčiai dengė spindinčio ledo akis. – Kaip laikaisi? – paklausė paskui, lyg jie būtų amžiais pažįstami.

– Gerai. O tu? – paklausė ji, nuo tų akių, balso ir tirštai pradėjusio kristi sniego paralyžiuota.

– Tavęs seniai ieškau, – atsakė jis.

– Kodėl? – paklausė Margarita.

– Tai tu man paaiškink.

– Čiuožkite atlikti naujo pratimo, – šūktelėjo Kim.

Visi išsiskirstė. Margarita liko scenos vidury, kur susitiko su Julijum, jis nusisuko ir pradingo toje suvaidintoje žiemos scenoje, jį prarijo kulisų tamsa, tarsi būtų pasukęs į šalutinį skersgatvį, ką tik įsivaizduotą jo arba jos.

– Ei, *what's your name, baby**? – paklausė Kim.

– Margarita, – atsakė Marta išdidžiai. – Ji naujokė. Atėjo su manim.

– *Margherita, this is your cup of tea!***

– Mane pripraše Marta, sakiau, kad neturiu gabumų... – pasiteisino Margarita nesuvokdama, kad Kim jai ką tik pasakė priešingai; „Tai tavo duona" – taip būtų pasakiusi, jei būtų buvusi italė.

* Kuo tu vardu, mergyt? (Angl.)

** Margarita, tai tavo arbatos puodukas! (Angl.)

– Esi talentinga. Sek paskui kitus – darysim kitą pratimą.

Margarita vis dar buvo užkerėta tų akių – vieną šaltą dieną ima ir nusileidžia fantastiška būtybė kartu su sniegu, ją užkalbina, ir nesuprasi, ką ji tik įsivaizdavo, o kas iš tikrųjų įvyko.

Purtė drebulys. Taip, jis užkalbino. Nusileido lyg „Odisėjos" dievas, prisidengęs žmogumi. Marta, žadindama iš svaigulio, apsikabino kaklą.

– Šaunuolė! Girdėjai, ką pasakė Kim?

– Pažįsti? – atsakė Margarita neklausydama.

– Kim? O kaipgi, ji šaunuolė... Ir dar lankė krūvą muzikos mokyklų!

– Tą vaikiną...

– Kokį? – sukluso Marta peržvelgdama pradedančiuosius aktorius.

– Nesvarbu... Ką pasakė Kim?

– Ji mano mamos draugė, niekuomet neklysta; pasakė, kad tu talentinga. Esi tikra, kad niekuomet nevaidinai?

– Niekuomet. Tik laukiau, kad tai įvyks.

– Kuria prasme?

– Nežinau, tokių dalykų niekas nežino...

O vienintelis dalykas, kurį ji dabar norėjo žinoti – kur dingo dvi akys, sudarytos iš dviejų plonyčių mėlynų draikanų, panašių į upes, kurios išteka iš nepasiekiamų ledynų ir įteka į juodą kaip retų rečiausias perlas jūrą. Nesąmoninga, bet jų jai trūko.

VIII

Eleonorai irgi trūko vyro, kai pavargusi po darbo dienos ėjo atgauti Andrėjaus pas savo motiną. Andrėjus žiūrėjo filmukus, Tereza sukiojosi virtuvėje. Virtuvėje ji gyveno, lyg ten vis būtų galėjusi pagaminti ką nors, ką būtų galima pateikti pasauliui, rankų galiomis. Morkas pjaustė lengvai, kas žino, kokiam mėsos ir daržovių ragu. Eleonora padėjo rankinę ant stalo ir žiūrėjo, kaip motina dirba su ta begaline kantrybe, primenančia gamtiškąją. Virtuvėje jos mama neskubėdavo. *A jatta prisciulusa fici i jattareddi orbi.* „Per katės greitumą kačiukai lieka akli", – kartodavo visuomet, nuo pat mažens, kai ji per greit paruošdavo namų darbus, kad tik būtų paruošti. Tobulumo ieškojo tarp puodų ir prieskonių, kvapų ir judesių. Jai kepimas ir virimas buvo ne būtinybės, o gyvenimo klausimas, atsakinėjama buvo ne gamtai, o civilizacijai, ir kas čia per civilizacija, kad nėra kada kepti ir virti, maistas perkamas ir šildomas mikrobangose? Eleonorai ji priminė keistuolę virėją iš romano, visas santaupas skirdavusią tam, kad ištaisytų pietus savo šeimininkams – puritoniškiems, šykštiems, gaižiems su draugais. Jos motina buvo kaip ta moteris: dovanodavo laiką kitiems, lyg nebebūtų svarbu jo pasilaikyti sau ar būtų turėjusi begalines atsargas.

Stebint mielą rankų drabą, Eleonorą akimirkai užliūliavo prisiminimai apie vaflinius vamzdelius su varške, ledų ir grietinėlės desertą, martoraną, arbūzinius ledus, baltąjį patiekalą... kaip tie vaikystėje ant stalo mainydavosi kas savaitę, kiekvieną sekmadienį. Labiausiai ji mėgo

vaflinius vamzdelius – puldavo rankioti šokolado lašų, kad galiausiai visus išsyk suvalgytų. Tai būdavo džiaugsmo metas visiems, pažadindavo dieviškąją gyvenimo dalį. Nebuvo didesnės bausmės kaip negauti saldėsio – už blogą pažymį, šiurkštų atsakymą, kaprizą. Rodės, negauni ne paprasčiausio saldumyno, o geriausios savo dalies puikiausią savaitės dieną, kai nereikia į mokyklą, pasivaikščiojimo su tėčiu Pietru, žaidimų dieną. Sekmadienį, susėdę apie tą saldėsį, visi šypsodavosi. Visi vieningi. Ši diena būdavo paskirta Dievui, tam, kuriam jos gyvenime jau kuris laikas nebėra vietos, taipgi jis jai tapęs svetimas, tyli.

– Kaip laikaisi, mama?

– *Comu voli 'ddio.** O tu, dukra mano? – paklausė Tereza, šluostydamasi rankas į prijuostę ir eidama artyn.

– Aš bijau dėl Margaritos.

Tereza ją pasodino, ant stalo padėjo lėkštę migdolinių pyragaičių, ištęstos S raidės formos. Žinojo: kai sielai skauda, ji lenda į urvą ir pasiekti ją galima tik pasirūpinus kūnu, kad tas vėl sulipdytų sielą.

Eleonora, kaip buvo įgudusi vaikystėje, čiupo pyragaitį greit lyg vagis, susigrūdo visą į burną ir nuklydo akimis į tuštumą. Tereza tylėjo. Buvo išmokusi laukti. Metai virtuvėje ir receptai ją išmokė palaukti, kol reikalai patys pajudės, nuo mielių tešla pakils, kai ateis tinkamas laikas.

– Nekalbi su manim, tolsti. Nenoriu prarasti dar ir tavęs, mama, – tarė Eleonora vis labiau menkstančiu balsu.

– Kamgi maudytis, kol dar nelyja? Kur jis, dukra mano? – atitarė Tereza.

– Nežinau. Manau, kad name prie jūros.

– Sestryje? – paklausė Tereza minkštindama priebalsius.

– Manau, ten.

* Sulig Dievo valia (sicil.).

– Skambinai?

– Taip. Kabinete įjungtas atsakiklis. Bandžiau skambinti Sestrio numeriu – atsiliepė, bet kai išgirdo, kad aš... padėjo ragelį.

– *È inutili ca 'ntrizzi e fai cannola, lu santu è di màrmuru e nun sura,* – tarė Tereza veik nesigilindama. – Nėr ko dažytis ir garbanotis – šventasis iš marmuro, neprakaituoja.

– Ką sakai?

– Kad tavo vyras turi kitą.

Eleonora nutilusi žiūrėjo, ir nebuvo kaip mamos neapkęsti, nors ir pasakė dalyką, kurio ji labiausiai bijojo.

– Kam kitaip paliktų tokią *biedda comua tia**, dukra mano? Kurgi kitą tokią ras? – tai tarusi apkabino dukterį ir pabučiavo į plaukus. – Ko nevažiuoji jo ieškoti?

– Išdumia nieko nepasakęs, o aš važiuosiu ieškoti?

– Koks išdidu... Jei nori, kad grįžtų, turi išbandyti viską.

– Ne, mama, tai jis turi grįžti ir atsiprašyti už tai, ko pridirbo. O jei dar ta kita!

– Dukra mano, kaip tu nesupranti? – tarė Tereza glostydama jai pečius.

– Ką čia suprasti, mama? Išėjo nieko nepasakęs, mane paliko vargti. Aš palikta, mama! O su manim – ir mano vaikai!

– Dukra mano, esi teisi, bet paklausyk manęs. Aš ištekėjusi daugiau nei penkiasdešimt metų ir savo vyrui abejonių niekuomet nesukėliau. Žinai kodėl?

Eleonora tylėjo.

– Vyras moterį pasirenka, arba atvirkščiai, tikėdamasis, kad yra bent jau vienas ar viena, gebanti atleisti visa, ką jis padaro, ar bent bando. Esama bent vieno, gebančio tau atleisti. Nežinai, kiek man teko iškęsti

---

* Gražią kaip tu (sicil.).

santuokoje, dukra mano. Kiek turėjo atleisti tavo tėvas... Ir kiek turėjau atleisti jam aš. Visuomet būdavo su visais ir visomis malonus, galantiškas. O aš buvau pavydi, kitąkart būčiau galėjusi akis išplėšti. Jos turėjo būti tik mano. Ir dar ta yda kortuoti, o man nepatikdavo, ypač kad vakarais palikdavo vieną. To tai jau man netrūksta. Man trūksta jo. – Ji padarė pauzę. – Turėjau jam atleisti ir tai...

– Apie ką kalbi, mama?

– Kai išėjo, mėnesiais jam neatleidau, kad mane apleido, paliko vieną. Pykau ant jo, *nivura**... Nenorėjau daugiau matyti, tad ištraukiau visas nuotraukas, sudėjau į dėžutę, tą mečiau į kampą spintoje...

– O paskui?

– Paskui vienądien nebegalėjau pykti ant vyro, kurį myliu – gražiausio savo gyvenimo prisiminimo. Man darėsi dar blogiau arba blogiau darė pyktis, kurį buvau įsileidusi širdin taip giliai, kad nežinojau, kaip jį ištraukti.

– Ir ką?

– Išsitraukiau nuotraukų dėžutę, ilgai jas apžiūrinėjau, po vieną...

Eleonora tylėjo, motina sėdėjo priešais, paėmė ją už rankos ir glostė, lyg reikėtų pagalbos patikėti tokius įvykius.

– Ir kai išvydau tas jo akis, plaukus, pečius... Koks buvo *bieddu*! Džentelmenas, su manim elgęsis lyg su karaliene. Prisimenu, kaip po miesto portikais pamačiau gražutėlį paltą. 118 000 lirų. Pakabinau akis. Kai papasakojau jam, tarė: „Tere, kodėl *nun te l'accattasti***?" Būtų man padovanojęs visą pasaulį, kad ir be pinigų. Pyktis atlėgo, nubyrėjo kaip tinko sluoksnis nuo paveikslo toje senutėje kaimo bažnytėlėje, į kurią eidavom mišių sekmadienio vakarais... Žiūrint į nuotraukas, nukiūtino keliu vienas, prisiminiau kiekvieną detalę: vietą, aplinkybes,

---

* *Nivuru, niuru* – juodas (sicil.).

** Nenusipirkai (sicil.).

ką darė, ką kalbėjo, net gėlių ir kambarių *ciavuru**... Tos akimirkos liko nepaliestos, ir niekas, net laikas, negali jų iš manęs atimti. Jis ten su manim, o kadangi numirė pirmas, išvengė tos kančios, kokią kenčiu aš, ir tuo esu patenkinta – kad nekenčia kaip aš. Taigi, aš jam atleidau. Atleidau mirusiam. Tiek to, tuščios kalbos...

– Mama, šitai vadinama gedulu...

– Dukra mano, nežinau, kaip tai vadinama. Žinau tik tiek, kad kentėti dėl vyro mirties taip ir nepalioviau. Rodos, būčiau mirusi pati. Skausmas – man likusi meilės forma. Supratau tik dabar, nors ir kiek sukvailėjau...

Eleonora užgniaužė motinos ranką savais delnais tarsi kriauklę, kuri sandariai užsiveria gindamasi nuo grobuonies antpuolio.

– Pajėgsi jam atleisti, dukra mano?

Eleonora žiūrėjo motinai į akis, ko nors sakyti nedrįso.

Tuo metu į virtuvę įėjo Andrėjus.

– Filmukas baigėsi.

Eleonora paleido motinos rankas, suėmė sūnų už kojų. Jis ją apkabino.

– Ir kaip?

– Gražus, nes gerasis stebukladarys sutriuškina blogąjį.

– Kodėl jis blogas? – paklausė Eleonora sunkiai, kaip kalba suaugusieji su vaikais, kai pradeda rimtą pokalbį.

– Nes bjauriai elgiasi.

– Ir kaip?

– Nežinau. Jis sugeba. Gal mama jo neišmokė elgtis gražiai.

– Turiu šviežios salsos iš pomidorų, atnešė ponia Franka, bazilikai mano, – tarė Tereza, rodydama dukrai milžiniško dydžio stiklainį.

– Ačiū, mama.

---

* Kvapą (sicil.).

Ją apkabino ir pati leidosi apkabinama. Kad ištvertum, per dieną reikia keturių apkabinimų, kad gyventum – aštuonių, o kad augtum – dvylikos. Eleonora tegavo du, pasijuto geriau, bet neužteko.

Po repeticijos popietė buvo parengusi dar kelias staigmenas, sprendžiant iš šviesos, dažančios namų fasadus ir atsimušančios nuo mašinų stoginių. Margarita su Kim atsisveikino žadėdama sugrįžti. Marta pritariamai linkčiojo.

– Sakiau, kad tau bus smagu!

– Ačiū, Marta. Tikriausiai tai sakė ir horoskopas...

– Pažiūrėkim, jei tik jį turiu! – tarė Marta naršydama po raudonų kelnių kišenes.

– Baik, pajuokavau! – pasakė jai Margarita apsikabindama ir pajuto, kad abi sutapo lyg dėlionės dalelės. – Ką dabar veiksi? – paklausė atšlydama.

– Eisiu namo. Paruošiu namų darbus, o paskui teks dorotis su dvynėmis.

– Kokia esi palaiminta!

– Norėtum apsikeisti vietomis?

– Nežinau, ar tiktų tau... – atsakė rimtai Margarita.

Jos nutilo. Marta nežinojo, ką sakyti.

– Aš irgi eisiu į namus, jei dar yra... – tarė Margarita.

– Gerai, tada susitiksim rytoj. Repeticijos – du kartus per savaitę, nuo trijų iki penkių.

Margarita pabučiavo Martą į skruostą pasimaivydama. Atsitraukiant pro praviras lūpas įlėkė uodas. Margarita suspigo.

Marta prapliupo juoktis, kretėdama paklausė:

– Ar žinai, kad per gyvenimą žmogus praryja vidutiniškai dešimt vorų ir kokius septyniasdešimt uodų?

Margarita spjaudėsi, dangstėsi burną atpakalia ranka, lyg būtų pabučiuota maro.

– Išgyvensi... – paguodė Marta pro ašaras.

– Begėdė! O jei mane ištiks stabas, ką čia žinosi... – Ir pradėjo juoktis pati, kaip juokiamasi būnant tokio amžiaus, iki ašarų, iš nieko, visur. Praeiviai į jas žiūrėjo pasistebėdami, gal truputį pavydėdami.

Jos atsisveikino darkart.

Margarita džiaugėsi. Atrado aistrą, kurios nė neįtarė turinti, – aistrą teatrui. Vos per dvi valandas išmoko įsivaizduoti, gyventi, gerai jaustis; sustiprėjo draugystė su Marta, kuri buvo ne tiek draugė, kiek sesuo, kurios jai visuomet reikėjo; ir dar pažvelgė į akis tas vaikinas, kuris jos ieškojo, sekiojo iš paskos, susitiko. Dangus susimylėjo, ir gyvenimas jai pasirodė kaip keista pusiausvyra tarp to, kas iš tavęs atimta, ir to, kas duota; niekas nepražūva, viskas transformuojasi, taip mokė pažinimo mokytoja vidurinėse klasėse. Gal ir buvo teisi, kas žino.

Grįžti namo ir nusiplauti viso užgriuvusio džiaugsmo nesinorėjo, bet kartu norėjosi apie jį kam nors papasakoti, kad būtų geriau sergstimas. Tad ji apsisukusi nukūrė pas senelę ir, kol šviesa lauke maišėsi su vidine, kartojo Julijaus žodžius: „Tai tu man paaiškink."

Va, kokia meilė. Prasideda nuo paslapties, ir atsakymas į tą paslaptį yra slėpinys, kiek ilgai truks. Tos paslapties ūkanota šviesa apgobė viską, ir ji pirmąkart nuo tada, kai išėjo tėvas, nebesijautė viena.

Mokytojas dviratį pasistatė ir nepririšo, nėra reikalo. Ponia Elvyra šlavė kiemą.

– Kas čia per veidas?

– Pavargau...

– Pavargai, – pakartojo Minerva, kaip paprastai darydavo apsimesdama, kad priima kito požiūrį, tykodama jį sutriuškinti. Atsirėmusi į šluotą, pridūrė: – Jau kuris laikas nematau Stelos. Kaip ji laikosi?

– Gerai... Šiuo metu labai užsiėmusi knygyne. Žinot, kai prasideda pamokos...

– Taip; tiesa, pamokos... – pakartojo ji ir pridūrė: – O kada tu ją vesi?

– Ką?.. Negi išleido įstatymą, kad turiu vesti? Kokia nuobodybė, paskui tas šeimyninis gyvenimas...

– Na, nuobodžiauti geriau drauge nei vienam... – atsakė ponia ir vėl ėmėsi šluoti.

– Džiaugsme mano! – pasisveikino senelė, atidarydama duris Margaritai, ta puolė ant kaklo, įkvėpė senų, paprastų kvepalų.

– Ką tik buvo mama, manė, kad tu būsi namie. Ką čia veiksi? – paklausė Tereza.

– Kokie dar namai? Šiandien mokyklą praleidau, nes ją užliejo. Mūsų kalbos ir literatūros mok pamoką vedė parke, po atviru dangum. O paskui su drauge Marta ėjau į vaidybos kursus, Kim pagyrė. Man nepaprastai patiko. Ir dar per repeticiją nutiko įstabus dalykas... – išpylė Margarita vienu kvėptelėjimu, putodama lyg šampanas iš ką tik atkimšto butelio.

– Tu įsimylėjai! – nutraukė sakinį senelė ir parodė į pyragaičius ant stalo, tebeskleidžiančius migdolų ir cinamono kvapą.

– Ką čia šneki... – numykė Margarita.

– Kai moteris iškart susako šitiek grožybių, ji pamilusi. Sakau tau... *Nun c'è sàbbatu sinza suli, nun c'è fimmina sinza amuri**, – meiliai tarė Tereza.

– Nežinau. Žinau tik tiek, kad kai darėme improvizacijos pratimus, ėmė ir išdygo nuostabus jaunikaitis, kad regėtum jo akis, močiute. Buvau jį mačiusi pirmą dieną mokykloje, pasakė, kad seniai manęs ieško, ir norėjo, kad aš paaiškinčiau kodėl, bet paskui išnyko, – šnekėjo Margarita.

* Sekmadienis be saulės – ne sekmadienis, moteris be meilės – ne moteris (sicil.).

– Padėsi man vafliniams vamzdeliams sutrinti varškę? – paklausė senelė, žinodama, kad apie kai kuriuos dalykus kalbėti sekasi geriau, kai rankos įdarbintos. – Taip ir *cunti**, koks tas rupūžiokas, galintis virsti princu... – tarė juokdamasi.

– Gerai!

Tereza pasiruošė reikiamus produktus: šviežios varškės, cukraus, šokolado drožlių, o Margarita ant stalo pastatė vandens sklidiną stiklinį baseiniuką. Paviršiaus plaukiojo balti žiedai, kurie pamažu, einant nuo žiedlapio kraštų į vidurį, geltonėjo įgydami šafrano spalvą, todėl atrodė, lyg būtų susimaišiusios saulėto sekmadienio ir dangaus spalvos.

– Jostrai, arba plumerijos, kaip jos vadinamos čia, šiaurėje, – tarė senelė, rodydama į jas antakiu, mat rankos buvo per daug užimtos.

Žiedai buvo mėsingi, svaiginantys, kaip dauguma dalykų, kuriuos apie savo žemę pasakodavo senelė.

Tereza varškėje padarė įdubą, Margarita įbėrė truputį cukraus. Senelė maišė jį šakute, kremą paplakė ir paliko, kad birtų pro stalo įrankio tarpus kaip balti žiedlapiai.

– Kai buvau maža, būdavau *stupitiata***, sužavėta to medžio, ant kurio auga šitos gėlės. Vieną auginom pajūrio namo sode, kur vakarais atsigaivindavom. Jis buvo vadinamas kiaušinių medžiu, – prisiminė senelė.

– Kodėl?

– *Un atr'anticchia****, – pasakė ji, rodydama į cukrų, ir Margarita įbėrė dar. – Dabar užteks, imk šakutę, padėsi...

Margarita irgi ėmė trinti.

– Todėl, kad žiedus saugodavo kiaušinių lukštai.

– Ant medžio augo kiaušinių lukštai?

---

* Papasakosi (sicil.).

** Nustebinta (sicil).

*** Dar trupučiuką (sicil.).

– Ne, ne, džiaugsme mano. Taip manydavau aš. Iš tikrųjų mūsų išgertų kiaušinių lukštai būdavo surenkami ir jais būdavo apdangstomi dar gležni pumpurėliai, kol užaugs ir sustiprės, kad jų nenudegintų saulė ir sirokas. Saulė ir sirokas degina viską. Paskui lukštas suskildavo ir išnirdavo įstabi kuo kvapniausia gėlė, balta ir geltona kaip kiaušinis.

– Kiaušinmedis...

– Taip... aš buvau *picciridda* ir viskuo tikėdavau. Brolis, amžiną jam atilsį, man pripasakojo, kad tas medis deda kiaušinius kaip višta, tik išsirita gėlės, ne viščiukai.

– Ir tu tikėdavai?

– Mano žemėje įmanoma viskas, ypač kai esi *picciriddu.* Pamačiusi pas gėlininką fiostrus, niekaip nesusilaikau nenusipirkusi. Jie stipresni už mane. Nukelia į vaikystę ir į laikus, kai draugavom su seneliu... Na, o dabar papasakosi man apie tą bernužį? Kuo jis vardu? – nutraukė ji prisiminimų giją.

– Nežinau. Man nesakė. Kodėl tos gėlės tau primena draugystę su seneliu?

– Įsimylėjai net nežinodama vardo. Pradedam prastai. Trink smarkiau, cukrus turi ištirpti!

Senelė toliau maišė varškę su cukrumi, kremas darėsi vientisesnis, bet tebebuvo grūdėtas.

– Kaip atpažinti tikrą meilę, senele?

– Ak... *Na làstima... na fevre... na scossa'ntu cori**... – atsiduso senelė ir patylėjusi kalbėjo toliau: – Žmonės – kaip raudonieji *melloni*, – šitą žodį ji tardavo l sudvigubindama, o susiaurindama, nes tose vietovėse meliono pavadinimas neskiriamas nuo arbūzo, skirstoma į baltuosius ir raudonuosius melionus.

– Kaip čia taip? Bet ar negali bent kartą atsakyti nekalbėdama apie valgį?

---

* Iš ilgesio... Iš įkarščio... Iš širdies šokčiojimo... (Sicil.)

– Panele, kalbėti aš moku kuo tiksl... – atšovė senelė neva įsižeidusi.

– Na, tai pirmyn, aiškink!

– Pirkdamas melioną nežinai, ar jis geras, matai tik žalią žievę ir dydį. Bet esama dviejų būdų patikrinti jo gerumą.

– Kokių?

– Iš pradžių viršuj *tuppulii.*

– Ką padarai?

– Padaužai. Ir jei skamba gražiai, sodriai, vadinasi, ne kempininis – tai būtų blogiausia.

– O kitas būdas?

– Paskui turi pradurti skylę, ištraukti sunkos, einančios iš pat meliono šerdies, ir paragauti. Taip sužinai, ar saldus, nes, be kempininio meliono, nieko nėra blogiau, kaip beskonis melionas. Juo tegali prausti veidą ir daryti ledus...

– Ledus?

– Taip, lyg kokius melioninius drebučius.

– Ir kaip šitai susiję su meile?

– Kaip susiję? Pirmiausia turi patikrinti, ar žmogus *c'ave a testa**. *Tuppulii* ir pamatai, ar ji sveika. Jei galva kempininė, *lassa pirdiri***. Paskui tikrini, ar *c'ave u core****. Skylę pragremžti turi tokią, kuri nuo žievės, kad ir kokia ta būtų graži, to negana, eitų iki šerdies, – taip suprasi, ar jis saldus iki galo. Daug kurių žievė gera, bet širdis beskonė, stačiai puvėsis...

– Supratau... Taip išsirinkai ir senelį Pietrą?

– O kaipgi! Pirmarūšis melionas. Galva sveika, protingas buvo, širdis saldi kaip reta! Ir žievę turėjo ypatingą.

---

* Turi galvą (sicil.).

** Mesk (sicil.).

*** Turi širdį (sicil.).

Margarita prapliupo juoktis.

– Paduosi grietinėlės iš šaldytuvo?

– Grietinėlės?

– Taip, ji paslaptingas produktas. Nuo lašiuko grietinėlės kremas pasidaro puresnis ir vientisesnis. Žiūrėk, kad nebūtų per daug grūdėtas, kad cukrus nesiskirtų nuo varškės... – atsakė jai senelė, toliau kantriai maišydama kremą, žinodama, kad tikroji paslaptis yra šitas nepavargstamas rankos sukimas. – Vaflinių vamzdelių kremas ištobulėja tik nuo ilgo *travagghio**. *Càliti jiunciu ca passa la china.***

– Ką nori pasakyti?

– Nieko... šitaip pasakoma, kad reikia kantrybės, oi reikia. Ypač mylint.

– O tai kaip senelis susijęs su fiostrais?

– Jūros krantinėje, kuria mudu nueidavom net iki Sopulingosios bažnyčios, panašios į bažnyčią su dangumi vietoj stogo, užsisakydavom stiklinaitę citrinų sulčių ar kavos su sviestine bandele ir, žiūrėdami į jūrą, nuvogdavom vieną kitą bučinį, tik skubiai, et, nes kitaip negerai. Ten praeidavo pardavėjai su mažytėmis gėlių puokštikėmis. Jas vadindavo *sponse****, tai jazminų ir fiostrų mišinys. Tų mažyčių baltų ir geltonų pagalvėlių *ciavuru* atimdavo kvapą. Senelis man nupirko vieną *sponsa*. Tai buvo ženklas, kad vienądien ves, apsivilkusią šitų gėlių spalvos suknele...

– Ką reiškia *sponsa*?

– Kempinė... tos gėlės būdavo sukaišiotos į drėgną kempinę, dėl to nenuvysdavo ir išsaugodavo *u ciavuru*.

Margarita pakėlė kieliką pomelijų. Kas žino, kodėl pačios kvapiausios gėlės baltos. Tame kvape buvo justi senelės vaikystės aidas ir nuo-

---

* Maigymo (sicil.).

** Lenkis, nendrele, kol prašniokš potvynis (sicil.).

*** „Sponsa“ panašu į itališką žodį „sposa“ – nuotaka. (Vert. past.)

takos godos. Margarita irgi išaugo kiaušinio lukšte, tas dabar skilo, tik per greit, per stipriai. Žiedas atidengtas saulei ir sirokui, deginantiems viską.

– Na, tai koks tas paslaptingas princas? Geros rūšies melionas ar darysim *u gelo**?

– Nežinau nieko. Žinau tik kad kaip į mane pažiūrėjo, taip dar nežiūrėjo niekas.

– Blogas ženklas. Padėtis *marusa***... – pakomentavo senelė ironiškai, įsimylėjimą prilygindama jūrai, kuri kyla ir slūgsta, kaip jai patinka.

– Kodėl? – surimtėjo Margarita.

– Tai žvilgsnis vyro, kuris tavęs geidžia.

– Atrodė, kad manyje regi tai, ko pati niekuomet nesu regėjusi.

– Tavo bambą.

– Senele! Ką čia šneki? Kuo čia dėta bamba?

– Džiaugsme mano. Meilė sudaryta iš kūno. Vyras geidžia moters ir ją sužadina: ji jaučiasi geidžiama, mylima. Prisiliesdamas prie moters vyras paliečia sielą. Ne visi pirštais užčiuopia sielą, kai kurie *vastasi**** sustoja ties žieve. Vienas moters odos paglostymas gali užlyginti sielą, vienas antausis – pažerti į šipulius... Ir dar iš bambos eina tas siūlas, kuris riša su gyvenimu, ta virkštis niekuomet nenutrūksta... ir vyras jos visuomet graibstosi.

Margarita paraudo. Senelė tebemaišė.

– Betgi močiute, aš norėjau pasakyti, kad jis į mane pažiūrėjo naujai. Lyg matytų daugiau nei aš pati. Tikėtų manim labiau nei aš pati...

– Suprantu, džiaugsme mano. Nesu tokia *stunata*****. Bet vyrai paprastesni už moteris. Jei pasiseka, randa tą, kuri juos padaro vyrais.

* Ledus (sicil.).

** Jūrinė (sicil.).

*** Nenaudėliai (sicil.).

**** Bukaprotė (sicil.).

– Kaip?

– Paverčia juos tėvais. Suteikia jiems galimybę... Reikia trupučiuko cinamono, – tarė močiutė paragavusi.

– Galimybę?..

– Taip negerai, Margarita. Tuos dalykus sužinosi... – atsakė senelė.

– Ne, niekas man jų nepaaiškins, – truputį pavaidino Margarita.

– Ak, dalykai, dalykučiai... jie iš mėnulio...

Senelė, tokius posakius vartodavusi keistiems, negirdėtiems dalykams įvardyti, nutilo, dar įnirtingiau plakė vaflinių vamzdelių kremą.

– O ką jutai bučiuodama senelį?

– Džiaugsme mano, kas čia per klausimai?

– Pirma man postringauji apie bambą, o paskui... noriu žinoti! Kada jis tave pabučiavo pirmą kartą?

– Kai vaikščiojom po apelsinžiedžių sodą.

– Kas tai?

– Apelsinų žiedai. Apelsinžiedžiai yra apelsinų žiedai.

– Kaip tai atsitiko?

– Tu stačiai akiplėša, džiaugsme mano...

– Nagi...

– Vaikščiojom susikabinę, žiūrėdami į priešais besidriekiantį kelią. Jis pasakojo tūkstančius istorijų. Tiek jų *sapìa**... Vis sustodavome pakalbėti ir, užuot žiūrėję pirmyn, *taliavamo*** į akis. Pauzės darėsi ilgesnės, žodžiai – rečiau tariami. Akys žvelgė gilyn, ieškojo to, ko ieško visi įsimylėjėliai, tik nežino, kas tai...

– O paskui?

– Paskui jis nuskynė apelsino žiedą, pauostė. Pridėjo man prie lūpų, kad *ciarare* aš.

---

* Žinojo (sicil.).

** Įsispitrindavome (sicil).

– *Cia..* ką?

– Kad pauostyčiau. Paskui įpynė į plaukus. Prisitraukė pakvėpinti, lūpomis prisilietė prie kaktos. Jutau, kaip alsuoja. „Kokia *sì duci**, Tereza...“ – pasakė.

– O tu?

– Aš nieko. Stovėjau *alloccuta*** kaip beprotė... „Tereza“ jis pasakė taip saldžiai, kaip dar nebuvau girdėjusi net iš tėvų. O paskui pabučiavo.

– Ir kaip?

– Užteks, ką čia verti mane pasakoti!.. *Tinte**** dalykus. Jei sužinotų mama... – pasakė senelė apsimestinai griežtai. – Duokš man šokoladą. Įmesk kelias *pizzuddu***** į kremą, užuot visas prarijusi... elgiesi kaip motina!

Margarita pakluso, buvo priversta spausti saldžias drožleles tarp liežuvio ir gomurio. Senelė darbavosi toliau iš širdies ir iš peties. Kremas tapo sniego baltumo, vientisas, nuo cinamono įgijo gintarinį atspalvį.

– Nagi, močiute, pasakok... Kaip bučinys?

– Džiaugsme mano, aš težinau tik tiek, kad mes kabinamės į gyvenimą. Pačių kvėpavimo neužtenka, norim kitų. Norim įkvėpti daugiau, įkvėpti visą gyvenimą.

Mano krašte mylimąjį vadina *ciatu mio* – mano kvėpavime. Teisingai pasirinktas yra tas, kas kvėpuoja tuo pačiu ritmu. Šitaip galima bučiuotis ir įkvėpti daugiau...

Pagauta nežinia kokio seno prisiminimo, senelė uždainavo:

* Esi saldi (sicil.).

** Apkvaišusi (sicil).

*** Šešėlinius (sicil.)

**** Kruopelytes (sicil.).

Cu' ti lu dissi a tia nicuzza,
*lu cori mi scricchia, a picca a picca a picca a picca**.

– Norėčiau pamatyti tavo namą prie jūros, senele. Tau pasakojant viskas atrodo didingiau, tikriau, pilna skonio...

– Vienądien pamatysi, dabar per anksti, – atsakė Tereza atsidususi.

– Kodėl?

Ji dainavo toliau:

Ahj, ahj, ahj moru moru moru moru,
*ciatu di lu me cori l'amuri miu sì tu***.

– Ar girdi? – sušnabždėjo Margarita, bet Tereza dėjosi negirdinti.

– Na, tai kaip tas rupūžiokas?

– Žvairas, apsiseilėjęs, dvokiantis.

– Tada turi imti ir jį pakeisti!

Abi nusijuokė.

– Jo akyse tiek daug, senele. Panorsti kartu pamatyti miestus, kaimus. Juodais, ilgais plaukais, krintančiais ant kaktos ir uždengiančiais dalį veido. Oda skaisti, lygi. Nuostabios rankos, grakščios, miklios, ir tas balsas... Paslaptingas, galėjo šnekėti iškart, bet pirma apžiūrėjo, pasekiojo, ir prakalbo sningant, rankiodamas kartu snaiges. Įsivaizdavo tai, ką ir aš, jautė kaip aš. Ir kaip į mane pažiūrėjo, močiute. Bet dičkis, manau, bus ketvirtametis.

Margarita nepraleido nė detalės, taip stebuklingai moterys mena smulkmenas, per kurias reiškiasi meilė.

– Atrodo, jis – geros rūšies melionas...

---

* Kas tau pasakė, mano mažyte,
taip drasko širdį, plyšta ji, plyšta, plyšta ir plyšta. (Sicil.)

** Ajajai, mirštu, mirštu, mirštu, mirštu,
mano širdies alsavime, tu mano meile. (Sicil.)

Senelė jai nusišypsojo ir nieko nebesakė.

– Na, štai. Kad turėtum, reikia paplušėti! – apibendrino patenkinta, tiesdama šaukštelį Margaritai, kuri į kremą jau buvo įmerkusi visą pirštą. – *Vastasa*! – pasakė, panardino į kremą du pirštus ir išterliojo Margaritai veidą, ta prajuko kaip vaikas.

– Ir dar man turi papasakoti apie pirmą kartą, kai... – pradėjo sakyti juokdamasi Margarita ir išraudo.

– Kokį pirmą kartą?

– Apie tą dalyką...

– Kokį?

– Baik, močiute, juk supranti...

– Dalykai įvardijami. Nereikia gėdytis. Dievas sukūrė tik gerus dalykus, net jei mes juos ir sugadiname...

– Kai mylėjotės... – išpylė Margarita.

– O tai jau mano reikalas. Mano pirmoji santuokinė naktis yra mano ir tik mano.

– Na, baik, močiute, jei nepaaiškinsi, ko aš paklausiu? Mamos – niekuomet...

– Per greit augi, džiaugsme mano... – nusišypsojo senelė ir ją paglostė.

– Pažadi?

– Ką?

– Kad papasakosi...

– Tau jau laikas, kitaip jaudinsis mama...

– Anot tavęs, tėčio ir mamos kvėpavimas skyrėsi? Jie suklydo?

– Mano manymu, jie kvėpuoja taip pat. Poroje visuomet pasitaiko šešėlių. Su Pietru mes irgi pasižodžiuodavom... Bet kai *scurava**, viskas būdavo baigta...

– Kada?

* Sutemdavo (sicil.).

– Kai nusileisdavo saulė. O dabar gyvenimas turbūt sudėtingesnis... tavo motina ir tėvas... gyvenimas jų ritmus išskyrė, ir nebeišeina kvėpuoti kartu...

– Kaip taip pasidaro?

– Jiems reikėtų šiek tiek *svarìo**... Turėtų susitaikyti. Atgauti kvėpavimus... Kaip tada, kai draugavo.

– Kaip tai padaryti?

– Sugrąžink jį, Margarita. Tavęs tėvui šiuo metu reikia labiau negu motinos. Tu esi jo kasdienis kvėpavimas. *Tu sì u ciatu!*

Margarita priėjo ir į pasidabravusius plaukus įpynė fiostrą, kurį pirma uostė. Apkabino senelę, nuplovė skruostus iš dėkingumo. Ir iš baimės.

Per vakarienę Margarita visą laimę, kurią buvo sukramčiusi, nurijo, paslėpė skrandyje, nepalikdama vietos niekam daugiau. Apsimetė, kad šio to valgo, nes nenorėjo, kad motina tą trupučiuką į jos gyvenimą nužengusios magijos sudaužytų į šipulius.

– Kaip sekėsi vaidybos kursuose?

Margarita į ją pažiūrėjo suraukusi kaktą.

– Kas pasakė?

– Prieš kelias dienas kalbėjausi su Martos motina, užsiminė, kad siūlys juos lankyti ir tau...

– O tu ką pasakei?

– Kad sutinku, būsiu patenkinta, jei lankysi, – atsakė Eleonora.

– Aha.

– Vis dėlto galėjai pranešti...

– Bijojau, kad nenorėsi.

Eleonora pasislėpė už vandens stiklinės.

---

* Įvairovės (sicil.).

– Ką veikėt?

– Nieko tokio.

– Patiko?

– Taip.

– Kas labiausiai?

– Pratimai.

– Kokie?

– Pratimai.

Pokalbis buvo bevirstąs vienskiemeniu ir nepakenčiamu, bet, laimei, įsiterpė Andrėjus:

– Mama, kodėl jūra mėlyna?

– A?

– Kaskart, kai ją piešiu, prireikia daugybės mėlynos, daugybę kartų turiu drožti pieštuką, – pridūrė jis, kad paaiškintų savo kone metafizinių paieškų priežastį. Einant laikui, buvo įtikintas, kad visa – nuo medžių iki debesų – sukurta senelio. Jam buvo sakoma, kad senelis danguje, tad jis manydavo, kad turi specialių įrankių: teptukų, plaktukų, didžiulių atsuktuvų. Bet šitas paaiškinimas ėmė strigti.

– Mėlyna todėl, kad jūra dangui yra veidrodis, – įsiterpė Margarita.

– Vadinasi, kai dangus būna kitokios spalvos, jį piešti turiu tokios pačios?

– Taip, lyg ir taip.

– Valgyk, Andrėjau, mėsa nepaliesta. Ir tu, Margarita...

– Mama, kodėl širdis plaka? – paklausė vaikas.

– Ir kaip tau šauna į galvą, meile? Plaka todėl, kad po visą kūną turi paskirstyti kraują, ji kaip motoras.

– O ko niekuomet nesustoja?

– Nes kitaip...

Eleonora ieškojo tinkamo žodžio.

– Mirštama, – nurėžė Margarita.

– Kodėl mirštama? Kur einama paskui?

Eleonora su Margarita nutilo, ieškojo atsakymo į klausimą apie dalykus, kurių niekas nežino, bet vaikai bent jau drįsta jų klausinėti.

Laukimo kupiną tylą darkart suardė Andrėjus:

– Kodėl nesugrįžta tėtis?

Niekas jam neatsakė.

Julijus tąvakar buvo toks draugiškas, koks nebuvo ištisas savaites. Sustojo pasišnekučiuoti su savanoriu, su kuriuo prieš porą dienų negražiai pasielgė.

– Kodėl tuo užsiimi, Frenki?

– Kuo?

– Vaikštai čia dykai.

– Nes man pridera.

– Kaip tau gali priderėti ką nors daryti dykai?

– Man atrodo, kad taip galiu grąžinti tai, ką esu gavęs iš gyvenimo.

– Gyvenimui tu nė motais.

– Netiesa. Kai gyvenimas su tavim gražiai elgiasi, jauti, kad reikia jam atsilyginti dovanojant truputėlį laiko tiems, kam pasisekė mažiau.

– Tokiems kaip aš.

– Šito nenorėjau pasakyti...

– Bet pasakei. Ir teisingai: aš neturėjau to, ką turi visi, todėl esu čia. Neturėjau šeimos. Motinos, kuri iškeptų gimtadienio tortą. Tėvo, kuris padovanotų „Inter“ marškinėlius...

– Na, tai nėra labai jau kažkas... – nusišypsojo Filipas, kurio akys buvo spindinčios, tyros.

– Bet problema net ne ta... – atsakė Julijus nesiveldamas į ginčą.

– O kokia?

– Nežinojimas, kodėl viso šito neturėjau.

– Tu nedalingas, Julijau.

– Ne, nepasakok man nesąmonių dar ir tu! – užkėlė balsą Julijus, suspaudė kumščius, vienu pagrūmojo ore. – Baikit vieną kartą tuos paistalus. Aš ne nedalingas. Aš paliktas. Tai skirtingi dalykai. Supranti? Nedalingas ko nors netenka dėl nedalios, o ne dėl pasirinkimo. Nedalingas nekaltas, aš – taip.

– Ir kuo? – prikibo Filipas.

– Jei motina tave palieka, vadinasi, esi šlykštynė. Jokia motina, net apimta didžiausios nevilties, nemeta savo vaiko. Motina visuomet yra motina. Tu ją turi?

– Taip.

– O tėvą?

– Taip.

– Tai ką tuomet apie mane išmanai? Apie nedalią? Visi gudrūs mokyti...

Filipas priėjo, uždėjo ant peties ranką ir tarė:

– Esi teisus, per daug neišmanau. Bet esu čia. Jei tau gerai, vadinasi, tai gyvenimo dovana, kitaip pasilaikyk sau savo pyktį ir liek jį ant visų ir ant visko.

Julijus pasirangė, pažiūrėjo tiesiai į akis, burnos nepravėrė. Akys spindėjo šalčiu. Filipas žvilgsnio neatitraukė.

– Nori parūkyti? – paklausė.

– Taip.

– Tokie pokalbiai labai jau sunkūs, jei neįkvepi gaivaus oro, – pridūrė atkišdamas pakelį.

Jie išėjo, Julijus užsidegė cigaretę.

– Tu gali duoti, nes gavai.

– Gali ir tu, Julijau.

– Aš temoku imti, vogti.

– Netiesa... Bet kitąkart, kai nudžiausi man mašiną, skelsiu tiek antausių, kad veidas įgaus mažumą spalvos...

– Aš neturiu ko duoti.

– O šitas pašnekesys? Argi jis neduodamas man? Tu man atiduodi savo pyktį, skausmą.

– Puiki dovana.

– Kuo puikiausia, nes žinau, kiek tau kainuoja. Brangu gyvenime tai, kaip ištveri su skausmu, ką darai. Ir ar sugebi kovodamas išsaugoti dalelę širdies.

– Kodėl jis turi ką nors iš manęs kniaukti? Šiandien tavo geras darbas atliktas, telaimina tave Dievas, gali eiti namo.

– Būtinai reikia kuo nors įtarinėti?

Julijus tylėdamas žiūrėjo į atsipalaidavusias Filipo rankas: viena laikė cigaretę, kita rėmė skruostą. Pridūrė:

– Taip mažiau nudžiaunama.

– Buvai kada nors įsimylėjęs, Julijau?

Julijus tylėjo, sušmėžavo juodi Margaritos plaukai ir žalios akys.

– Kai įsimylėsi, įtarinėti liausiesi.

– Kodėl?

– Ir pats nesuprasi kodėl, bet pasitikėsi kitu labiau nei savim. Nesąmoningai rizikuosi būti apvogtas, prarasti.

Julijus pagalvojo apie Margaritą – būtų jai patikėjęs savo gyvenimą, įdėjęs į rankas ir paprašęs saugoti, neštis kur nori. Jos rankose jis būtų saugesnis.

– Klysti, jei manai, kad gyvenimo džiaugsmą pirmiausia teikia žmogiški santykiai. Laimė – tai vienatvė. Ar pats pasitiki kuo nors taip, kad leistumeisi apvagiamas? – paklausė Julijus.

– Savo mergina. Tėvais. Broliais. Dievu.

– Dievo nėra.

– Kas skatina taip manyti?

– Viskas sumauta, tai pragaras. Jei Dievas ir yra, jis sadistiškas...

– Arba silpnas.

– Taip, silpnas. Koks tas Dievas silpnuolis?

– Tai Dievas, tau paliekantis laisvę.

– Man labiau patiktų stiprus, bent jau blogiau nebūtų.

– Aš nežinau, kodėl nutinka tam tikri dalykai, reikia priimti Dievo paslaptis. Tiesa yra ta, kad žmonės laisvi ir patys savo veiksmais gali rinktis gėrį arba blogį.

– Tai paistalai pasiguosti, kai nesiseka. Kam jis leido man gimti, jei paskui turėjau būti paliktas?

– O kodėl tau atrodo, kad Kristui pasisekė labiau?

Šitai Julijus buvo apgalvojęs priešais freską bažnytėlėje prie parko. Bent jau motiną tai jis turėjo.

– Bet jis man ne giminė...

– Aš irgi ne. O va, ima kiti ir išmoksta tave mylėti vietoj savų. Toks vienintelis Dievo įstatymas – kad visa, kas tik atsitinka, gražaus ar bjauraus, kurtų dar didesnę meilę, bet renkamės mes.

– Aš iš Dievo niekuomet nieko nenukniaukiau.

– Deja, aš kniaukiu. O tu pasikalbėk su manim, paskui aš pasikalbėsiu su juo.

– Ką pasakysi?

– Kad ant jo pyksti.

– Ir ką jis?

– Manęs paklausys.

– Iš kur žinai? Rašo tau elektroninius laiškus, siunčia SMS?

– Man atsiunčia tokį kaip tu...

– Puiki dovana...

Filipas uždėjo jam ant pečių ranką.

Julijaus žvilgsnis kurį laiką klaidžiojo, rankos buvo kišenėse.

– Esi keistas, Frenki... Turi kiaušius. Bet vedi keistus pokalbius, – netrukus pasakė jis.

– O tu pagavus, Julijau. Turi kiaušius jų klausyti.

*

Kai naktis visus suguldė ir žemė vėl kvietė savo vaikus į lopšį, Margarita atsidarė skrynutę, kurioje buvo saugoma praeitis; raudonoje skardinėje dėželėje buvo sudėti tėvų meilės laiškai – mama surinko ir išsaugojo juos visus, – o stačiakampėse dėžutėse surikiuotos skaidrės, kurias ilgais vasaros vakarais mėgdavo žiūrėti tėtis. Iš kartoninės dėžės ji ištraukė ir senutį „Kodak" projektorių, nuspaudė mygtuką, ir šviesos pluoštas nušvietė sieną, ant kurios ką tik buvo pasikabinusi motiną vaizduojantį paveikslą. Šviesos pluoštą palydėjo duslus traškėjimas – sukosi ventiliatorius, saugantis projektorių, kad neperkaistų.

Ant šito prikimusio aparato pritaisytas ratukas su angelėmis skaidrėms buvo tobula atminties geometrija, užtvaras, saugantis visus gražius dalykus ir atitolinantis bet kokias negandas, kaip stebuklingi pasakų ratai. Jį Margarita pripildė skaidrių, ištraukusi jas iš dėžučių, ant kurių tėtis buvo užrašęs vietą ir datą rašysena, panašia į vėjo palenktus medžius.

Šituo atminties ratu, išrastu pono Kodako, buvo bandoma paversti amžinu tai, kas laikina. Panašu į girliandą spalvotų žiedelių, nuo vėjo išbalusių. Ant sienos krintanti šviesos baltymė laukė, kad būtų atidengtos spalvos, formos, judesiai, išryškinami šviesos malone.

Trakšt, ir pasirodė: ji prie tramplino, pasiruošusi nerti į vandenį, su krūva pripūstų rankovyčių ir maudymosi kepure. Skrieti jai patikdavo, nuo tada, kai atrado nardymo malonumus, tėvams tapo tikru pavojumi. Trakšt dar kartą: su Lape rankoje, katinu tinginiu kaip reta, jį reikėjo atiduoti gimus Andrėjui, nes tas buvo alergiškas kailiui. Labai stengėsi jį taip vadinti, nes norėjo prisijaukinti, kaip lapę prisijaukino mažasis princas. Kitas trakštelėjimas ją suprojektavo apsirengusią baltai Pirmosios komunijos dieną, su senele, pasididžiuojamai laikančia ant pečių ranką. Ta praeitis ištrinta, mergaitės ir jos gyvenimo džiaugsmo nebėr. Ir Dievui nežinia kas atsitiko.

Dar vienas sausas trakšt ratuką pasuko gerokai ir buvo suprojektuota stovinti motina, linktelėjusi į mergytę, aprengtą suknute su smulkiais kvadračiukais – baltais ir žydrais. Plaukai trumpi, rankelės ištiestos. Eleonora ją prilaikė iš nugaros, o rankos tiesėsi į ištiestas tėvo rankas – jis už kelių žingsnių globstė pirmus žingsnius žengiančią dukterį. Pirmieji žingsniai – vienos iš tų akimirkų, kurias tėvai mėgsta saugoti. Tėvo rankos tiesėsi kaip nematoma viltis, ir mergytė nebebijojo nukristi nuo gyvenimo lyno, nes žinojo, jog tos rankos yra tam, kad būtų minama saugiai. Motina ją prilaikė ir saugojo kaip žemė su uostais, tėvas traukė kaip jūra su audromis, beje, žadėdamas vėl apkabinti. Užtikrinta tėvo šypsena, suprantama motinos baimė – mergytės veide buvo galima skaityti tobulą abiejų jausmų sintezę. Ji matė po kojomis besiveriančius verpetus, koks žavus silpnumas, kai netenkama vaikystės ir drebant neriama į ateities nežinią, tik labai bijoma, ką ta tuštuma slepia.

Dabar, kai tėvo nėra, glėbys iširęs, lynas, kuriuo einama, netvirtas, tinklas pražuvęs. Mergaitės veidas rodė sutrikimą. Gyvenimas vienas pavojus. Projektoriaus girgžtelėjimas ant sienos suprojektavo įvykį, kurio Margarita neprisiminė. Ji pasigėrėjo prie sienos priplotu tėvo veidu, bet greit jį nagais sučiupo paviršius. Ji išjungė projektorių, viską sutvarkė, skardos dėžutę su laiškais nusinešė.

Užsidariusi kambaryje, glostė ją, bet atidaryti nedrįso. Paslėpė po lova ir užmigo ant tūkstančio sudužusių pažadų.

IX

Ryto šviesa liejosi gatvėmis, gatvelėmis ir skersgatviais, tie veltui priešinosi. Keletas debesėlių nervingai verpetavo vaiskiausią dangaus žydrynę. Mokyklos pastatas pagaliau spindėjo. Potvynis žalos padarė mažiau, nei numatyta, tad užteko keleto dienų, kad mokykla vėl veiktų.

– Malonu, – atsakė mokytojas, sutrikęs dėl šito nenumatyto pokalbio.

– Atleiskit, jei sutrukdžiau, – pridūrė Eleonora sukdama veidą.

– Nesijaudinkit, ponia, man laisva valanda.

Jis palaukė.

Eleonora jo tylėjimą palaikė prašymu prisistatyti.

– Aš Margaritos Forti iš pirmos A motina. Nežinau, ar ją prisimenat. Margarita panašesnė į tėvą nei į mane, – tarė Eleonora kiek sumišusi.

Mokytojas pasižiūrėjo atidžiau. Oda skaisti, akys žalios, sunkiai iššifruojamos, mat temdomos skausmo. Lūpos plonos, dailios. Plaukai juodi, nors ir trumpesni, vešlūs kaip dukters, ta į ją panaši labiau, nei mano motina, ypač iš balso, judesių ir akių.

– Margarita. Taip, taip. Puikus tipas... – pasakė mokytojas palinkčiodamas.

– Atėjau prašyti pagalbos, – sulemeno Eleonora nuleidusi akis.

– Sakykit, ponia, – paragino mokytojas demonstruodamas drąsą, kurioje žiojėjo ne vienas plyšys. Atrodė, lyg būtų gavęs n-tąją oranžinę senojo „Monopolio“ kortelę – „Netikėtumai“.

– Margarita namuose išgyvena sunkų laikotarpį, nemanau, kad būtų susitelkusi ir pradėdama šį mokymo kursą. Jūs – mokytojas, vedantis mokiniams daugiausia pamokų, norėčiau, kad užmestumėt akį į mano dukterį. Šiuo metu ji labai trapi. Reikia, kad kas nors ją įtrauktų, uždegtų, paskatintų. Jos tėvas... – Eleonora patylėjo, paskui pasakė: – Mano vyras išėjo. Margarita nepajėgi susitvarkyti su šita padėtimi, gal koks nors prideramas suaugęs vyriškis, kaip jūs, galėtų jai padėti... – Ji pakėlė akis į mokytoją, tas buvo nustebęs dėl jos pavartoto apibūdinimo – negi jis iš tiesų toks? „Prideramas suaugęs vyriškis?“ – Nežinau, ar išeis paaiškinti. Dėl savo dukters padaryčiau bet ką, net jei ir gerai nežinau ką...

Eleonoros balsas suvirpėjo, bet išėjo susitvardyti. Tačiau akys sudrėko. Ji buvo kukliai pasidažiusi, apsirengusi paprastai ir elegantiškai: balta palaidinukė, švelnios pilkos kelnės.

Mokytojas pasijuto to netikėtai užgriuvusio skausmo beprasidedant dienai nublokštas į kampą. Jis, prideramas suaugęs vyriškis. Bandė būti supratingas, bet ant krūtinės sukryžiuotos rankos tarp jo ir tos moters statė užtvarą.

– Kai ką pastebėjau. Gerai, kad apie tai prakalbot. Atkreipsiu dėmesį ir, jei kaip nors galėsiu padėti Margaritai... žinoma, kad padėsiu.

– Prašyčiau jai nesakyti. Jei sužinotų, kad kalbėjausi, įsiustų. Viską visuomet nori daryti pati...

– Nesijaudinkit, ponia.

– Ką darysit?

– Kaip ką? – paklausė mokytojas, nustebintas tokio pasitikėjimo pertekliaus. Ką gi jis žino? Net neturi vaikų, ir, šiaip ar taip, apie tai turėtų galvoti Stela. Bet nuo minties apie ją pasidarė dar nemaloniau.

– Ai, aš tik šiaip. Atleiskit. Prašau tik labiau pasidairyti į mano dukterį ir, jei būtų kas nors, ką reikėtų pranešti, prašyčiau... Štai, palieku

savo numerį, – duodama vizitinę kortelę, ji pridūrė: – Mano dukra mažai valgo, su manim nekalba...

Mokytojas nervingai šyptelėjo. Pasijuto vienas, be pajėgų ir žodžių. Pasijuto kaip lordas Baironas, romantiškosios gražbylystės nepajudinamas stabas, išskirtinis poetas ir nuostabus žmogus, deja, turėjęs trūkumą pravėręs burną prieš moterį mikčioti.

– Ačiū už pasitikėjimą, ponia. Kaip jau sakiau, parodysiu dėmesį.

Eleonora uždėjo rankas ant sunertų mokytojo rankų, tas šios trapios, pavargusios moters pasijuto užsipultas. Gautos šilumos negrąžino, šypseną išspaudė.

– Ačiū, ačiū... ačiū. Atleiskit, atleiskit... Geros dienelės, mokytojau, geros dienelės.

– Jums irgi, ponia.

Jis pasuko į mokytojų kambarį. Pakeliui sutiko bambeklį piešimo mokytoją ir šypsodamasis su juo pasisveikino, bet tas neatsakė.

Mokytojas atsisėdo. Stalas buvo užverstas knygomis nežinia iš kurių laikų, ant kai kurių kaina vis dar užrašyta liromis. Tarp knygų draikėsi išspausdinti ir pamiršti užrašai. Ir gyvenimas daugmaž toks, pagalvojo. Be tvarkos, taisyklių. Virsta iš visų pusių. Ir velniškai trūksta estetinio jausmo. Reikėtų jį pamokyti šiek tiek tvarkos, kad išsitektų drobėje ar puslapyje, naudotų tinkamas spalvas ir žodžius, liautųsi kurti be tų tikslių taisyklių ir užtikrinto efekto, garantuojančių grožį: visumos vientisumas, atskirų dalių darna, visa ko grožis.

Taip galvojo „prideramas suaugęs vyriškis“.

Pertrauką skelbiantis skambutis suskambėjo. Tas garsas kiekvienam reiškė ką kita: blondinė laukė nesulaukė, kada galės pasitikrinti, kaip išsidažiusi ir kaip atrodo blakstienos, Marta turėjo tūkstančius reikalingų papasakoti dalykų, matematikos mokytojai reikėjo tekinom bėgti į tualetą, Margarita laukė nesulaukė, kada galės sutikti paslaptingąjį

vaikiną, nors ir akimirkai po to mokyklos uždarymo ir priverstinio atsitolinimo... Bet jei jam nepatiks? Jei kalbant drebės kinkos, ji ims mykti, kaklą išmėtys baisiomis raudonomis dėmėmis?

Buvo pasirinkusi drabužius, su kuriais jausdavosi gražiausia: vilkėjo ledo žydrumo sportiniais marškinėliais su siauromis petnešėlėmis, pabrėžiančiais jos akių žalumą, avėjo minkštais bateliais, segėjo balioninį sijonėlį. Ant nuogų pečių krito palaidi plaukai. Ji būgštavo, kad viską tik įsivaizdavo, kad tai tėra jos pažeistos vaizduotės kliedesys.

– Kaip gražiai atrodai! Tau kai ką atnešiau, – tarė spinduliuojanti Marta ir iš pažymių knygelės ištraukė mažytį voką, ant kurio ryškia rožine spalva skirtingo dydžio raidėmis buvo užrašyta: „margaritai".

– Nuo dvynių... – pridūrė.

Margarita atplėšė voką – viduje buvo viena iš tų apyrankių, kurios pinamos iš įvairiaspalvių siūlų. Marta padėjo ją užrišti ant riešo.

– Jos sako, jog kartą užsirišusi nebegali nusirišti, nes neša nelaimę. Ji turi atsirišti pati, ir kai atsiriš, išsipildys noras, kurį sugalvojai pradėdama nešioti... – Pasakodama parodė savo riešą su rietuve spalvingiausių apyrankių, ir net apibrizgusių. Lyg bendrininkė pridūrė: – Po vieną kiekvienam norui!

– Ačiū, Marta, padėkok dvynėms šituo glėbiu, – ir ji apkabino Martą matant vyrukų grupelei, tie tą epizodą priskyrė prie tipiško bobiško elgesio.

Abi iš klasės ištykino į prigrūstus koridorius. Margarita ieškojo tų dviejų perregimų akių, bet vos tik pasirodydavo kas nors panašaus, vildavosi, kad tai ne jis, nes skrandyje pajusdavo tuštumą, mintys išbaldavo, žodžiai dingdavo. Nebuvo pasiruošusi. Pasiruošusi nebus niekada, net su šitais rūbais. Nesijautė pačios geriausios būsenos. Troško su juo pasikalbėti, bet gal ne tuoj pat, tačiau laukti, kol dvynių apyrankėlė pati nukris, irgi nesinorėjo. Troškimai grūmėsi vienas su kitu, kaip absurdiškoje kovoje, kurioje du priešingi

frontai priklauso tai pačiai kariuomenei ir krinta nuo į save paleistos ugnies.

Pamatė. Atsirėmęs į sieną, koja sulenkta, juodų plaukų kuokštas užkritęs, slepiantis kone visą tamsos angelo profilį. Šalia – kitas vaikinas, ilgaplaukis, apibrizgusiais džinsais. Priešais Margarita atpažino blondinę ir dar vieną bendraklasę. Ją apėmė baimė – taip jis elgiasi su visomis pirmametėmis, ji kūrė iliuzijas. Džinsuotas vaikinas juokėsi ir kalbėjo su blondine, ta rankomis laikė susiėmusi pilvą. Vaikinas stiklinėmis akimis šypsojosi. Tobuloji blondinė dėvėjo bent jau trečio dydžio liemenėlę, spinduliavo kaip manekenė. Regėdama tokią sceną, Margarita pasijuto kaip mergytė, mamos aprengta šventei, ir jau buvo benusitraukianti dvynių apyrankėlę. Žiojosi Martai sakyti „jis", bet žodžiai nežinia kur užstrigo.

Ji nuleido akis ir kartu su drauge pakėlė jas į koridoriaus galą. Vargšė naivuolė! Štai ką daro romantiškos meilės šimtmečiai, žydrų karalaičių bučiniai ir pusryčiai kaip pas Tifanį. Realybė kitokia, ji juokinga keturiolikmetė, galva prikimšta filmų, kuriuose pakanka žaibo trenksmo, ir įsimyli bei būni mylimas per amžius, kol neišskiria mirtis. Iš tikrųjų tas berniokas linksminasi išbandydamas visas. Ir kokius išsirenka draugus? Ano veidas kaip neregėto bepročio. Greičiausiai juokėsi iš jos ir Martos – dviejų svetimšalių, laukiančių artimiausio kosminio laivo, kad pargabentų į savo planetą. Ko gero, ne toks jau ypatingas, kaip skatino manyti jo akys, turbūt toks kaip visi. Tos sibirinio šuns akys, beje, ne tokios jau unikalios, nė tas prakeikto angelo veidas. Juodų plaukų ir akių kaip Patinsono neužtenka, kad būtum kažin kas... Tiesiog nieko ypatingo. Ir sekioja blondinėms iš paskos kaip visi.

Eidama pro juos Margarita žvilgsnį pasuko tiek, kad užteko dirstelėti į tą lanksčią lyg liūtė merginą, nepasiekiamą, su tobulą kūną aptempiančiais drabužiais galinčią dirbti fotomodeliu. Ji nudelbė žvilgsnį ir lyg čiaukšt botagu – išgirdo sarkastiškai tariant:

– Margarita, visada vaikšto su ta kita, irgi keistybe. Manyčiau, lesbietės.

Ji atmetė galvą, dešine ranka užsidengė besiveržiantį juoką. Klausimą iškėlęs Julijus tuotarp atšlijo nuo sienos, ją pasivijo ir stojosi priešais.

– Va ir tu, – tarė vaiko akimis.

Margarita jas pamatė įsmeigtas į savas ir, dar neįvertinusi gylio, nuskendo. Visos jos baimės, abejonės, klausimai išgaravo.

– Margarita, teisingai? – dar pasakė jis.

– Labas, – atsakė ji kramtydama lūpas ir sunerdama rankas.

– Labas, aš Marta, – tarė jos draugė. – Kas tu per ženklas? Nustatysiu... Jautis!

Julijus keistai pažiūrėjo.

– Na, tiesa ta...

– Ką? – sukluso Marta.

– Nieko. Taip, jautis, – nusišypsojo jis įsitraukdamas į žaidimą.

– Sakiau! – spygtelėjo Marta ir griebė Margaritą už parankės.

Blondinė šią sceną stebėjo nejudėdama, negebėdama suprasti, kas vyksta, bet buvo tikra, kad ji laikytina pasibaigsiančia komiškai. Bet kai Julijus nuėjo su tom dviem, suprato – pabaiga tragiška. Tas kitas, nė akimirką nepaliovęs jos apžiūrinėti, paklausė:

– Šeštadienį nori kur nors nueiti?

Blondinė, rankiodama savo sielos šukeles, mechaniškai palinkčiojo.

Margaritai grįžus į klasę, pamoka jau buvo kelios minutės prasidėjusi. Kalbos ir literatūros mokytojas jau buvo čia, mynė tarp suolų su savo nutrintąja „Odisėja“, pilna auselių ir įvairiausių rūšių knygų žymeklių: nuo kvito iki autobuso bilieto. Buvo dveja tiek storesnė nei nauji leidimai.

– Žinot, kam knygai reikalingos auselės?

– Pažymėti, – atsakė Gaja.

– Ne.

– O kam gi dar?

– Nes jos klauso ir ausys būna tuose puslapiuose, kur klauso labiausiai. Norėčiau, kad jūsų knygos būtų pilnos žymeklių ir ausyčių!

Marta linksmai nusijuokė. Blondinė nesuprato.

Margarita, dar tik žengdama per slenkstį, šypsojosi kaip išlipusi iš oro baliono po paskraidymo tarp debesų.

Mokytojas, nuginkluotas šypsenos, kurią mato pirmą kartą, geranoriškai patarė:

– Stiprybės, Margarita, šitokia Itakė tavęs laukia.

– Atsiprašau, mok... – tarė ji šypsodamasi toliau, nematydama reikalo baigti žodžio.

– „Mokytojau“, ne „mok“. Žodis „mokytojas“ kilęs iš lotyniškųjų *profiteor, profiteris, professus sum, profiteri,* reiškiančių „išpažinti“*. Mokytojas yra tas, kas išpažįsta savo dalyką kaip religiją, o mok – nežinau kas, panašu į firminį ženklą...

– Gerai, mok, atsiprašau, – atsakė Margarita eidama į savo suolą. Mokytojas papurkštavo, bet nusprendė n-tąjį „mok“ praleisti.

Marta jau sėdėjo ir laukė, norėjo žinoti viską, kas nutiko po to, kai Julijus paprašė juos palikti vienus. Blondinė Margaritą sekė prakeiksmus svaidančiomis akimis. Širdį graužė pavydas, ir ji davė laisvę šitai keistai ydai – vienintelei, kuri neteikia malonumo tam, kas jai noriai atsiduoda.

Margarita atsivertė „Odisėją“, Martos nurodytą puslapį.

– „Motina kalba, kad aš jo sūnus, tačiau iš tikrųjų aš nežinau: gimtosios dienos neatsimena niekas“, – perskaitė mokytojas prislopintu balsu, taip skatindamas labiau atverti ausis. – Kieno šitie žodžiai, kuriuos skaitėme parke?

* Itališkai vidurinės mokyklos (tiek žemesniosios, tiek aukštesniosios) mokytojas – *professore.* (Vert. past.)

– Juos ištarė Telemachas Atėnei, kai ji paklausė, ar jis iš tikro didžiojo Ulikso sūnus! – atšovė užtikrintai Margarita.

– Šaunuolė, Margarita! – pagyrė mokytojas, galvodamas apie tai, ką pasakė merginos motina, ir stebėdamasis tokiu spindulingu veidu.

– Ačiū, mok! – nusišypsojo Margarita patenkinta. Dabar jautėsi tokia pasitikinti savimi.

– Mokytojau! Mokytojau! Vadink visu vardu, kaip aš, visu!

– Atsiprašau, bet man netinka... Visas atrodo per daug rimtai. Mok – mieliau.

– Mano užduotis – ne būti mielam, bet mokyti jus lotynų ir italų kalbų.

– Bet jei mokysite mielai, mes būsime nieko prieš. Uždarbiauja visi... – nuoširdžiai tarė Margarita.

Mokytojui pritrūko žodžių, nusišypsojo ir jis, bet susitvardęs kalbėjo toliau:

– Telemachas atsako šiuo paslaptingu sakiniu: niekas neatsimena savo genties, kilmės, gimtosios dienos. Jis nieko apie savo tėvą neprisimena – tas išvyko kariauti į Troją, kai Telemachas buvo tik gimęs. Jam buvo sakoma, kad tėvas bandė išvengti karo dėdamasis pamišėliu: arė smėlį, sėjo druską. Tačiau kaukę nuplėšė vienas karys, kuriam kilo mintis priešais paguldyti mažąjį Telemachą. Uliksas nukrypo nuo vagos. Savo sūnaus nežudytų net beprotis, ką jau kalbėti apie tokį protuolį kaip Uliksas. Tačiau dabar, daugybę metų jo nematęs, Telemachas tėvu abejoja. Nežino, ar gali juo pasitikėti, nežino, ar jis jo tėvas... – Mokytojas padarė pauzę, būdamas tikras, kad jaunuoliai pajus asmeninę Telemacho dramą – vaikinas abejoja savo tėvu, kaip bet kuris save gerbiantis paauglys. Tęsė toliau: – Telemachas abejoja. Metų metus negrįžtantis tėvas negali būti jo tikras tėvas, jis nežino, ar yra jo pradėtas... Nusivilia, juo nebetiki. Kaip gali tėvas pamiršti savo sūnų?

Margarita paliko knygą užsiversti, sielą sutelkė į mokytojo žodžius – tas kalbėjo ne apie „Odisėją", bet apie jos istoriją, ne apie Uliksą – apie jos tėvą, ne apie Telemachą – apie ją.

– Atėnė pastebi Telemacho akyse baimę ir jį žadina. Nepasitikėdamas tuo, kas jį pradėjo, neturėdamas tėvo tas vaikis niekuomet netaps vyru, niekad nebus savimi. Taigi deivė jam sako, tas eilutes pasibraukite: „Ir į kelionę tu leiskis negrįžtančio tėvo ieškoti. / Gal iš žmonių išgirsi ką nors, o gal tau Dzeusas* teiksis ką pats pasakyt; / žmonėms tai garbė neregėta." Atėnė sukursto Telemachui nepakeliamą tėvo ilgesį. Jei tėvas turi grįžti į Itakę, tai Telemachas turi susigrąžinti tėvą, pirmiausia – į savo širdį. Atėnė pažadina snaudžiantį prisiminimą. Ilgesį.

Nuėjęs prie lentos mokytojas užrašė keistą žodį.

– Graikams tiesa yra *alétheia* – ji reiškia tiek tai, kas neturi būti nuslėpta, tiek tai, kas neturi būti pamiršta, kas išlieka pastovu tekant visa pasiglemžiančiam laikui. Tai todėl mirusieji prieš žengdami į anapusybę išgeria Letės, užmaršties upės, vandens – kad nesielvartautų dėl visko, ką turėjo ir prarado. Taigi Telemachui kyla noras pamatyti tą, kuris vadinamas jo tėvu, tas kraujyje snaudžiantis ilgesys sukyla deivės dėka – ji primena tiesą, kas negali ir neturi būti nei paslėpta, nei pamiršta, nebent būtum slepiamas ir pamirštamas pats.

Margaritos oda pašiurpo.

– Atėnė ragina Telemachą ieškoti tėvo ir, jei tėvas būtų miręs, pačiam stoti į jo vietą. Telemachas netiki savo ausimis – jis tėvas... Turi žinoti, koks jis buvo, kad būtų, taptų toks kaip jis.

Margarita žiūrėjo mokytojui į lūpas, užhipnotizuota žodžio „tėvas" – nuo jo kiekvienąkart krūptelėdavo.

– Taigi, Atėnė ištaria mano mėgstamą sakinį: „Juk tau nebetinka niekais vienais užsiimt, nebe toks jau amžius tavasis." Pasibraukite ir šias eilutes.

* A. Dambrausko vertime – Kronidas. (Vert. past.)

– Ir jį ragina prisiminti? – paklausė blondinė.

– Ne. Jei norite ko paklausti, prašom pakelti ranką. Ji taip kalba, kad sukurstytų Telemachą vykti jo ieškoti, palikti Itakę, kad tik susirastų tėvą ar bent kokią žinią apie jį. Suteikia drąsos, kurios jam trūko. Ir kaip? Paprasčiausiai primindama apie tėvą. Tėvas – sūnaus drąsa.

Margarita pajuto, kaip drėksta akys.

– Taip baigiasi pirmoji „Odisėjos" knyga – Telemacho nemiga. Jis eina į savo kambarį ir visą naktį nemiega, planuoja – „vis apie kelią galvojo, kaip liepusi buvo Atėnė".

– Pasibraukti? – paklausė Aldas.

– Taip, sakiau, kad keltumėt rankas! Telemachas visą naktį nemiega, atviromis akimis sapnuoja tėvą.

Jis patylėjo, pažiūrėjo jiems į akis.

– Na, jaunuoliai, kada jūs paskutinį kartą nemiegojote mąstydami apie jūsų laukiančią gyvenimo kelionę? Kada? – Kaip apsėstasis, nelaukdamas atsakymo, žiūrėdamas į išalkusias mokinių akis, pridūrė: – Blogai! Svajodami apie savo ateitį turite nemiegoti. Mes nemiegame todėl, kad gyvenimas kelia baimę ir kartu jaudina, norime pulti ir išplėšti jo pažadus, bet bijome. Bijome, kad mus nublokš, kad viltys bus apviltos, kad viskas tėra vaizduotės padarinys. Galvodami apie ateitį turite nemiegoti. Jos nebijokite. Tai ženklas, kad gyvenate, kad į jus skverbiasi gyvenimas.

Tuos žodžius jis veikiau sakė sau nei jaunuoliams, betgi žinoma, kad kiekvienas kalba apie tai, ko neturi. Peržvelgė Margaritos veidą: ji jo kalbos buvo įmagnetinta, tai jam buvo dar vienas akstinas – gal taip padeda tai mergaičiukei įveikti tokį patį skausmą.

– Taigi, Telemachas nusprendžia išplaukti. Nieko nepasakęs motinai, nutaria suruošti laivą padedamas patikimiausių savo vyrų – senų ištikimų tėvo bičiulių. Bet tuoj atsiranda jį bauginančių – tai įprasti silpnadvasiai, statantys kliūtis mūsų svajonėms.

Pakėlė ranką Gaja.

– Kas yra silpnadvasiai?

– Bailiai, įgąsdintieji, išdavikai, drovuoliai, neranguoliai, tinginiai, išlepintieji, aplaidūnai... – ir jis susakė dar dešimt apibūdinamųjų žodžių, kad nustebintų tuos vaikius žodžių gausa tūkstančiams žmonijos tamsybės atmainų ir atspalvių reikšti.

– Vienas iš jų, kurį iš tikrųjų apnuogina ir nori išprovokuoti Atėnė, jam sako: „Bet jei sūnus tu kartais ne jo ir ne Penelopės / – tuosyk vilties nėra, kad keliausi, kur užsimojai. / Maža terasi vaikų, kurie panėšėtų į tėvą: / jų dauguma blogesni, tik vienas kitas geresnis.“ Pasibraukite! Atėnė kursto Telemacho išdidumą, ragina jį čiupti gyvenimą ir parodyti, kad sūnus pranoksta tėvą. Jam įteigia kartų dėsnį, pagal kurį paskiau einanti karta pagerina ankstesniąją, peržengdama jos ribas ir trūkumus. Nebent vaikams užtektų būti išblukusiais tėvų atvaizdais ir kartoti jų svajones bei siekius, atsisakant savo pačių nepakartojamos didybės!

Mokinių nugaros įsitempė.

– Telemacho drąsa auga. Jis užsidega tėvo ilgesiu ir praeities, kurios neturėjo, ilgesys virsta ateities ilgesiu. Nieko nėra stipriau už ateities ilgesį – tai laisvė, semianti galių iš savęs ir norinti duoti pradžią kažkam naujam, unikaliam ir nepakartojamam. Telemachas nebenori būti įkalintas saloje, siaubiamoje pretendentų į sostą. Taigi, pasiėmęs auklę, savo draugą Mentorą, pagyvenusį išmintingą patarėją, išplaukia. Tolyn nuo saugaus būsto, nuo šiltų antklodžių, vakarienės, tolyn nuo pažįstamų uostų, palankaus vėjo, tolyn nuo žinomų gatvių. Jis pamato, kad išsigelbėjimas yra atvira jūra, vėtros, pakeltos burės, priešinimasis galingiems vėjams, kurie nori parblokšti atgal į uostą. Betgi būtent pavojus, priešas yra išsigelbėjimas. Taip ryte, dar nepakilus saulei, lydimas žvaigždžių jis išplaukia į jūrą. Pakelia inkarą! Išplaukia! Plaukia! Į atvirą jūrą!

Mokytojas paskutinius žodžius pabraukė, tarsi juos matytų ir jiems rankomis teiktų formą. Marta nesusivokdama šypsojosi. Margarita verkė – nesusivokdama.

Mokytojas abi nužvelgė ir pamatė dvi galimas reakcijas grožio akivaizdoje – džiaugsmą ir skausmą. Kažkas namie, kažkas jų ilgisi. Abiem nusišypsojo ir susmuko ant kėdės išsekęs, suprasdamas, kad pasėjo didingų dalykų troškulį, šias širdis ir galvas apsaugojo nuo daugelio banalybių. Tikėjosi, kad tą akimirką suskambės skambutis – laiką skaičiuodavo gerai, – taip jis išeitų su epo herojaus aureole, kaip karys, kurio spindintį žodžių šarvą bučiuoja saulė, kaip įstabus gyvenimo paslapties gynėjas.

Margarita tų žmonių ir žodžių iš pasaulį keičiančių šimtmečių pasijuto pakylėta ir kaip Telemachas pasirengusi pradėti savą kelionę, susirasti laivą, sukaupti visą drąsą, kurios neturėjo, ir stoti į akistatą su didžiais pavojais, idant grįžtų tėvas. Nebegalėjo niekais vienais užsiimt, tai ji turi ieškoti tėvo, tapti tėvu ir atkurti Itakę. Pasakojimas taip paveikė, kad ji pamiršo galvoti apie Julijų. Kai susivokė, pasijuto truputį kalta, bet, nežinodama, į kurios ateities glėbį pulti, atsidavė kad ir kokiai galimai ateičiai, ir gyvenimas jai pasirodė naujas, atrodė, kad abiem kojom įsipainiojo į gyvenimą, iš kurio nebenorėtų grįžti.

Skambutis nesuskambėjo, bet užtat pakilo viena nedrąsi ranka. Mokytojas pamatė ją pakėlusį Aldą ir jau rengėsi patenkinti jam sužadintą paslapties troškulį. Linktelėjo, akis užmerkdamas kaip kunigas, naujakrikščiui suteikiantis teisę dalyvauti rituale:

– Klausk, Aldai.

– Galima į tualetą?

Mokyklinė diena baigėsi, bet rugsėjo oras tebesklandė beveik visas, kad būtų galima pakvėpuoti. Mokytojas, pašėlusiai didžiuodamasis, kad tuos bevardžius keturiolikmečius pavertė – iš dalies nesaikingai – am-

bicingais keliautojais, sėdosi ant dviračio... Ir kaip Hermis, dieviškasis žinianešys, nusprendė suskraidyti į puikiai pažįstamą krantą, kurio dabar nebebuvo kaip bijoti.

Dainuodamas „Sapnuok, berniuk, sapnuok", skrodė miestą dviračio pirmagaliu, mašinos ir motociklai priešais nyko lyg išpieštos paskubom ardomo spektaklio dekoracijos. Turėjo jai papasakoti apie pamoką, apie Atėnę, Margaritą... Ir norėjosi glėbio, meilumo, bučinio. Jau įsivaizdavo jos aistrą, mėgavosi ja virpindamas sielą pačiu rafinuočiausiu malonumu – laukimu.

Rado ją knygyne, viską papasakojo, pakvietė vakarieniauti jų mėgstamiausioje vietoje, kur buvo knygų ir lėtai skambėdavo muzika, teikianti prasmės net nutilimams.

Stela klausėsi šypsodamasi, lyg nieko blogo nebūtų įvykę, viskas prasidėtų iš naujo. Paskui jis pasilenkė bučiuoti – ji atšlijo.

– Mok, meilė nėra aperityvas ar vakarienė išėjus, tai prakeikčiausioji kasdienybė, kasdien virstanti staigmena dėl to, kad esama dviese. Tu šito nežinai. Nemoki mylėti. Puikuojiesi savo knygomis, myli jas, ne žmones. Myli žodžius, ne gyvenimą, nes gyvenimas šešėliuotas ir skaudina. Kalbi, vis kalbi, bet neklausai. Imi, imi, bet nieko neduodi.

Tą akimirką į „Keliaujantį Parnasą" įėjo klientas. Stela užtilo, prisivertė nusišypsoti. Mokytojas nejudėdamas žiūrėjo į knygą, neperskaitydamas nė viršelio. Tie žodžiai jį prikalė prie tiesos, kaip būna, kai klausomasi jos visos, bet neturima jėgų priimti. Jis nieko vertas, ir Stela tai pasakė neišsisukinėdama. Nieko gero iš jo neišėjo, tapo atbukusiu mokytojūkščiu kaip kokia blogiausia iš senmergių. Visai ne prideramu suaugusiu vyriškiu.

– Ieškau virtuvės receptų knygos padovanoti žmonai, – tarė vyras vešliais žilstelėjusiais ūsais.

– Ką jai patinka gaminti? – paklausė Stela spindinčia šypsena, lyg nebūtų įvykę nieko ar jai būtų nesvarbu. Nėra knygos, kurios ji nesi-

stengtų derinti prie kliento veido, jo istorijos, poreikių. Tokia tat „Keliaujančio Parnaso“ prasmė.

– Labiausiai – saldumynus.

– Iš kur jūsų žmona kilusi?

– Iš Sicilijos.

– Tuomet turiu kas jai tiktų.

Ji nuėjo ieškoti knygos.

Klientas lūkuriuodamas žvilgtelėjo į mokytoją, nusišypsojo.

– Žinot, mūsų vedybų jubiliejus... Laimingos santuokos paslaptis išdykauja dviejuose kambariuose... miegamajame... ir virtuvėje! – nusijuokė jis, patenkintas savo ūkiška meilės filosofija.

– O aš maniau, gal knygyne... – tarė mokytojas, sutrikęs dėl šito neprašyto pasitikėjimo. Jis mokėjo tik imti, ne duoti. Tik svajoti, ne mylėti.

Stela, grįžusi su knyga, padavė ją ūsuočiui: „Sicilijos malonumų vadovas“, kuriame mišo tradicijos, istorijos, receptai.

Klientas paėmė ją ir vartė aikčiodamas:

– Oi! Ledų ir grietinėlės desertukas! Dabar nebebus kaip atsisakyti man jo suplakti... Puikiausia mintis! Galit supakuoti?

Stela nuėjo už prekystalio vynioti į popierių knygos. Mokytojas vartė kitą, nė eilutės neperskaitydamas, stebėdamasis, kaip galima laidyti pinigus knygai, kurioje rašoma apie valgomus dalykus.

– Iki pasimatymo.

– Iki! Sveikinimai judviem su žmona! Kelintos metinės?

– Trisdešimtos!

– Linkėjimai!

– Žmonai... pirmiausia kad visą šį laiką turėjo mane! Ačiū, jums irgi!

Vyras išėjo patenkintas.

Stela pasisuko į mokytoją, lyg šio pertraukimo nė nebūtų buvę.

– Kaip šįkart nepabėgai? Nėra ko slėptis, aš supratau, kad su tavim gyvenimo nesukursiu. Buvau naivuolė. Tu kaip tos knygos, kurias visi skaito, nes reikia, „negalima neperskaityti!“, bet priėjus prie pabaigos niekas nedrįsta pasakyti „nieko man nedavė“, mat bijo būti nemandagus. O aš sakau! Tu man nieko neduodi!

– Bet man su tavim gera, Stela.

– Klysti, tau gera, kol žaidžiame įsimylėjusius. Kai ko nors paprašau, pabėgi. Kai paprašau keisti gyvenimą, gyventi su manim, apsimeti niekuo dėtas. O aš noriu augti! Puikiai žinau, kad su tavim įmanoma, jei tik nesileisi paralyžiuojamas tų savo baimių.

Ji pažiūrėjo tiesiai į akis ir pamatė, kad jos eižėja lyg plonytis žiemos fontano ledas. Žinojo, kad tai – ko reikia, nors nuo jo atšiaurumo ir pasijuto mirštanti.

– Bet aš tave myliu, – tarė jis, griebdamasis šitų stebuklingų žodžių, bet jie neužbūrė, kaip tikėjosi.

– Netiesa. Mokytojau, tu sustojęs, mylėti – kas kita: tai veiksmažodis, veiksmas. Ne žiūrėti filmą apie tolimus kraštus, bet iš tikrųjų keliauti, dviese: lagaminai, spūstys, laukimas, padauginti du kartus. Rankšluosčiai, šepetukai, lovos, padauginta du kartus. Kava, ašaros, šypsenos, padauginta du kartus. Viskas sudvigubinta. O sunkumai, išgyvenami dviese, kai einama koja kojon, ranka rankon, mažesni nei vienam.

– Bet aš nepasiruošęs.

– Niekas nebūna pasiruošęs. Mesk. Kalbi kaip vaikas, nenorintis išmokti plaukti. Žinai, kaip išmoksta plaukti ančiukai? Žinai? Mama meta į vandenį ir... plaukia!

Stela dokumentinius filmus apie gyvūnus mėgo taip, kaip knygas.

– O laisvė, Stela...

– Laisvė? Turėk sau tą laisvę, bet kai pajusi, kad likai tik su ja, neik manęs ieškoti. Moki svajoti kaip paauglys, bet kaip paauglys manai,

kad laisvė – tai daryti, ką nori, ir kad tavo svajonės išsipildys būtent kaip svajonės! O kur padedi realybę? Svajojimas realybėje – tai svajones daro didesnes, tikresnes, labiau apčiuopiamas! Tapti suaugusiuoju – tai rasti kantrybės, kaip įgyvendinti svajones, jų neatsisakant!

Dabar, pateikusi jam prieš akis dalį savęs, kurios jam trūko, ji laukė reakcijos. Bet jis tylėjo. Šitie žodžiai galios ar bent mažiausio išdidumo nesukurstė, tik išdidino baimes dėl ateities. Kuo ji virstų?

– Aš tavęs neatpažįstu, Stela... Nežinau, ką pasakyti.

– Nežinai? Dėl tavo tylėjimo jau seniai esu apimta nevilties. Bandau viską, bet tu vis tyli...

Mokytojas į ją tebežiūrėjo tylėdamas. Kuo ji virto?

– Nešdinkis. Eik iš čia. Atsibodo tau daryti bloga.

Mokytojas nudelbė žvilgsnį ir nieko nesakęs išėjo. Nupėdino pėsčiom, dviratį paliko priešais knygyną. Tas atrodė kaip jo siela – paliktas gelžgalys su aprūdijusia širdim, sudaužytu žibintu ir grandine, kuri vis krenta ir krenta.

Dėlionė tebegulėjo ant rašomojo stalo nejudinama. Šimtmečius. Ji net nebepastebėdavo, taip buvo lipratusi, bet šįkart atkuto prisiminimai apie vasaros vakarus, leidžiamus su mama, tėčiu ir Andrėjumi dėliojant tą paveikslėlį. Valtis su milžiniška balta bure, ištempta tarp dangaus ir jūros. Tėtis paaiškino paslaptį – pradėti reikia nuo to, kas labiausiai atpažįstama iš spalvų ir formos, šiuo atveju – nuo burinės valties, paskui pamažėle dėlioti paveikslėlį koncentriškais ratais. Bet tuo pat metu reikia pasirūpinti ir rėmu, kad mažytės paveikslėlių sankaupos tvirtai laikytųsi.

Dėlionę ji suklijavo specialia priemone, dabar ji ant rašomojo stalo gulėjo kaip oda, kaip vientisas talismanas, it kokia Penelopės drobė.

Ji pažiūrėjo į pirmą dalelę, nuo kurios nusprendė pradėti. Paglostė ją smiliaus galiuku, paskui pakrapštė kraštelį nagu, atplėšė. Tai ji. Dro-

bė pradėjo irti. Liko keturios dalelės šonuose, ten, iš kur buvo išimta jos dalis. Kiekviena turėjo po keturias sąnaras. Kiekviena sąnara buvo žmogus. Artimiausios – labiausiai su ja susiję žmonės, einant į dėlionės kraštus – ne tokie artimi, bet ne mažiau svarbūs. Ji nutarė ištraukti tris daleles, esančias arčiausiai savosios. Martą. Mok, taip ir jį. Ir Julijų.

Dabar jie priklausė jos gyvenimo dėlionei. O tuštumos, iš kurių formavosi figūra, iš tikrųjų buvo tai, kas jos gyvenimą darė prasmingu piešiniu, audiniu, kurio kiekvienas saugojo po gabaliuką.

Keturios jos dalelę apsupusios dalelės paveikslo vidury buvo senelė, Andrėjus, tėvas ir motina. Ji jas ištraukė, ant kiekvienos užrašė žmogaus, kuriam ta priklausė, vardą.

Ant savosios užrašė „Aš“. Palaikė tarp pirštų tėčio ir savo daleles, jas akimirkai sunėrė, paskui nuplėšė sąnarą, kuri ją laikė susietą su tėvu. Tėtis dalį jos išsinešė. Siela suluošinta. Šone liko nuplėšto kartono žaizda, ir jis niekada nebegalės tobulai sukibti.

Viskas sukurta blogai, trūksta, plyšta. Apleisti dalykai tampa nebenaudingi, juos pataiso, ko gero, tik meilė. Meilė su savo sąnarom, davimu ir ėmimu padaro gyvenimo dėlionę prasmingą. Kai paveikslas ištisas, neatskirsi, kas gauna, o kas duoda. Bet dabar šitai architektūrai iškilo grėsmė, grobuonis ėmė pamažu traukyti daleles ir, jei niekas negydys, pamažu bus nušluota viskas.

Ji atsivertė „Odisėją“, padėtą ant rašomojo stalo, geltoname fone išvydo strėlėmis ir šauktukais apipieštus baigiamuosius pirmosios knygos žodžius „jis išgulėjo pernakt po avino kailiu vilnotu, vis apie kelią galvojo, kaip liepusi buvo Atėnė“, ir aplink bei po jais baltame fone prirašė:

Aš jaučiuosi kaip paskubėjęs lėktuvas. Sudužusi.

Aš jaučiuosi kaip vienoda dykynė. Nuobodžiaujanti.

Aš jaučiuosi kaip vienišas pilotas. Liūdinti.

Aš jaučiuosi kaip gyvatės sušlamštas dramblys. Praryta.

Aš jaučiuosi kaip vaikas, į kurį suaugusieji nežiūri rimtai. Nesuprasta.

Aš jaučiuosi kaip dėžutėje nupiešta avis. Įkalinta.

Aš jaučiuosi kaip tolima planeta. Maža.

Aš jaučiuosi kaip saulėlydis, kuris tampa įpročiu. Bevertė.

Aš jaučiuosi kaip pavojingas baobabas. Nepageidaujama.

Aš jaučiuosi kaip besiruošiantis pratrūkti vulkanas. Nekantri.

Aš jaučiuosi kaip per ilgai laukiantis karalius. Nuvilta.

Aš jaučiuosi kaip tuščiagarbė, kuri nori, kad ja žavėtųsi. Nepatenkinta.

Aš jaučiuosi kaip girtuoklis, geriantis, kad užsimirštų. Priklausoma.

Aš jaučiuosi kaip žmogus, kuris žudomas prievartos uždega žibintus. Sugniuždyta.

Aš jaučiuosi kaip norintis viską suprasti geografas. Nežinanti.

Bet kartu esu gėlė, mylinti mažąjį princą. Ir mažasis princas, norintis prisijaukinti lapę. Esu lapė, kai kuo sugebanti pasitikėti, vertinanti tai, kas turi vertę.

Ir iš manęs reikia atimti viską – kuo esu ir kuo nesu.

Bet turiu tą prakeiktą baimę – bijau gyvatės įkandimo.

„Keturiolikametų" – šitai ji užrašė ištisai, lyg kokį veikėjo vardą; tai ne amžius. Ne niekas. Nėra tikrumo, uždegančio Julijaus akis. Nė raukšlių močiutės veide. Nė susirinkimų tėvo darbe. Nė moteriškų mamos įpročių. Nė magiško Andrėjaus tikėjimo. Nė harmonijos, grožio. „Keturiolikametų" yra tuo pat metu norėti visko ir nenorėti nieko. Turėti negalimų sakyti paslapčių, klausimų be atsakymų. Nekęsti savęs nekenčiant visų. Visko bijoti, visas baimes slėpti, vis dėlto trokšti jas išsakyti visas iškart, tūkstančiu burnų. Turėti šimtus tūkstančių kaukių niekuomet nekeičiant turimo veido. Turėti milijoną kaltės jausmų ir ieškoti, kam jas užkrauti, kad nereikėtų nešiotis vienam. Norisi mylėti, bet nežinai, kaip tai daroma. Norisi būti mylimai, bet nežinai kaip.

Norisi būti vienai, bet nežinai kaip. Nori turėti moters kūną, bet jo neturi, o kai kūnas moteriškėja, jo nebenori. „Keturiolikametų“ yra trapumas ir nežinia, kaip elgtis. Tai dalykai, kurių niekas neaiškina. Dalykai, kurių niekas nežino.

Ji paėmė tris dėlionės daleles, ant kurių buvo užrašyta po vardą – Marta, Julijus, Mok, – jas įsikišo į kuprinės kišenę, kur buvo įsikišusi ir tėčio dantų šepetuką. Sėkmę nešantys daiktai, talismanai, būtini rengiamos kelionės rykai.

Eleonora užmigo galvodama apie vyrą. Andrėjus – apie motiną. Margarita – apie Julijų. Mokytojas – apie Stelą. Julijus – apie Margaritą. Tereza – apie Pietrą. Martai neišėjo miegoti, nes ją erzino dvynės – taip apie ją galvojo. Prieš užmiegant, prieš pavirsdamos sapnais mintys įgyja visuotinės traukos galių, poetų vadinamų meile, tyliai viską traukiančių.

Ir naktis tyliai nusileido ant visų šitų gyvybių, lyg vėrinys, paslapčiom jas susaistantis ir surišantis. Po pasaulį išsibarsčiusios dėlionės dalelės kūrė didžiulį vienos rankos dėliojamą paveikslą, jį ranka dėliojo lėtai, bet užtikrintai, viską pripildydama nematomo, nes dar neužbaigto grožio. Arba sužeisto.

X

– Turiu tau dovaną, – tarė Margarita.

Marta nušvito.

Margarita atgniaužė delną – jame buvo mažytė raudonmedžio dėlionės dalelė, lyg ir valties korpusas.

Marta nedrąsiai ją apžiūrėjo, ir Margarita paaiškino didįjį gyvenimo galvosūkį.

– Dabar mano gyvenimas priklauso ir nuo tavęs.

Marta paėmė jai patikėtą sielos dalelę ir apkabino Margaritą – tobulai, būtent taip sukimba dvi dėlionės detalės.

Kai baigėsi pamokos, ji priėjo prie mokytojo ir paprašė pasikalbėti asmeniškai. Mokytojo, kuris šiaip jau buvo pasiklydęs savam labirinte, veidas buvo užgesęs. Telaukė, kad griebtų Minotauras – nėra jokios Ariadnės, kuri laikytų siūlo galą, kad grįžtum, nė Dedalo, galinčio sumeistruoti sparnus paspruktі.

Ji padavė baltos burės gabalėlį ir išraudo.

Mokytojas, pamatęs šį tikriausiai meilės pripažinimą, panoro mauti, bet gėdą išėjo sutramdyti. Tada Margarita papasakojo apie kvailojo kartono gabaliuko kilmę bei prasmę, ir jis mokinės, kuri galėtų būti jam duktė, sielos dalelę užgniaužė.

– Žinot, mok, jūs teisus.

– Kuriuo klausimu? – taisyti jos nebuvo jėgų.

– Gyvenimo.

– Gyvenimo?

– Aš padarysiu kaip Telemachas. Keliausiu ieškoti tėvo. Mano tėvas išėjo ir niekas nežino kodėl. Manau, kad jis vasarnamyje prie Genujos.

– Ir kaip keliausi?

– Kaip Telemachas. Laivu.

– Kas jį vairuos? – paklausė mokytojas, tikėdamasis, kad tai metafora.

– Norėčiau, kad jūs...

Mokytojas nustėro, bet, dar nespėjus jos nuvilti sutrikimo ar pakantos išraiška, Margarita varė toliau:

– Palydėsit mane ieškoti mano tėvo? Juk sakėt, kad didžiausiems ir atsakingiausiems projektams įgyvendinti reikia bendražygių... Pramąsčiau visą naktį, kaip Telemachas: tai aš turiu keliauti ir sugrąžinti namo tėtį. Žinau, kad galiu, žinau, kad turiu.

Išgirdęs padrikus šios mergaičiukės svaičiojimus, mokytojas vos nesusijuokė, kažin ar ne pats juos sukurstė, skleisdamas, tarsi būtų tiesa. Gyvenimas įstabiai nuosekliai iššoko iš knygos ir panoro gyventi ir gyventi.

– O tavo mama žino? – negrabiai pabandė jis išlošti laiko.

– Neturi žinoti. Kitaip neišleis ir viską sumaus, kaip paprastai. Man reikia jūsų, mokytojau. Turit mašiną?

– Ne... aš ne, turiu dviratį... turėjau... – ieškojo pasiteisinimų jis, kad išvengtų beužvirstančio likimo.

– Tiek to, galėsim paimti mamos arba pasiskolinsit iš draugo...

– Nesuprantu, Margarita, bet... kuo gi čia dėtas aš?

Margarita pajuto, kad kažkas stringa.

– Jūs kaip Atėnė apsitaisiusi Mentoru. Bet kuris kitas kalbėtųsi su mama. O jūs žinot, kaip rutuliojasi Ulikso istorija...

Mokytojui nebebuvo kaip išsisukti. Išlaipino Telemachą iš puslapių, tai dabar ir turi būti šalia. Bet negali. Kaip jis gali imtis tokios

atsakomybės? Jei kas atsitiks? Čia tik paikos paauglės svajonės. Tik literatūra.

– Betgi negalima visko suprasti pažodžiui, Margarita. Daug kas pasikeitę...

– Ką norit pasakyti?

– Tu nepilnametė, o aš nesu tavo giminaitis... Neįsivaizduoji, kas šiais laikais gali nutikti...

– O Telemachas argi nebuvo tik berniukas? Ar neplaukė į jūrą? Galėjo nuskęsti, sudužti laivas, pasiklysti... Tai kelionės pavojai.

– Betgi ta kelionė – vaizduotės...

– O jūs sakėt, kad važiuojama į svarbiausius šių laikų miestus?!

– Taip, bet ne iš tikro...

– Jūs dar ir meluojat?

– Ne, ne. Tik literatūra ir gyvenimas šiek tiek skiriasi, Margarita. Literatūra – tai melas, kuriuo pasakoma tiesa...

– Man regis, jūs dangstotės tuo melu, kad nesakytumėt tiesos – jūsų nėra, tai jūsų nėra. *Abest!* Mokytojas? Išpažįstantis? Tokio nesama! – nesitvardė Margarita.

– Ei, mergiūkšte! Tai literatūra, vaizduotė, žodžiai, popierius, išorė! Supranti? Mokytojas su mokine nekeliauja ieškoti tėvo, kils sąmyšis! – buvo besupykstąs mokytojas.

– Bet sąmyšis jau kilo! Jūs – melagis. Viskas plepalai. O aš maniau, kad sutikau suaugusįjį, besiskiriantį nuo kitų. Tebesugebantį svajoti ir tikėti gyvenimu. Užtat jūs tik baimių kupinas vaikas, žaidžiantis suaugusįjį su knygomis. Svajojat tik knygose. Jūs be kiaušių!

Mokytojas per dvidešimt keturias valandas nemoka atsikirsti antrai moteriai, spraudžiančiai jį į kampą. Margarita nusisuko ir perpykusi išėjo. Dėl kelionės nuspręsta ir niekas jos nesustabdys, teks keliauti vienai. Su laivu ar be jo, su kelionės bendrais arba ne.

Mokytojas kilstelėjo ranką jos sulaikyti, bet ta jau buvo dingusi; iš nevilties sugniaužtame kumštyje rado tos mergiūkštės jam patikėtą

sielos dalelę – kartoną su užrašu „Mok“. Prideramas suaugęs vyriškis ar firmos ženklas?

Marta matė, kaip ji išbėga apsipylusi ašaromis. Pabandė sustabdyti, bet Margarita rankos mostu parodė, kad trauktųsi. Tai padaryti turės pati. Padėti negalės nė Marta. Teliko žiūrėti, kaip ji bėga, plaukai panašūs į ašaras. Esama skausmo, kurio niekas neatjaus. Dalykų, kuriuos turime atlikti patys.

Viena pati. Ji pradėjo rankiotis kelionei reikalingus daiktus; viską sumetė į mokyklinę kuprinę, kad nekiltų kokio įtarimo. Atėjo laikas imtis aukso atsargų... Spalvotosios dėžutės, apvyniotos lipnia juosta, su užrašu „skubiam atvejui“. Kaip tik tas. Čia ji saugojo močiutės dovanas pinigais ir keletą smulkių: likusius nuo laikraščio, kuriuos atiduodavo tėvai, ir likusius sumokėjus mokesčius, jei likdavo... Atidarė: 38 eurai ir 25 centai. Pakankama nuvykti ten, kur vyks. Bent jau jos manymu. Ko prireiks dar – be laivo?

Eleonora iš įstaigos ėjo į darželį parsivesti Andrėjaus. Popietė meilinosi šviesai, kad dar užtruktų, o ji sutiko draugų porą.

– Eleonora! Kaip tu? Šitiek laiko... – tarė švytėdama ji, kaip galima švytėti būnant šalia savo vyro.

Vyras nusišypsojo, lyg būtų pateikęs klausimą kartu su žmona.

– Viskas gerai. O jūs?

– Kuo puikiausiai. Šiaip jau kiek sunkoka, dabar, kai imu justi pilvą... – pasakė spinduliuojanti moteris.

Eleonora nužvelgė pilvą, paskui šypsodamasi pažvelgė į akis.

– Laukiam mažylio!

– Mažylės, – galiausiai pasiginčijo vyras, glostydamas žmonos pilvą.

– Einam pirkti lopšio.

– O kaip tavo vaikai?

– Margarita ką tik pradėjo lankyti licėjų. Andrėjus darželyje. Einu jo pasiimti.

– Vyras gerai laikosi? – paklausė jis.

– Taip, – atsakė ji, akimirką padvejojusi.

– Pasveikink jį nuo manęs, jau kuris laikas nesimatome.

– O ko jums kurį nors iš šių vakarų neatėjus pas mus vakarienės? – pridūrė žmona.

– Gerai. Tik dabar sunkus laikas, prasidėjo mokykla... Vos tik kiek aprims vandenys, žinoma, kad...

– Gerai. Tuoj pat atkusiu. Noriu, kad paragautum mano tuno kremo...

– Kai pastojo, gamina skaniau... – tarė vyras. – Tikra tiesa, kad kūdikiai ateina su duonos kepaliuku rankoje!

– Kas čia bendro, kvaily! – pasijuokė ji ir įgnybo į petį, jis atsimokėjo bučiniu.

Eleonora į juos žiūrėjo, atrodė, kad ims ir atpuls veidas – tokia sunki kaukė, kuri trukdo pamatyti savo silpnumą. Bet ką ji galėjo padaryti – imti ir apsiverkti tų dviejų džiaugsmo akivaizdoje?

– Atleiskit, turiu bėgti. Kitaip ką pamanys auklėtoja... Iki greit, – nukirto ji.

– Iki. Ir ilsėkis, matau, kad esi pavargusi...

Už kelių metrų Eleonora atsisuko. Jis laikė ranka per juosmenį apglėbęs žmoną, saugojo joje besirandančią gyvybę. Ji sustojo kaip statula vidury šaligatvio.

Andrėjus laukdamas mamos piešė. Žaliai spalvino medžių eilės lapiją, žydrai – vasaros dangų. Lapo centre stovėjo berniukas, susikabinęs rankomis su tėvu. Pritykojęs grupės draugas lapą ištraukė.

– Mano! – pabjaurastavo, pavydėdamas Andrėjui šaunumo.

– Ne, mano, – atšovė jam Andrėjus, tiesdamas rankas, ir nutvėrė lapo kraštą.

Lapas plyšo. Grupės draugas su rankose likusia puse nubėgo. Andrėjus liko apžiūrinėti nutrauktos vaiko rankos, jo lapo dalyje vis dar paduotos tėvui.

Spaudė ją saujoje, tarsi tai būtų gyvenimo ar mirties klausimas, bet kartu stūmė, lyg svilintų.

Auklėtoja Gabriela jį taip ir rado – su iškelta ranka, nejudantį, apsipylusį nepaguodžiamomis ašaromis.

Tereza, atsisėdusi palangėje, mezgė – taip galėjo matyti savo augalus. Megzdavo, kai būdavo viena ir ilgėdavosi vyro. Apmatų ir ataudų rišimas ją ramindavo, primindavo, kad visur tvarka. Tarp pirštų atgydavo moteriškų darbų šimtmečiai, veikla, kuria užsiimant nuo mažens matė savo motiną, kai dar būdavo medinių staklių. Žaliavinės vilnos sruogos kūpsodavo aukštumo sulig žmogumi. Pro langus srūdavo šviesa, mama darbuodavosi, kol šviesu, verpdavo iš šviesos ir iš vilnos. Pasitelkusi verpstę, moteris sukdavo vilną tarp smiliaus ir nykščio, ir jis virsdavo tai apmatų gija, vertikalia, minkščiausia audeklo dalimi, tai storesniu, tvirtu ataudo siūlu. Šaudyklė pastarąjį versdavo horizontale, šaudydama pirmyn ir atgal, taip buvo kuriami vis nauji raštai ir paveikslai.

Apmatai atrodydavo kaip moteris, gebanti minkštomis ir kantriomis įsčiomis suimti ataudą – vyrą, kuris patirdamas švelnumą ją apvaisina. Tereza pražiūrėdavo valandomis, pamažu išnirdavo piešinys, kuris slėpdavo skeletą ir sumazgymus. Lyg įvykus stebuklui vilnos kalnas virsdavo puošnia staltiese jaunosios kraičiui. Ir gyvenimas jai atrodydavo toks panašus į tą darbą. Apmatai ir ataudai patys vieni maža ką reiškė, bet išvien kūrė tvirtą, gražų, naują audinį.

O dabar ataudų siūlas su apmatais nebesipina. Pietro nebėra. Jo siūlas baigėsi. Audiniui gresia iširimas. Pietras ją išgelbėjo nuo prarajos,

ištraukė iš labirinto, į kurį ji buvo nublokšta po anos negandos, kurios net negali prisiminti, kad vėl neapimtų bežadis skausmas. Be jo ji būtų buvusi ištrauktas siūlas.

Tereza žiūrėjo į savo gyvenimo paveikslą ir prisiminė. Prisiminė, kaip jaunas Palermo mokytojas, gavęs paskyrimą dirbti gimtinėje, praeidavo pro konditerijos parduotuvę „Saldumynas", taip buvo vadinamas jos savininkas, anaiptol ne tyčiom. Ji tenai dirbo, keldavosi ketvirtą ryto pašauti į krosnį duonos, paruošti karštų saldumynų pusryčiams ir atsidurdavo ant slenksčio užmesti akies į gražuolį jaunikaitį su ūsiukais, odiniu krepšiu ir skrybėle. Ponas Saldumynas papriekaištaudavo dėl tokios pramogos, kai kas palaikydavo begėde, bet jos širdis žinojo, kad *quannu l'amuri tuppulìa, un l'ha lassari ammenzu a via* – kai pasibeldžia meilė, turi įsileisti. Jis, išsilavinęs, drovus ir sutrikęs, tą plačią ir šiltą kaip ką tik iškepti paplotėliai šypseną rankiojo ir šiek tiek keisdavo.

Paskui vienądien užėjo į saldumynų parduotuvę, užsisakė ledų ir grietinėlės deserto ir padavė jai – padovanojo saldumyną, kurį ji ką tik buvo pagaminusi. Keistuolis. O ji, savų saldumynų niekuomet neragaudavusi, pamatė, kad to vyro rankų paduotas patiekalas – gardėsis: varškė deramai saldi, glajus ne per riebus, tik trapus ir švelnus, jokio šleikštulio. Iš esmės kalbant, poros gyvenimas yra priimti save iš kito kaip patį gardžiausią saldumyną. Jie pasikalbėjo, nedaug, bet atsirinkti užteko. Būna žodžių, kurie kaip kriauklės – paprasti, bet viduj ištisos jūrės.

Abu pakvėpuodavo gaiviu oru name prie jūros, įkvėpdavo saldaus ir aitraus kvapo, apsikeisdavo slaptais žvilgsniais, nederamiems troškimams nepasiduodavo. Paskui jam reikėjo vykti į karą, jai plyšo širdis. Bet sugrįžęs jis prisistatė pas tėvus paprašyti jos rankos, ir širdis pasitaisė. Tame stebuklingame bazilikų, mėtų, šalavijų, rozmarinų, kaparių, fiostrų, jazminų, bugenvilijų, figavaisių opuncijų sode, prie

jūros, kuri apačioj vis kartojo savo eiles ir visus kvapus maišė su savais, spalvas – su savom spalvom. Jos tėvai ir ji sėdėjo ant medinių kėdžių. Jis – išsipuošęs kaip jaunikis, susišukavęs, kuo žemiausiai nusilenkęs, bučiuojantis rankas, su tais savo grakščiais, pomada išteptais ūseliais.

– Aš Terezai tegaliu duoti šį namą, – pasiaiškino tėvas.

– Bet namo aš neprašau, prašau Terezos, – atsakė Pietras. Suderėta.

O paskui prasidėjo bendras gyvenimas. Ir baisiosios negandos dienos. Vien apie tai pagalvojus uždreba rankos. Jie nusprendė palikti savo kraštą ir naują gyvenimą pradėti toli šiaurėje, žemyne, kur šaltis iš tiesų šaltis – *s'aggigghiava**, ir nėra jūros. Bet galvoti apie tai nesinori, pernelyg daug skausmo. Mazgai, sąmazgos, kliuviniai – tokia buvo jų gyvenimo išvirkščioji pusė, tačiau tiesa ta, kad piešinys įstabus! *L'amuri è duluri, ma arricria lu cori***...

Mergindamasis jis rašydavo jai laiškus, ji jausdavosi svarbi, nors vargiai temokėjo skaityti, tačiau skaitydama tas eilutes pamažiukais mokėsi, ponas Saldumynas ją užtikdavo darbo metu sapnuojant, geranoriškai paburbėdavo. Pietras iš pradžių į ją kreipdavosi „jūs“, vadindavo panele Tereza, kaip vadinami svarbūs asmenys. Vis pasakojo istorijas, kurias žinojo, kiekvienas laiškas – po istoriją. Jam patiko legendos apie riterius ir mitai: Ariadnės siūlas, sutuoktiniai, kurie norėjo mirti drauge ir kurių norą dievai patenkino, Rinaldo ir Orlando nuotykiai, Andželikos meilės... Po sužadėtuvių jis ėmė kreiptis „tu“, o laiškus visuomet užbaigdavo tokiu sakiniu: „Bučiuoju į akis.“ „Kodėl į akis?“ – paklausė ji vienąsyk. Jis mokytojišku tonu paaiškino, kad akyse yra lėliukės. Lėliukė lotyniškai – „mergytė“, *nicariedda,* o ji – jo mergytė. Tai jis sakė taip, kaip tarmiškai tebesakoma gražiai mergaitei: *si na pupidda****. Kad

* Sužvarbstama (sicil.).

** Meilė – tai kančia, bet džiugina širdį (sicil.).

*** Esi lėlytė, pupytė (sicil.).

norėtų ją visą *spupazzare**, bet dar ne laikas. Pasitenkinąs bučiuodamas į akis, jis pavertė ją mergyte, nuotaka, motina. O ji dabar juto bučinį to, kas jai tapo sūnum, vyru, tėvu. Ir buvo laiminga.

Viena pati. Mobilusis išjungtas. Pasislėpusi širdies kambaryje, kuris kiek laiko buvo užimtas žaidimų ir fantazijų, dabar ten skausmas. Išėjo iš namų. Prieš išvykdama turėjo įteikti dar vieną dėlionės dalelę. Priešais seną bažnyčią su tuo, kas buvo likę iš imperatoriškosios miesto praeities – eile kolonų, paraudusių nuo vėjo, vandens ir sąšlavų.

Kai atėjo, Julijus nieko netaręs ištiesė ranką. Ji įdėjo savąją, kaip įdėdavo tėvui, kai turėdavo pereiti gatvę, ir jis liepdavo: „Ranką!"; ji to paliepimo trokšdavo kaip glamonės.

Šio vaikino rankoje pajuto tokį pat saugumą ir žinojo, kad gali juo pasitikėti. Julijus Margaritos saujoje atpažino skausmą, panašų į paties, tik labiau deginantį ir gyvą – ta ranka nemelavo. Jau kiek laiko, kai taip nespaudė merginos rankos... Betgi kad ir iš viso nespaudė.

– Tai padariau aš, – prisipažino.

– Ką?

– Sukėliau tą sąmyšį anądien.

– Patvindei mokyklą?

Julijus palinksėjo.

– Tai gražiausias dalykas, kokį tik kada esu regėjusi mokykloje... – tarė Margarita ir šyptelėjo.

Jo išraiška pasikeitė, atšiaurus ir įsitempęs veidas atsipalaidavo, o ji pagalvojo apie katiną, kuris suglotnina kailį ir užmerkia atsiskyrėliškas akis, kai išvengia pavojaus. Margarita toje išraiškoje pamatė švelnumą, kurio turįs jis turbūt nė pats nežinojo. Ko gero, taip jis nesišypsojo net vaikystėje.

* Užmyluoti (sicil.).

– Kur nori vykti? – paklausė.

– Kur tylu, – pasakė ji spausdama jam ranką ir remdamasi į pašonę.

Vakaras šviesos likučius nušlavė kaip dulkes po kilimu, ir miestas atrodė lyg milžiniška scena, kurios vidury Margarita su Julijum mėgėjiškai vaidino savo vaidmenis, o daiktai ir žmonės kaitaliojosi it nerangūs antraeiliai artistai. Lengvais lyg šokio žingsneliais vyras ir moteris lipo įtemptu gyvenimo lynu vienas pas kitą. Žingsnis po žingsnio lynas storėjo, virto virve, mediniu stalu, virš bedugnės nutiestu tiltu.

– Aš žinau, kur eiti, – pasakė Julijus į ją nežiūrėdamas, bet rankos nepaleido.

Jie atsidūrė siauroje gatvėje, gilyn uždaroje. Palei apsilaupiusią sieną sukrautos rietuvės suplyšusių kartono dėžių, medinių skrynių. Iš langų sklinda balsai, istorijos, tylima. Eilė konteinerių skirtingo dydžio atmatoms atrodo lyg išalkusių burnų procesija, sienos ir asfaltas primirkę stipraus kvapo. Margarita krūptelėjo iš baimės. Prisiminė, kaip vaikystėje mama nuolatos perspėdavo: niekada paskui nieką neik, nieko neimk iš nepažįstamų.

Julijus ją nusitempė už konteinerių, parodė apsilaupiusias medines duris, iš ten virto tiršti dūmai. Margarita sudrebėjo ir paleido Julijaus ranką, tas pažiūrėjo įsižeidęs, bet nieko nesakė.

Eidamas pirm jos, įvedė į garus, tarsi jie žengtų į pragarą. Siauras koridorius vedė prie kitų durų, virš kurių buvo užrašyta: „Virtuvės, neužstoti tako“. Žiojėjo vartai – jie prasidėjo už šito koridoriaus, nuo įėjimo nesimatė. Jie lipo vienas kitam iš paskos, mat vietos dviem laiptatakyje neužteko – tas atrodė it rūmuose iškastas šulinys. Margarita lipo tylomis, ją užvaldė ir baimė, ir egzaltacija. Iš virtuvės besiveržiantis kvapas sklido po visą laiptinę, sienos lyg būtų sunkusios aliejų. Laiptų aikštelėse buvo tik po dvejas duris, vienos šalia kitų, lentelių su įnamių vardais nekabojo. Kiekvienam aukšte Margarita sustodavo pasižiūrėti į Julijų, tas perregimomis akimis duodavo ženklą eiti toliau.

Prakopus nežinia kiek aukštų (Margarita skaičių pametė), uždusę abu atsidūrė paskutiniame laiptatakyje. Priešais stovėjo geležinės pilkos durys, pusiau aprūdijusios, iš visko sprendžiant, uždarytos. Julijus vienu stumtelėjimu jas atlapojo. Pasklido šviesa, dūmai nuo pasaulio oro gūsio išsisklaidė. Margarita suriko.

– Atleisk. Nenorėjau gąsdinti, – pasakė Julijus.

Sustojo ant slenksčio ir praleido ją, lyg juodu eitų į savo namus. Jie stovėjo ant rūmų stogo, vieno iš aukščiausių apskrityje. Grindys padengtos juodos, tamprios dervos sluoksniu, kuriame daugybė pūslių ir angelių. Kaip kokios užmirštos planetos paviršius: krūvos karančių siūlų, rišančių antenas prie aparatų. Baltų parabolinių antenų kekės rodosi lyg ateities medžiai.

Margaritai kūną paglostė iš pastatų spūsties išsiveržęs gaivus vėjas – ji jautėsi kaip pirma moteris, išsilaipinusi vietoje, panašioje į Mėnulį. Kampe stovėjo plastikinė kėdė. Julijus paėmė Margaritą už rankos ir nusivedė prie žemų turėklų. Jie atsisuko į dykrą ir išvydo stogus, miestas pasirodė kaip moteris, kuri netikėtai atsisuka ir parodo tikrąjį savo veidą. Dangus užėmė visą erdvę, likusią nuo to, kas buvo padirbta žmonių rankomis.

Vaizdas, iš pažiūros lygus ir vienodas, iš tikrųjų buvo dygus, beveik spygliuotas: ant stogų augo šimtų televizorių antenos, gaudė po atmosferą pasklidusias skystas žinutes. Oras pilnas nematerialiomis bangomis virtusių garsų, vaizdų, spalvų, nuo jų, nematomų, Margaritai ir Julijui šiurpo oda. Viršum debesų ir kelių bažnytėlių varpinių kyšo pavieniai kryžiai, panašūs į antenas, skirtas išversti tyliems ženklams, kuriuos dangus siunčia žemei. Aukščiausiai stiebėsi katedros smailė su madonėle, spindinčia auksu, vieniša.

Miesto ūžesys atrodė prislopęs.

– Ateinu čia, kai prireikia, – tarė Julijus, rodydamas į plastikinę kėdę.

– Kada?

– Sėskis.

Margarita pakluso.

Julijus atsirėmė alkūnėmis į atbrailą ir nežiūrėdamas į ją tarė:

– Kai prireikia nematyti nieko, ką daro žmonės.

– Kodėl?

– Nes tai klaida.

– Ir į ką žiūri?

– Į dangų.

– Kodėl?

– Mane gelbsti. Čia nieko nėra, bet matyti viskas, ko man reikia. Ypač naktį. Tamsa užmuša ilgesį. O svajones imu iš žvaigždžių – laisvė ir grožis, kuriuos sau galiu leisti. Be abejo, kitur esama gražesnių saulėlydžių, bet iš čia matyti žvaigždės. Su sandėliais, krautuvėmis, apačioj įrengtomis virtuvėmis, taip, bet vis tiek žvaigždės... Ir aš rašau.

– Ką?

– Nieko, žodžius... – Jis nuskendo savoje melancholijoje, nutilo.

Margaritai vaizduotėje iškilo suglamžytas sąsiuvinis, pilnas į kriaukles, kurių reikia klausytis, panašių žodžių.

– Papasakok man apie savo pirmąjį prisiminimą, seniausia, ką apie save žinai, – paprašė Julijus.

Ji truputį patylėjo.

– Man buvo ketveri. Ėjau su tėčiu paplūdimiu, pilnu dumblių, akmenukų ir kriauklių. Vis išlįsdavo ir medūzų, išsitiesdavo saulėje. Medūzų aš siaubingai bijojau, prisilietus nudilgindavo, taigi slėpiausi tėčiui tarp kojų. Jis rado labai didelę kriauklę, išmestą jūros. Man padavė. Jūra buvo nutilusi, vėjas – irgi. Padaviau ją jam, jis pridėjo man prie ausies ir, baksnodamas į kitą ausį, paklausė: „Ką girdi?“ Buvo girdėti slopus šlamesys, tolimas, bet nepaliaujantis ošimas. Aš nieko neatsakiau, nes nežinojau, kaip tai pavadinti. „Žinai, kas čia?“ – „Ne.“ –

„Jūra." – „Jūra?" – „Taip, bangų ošimas lieka kriauklėse, jos jį kartoja amžinai." – „Amžinai?" Vėl priglaudusi ausį prie lygios ausies išgirdau duslų, tolimą, bet nepaliaujantį ošimą. Tą kriauklę išsaugojau. Klausydavausi kas vakaras ir vaizduodavausi, kokias paslaptis slepia aidas. Jis mane guosdavo. Nežinau kodėl, bet visuomet aidėdavo, net kai jūros ir nebėra. O koks pirmasis tavo prisiminimas?

– Aš jų neturiu.

– Neįmanoma... sakyk!

– Kas neturi tėvų, iš savo vaikystės nieko neprisimena.

– Jie mirę?

– Taip.

– Kaip mirė?

– Mane paliko.

– Kur yra dabar?

– Nežinau. Manęs gimusio nenorėjo, perleido kitiems.

– Kodėl?

– Nežinau.

Abu nutilo. Margarita žiūrėjo į pilkėjantį dangų, deja, saulės nebuvo. Julijus sėdėjo ant turėklo, kojos karojo.

Tylėjo labai, labai ilgai, tada Margarita atsistojo, iš nugaros apjuosė jam krūtinę rankomis ir kaip paciento klausanti gydytoja pridėjo prie nugaros ausį. Išgirdo Julijaus gyvenimo pulsą – ritmas nervingas, lyg kaskart vis strigdomas.

– Tau kai ką turiu.

– Ką? – paklausė Julijus neatsisukdamas, įsisukęs savame minčių kamuoly, dabar Margarita pradėjo po jį naršyti ieškodama siūlgalio.

Margarita Julijui po akimis atgniaužė delną ir sušnibždėjo į ausį:

– Net jei tavęs ir nepažįstu, tavim pasitikiu, – pasistengė šituos žodžius įpūsti į širdį, kad visuomet nešiotųsi.

Julijus paėmė dėlionės dalelę, kurios kitoje pusėje buvo užrašytas jo vardas, suspaudė pirštų galiukais.

– Kas čia?

– Mano dėlionės dalelė, – ir ji, sėdėdama šalia, nepaisydama kvaitulio, papasakojo apie sumanymą.

Julijus išklausė žiūrėdamas į horizontą, kuriame sumirgėjo pirmosios žvaigždės. Tylėdamas.

Nuo miesto aukštyn kilo slopus gaudesys kaip nuo neaprėpiamos cementinės kriauklės. Margarita ir Julijus pusiaukelėj tarp žemės ir dangaus klausėsi šito iki žvaigždžių kylančio aido, žinutės iškoduoti nemokėjo.

Ir kas gi tas gausmas, jei ne skausmo ir džiaugsmo maišalas, namų labirintuose, kelių raizgaluose, požemiuose po stogais skleidžiamas visą gyvenimą? Kas juo norima pasakyti, nežino niekas, gal tik Dievo ausys.

– Nusprendžiau keliauti, – tarė Margarita.

– Aš su tavim, – pasakė Julijus nežinodamas kur, būdamas tikras, kad į tinkamą vietą.

II DALIS

PERLAMUTRAS

Bet kur pavojus, ten auga
Ir tai, kas išgelbsti. *

F. Helderlinas. *Patmas*

* Vertė A. E. Puišytė.

Juodi Margaritos plaukai plaikstėsi įsukti lango, žalios akys bijojo, kad raudoni šviesoforai nesudarytų kliūčių važiuojant keliu, kuris tai išnirdavo priešais, tai pranykdavo. Pro atdarą langelį liejosi laisvė ir dangaus grožis, bet iš to paties dangaus leidosi ir nežinomybės baimė – kaip baltas siūlas, pasiruošęs įsukti mašiną į savo voratinklį.

Ranka perjungdama pavarą prilietė nepridengtą jos kelį. Per visą kūną perėjo šiurpulys, ji bemat patraukė koją. Julijus, suėmęs rankomis vairą, nebijojo nieko, tai jo stichija. Paimti mašiną iš Eleonoros buvo paprasta: į darbą ja nevažinėjo, taigi neturėtų net pastebėti, kad garaže nebėr.

Laisvė yra grožis. Ir baimė. Margarita norėjo, kad jis važiuotų lėčiau – Julijus teturėjo leidimą vairuoti motorolerį, tikrai negalėjo vairuoti mašinos. Jei juos sustabdys nubausti, bus siaubas. Juk vieni. Tik dviese. Ir kaip jai šovė į galvą važiuoti šitaip? O jei jie įsirėš? Jai baigsis kalėjimu? Ne, gal ir ne, bet pasodins tėtį arba motiną. Ir kaip buvo galima patikėti to plevėsos mokytojo kvailystėmis ir jo homeriškomis sapalionėmis? Vidurio linija pro priekinį langą atrodė kaip yrantis ar besivyniojantis siūlas, kaip tas, kurį Ariadnė įdavė Tesėjui. O jei jie pasirinko ne tą kryptį? Jeigu siūlas nuves tiesiai į Minotauro glėbį? Visa ši laisvė jai kėlė baimę, betgi pasaulis nesudarytas iš ją liaupsinančių pareigų ir vaidmenų. Margaritos širdyje darkart susirungė jausmas ir jo priešybė, suspaudė net iki spazmų. Ši kelionė turėjo įvykti, tai likimas,

o likimas driekiasi dievams po kojų, taip sakė Homeras. Ir, šiaip ar taip, šalia vyras – užtikrintas, be ribų, niekinantis pavojų, akys žydros, širdis narsi. Mašina – tik detalė, vairuotojo teisės – biurokratinė nuobodybė.

Margarita žvilgtelėjo į laikrodį prietaisų skyde – 8.50. Marta pamokoje pas matematikos mokytoją, sprendžia kažkokias lygtis, kur nežinomasis visuomet turi tik vieną sprendinį. Ne taip, kaip šiame kelyje. Jai dešimt minučių iki pamokos pabaigos netrūksta, ne. Jokio reikiamo nuginti nuobodulio, kopijuotinų variantų, atsakinėjimo baimės, savaitgalio laukimo. Tik nyris į nežinomybę, be tvarkaraščių ir be sienų. Į ją brovėsi visata, bet kartu trūko drąsos ją patirti. Tačiau tam yra Julijus. Ar širdis atlaikys visą tą grožį ir laisvę kartu? Julijus pamokys.

Jai stigo kvapo. „Gyvenime svarbiausios ne tos akimirkos, kai kvėpuoji, bet tos, kai kvapas atimamas“, – pasakė Hičas. Savo istorijos kitaip neatrasi, kaip tik pristigdamas kvapo, tai jau taip. Nesinori, kad visos svajonės pažirtų kaip konfeti, dar netapusios planais. Ji jaustųsi kalta, ilgėtųsi, betgi nėra didesnio ilgesio kaip ilgesys to, kas neįvyko. Ateities ilgesys.

Abu tylėjo. Bet koks žodis būtų sutrikdęs stebuklingą pusiausvyrą tarp baimės ir aistros. Sučirškė Margaritos mobilusis. Marta. Baigėsi pirmoji pamoka, ir ji bando skambinti. Nuo to čirškimo ant pečių vėl užgriuvo visa realybė, kaip kaltės jausmas. Margarita mobilųjį paliko čirkšti. Kiekvienas skimbtelėjimas – laidotuvių garsas. Pagaliau nutilo.

– Išjunk, – pasakė Julijus.

– O jei kas svarbaus?

– Nėra nieko svarbiau už tai, ką darome.

Jis teisus. Niekas neturi jos ieškoti ar rasti, tai ji turi ieškoti ir rasti. Išjungė mobilųjį, įsimetė jį į kuprinę.

Julijus iš kišenės išsitraukė savo „iPod“, įkišo į prietaisų skydelio plyšį. Išsirinko grojaraštį ir paleido muziką, tuo tarpu jie vingiavo kaimo keliukais stengdamiesi įsukti į Genujos magistralę.

Jis muziką pagarsino – kabina prisipildė gitaros akordų ir šilto balso:

Comes the morning
When I can feel
*That there's nothing left to be concealed.**

Margarita susidomėjusi perskaitė dainos pavadinimą – Edžio Vederio „Jokių lubų".

– Norėjau tau šiai kelionei parinkti dainų sąrašą, – pasakė Julijus neatitraukdamas akių nuo kelio, kad nereikėtų žiūrėti į akis.

Sure as I am breathing
Sure as I'm sad
*I'll keep this wisdom in my flesh.***

– Žinai, apie ką dainuoja? Aš nelabai suprantu... – paklausė Margarita suvokdama, kad gražesnės dovanos dar nėra gavusi.

– Šita – mano mėgstamiausio filmo „Atgal į gamtą"*** muzika. Čia jis pradeda gyventi vienas gamtoje, maudosi po atviru dangum. Vanduo nėra tik vanduo. Virš jo nėra nieko: nei tėvų, nei taisyklių, nei lubų. Tik dangus.

---

* Ateina toks rytas,
Kai pajuntu,
Kad ištrinti nebėra ko. (Angl.)

** Taip pat tikrai, kaip kvėpuoju,
Taip pat tikrai, kaip liūdžiu,
Taip savyje šią tiesą išsaugosiu. (Angl.)

*** 2007 m. Šono Peno (Sean Penn) režisuota amerikiečių drama, sukurta pagal Džono Krakauerio (Jon Krakauer) dokumentinę knygą tokiu pat pavadinimu. Filmas pasakoja apie Kristoferį Makandelsą, kuris metė įprastą gyvenimo būdą ir išvyko į laukinę Aliaskos gamtą. (Vert. past.)

Jis parodė į „iPod“, kad pademonstruotų, ką aiškina.

I've been wounded, I've been healed
*Now for landing I've been, for landing I've been cleared.**

– Buvo kaip ir miręs, prisilietęs prie šio vandens atgimė. Pagaliau laisvas, pamato, kad turi visa, ko reikia.

Šiek tiek kantri stiliaus ritmas džiugino, bet jame buvo ir lengvos melancholijos.

I leave here believing more than I had
*This love has got no ceiling.***

– Šita meilė be..? Ką jis sako? – paklausė Margarita.

– *Ceiling.* Be lubų.

Jokių lubų. Taip jautėsi ji – be lubų. Po dangum su žmogum, iškilusiu virš stogų.

Margarita leidosi užvaldoma baigiamųjų dainos garsų ir pravirko. Julijus sustabdė atliekamą kūrinį, kurį pavadino „Atgal į gamtą ne vienas“.

– Kas tau? – paklausė imdamas jos ranką ir stipriai suspausdamas. Rytas tuo tarpu pažiro kaip vaikiškais troškimais apvilktas pienės pūkas, sklaidėsi visuose miesto kampuose.

Margarita tylėjo, užverktomis akimis žiūrėjo, kaip jis vairuoja, šitoks pasitikintis savimi. Ji irgi norėtų tokio pasitikėjimo. Norėtų per mirksnį užaugti, kad būtų verta būti šalia. Jo profilį rėmino šviesus langas, juodi plaukai gludo prie galvos neregėtai švelniai, akys mirksėjo

* Buvau sužeistas, buvau išgydytas,
Dabar leisdamasis, leisdamasis ant žemės aš apvalytas. (Angl.)

** Išvykstu iš čia tikėdamas labiau,
Kad ši meilė yra be lubų. (Angl.)

kaip laumžirgiai, sparneliais plasnojantys taip greit, kad skrydis atrodo stebuklas.

Julijus klausimo nebekartojo, Margaritos tylėjimas buvo iškalbingesnis už bet kokį atsakymą, ašaros – už žodžius. Pasisuko ir jai nusišypsojo. Paskui pradėjo tylutėliai dainuoti. Margaritą jo balsas, tembras užhipnotizavo.

Ji susirangė ir užmerktomis akimis pamatė aplink statomą namą, nors grindys buvo gatvė, o stogas – dangus, jei ne menkas mašinos stogelis. Prisiminė Karlą ir Elę iš „Aukštyn"*: kai tik ji žiūrėdavo šį filmą, pirmas dešimt minučių visuomet praverkdavo kaip mažė. Pagalvojo apie namą, pakabintą danguje, spalvotų balionėlių debesies tempiamą net ligi Patagonijos – vietos, apie kurią Karlas ir Elė visuomet tesvajojo.

Magistralės užkarda privertė greitį sulėtinti. Margarita krūptelėjo – tai jau bus policijos mašina, laukianti jų, kad nubogintų į kalėjimą, juos apklaus klaikus policininkas, kokius rodydavo serialuose, kurie patiko jos tėčiui. Negali būti – mama darbe ir turėtų būti nieko nepastebėjusi.

Julijus paėmė bilietą, jį padavė Margaritai. Akimirką jai pasirodė, kad tėtis duoda bilietą mamai, kaip buvo daugybę kartų, kai jie važiuodavo į Genują. Ar gali būti, kad tos stebuklingos kelionės, kurios trukdavo mažiau nei dvi valandas, bet jai atrodydavo kuo ilgiausios ir pilnos nuotykių, jau pasibaigusios?

Užkarda pakilo, ir juodu pateko į kelią, būdami tikri, kad kelio žemėlapių atsiras, nors dar ir nebuvo. Jos motina bilietą visuomet kišdavo į vidinę skėčio kišenėlę, bet Margarita prieš tai dar pasukiojo rankose, nebuvo iš arti mačiusi. Jame užrašyta išvykimo vieta, supran-

* „Aukštyn" (angl. *Up*) – 2009 m. JAV sukurta animacinė komedija, pasakojanti apie senuką Karlą Fredrikseną, kuris skraidančiu namu iš daugybės balionų išsiruošia į Pietų Ameriką. Beskrendant prisideda Raselas, iš pažiūros laimingas vaikis, bet paaiškėja, kad jis neturi nei tėčio, nei mamos. Taigi kelionėje Karlas Raselui tampa savotišku tėvu, o Raselas – sūnum, mat Karlas su žmona Ele vaikų susilaukti negalėjo. (Vert. past.)

tama, ne atvykimo; laikydama bilietą tarp pirštų ji pajuto, kaip krauju pasrūva drąsa, kokia apima iškeliaujantį ieškoti naujų kraštų, žemynų, uždraustų perėjų. Kiekviename gyvenime yra po Indiją, į kurią reikia nuvykti, po Ameriką atrasti, po miražą paversti realybe. Margarita rankoje bilietą spaudė taip, kad vos neperplėšė.

Julijus iškišo alkūnę pro langelį, Margarita juo pasekė – iškišo net galvą ir leido plaikstyti plaukus keliui, liekančiam už nugaros. Užsimerkė. Uoste turėtų būti tiek džiaugsmo, kiek ir į jį vykstant.

Vėjas ausyse ūžavo, Julijus suriko kaip pasmerktasis myriop, kuriam kelios minutės iki egzekucijos suteikiama malonė.

Margarita išsigando, paskui nusijuokė, suriko ir pati.

– Kokia daina tau labiausiai patinka? – paklausė Julijus.

– „Moteris patranka“, – nusišypsojo ji.

– Kokia esi sunki... – rimtai tarė jis.

Margarita, įsižeidusi dėl šitos frazės, pajuto, kad šypsena veide sustingsta. Bet dar nespėjus pasakyti, kad viską sumaišo, net savo mėgstamą dainą, Julijus ėmė niūniuoti:

Už rankų, mano meile, aš tave paimsiu...

Margarita švelniai pritarė:

Ir, netarus žodžio, į širdį nusinešiu...

Julijus jai pritarė, kaip pritaria pentagramos eilutės nakties melodijai, balsai susiliejo:

Ir nebijosiu, kad tokia graži, kaip sakai tu, aš nesu,
Mes skrisim į dangų kūnu ir krauju,
Ir nebegrįšim, šiukštu...

U jie dainavo ilgą, kur kas ilgesnę, negu reikia. Prapliupo juoktis, pradėjo tą u dainuoti duetu taip, lyg ji būtų visos dainos tekstas. Margarita juokėsi iki ašarų – iki tų, kurias neseniai išspaudė skausmas. Kas žino, ar vienoda jų sudėtis. Šitokiais esminiais eksperimentais neužsiima joks mokslininkas. Džiaugsmas ir skausmas tikrai išteka iš vieno šaltinio, iš širdies gelmės. Širdis ne kas kita, kaip eilė kambarių – vis mažesnių, iš vieno patenkama į kitą pro uždarytas duris ir leidžiamasi žemyn laiptais. Iš viso kambarių septyni. Širdies gelmė – septintasis, į jį patekti sunkiausia, bet jis šviesiausias, nes sienos krištolinės. Džiaugsmas ir skausmas randasi iš to kambario, jie – raktai į jį patekti. Džiaugsmas ir skausmas verkia tomis pačiomis ašaromis, jie gyvenimo perlamutras, o gyvenime svarbu išsaugoti nepaliestą šitą širdies kertelę, kur taip sunkiai prisigaunama, kurios taip sunku klausytis, kurią taip sunku dovanoti, nes ten viskas tikra.

Juos pralenkė mašina, pasisveikino mergytė ir tuoj pat guvias akis bei baltą garbanotą galvelę paslėpė po sėdyne. Margarita palaukė, kol ji išlįs, puikiai mokėjo šį žaidimą, tada atsisveikino, mergytė sumažo, nes ją nuvežė greit lekiantis automobilis. Ar mergytė su mergina viena su kita apsikeitė „iki pasimatymo", ar „sudie" – niekas nežino.

Pakeliui driekėsi laukai, pageltę nuo jau pavargusios vasaros arba apnuoginti nuimto derliaus.

– Žiū, koks gražus medis! – ūmai sušuko Margarita.

Vidury kviečių lauko stovėjo vienišas ąžuolas. Kėlė šakas į dangų kaip tėvas, šaukiantis susirinkti savo vaikus.

Julijus žvilgtelėjo į tą pusę, kur rodė Margarita, beveik abejingai.

– Man visuomet patikdavo šie vienišі medžiai tuštumos vidury. Būtų puiku apkabinti... – pridūrė ji, nuo laisvės įsidrąsinusi.

Julijus nusikvatojo.

– Čia tik mintis, jei tau nepatinka, tiek to... – pasakė įskaudinta, bet, nusisukusi į kitą pusę, žiūrėjo į ąžuolą.

Julijus truktelėjo ją už peties, kad atsisuktų, bet Margarita pasimuistė. Už kelių metrų buvo poilsio aikštelė. Julijus čiūžt – sulėtino greitį.

– Ką darai? – paklausė Margarita.

– Tai, kas man atrodo tinkama. Čia mūsų kelionė ir darome, kas mums atrodo tinkama.

– O ką?

Julijus išlipo. Apėjo apie mašiną. Atidarė dureles Margaritai, paragino lipti.

– Neturime kristi į akį! Pakvaišai?

– Ne daugiau nei tu... Eime, – paragino jis. Šuoliu peršokęs apsauginę tvorelę, atsidūrė lauke.

Margarita sekė ligi geležinės užkardos, karštos, įkaitintos saulės.

– Kur eini?

Julijus sustojo, įsisprendė ir kuo nuoširdžiausiai tarė:

– Pasisveikinti su senu draugu.

Margarita nusijuokė ir nuėjo jam iš paskos, kone stigdama kvapo.

Po kojomis linko varpos, po stiebų audiniu plytėjo juoda, trąši žemė. Keliukų nebuvo, buvo tik javų banga, pasiruošusi reaguoti į menkiausią oro virptelėjimą. Nustebinti šitų netikėtų žingsnių, šokinėjo svirpliai.

Jie atėjo į medžio papėdę, Julijus jį apsikabino. Kamienas buvo raukšlėtas, šiltas, kvepėjo žeme, nuskrudusia žieve. Buvo per drūtas, kad Julijus visą apglėbtų. Į tirštą lapiją buvo įsigavusi saulė.

– Neblogas, tik kiek per storas... – nusišypsojo jis, pasijuokdamas iš Margaritos.

Ta žiūrėjo apkerėta vyro, gebančio patikėti tuo, ką sakai, net jei šitai – dešimtmečio vaikiuko žaidimas. Jei tik vyrai žinotų, kad norint mylėti moterį reikia mylėti joje tūnančią mergaitę...

– Mes tiek nesudarom nė abu... – pasakė Margarita.

Ji apkabino kamieną iš kitos pusės, sučiupo Julijaus rankas. Pajuto, kaip siela pirštais išteka ir įteka į jo rankas, jautė malonų virpulį, pasklindantį po visą kūną. Ji bijojo, norėjo kartu ir atšlyti, ir likti prisiglaudusi – išskirtinis silpnumo žavesys, kaip nyris į vandenį nuo uolos aukštymės. Įsikibo Julijui į rankas dar tvirčiau. Pirštai susipynė ir, lenkdamasi jų pasiekti, ji prigludo prie kamieno skruostu, tarsi klausytųsi juo tekančių syvų. Kelio triukšmas nutolo, jį prarijo bebrūškaujančios varpos.

Margarita pasijuto ypač senos istorijos dalimi, kartu ir Julijus. Medis ten stovėjo, ir to užteko. Galėjo jo ir nebūti, bet buvo. Ir nežinia, kas jį pasodino. Jų susikibusios rankos buvo, jų negalėjo nebūti. Taip jau buvo, rankos buvo, o jei buvo, bus ir toliau. Visi gražūs dalykai negali išmirti.

Margarita juokėsi lyg gavusi dovaną, ir buvo su kuo ja pasidalinti – viskas bus gerai.

– Iš ko čia juokiatės – tu su savo draugu? Kažką slepiat nuo manęs? – paklausė Julijus, negalėdamas matyti Margaritos veido, tik jusdamas mažyčių rankų virpėjimą.

Margarita suėmė dešine ranka Julijaus plaštaką ir smilių pavedžiojo kamienu, lyg rašytų lentoje per kaligrafijos pratybas. Vaikinas stengėsi pajusti, kokias raides pirštas vedžioja medyje.

A... I...

Julijus pajuto, ką reiškia tos raidės per visą piršto ilgį.

– Esi laiminga? – paklausė pro medį.

Margarita, iš lėto uždėdama visą delną, patvirtino. Paskui parašė:

A...

Rankos buvo susikabinusios kelias akimirkas. Tada Julijus pasileido per javus šaukdamas „Keliaujam!“, Margarita iš paskos, kliuvinėdama kaip mergaitė, apsvaigusi nuo malonių dalykų, kurie truks „amžinai“.

Jie vėl važiavo, ir Julijus užleido antrą melodingosios kelionės dainą. Laukinis ir romantiškas balsas plyšojo:

It's been seven hours and fifteen days
Since you took your love away
I go out every night and sleep all day
Since you took your love away
Since you been gone I can do whatever I want
*I can see whomever I choose**

Moteris moduliavo pyktį, baimę ir ilgesį, ir Margarita išgirdo bežadę raudą kažką praradusios. Amžinai.

Peizažas vis siaurėjo. Kelias kilo aukštyn, ir magistralė siaurėjo iki tam tikros rūšies valstybinės, įrėžtos kalnuose nuo romėnų laikų, einančios siaurais tarpekliais, upėmis, veikiau nupieštais nei tikrais kaimais, į kalnus įsirėžusiu dangumi – nuo Seravalio iki paties Giovi kelio.

Nothing can stop these lonely tears from falling
Tell me baby where did I go wrong?
I could put my arms around every boy I see
*But they'd only remind me of you***

---

* Valandos septynios ir penkiolika dienų,
Kai manęs daugiau nemyli tu,
Vaikštau naktimis, dienom miegu,
Nuo to laiko, kai manęs daugiau nemyli tu.
Tau išėjus, ką tik noriu tą veikiu,
Ir pasirenku, su kuo susitinku. (Angl.)

** Vienišos šios ašaros byrėti nepaliaus,
Pasakyk, mielasis, kur aš suklydau.
Apkabint kiekvieną aš galiu,
Bet regėti tik tave regiu. (Angl.)

Julijus taip sugriebė vairą, kad net pabalo krumpliai. Margarita dairėsi pro langą, nefiksuodama detalių, kartu stengėsi suprasti dainos žodžius.

All the flowers that you planted, mama
In the back yard
All died when you went away
I know that living with you baby was sometimes hard
But I'm willing to give it another try
Nothing compares
*Nothing compares to you**

Tie kartojami žodžiai darėsi apeigine litanija, kuria buvo stengiamasi atgaivelėti tai, ką ta moteris prarado.

Dabar Julijus vairavo tylėdamas – šito kelio ruožo posūkiams reikėjo daugiau susikaupimo, turėjo ją saugoti ir nuvežti ten, kur skirta.

– Tavo dainos gražios. Tačiau skonis keistas... – pasakė ji.

– Skonis mano, – atsakė jis pusiau rimtai.

Margarita viskuo žavėjosi, lyg matytų pirmą kartą. Vėstelėjusi galvą, nuginė šalin rimtą savo motinos veidą, kuris ją bandė partempti į praeitį. Dabar ją it magnetas traukė ateitis. Skrivija uolomis tekėjo žydra, veik žalia, ir vanduo, net jeigu jo buvo mažai, visuomet žinojo, kur tekėti.

– Kada išmokai vairuoti?

– Pernai.

---

* Visos tavo pasodintos gėlės, mama,
Tam galusody
Nuvyto, kai tu išėjai.
Aš žinau, kad su tavim man būdavo sunku,
Bet pabandyki darsyk tu.
Niekas neprilygsta,
Niekas neprilygsta tau. (Angl.)

– Kaip?

– Išmokė vaikų namų savanoris.

– Kaip?

– Pavogiau iš jo mašiną.

– Vadinasi, tavęs nemokė...

– Išmokau pats, tik su jo mašina.

– Pats?

– Teko.

– Negalėjai paprašyti jo?

– Kodėl išėjo tavo tėvas?

Margarita neatsakė.

Kelios minutės praėjo tylint.

– Nežinau. Todėl ir važiuojam jo ieškoti...

– Išėjo su kita?

– Ne. Taip niekada nepasielgtų...

– Tu vyrų nepažįsti, Margarita.

– Nori pasakyti, kad aš nepažįstu savo tėvo?

– Noriu pasakyti, kad nepažįsti šešėlių.

Margarita nutilo, norėjo, kad Julijus kalbėtų toliau, bet paprašyti bijojo.

– Žmonės sudaryti iš šviesos ir šešėlių. Kol nepažįsti šešėlių, apie žmogų nieko nežinai. Stenkis pirma pamatyti šešėlius, o ne šviesą, kitaip nusivilsi.

Margarita pasivaizdavo, kaip randa savo tėvą su kita moterimi, deja, jų burinėje valtyje. Julijus pamatė, kaip Margaritos dešinė ranka susitraukia ir pradeda gnaibyti kairiąją.

– Tu vairuoti moki?

– Ne!

– Bent jau žinai, kam skirti stabdžiai?

– Sustabdyti?

– Taip.

– Ir dar yra akceleratorius!

– Šaunuolė! O dar kas?

– Yra ir dar kas nors? – paklausė ji nustebusi.

– Sankaba, ji skirta... – jis nežinojo, kaip paaiškinti. – Nori išbandyti?

– Pakvaišai?

– Vis geriau nei globti medžius.

Margarita nusijuokė, pliaukštelėjo jam per ranką ir mašina slystelėjo. Ji, užsiėmusi burną ir išsproginusi akis, suklykė.

– Atsiprašau, atsiprašau... – suskubo pasakyti.

Julijus nusišypsojo ir paleido naują dainą.

Jų ausyse užgriaudėjo ištisas orkestras. Margarita klausiamai pažiūrėjo.

– Klasikinė??? – paklausė niekinamai.

– Ne. Amžina. Liudvikas Van.

– Kas jis?

– Jūs jį vadinate Bethovenu.

– Kokia nuobodybė...

– Paklausyk... Taip išmoksi ką kita nei Leidi Gaga.

– Begėdis...

Grėsmingas orkestras barė švelnutį gailų fortepijoną, tarsi vyktų tėvo ir blogai pasielgusio sūnaus pokalbis.

– Kas čia?

– Antroji dalis, Ketvirtojo koncerto fortepijonui ir orkestrui *andante con moto*.

Fortepijonas verkė, o orkestras iki nutylant muzikai tramdė savo išdidumą. *Piano* garsai virto šnabždesiu į ausį, pilnu meilės, kuri galiausiai įtikino net ištisą perpykusį orkestrą.

Orkestras ir fortepijonas užgrojo ištęstą *pianisimo*. Jie nutilo. Margarita pajuto, kaip tas neramus ir taikingas švelnumas įsismelkia į širdį, tampa savas. Šviesa ir šešėliai. Tada juos prarijo ilgas tunelis.

– Pasiėmei kostiumėlį?

– Ne.

– Tai nusipirksim.

– Betgi mes važiuojam ieškoti mano tėvo, neturėsim laiko maudytis.

– Mes turim laiko daryti tai, ką tik norime.

– O pats pasiėmei?

– Žinoma! – nusijuokė Julijus.

Vėl plykstelėjo šviesa, juos apakino. Prasidėjo nuolydis, vedantis link didžiojo tėvo, jis staiga išniro tarp stogų ir jūros pušelių – spindinti žydra skiltis. Suimti ilgesio, kurį tas mėlynasis rašalas visuomet įrašo širdyse, nei Margarita, nei Julijus nekalbėjo. Margarita jam ant peties padėjo galvą, užsimerkė ir įsivaizdavo, kad surado savo tėvą.

Aukštuma niro į miestą, juosiantį pakibusius Apeninus. Namai liepsnojo kaip ugnis, jūra dešinėje viską vertė žydru ir geltonu sapnu. Kilo brizas, kad pasklistų aukštai, o Genuja buvo dėlionė iš spalvotų kortelių, nuklojusių krantą, pernelyg greit įsliuogiantį į jūrą. Plytos, fasadai, langai spindėjo.

– Akvariumas! – sušuko Margarita staiga užvaldžius vaikystės prisiminimui.

– Vaikų žaidimai...

– Na ir kas? O gal tau būtų pravartu pajusti, ką reiškia būti vaiku... Visuomet atrodai toks šaltas, atokus...

Julijus suakmenėjo, įsižeidęs neteko viso savo įprastinio pašaipaus užtikrintumo. Margarita suprato, kad jį įskaudino.

– Norėjau pasakyti tik tiek, kad smagu... patikėk! Kartais pasakau skaudžių dalykų.

– Kur man važiuoti?

– Suk čia!

Julijus, palikęs aukštumą, pasuko į dešinę.

– Kodėl?

– Juk darome tai, ką norime, argi nesakei?

– Tai jau taip.

– Važiuojam pažiūrėti akvariumo. Laiko turim. Turim kiek panorėję, abu.

Julijus mašiną pastatė gatvelėje, kvepiančioje jūra ir sakais. Kiekvienas miestas turi savo dvasią, reikia jai pameilikauti, kad išlįstų. Pasitrainioti, paglostyti sienas, pakvėpinti gatves, paklausyti kelių ir žmonių vardų. Genuja atrodė kaip krabas atsiskyrėlis, besislepiantis kiaukute, įsikibęs uolos, kurią plaka nepavargstanti jūra. Brizas nėrė į gatveles kaip jūra į kriauklės išlinkius, lindo į iškabintus audeklus ir žaliuzes, kad tik pakiltų virš dangaus. Šviesa, susimaišiusi su oru, atrodė kaip ranka, glostanti nusibodusio grožio palaidaplaukę moterį. Ant valčių stiebų plevėsavo daug vėliavų, jų dugnai siūbavo trankiais metalo ritmais ir burkavo tarpusavy kaip balandžiai. Vėjas švilpaudamas pūtė į šitą stiebų ir burių mišką, ir matant tokią laisvę išvykti, paklysti, galbūt ir grįžti buvo galima išprotėti. Palei uolėtą pakrantę ir molą vaikščiojo senukai ir šunys, taip pat šunys be šeimininkų. Būrelis jaunuolių, suteptų tokia kaip Margaritos su Julijumi kalte, žiūrėjo į jūrą, rūkė ir juokėsi. Viena mergina, šviesesnė už akvamariną, bėgo. Debesų balionėliai trūkčiojo, nekantravo nutrūkti nuo siūlų.

Julijus su Margarita sustojo pažiūrėti į jūrą ir, kaip visuomet, ten buvo ir sirenų, pasirengusių juos užlaikyti, akis ir ausis užhipnotizuojant pirmapradžiu vandens slėpiniu. Būna sirenų, kurios pridainuoja vyrams į akis ir į ausis, priverčia juos pamiršti namus, pačias, vaikus. Tai senosios sirenos klastūnės. Bet būna ir tokių, kurios netektų uo-

degos ir pajustų draskantį naujos kojų poros skausmą, kad tik mylėtų, nemirtų, kad, užuot po mirties tapusios puta, gyventų amžiais. Margarita bijojo pirmųjų, kurios tikriausiai suviliojo jos tėvą, ir jautėsi panaši į antrąsias – ji irgi ryžtasi eiti naujomis kojomis, kad pėdas daigstytų tūkstančiai dyglių, kaip sirenai iš pasakos. Julijus uždėjo Margaritai ant pečių ranką, truktelėjo prie savęs, lyg gintų, abu žiūrėjo į priekį, o plaktukų dūžiai į angaruose stovinčių valčių kilius priminė, kad bet kokia kelionė, net pati gražiausia, susideda ir iš atmatų.

Margarita susidrovėjusi žvilgtelėjo į jį ir nusišypsojo.

– Matei kada nors delfiną?

– Ne.

– Einam.

Ji pabėgėjo į priekį, Julijus į ją žiūrėjo ir pajuto, kaip senosios sąmazgos atsiriša, o gal paprasčiausiai manė, kad jos galėtų ten ir būti ir kad jas vienądien kas nors galėtų pamilti ir neturėtų ketinimų bet kokia kaina atrišti.

Jis vaizdavosi esąs vienas iš tų jūrininkų, Kolumbo, Magelano, Korteso laikais sėdančių į valtį perplaukti vandenyno... Už nugarų, sausumoje, jie palieka gyvenimą, kuris bus užmirštas, dažnai sudarytas iš tamsumų, o ateitį užpildo viltimi, kad taps naujais žmonėmis. Pats irgi nežinia kodėl pasijuto laukiąs, kad ateitis saugo kažką netikėto, kažką geresnio. Jūrininkams jūra – tokios vilties tėvas. Jūra panaši į tėvą. Kaip vaikai tamsumą užpildo baubais, taip jūrininkai jūrą užpildo laukimu ir slaptais lobiais. Jūra laukia ir bus visuomet. Nors sudužusius laivus ir slapsto, kaip kiekvienas žmogus – savo šešėlius. Tai jūra.

Julijus nupirko du bilietus, Margarita padėkojo jam tobula šypsena. Tada juos apgobė melsva akvariumo šviesa ir tylus gelmių šnaresys. Kvapas buvo drėgnas ir sūrokas. Baseinėliuose vis kilo burbulai, žuvys plaukiojo tingiai arba netikėtais šuoliais – išmaniosios teisingo savo

egzistencijos ritmo žinovės. Julijus, galbūt įkvėptas žuvų natūralumo, paėmė Margaritą už rankos – kai į šį reginį žiūrima dalijantis nuostaba, jis dukart didėja ir būna padedamas į vieną iš širdies kambarių, esančių arčiausiai septintojo, kad liktų ilgesniam laikui. Grožis visada nori būti prisimintas, todėl jam užplūdus visuomet galvojame apie brangiausius mums asmenis.

Margarita užčiuopė šio paslapčių kupino vaikino paslaptį – tomis paslaptimis jis ne verčia smalsauti, o užkalba.

– Ačiū, – tarė.

– Ačiū tau, – atsakė Julijus.

Jų rankos atsiskyrė tik tada, kai Julijus jas priglaudė prie delfinų baseino stiklo. Abi prilipo – jis kone galėjo čiuopti vandenį. Margarita stebėjo tiek delfinų, tiek Julijaus spektaklį – negalėjo išsirinkti. Įdėmiai pažvelgęs, kaip kiti ką nors stebi, pamatai, kas jie tokie ir ko nori, kol dar nebūna pravėrę burnos. *Unne ti luciuno?* – sakydavo senelė, kai jai reikėdavo paklausti, kur esi ar apie ką mąstai, turėdama galvoje akis: „Į ką žibini akimis? Ką matydamas?“

Delfinas sekundės daliai iššokdavo ir panirdavo, kad paskui būtų užtikrintas ir saugus. Julijus, matydamas šį šokį, suvaikėjo.

– Išlenda iš vandens pakvėpuoti, paskui panirę gali ištverti iki penkiolikos minučių.

Margarita skaitė iškabas prie baseinėlio, po kurį strykčiojo pora delfinų.

– „Jų gyvybinė sistema pagrįsta klausa. Išleidžia bangas, jos atsimuša ir sukuria plokščią priešais esančio daikto vaizdą – tarsi iš aukštai matytum vietovės žemėlapį.“

Julijus žiūrėjo ir klausėsi Margaritos balso.

– Atrodai kaip vaikas, – tarė ji.

Jis atsisuko, akys buvo didelės, lėliukės iš nuostabos žibėjo.

– Norėčiau būti...

– Kuo?

– Toks lengvas... jiems viskas puikiai pavyksta. Nesuklysta jokiu judesiu.

– O tu?

– Aš klystu visuomet. Neturiu vaizdo iš aukštai, rodančio, kur reikia eiti.

– Kur?

– Nežinau. O jie žino.

– Kad patektum nežinia kur, turi pereiti nežinia ką.

– Kas taip pasakė.

– Man taip visuomet sako močiutė. Tai viena iš jos išmintingųjų frazių, jai taip sakydavo vyras, kai ji bijodavo... močiutė sako sicilietiškai, bet aš nemoku.

– Pasakyk.

– Eik sau, nemoku, man gėda...

– Pabandyk.

– *Pir ghiri unni*... Neprisimenu, – pabandė Margarita, bet atrodė, kad greičiau mėgdžioja Skandinavijos, o ne Viduržemio jūros šnektą.

Julijus nusijuokė ir, mėgdžiodamas viduržemiečius, pasakė:

– Tu *terrona**!

– *Miiinchia,* prašyčiau pagarbos, *vastasa***! – tarė Margarita, ūmai išraudusi, užsiimdama ranka burną.

Juokėsi abu.

– Man čia patinka!

Julijus paėmė ją už rankos ir jie leidosi ieškoti slėpinių.

*

* Bailė (it.), bet žodžio šaknis *terr-* rodytų ir juo įvardijamo asmens siejimą su žeme (it. *terra* – žemė), sausuma kaip priešybe jūrai. (Vert. past.)

** Prasčioke (sicil.).

Vaikščiojo delfinariumo salėmis – jūriniu labirintu, pilnu stebinančių gyvių. Kaip ir derėjo, pasiklysdavo, grįždavo savo pėdsakais apžiūrėti geriau, maklinėjo be tikslo, džiaugdamiesi, kad paklysta. Žuvis vadino vardais, daugiausia įkvėpti stebinančio panašumo į mokytojus. Julijus įveldavo Margaritą į nepatogias padėtis – kepštelėjęs už peties, priversdavo žmogų atsisukti, mandagiai paklausdavo: „Atleiskit, pone, gal pasakysit?“ ir nerdavo lyg delfinas, palikdamas Margaritą akis į akį su pašnekovu – tie manydavo, kad klausia ji. Margarita visa išrausdavo, bet, dar nespėjus pasiteisinti ar nurodyti kaltininko, pokšto auka pasibodėjusi sprukdavo. Julijus juokėsi, Margarita žaidė, dėdamasi supykusi.

Tarp baseinų šmirinėjo vaikai, virtę nežinia dėl ko išsižiojusiomis burnomis. Margarita prisiminė Andrėjų – kažin ką veikia jis. Be jos bijo? Kas jam padeda nuvaikyti baubus? Ką vienas veikia? Verkia, ir tai jos kaltė...

Gąsdinama baubų, baimę ji švelnino nuostaba. Klaidžiojo tarp jūros žvaigždžių, apkerojusių gleivėtas uolas, tarp tropinių žuvų, išnirusių iš po Pikaso teptuko, tarp ryklių tokių formų ir dydžių, kokius tik gali sukurti baimė. Užhipnotizuoti abu sustojo prie indo su medūzomis, kur nuo ilgų šviečiančių cilindrų šitų karalaičių su ilgomis plaukinėmis uodegomis judesys regėjosi švytintis. Žiūrovai šoko ir dainavo, taip pat ir jų grobis. Margarita pasislėpė už Julijaus, nes baisu buvo net už stiklo.

Visi gyviai atrodė kaip šokio dalis, kuriuo vandenyje piešiamas vienas didžiulis lobio žemėlapis – slapto kodo ženklai ir skaičiai.

Kai jie išėjo, saulė dangaus arką skėlė pusiau, atrodė, lyg būtum išniręs. Jie praėjo akmens ir medžio plokštę, pačioje senojo uosto širdyje paskirtą Fabricijui de Andrė. Baltos burės kvietė praeivius virsti jūreiviais. Driekėsi net iki trečiosios medinės plūduriuojančios terasos, kurios atrodė kaip baržos – ims ir išplauks į jūrą.

– Tai vienas iš nedaugelio mano pakenčiamų italų dainininkų.

Julijus rodė į lentelę su užrašu, ant kurios buvo užrašytas šito genujiečio muzikanto vardas.

– Kas jis?

– Tu tiesiog nepataisoma... Kada gimei?

– 1997-aisiais. Tik pamanyk – vyresnis trejais metais...

– Trejų užtenka, kad būtum vyras! – atsakė Julijus. – Jis didis dainius.

Julijus išsitraukė „iPod“ ir leido jai paklausyti dainos, kurią buvo įtraukęs į dainų sąrašą – *„D'ä mê riva“*.

Jie pasidalijo ausines, rankomis atsirėmė į turėklus iš geležinių strypų, ir žalia uosto jūra virto gaidomis. Buvo girdėti mūša ir *pizzicata* akordai išplaukiančios valties ritmu.

D'ä mê riva
*sulu u teu mandillu ciaèu**

– Betgi nieko negalima suprasti! – pasakė Margarita.

– Dainuoja Genujos tarme, bet tu paklausyk, prieš suprasdama turi paklausyti.

Daina liejosi pilna ilgesio.

a teu fotu da fantinna
pe puèi baxâ ancún Zena
*'nscià teu bucca in naftalina***

---

* Nuo mano kranto –
tik šviesi nosinėlė (Ligūr.).

** ir juodoj beretėj tavo nuotrauka mažos,
kad bučiuot galėčiau Genują
tau į naftalinines lūpas (Ligūr.).

Margarita net pravirko, tik nežinojo kodėl.

– Dainuoja apie jūreivio ilgesį – jis išplaukia iš Genujos uosto ir mato baltą atsisveikinančios savo moters nosinaitę. Paskui apžiūri jos suruoštą ryšelį. Randa jos nuotrauką, bučiuoja ją taip, lyg bučiuotų visą paliktą miestą.

Jie nutilo, skrodė žvilgsniu horizontą, kiekvienas iš jūros laukdamas savo, vėjas mylavo.

Skambutis nustojo skambėti – jį pakeitė jaunuolių, būriais išpuolančių sutikti staigmenų pilnos popietės, klegesys. Marta, žengusi pro duris, praėjo pro skausmais ir džiaugsmais išpieštas sienas: „Ateitis nėra tokia, kokia buvo kitados“, „Elė ir Alė *forever*“, „Mažiau knygų, daugiau laisvės!“, „Jokių titulų!“ Kybojo kaip kokios kartoninės tuščio teatro scenos dekoracijos. Kai tavo suolo draugė neužima kėdės šalia, atrodo, kad pasauliui priešais stoji viena. Patikrino mobilųjį – nieko. Pabandė skambinti – išjungtas. Nulenkusi galvą, su širdim batuose nukiūtino prie mašinos, kur laukė mama.

– Kaip laikaisi? – paklausė Marina, taip užduodama teisingą klausimą, o ne tą įprastinį beprasmį „ką veikei šiandien?“, sukeliantį tik pasiteisinimų onomatopėjas arba neįveikiamą „nieko“.

Marta tylėjo.

– Kas nors nutiko? – pajuto mama ir paglostė.

– Ne. – Bet kai Marina atitraukė ranką, pridūrė: – Margaritos nebuvo mokykloje. Bijau, kad jai kas nors nutiko...

– Kodėl?

– Nežinau, tiesiog jaučiu.

– Skambinai į mobilųjį?

– Taip, bet iš pradžių neatsiliepė, paskui išjungė. Neatsakė nė į žinutes.

– Eik jau, paskui paskambinsim namo. Pamatysi, kad viskas gerai.

– Ne viskas...

– Tuomet turime būti pasirengusios, – pasakė Marina ir ją pabučiavo.

Marta pakėlė žvilgsnį, nusišypsojo. Mama su ja visuomet elgdavosi rimtai – visad buvo tame kelyje be kelrodžių, kuris yra paauglystė. Jos mama buvo sprendimas, neduodantis sprendimų, kaip gyvenimas.

Juos pašaukė alkis. Abu išniro iš jūros kaip amfibijos, tiesiančios kojas sausumoje ir besistengiančios užkariauti erdvę, praslysčioję tiek laiko srove vėl mokosi žemės vargo. Prieš akis, aukštai, plytėjo miestas su savomis landomis, susiraizgiusiomis kaip labirintai, vedantys nežinia kur, gal stačiai į dangų. Jie palandžiojo be tikslo skersgatviais senajam uostui ant nugaros. Atrodė, lyg vaikščiotų po didžiulio vandens gyvio pilvą. Tik apžiūrėjęs miesto vidurius supranti, ar jis gyvas: sienos, gatvės yra santykių rezginys, palaikantis jo gyvybę arba rodantis paslėptą vėžį. Miestai – kaip poezija, mėgstanti retorines figūras, atitinkančias jų giliąją sielą. Milanas – litotė ir nutylėjimas, jam patinka būti atrastam slapstantis, jis sako „nesu bjaurus“, norėdamas pasakyti „esu gražus“, turi jam pasimeilinti, kad pamatytum, jog tai puošni moteris, truputį snobė. Roma – hiperbolė, šitiek imperinių atmenų ir tokia didinga istorija, bet kai supranti, kad tuo nebetiki nė ji, pamilsti ją su savo imperatorišku nusivylimu. Palermas yra sintestezija, istorijos ir jausmų maišatis: klausomasi kvapų, jaučiamos spalvos, liečiama istorija. O Genuja – miestas oksimoronas. Genuja sujungia neįmanoma, grožį su griuvėsiais, gyvybę su lavonais. Apeninų kvapai leidžiasi žemyn ir maišosi su kylančiais iš jūros, sumišusiais su miesto gyvenimu.

Julijus be baimės bastėsi tuščiais skersgatviais, saugomais geležinių užtvarų, neleidžiančių pravažiuoti dviračiams ir mopedams. Margarita stengėsi jį sulaikyti, nes bijojo. Šis labirintinis skrandis gali imti ir juos

praryti, pradanginti mūrų, laiptų, skersgatvių kilpose. Šitas žarnynas – grobuonies.

– Julijau! Kur tu?

Julijus buvo pasislėpęs šalavijais ir bazilikais kvepiančiame kieme. Raudonomis pelargonijomis žydėjo senovinis Mergelės atvaizdas – iš tų, kuriuos jūreivių žmonos užsakydavo nutapyti, kad padėkotų visų jūreivių Motinai, kad vyrai grįžo namo sveiki ir gyvi.

– Julijau!..

Staiga, užvaldyta baimės ir vienatvės, Margarita prisiminė, ką daro – toli nuo savojo miesto su vairuotojo teisių neturinčiu vaikinu, nugvelbę jos motinos mašiną, ieško tėvo net nežinodami, kur jis. Ir visa kaltė – jos. Turės brangiai sumokėti. Ir kodėl gyvenimas toks sunkus? Kodėl būtinai reikia paklysti labirinte, kad rastum, kaip išeiti?

Ji atsisėdo ant akmeninio laiptelio. Viršuj plaikstėsi iškabinti audeklai, panašūs į išplaukiančių laivų bures, o iš visų pridarytų langų, iš tamsių landų lindo baubai, kokius matė Andrėjus. Ji susiėmė rankomis galvą.

Julijus priėjo, atsisėdo šalia. Apkabino kaip kriauklę su perlu. Ir visi baubai grįžo į savo skyles.

– Eikš.

Jis įsivedė ją į kinų parduotuvėlę, kur buvo pardavinėjami paties prasčiausio skonio drabužiai. Čia būta ir gelbėjimosi ratų, paplūdimio suknelių, taip pat neaiškios paskirties daiktų. Priėjo nenustatomo amžiaus moteris.

– Kuo galėčiau padėti?

– Prašom parodyti kostiumėlius, – tarė Julijus, rodydamas į Margaritą.

– Tulim visų spalvų, – tarė moteris, rodydama į prekystalį, ant kurio gulėjo suversti rėkiančių spalvų bikiniai.

Margarita nusišypsojo – ji kalbėjo išties kaip animaciniuose filmuose. Julijus patarinėjo rinktis pačius šlykščiausius, kad prajuokintų, ji spyriojosi.

– Niekaip nepirksiu, čia net matavimosi kabinos nėra...

– Šitas tobulai dera prie tavo akių! – pasakė Julijus iškėlęs koralų spalvos kostiumėlį.

– Sakai? – sukluso Margarita.

– Taip, tobulas! – patvirtino Julijus pridėdamas audinį Margaritai prie veido, ta išraudo.

Ėmė vartalioti rankose abi dalis, kad nuslėptų sutrikimą. Julijus jos su kostiumėliu dar nėra matęs. Kad bent būtų jos mėgstamas – baltais ir žydrais motyvais. Kodėl jie apie tai nepagalvojo?

– Galiu pasimatuoti? – paklausė moters.

– Taip, ten, – atsakė ta rodydama į kažkokią dušo kabiną, kuri, atrodo, buvo parduodama.

Margarita įėjo, sandariai užsidangstė užuolaidėles ir vis pasižiūrėdavo, kad Julijus nematytų, bet jis įdėmiai tyrinėjo slibino arba šuns formos niekniekius.

Ji apsižiūrėjo veidrodyje, kuris visos niekaip neapėmė. Liesa, kojos plonos, veidas neišraiškingas. Betgi Julijus sakė, kad šita spalva kaip tik jai, o tai teisybė.

– Paimsiu, – tarė nusirengusi ir išėjusi iš kabinos.

– Penkiolika eulų.

Margaritai buvo likę penki. Buvo sumokėjusi už kelią, perpus su Julijum sumokėjo už benziną ir gėdijosi prisipažinti, kad čia – visi jos finansai.

Jie įcampino į kepyklėlę, nusipirko kilogramą paplotėlio su sūrio ir svogūnų aptepais. Pasižavėjo Šv. Onos laiptais tarp ką tik tinkuotų oranžinių mūrų ir sutrūkinėjusių sienų, kur buvo matyti nuogi akmenys. Stovėjo mažytėje nuožulnioje aikštelėje, apsuptoje rausvų, rau-

donų, geltonų mūrų; sienas gyvino žalios žaliuzės, apvedžiotos balta juosta. Iš žolės po milžiniška liepa, kuri skleidė kvapą stovintiems jos pavėsyje, pakilo katinas ir pasuko jų link. Sekė iš tolo, masinamas paplotėlio kvapo. Jie pasuko į gatvelę, vadinamą Bakernijos laiptais, kuri senamiestį lyg siūlas riša su kalva. Tai siūlas, išvyniotas pro senovinius mūrus, raudonų plytų grindinys per vidurį ir žemi pilki bei raudoni laiptukai šonuose, geležiniai turėklai pagyvenusiems žmonėms. Nuo kiemus saugančių sienų virto dedešvų krūmai, šliandrų ir persikų šakos, žaliuzės, kaip įprasta tuos kraštuos, buvo pusiau pakeltos, kaip nepailstantys akių vokai, žiūrintys, kas praeina. Jie susėdo ant žemutės sienos mikroskopiniame kiemelyje, iš kurio buvo matyti jūros skiltis. Po tobula mėlyna linija spietėsi trūkčiojantis pilkšvų stogų reginys, šviesoje nardė dešimtys žuvėdrų.

– Nebepalik manęs vienos, net juokais.

– Atleisk, – pasakė jis. Panoro ją paglostyti, bet susilaikė.

Julijus atlaužė paplotėlio, padėklą pastūmė Margaritai. Ji drovėjosi, nenorėjo valgyti – buvo drovu pasirodyti valgančiai. Jis pamatys, kaip ji kramto, išsiterlioja veidą. Jau geriau sakyti, kad nesi išalkusi... Kol klaidžiojo tokiose mintyse, Julijus pradėjo valgyti. Įsigilinęs žiūrėjo į horizontą, o nuo siaurų landų kylantis vėjas šiaušė plaukus.

– Paragauk šito su sūriu – neįtikėtinas! – pasiūlė jai pilna burna, žiaumodamas.

Margarita nusijuokė ir suprato, kad kasdienybė, šitie kramtantys dantys, pilna burna, yra ne kasdienos proza, o poezija.

Abu nutilę valgė. Paduodamas kitą paplotėlio gabalą, Julijus pasinaudojo proga ir į ją dirstelėjo. Jie vis dar bijojo – ne žiūrėti į akis, o įsižiūrėti į akis.

Baltas katinas, netikėtai išniręs, puolė laižyti ant sienelės padėto paplotėlio gabalo. Margarita persigandusi atšoko, Julijus leido jam ėsti, paglostė. Kačiukas laižė paplotėlį su svogūnais.

– Patinka, a? Dar nemačiau katino, kuriam patiktų svogūnai...

Margarita nusišypsojo, paglostė ir ji, kačiukas palaižė delną. Akys žalios kaip ir jos.

Jie mėgavosi vienas kito draugija ir draugija mažų bei didelių dalykų, nutinkančių prieš akis. Sąrašo, ką reikia padaryti, neturėjo, nebuvo nei medžiagos, kurią reikia paruošti, nei tvarkaraščio, kurio reikia laikytis. Tereikėjo būti ten tą akimirką.

Būtų puiku taip gyventi visuomet, pagalvojo abu, tik dar trūko drąsos tai ištarti. Kiekvienai dienai užtenka pačios savęs. Kiekvienai valandai. Be paskui, nes paskui jau yra.

Margaritai veidu nuvarvėjo aliejaus. Julijus nusijuokė, ji išraudo. Jis skruostą nuvalė servetėle ir Margarita suprato, kad gali su juo būti miela net ir būdama juokinga. Paskui Julijus ėmė ją už rankos ir jie vėl nuėjo link siaurų landų, link jūros, į miesto pilvą. Pro žaliuzes sklido padažų kvapai ir televizijos žinių balsai.

Juodu vėl niro į siaurų gatvelių ir landų rezginį. Kregždutės, neturėdamos kur pasidėti, spietėsi gatvėse, kur nedrįsdavo rodytis net žuvėdros, čirškavo besisklaidančioje šviesoje nuo aukštų sienų, kurios tik kiek, ir vėl išnirdavo. Julijus su Margarita buvo senamiesčio dalyje, saugojusioje jūrinės valstybės šlovės ženklus: marmurinius apvadus, natūralų akmenį ir porfyrą.

Gatvikes, įsirėžusias tarp namų, užtvindžiusių žmonių veidai daugiausia buvo svetimšalių, iš eigasties jie atrodė panašūs į jūreivius, kurie po reiso poilsiauja laukdami naujos sutarties, naujo kapitono. Ore sklandė kažkas prieštaringo, kažkas laikino ir grėsmingo, tarsi šis didžiulis žvėris pabudęs virškintų vyrus, moteris, akmenis, vėją, jūrą, kraują. Margarita prisispaudė prie Julijaus, ėjo šalia, kad apsisaugotų nuo tų skersgatvių keliamos baimės. Juos gali pagrobti, nudėti, ir niekas nepastebės. Praryti pilvo, bus išmesti į krantą kaip atmatos, jūros dūlėsiai.

Pro vienas duris išėjo mergina aptemptais drabužiais, su rėksmingu makiažu – veidas liūdnas, skruostas išterlintas lūpdažiu. Senis susivėlu-

sia barzda ir jūreivio kepure ją nužvelgė nuo krūtinės žemyn ir paleido prakeiksmą kažkokiam jaunystės dievui, jį pamiršusiam. Prie jų priėjo tamsiaveidis vaikėzas juodomis akimis, beišnyrančiomis iš orbitų, paprašė valgyti. Prie Julijaus puolė ypač aistringai.

– Ei, brolau! Duosi eurą? – pasakė beveik apsikabindamas.

Julijus suprato, kad jis bando pavogti jo piniginę. Bet buvo per vėlu – aure tas jau mauna priešinga kryptimi nei ta, iš kurios atėjo, leidžiasi. Julijus, nė akimirkos nepagalvojęs, puolė iš paskos.

Vos tik supratusi, kas vyksta, Margarita paskui Julijų nuskuodė gatvelėmis ir kiemais jūros link. Žmonės virto konfeti, Julijus – pora švytruojančių padų. Ji matė kinų, arabų, afrikiečių akis, ir atrodė, kad visi nusiteikę priešiškai. Ak, kad taip turėtum ilgų ilgiausias rankas – apkabintum Julijų geležiniu glėbiu, kad daugiau nepabėgtų, ir taip sulaikytum. Bet ji teturi kojas – tokias trumpas, kad net neišeina jo pavyti. Jos kojos visuomet buvo per trumpos. Margarita matė jį tolstant, trūko kvapo, tad skaudėjo plaučius, degino krūtinę. Suriko:

– Julijau!

Šitas riksmas nustebino net pačią. Jos balsu užsipildė gatvė, lyg ji būtų šaukusi per garsiakalbį. Julijus atsisuko tokiu veidu, kokiu turėjo atsisukti Orfėjus pažiūrėti į Euridikę. Metė paskutinį žvilgsnį į bernioką, tas nėrė į gatvikę ir miesto pilve pranyko amžiams. Jį, ne ką kitą, vagį karalių, anarchiškų judesių magą, apmovė ir apvogė vaikas. Julijus pasijuto nugalėtas, netvirtas, sustingęs ant lyno, nutiesto tarp berniūkščio, bėgančio su pinigine, ir merginos, pabėgusios su juo. Margarita sulėtino greitį, pasilenkė, rankomis susiėmė kelius. Julijus stovėjo, žiūrėjo ir stebėjosi, kaip galėjo taip paklusti – juk visuomet pats spręsdavo, kaip elgtis. Susilaikė. Mat reikėjo globoti ją, o visa kita gali prasmegti skradžiai žemės.

Dabar Margarita ėjo lėtai, tarsi žiūrėdama, kur statyti pėdą ant juos siejančio lyno – Julijus juo ėjo iš priekio. Skersgatvio durys ir langai

be žado talkininkavo spektakliui. Pūstelėjo jūrų vėjas, lynas susiūbavo, abu buvo beprarandantys pusiausvyrą, bet susilaikė, jis ją sugriebė.

– Atleisk, kad nemoku laikytis pažadų.

– Kokių?

– Nepalikti vienos.

Glėbys ant siūbuojančio lyno suteikė pusiausvyros – ženklas, kad meilė yra likti, net kai gyvenimas šaukia bėgti.

Margarita suspaudė jį dar tvirčiau, įsikniaubė veidu į petį, kaip vaikas.

Julijus, ją dar labiau spausdamas, stebėjosi, kas gi čia kurį apkabina, kuris duoda, o kuris gauna. Apsikabinus būna tokia akimirka, kai nebeatskirsi, ir kai tai nutiko pirmąkart, kažkas pavadino meile.

– Tai aš su tėčiu.

Lape žemai, dešinėje pusėje, buvo nupieštas namas, ant stogo stovėjo aukštas vyras, galva remiantis dangų, atrodė, kad namas nuo jo svorio subraškės.

– Kaip gražu... – pasakė Eleonora išsiduodama, kad tuo nėra tikra. – O kur tu?

Andrėjus parodė raudoną tašką, kaip kokią dėmelę ant tėčio krūtinės. Eleonora tai palaikė teplione, klaida ar vyriškio drabužį puošiančia nosinaite, bet vaikai nosinaičių į kišenes nekaišioja, net piešiniuose.

– Šita raudona dėmelė?

– Tai ne dėmelė, mama. Tai širdis.

– O tu kur?

– Aš tėčio širdis.

Eleonora, kramtydama lūpą, paėmė jį už rankos. Popietės šviesa nebebuvo tokia ryški kaip prieš kelias savaites, pamažu į savas vietas grįžo rudens šešėliai. Kol jie ėjo namo, Andrėjus vis pasakojo, ką veikė darželyje.

– Žinai, mama, šiandien aš pasislėpiau vonioje.

– Koks čia buvo žaidimas? Slėpynės?

– Ne. Aš bijojau.

– Ir ko gi?

– Visuomet ten slepiuosi, kai bijau.

– Bet nuo ko gi?

– O tu slepiesi, kai apima baisybė, mama?

– Andrėjau, nesakoma „baisybė“ – sakoma „baimė“, ir tiek.

– Ne, manęs neapima baimė ir tiek, mane apima baisybė.

– Bet ko gi tu bijai?

– Nežinau, baisybės.

– Kaip ji atrodo.

– Baisi baisutėlė – baisybė.

– Ir kaip išėjai iš vonios?

– Pagalvojau, kad atėjai manęs pasiimti. Juk tu visuomet ateini, ar ne, mama?

– Visuomet.

Eleonora sustojo. Pasilenkė. Jį apkabino.

Šituo apkabinimu žadėjo jam kažką, ką būtų norėjusi įduoti amžiams. Gyvenimo pradžioje kaupiasi viskas, ko mums reikia, paskui leidžiame laiką ieškodami to, ką jau turime. O jei neturime ar praradome, tai yra „baisybė“.

Kol spynoje sukosi raktas, skambėjo telefonas. Eleonora pribėgo net neuždariusi durų, bet kai jau buvo bečiumpanti ragelį, aparatas nutilo.

– Margarita! – šūktelėjo Eleonora. – Kodėl neatsiliepei, meile?

– Mita! Kur tu? – suriko Andrėjus.

Visuose namuose sklandė tyla. Margaritos nebuvo niekur. Eleonora nuėjo į dukters kambarį – tuščia. Darkart pašaukė – jokio atsako. Andrėjus irgi pašaukė, tyla driokstelėjo dar garsiau. Eleonora paskambino jai į mobilųjį, bet tas buvo išjungtas. Parašė žinutę, klausdama, kurgi prapuolė, ir prašydama kuo greičiau paskambinti. Andrėjus paieškojo Margaritos vonioje – pagalvojo, kad ten slepiasi ir ji. Ne.

– Nežiūrėjome jūsų spintoje, mama. Mita ten lenda, kai būna baisybė, – pasakė jis.

Jie nuėjo į miegamąjį, atidarė spintą, bet ta buvo tuščia kaip sterili gimda.

Eleonora paskambino motinai, paklausė, gal Margarita ten, bet daugiau nieko nesakė, kad ta nesijaudintų, net apsimetė staiga prisiminusi, kad jai pasiūlė eiti pas draugę.

Sučirškė telefonas. Skambino Marta.

– Margarita yra?

– Ne. Kas skambina?

– Marta... ji gerai jaučiasi?

– Kodėl turėtų jaustis blogai?

– Ne, nieko... šiandien mokykloje nekaip jautėsi... – pamelavo Marta, bandydama saugoti paslaptį, kurios ir pati nežinojo.

– O kas buvo? Man ji nieko nesakė!

Marta tylėjo, nežinojo, kaip elgtis.

– Marta! Ar galima sužinoti, kas nutiko?

– Šiandien Margaritos mokykloje nebuvo, – užgriaudėjo ji.

– Kaip nebuvo? Kur ji išdūmė? – paklausė Eleonora veikiau savęs nei tos mergaitės. Nelaukdama atsakymo, nuleido ragelį, ir nematoma ranka tvojo jai per pečius, kad perskeltų galvą. Norėjosi kur nors pasislėpti, ta ranka buvo baimės. Baisybės.

Vėl nubėgo į Margaritos kambarį. Ant rašomojo stalo gulėjo atversta knyga, kurios pirma nebuvo pastebėjusi.

Žodžiai ryškiai pabraukti spalvotu pieštuku:

Tau aš norėčiau duot patarimą, jei tu paklausytum.
Laivą geriausią parink ir dvidešimt vyrų yrėjų
Ir į kelionę tu leiskis negrįžtančio tėvo ieškoti.

*Gal iš žmonių išgirsi ką nors, o gal tau Dzeusas**
Teiksis ką pats pasakyt; žmonėms tai garbė neregėta.
[...]
Gal sužinosi, ar gyvas dar tėvas, ar rengiasi grįžti.
[...] *Juk tau nebetinka*
Niekais vienais užsiimt, nebe toks jau amžius tavasis
[...]
Metas tuo tarpu atgal į greitąjį laivą man grįžti
[...]
Šitaip atsakiusi jam, šviesakė Atėnė nuėjo,
Virto paukšte ir greitai nuskrido, įkvėpusi vyrui
Ryžtą ir drąsą į širdį, ir jis prisiminė tėvą
Žymiai aiškiau nei pirma.

Užvertusi knygą, ji pamatė „Odisėjos" viršelį, ten vyriškis, pririštas prie laivo stiebo, buvo bauginamas grobuoniško moters veido. Sirena.

Pabandė skambinti vyrui, bet jo mobilusis buvo išjungtas.

Tikriausiai Margarita jau grįžta, bus pasiklydusi kur nors besibastydama be tikslo miesto gatvėmis, o gal nuėjo pasidairyti po parduotuvių vitrinas. Nežinia ką daryti. Ieškoti? Bet kur? O kaip su Andrėjum? Gal geriau jį nuvesti pas motiną.

Taip ir padarys, kad jam nereiktų patirti dar daugiau traumų. Kas išeis iš to vaiko, jei taip toliau?

– Andrėjau, – pasakė stengdamasi neužgesinti jo entuziazmo, – nuvesiu tave pas senelę. Turiu neatidėliotinų reikalų. Eisiu Margaritos, paskui kartu ateisime tavęs pasiimti, gerai?

– Galiu neštis lapus ir pieštukus?

– Taip.

---

* A. Dambrausko vertime – Kronidas (vert. past.).

– Mama, kada man nupirksi dėžutę su visomis spalvomis?

– Paskui, kitąkart, – atsakė Eleonora užsigalvojusi.

Pasiėmė rankinę, kurią buvo palikusi ant virtuvės stalo, ir jau tiesė ranką prie raktų ryšulio, bet raktų nuo jos mašinos nebuvo. Panaršė rankinėje – nėra nė ten. Kur juos paliko? Puolė ieškoti, bet nerado. Prisiminė, kur vyras laikydavo atsarginius, paėmė juos ir su Andrėjum nudūmė į garažą. Bet garažas, kaip ir spinta, buvo tuščias.

– Grįžo tėtis! Ją paėmė jis! – pasakė Andrėjus mamai, virtusiai neužbaigta statula.

Ji čiupo telefoną, skubiai nuspaudusi mygtuką su numeriu paskambino vyrui. Užimta. Margaritai. Išjungta. Liko tik vienas – motinos. Mygtuko nenuspaudė. Vėl parbėgo namo. Andrėjus, sukaustytas baimės, besiveržiančios iš motinos akių ir kūno, tylėjo.

– Eik piešti, Andrėjau.

– Aš piešiu baisybę.

– Gerai, piešk baisybę, – atsakė Eleonora negalvodama.

Vaikas dingo.

Eleonora krito ant fotelio, užsidengė ranka akis ir tyliai dusliai pravirko, kad negirdėtų sūnus. Viena, viską praradusiojo ašaromis.

Meniu susirado Marinos numerį. Nevilties apimtai moteriai mokės padėti tik kita moteris, tik turinti vyrą žino, ką reiškia būti paliktai, tik ta, kuri savo įsčiose nešiojo kūdikį, žino, ką reiškia žinoti, kad jam kyla pavojus.

– Teisių aš neturėjau ir pirma, taigi man nusišvilpt, tik kad kišenėje neturiu pinigų. Visi buvo piniginėje.

– Man liko penki eurai.

– Oi, tai galim būti ramūs...

Jie suėjo į barą ir užsisakė dvi stiklines vandens, nuo bėgimo troškino. Gerdami šypsojosi – vanduo buvo tas elementas, kuris tą akimirką

labiau nei kas kitas buvo panašus į juos. Du vandenilio atomai, vienas deguonies, kiekvienas kitam teikė tai, ko tam reikėjo. Pavieniui du elementai nematomi, bet kartu kuria vaisingiausią visatoje meilės istoriją.

– Vienas euras, – tarė barmenas.

– Už dvi stiklines vandens? – nepatikliai paklausė Julijus.

– Ai, dabar vanduo nemokamai!.. – atsakė tas.

Julijus paėmė Margaritą už rankos, mirktelėjo jai ir abu išbėgo, sekami ne vyro, o tarmiškai kalbančių užpuolikų.

Nežinia kaip atsidūrė prie mašinos. Popietės šviesoje vėl sužibo jūra; jie sustojo pakvėpuoti grynu uosto oru ir nusijuokė.

– Kada nors plaukei valtimi?

– Niekada.

Šalia šastelėjo purvinas elgeta ir paprašė pinigų sumuštiniui. Julijus nekreipė į jį dėmesio. Margarita įkišo į kišenę ranką, ištraukė penkis eurus ir jam padavė. Elgeta nusišypsojo ir padėkojo mažiausiai dešimt kartų, paskui nuėjo linkėdamas sėkmės, kaip jūrininkai:

– *Sacci navegâ segondo o vento se ti vêu arrivâ in porto a sarvamento.*

Jie nesuprato, kad jis ragina plaukti pavėjui, jei nori į uostą atplaukti gyvas ir sveikas, bet Margarita vis tiek nusišypsojo.

– Išprotėjai? Gi čia paskutiniai!

– Bet jis vienas... – atsakė Margarita nuginkluojančiomis akimis.

– O mes ką darysim?

– Mes dviese... Gal elgsimės kaip jis.

– Teisingai mąstai! Kaip Aleksas Supertrampas. Pinigus sudegina, gyvena iš to, ką jam padovanoja gamta ir žmonės. Šaunuolė, Margarita. Greit mokaisi...

Margarita nusijuokė ir jau prisišlies prie Julijaus, bet kažkas grybštelėjo už nuogos blauzdos. Ji pašoko.

Julijus puolė juoktis, scena kartojasi.

– Genujos katinai jaučia tau silpnybę!

Margarita pasilenkė paglostyti kačiuko – jo kailiukas buvo raudonas, tankus, akys žalios ir žibančios.

– Mes vieną turėjom – kiek daugiau nei prieš metus. Vadinom Lape...

– Kodėl?

– Skaitei „Mažąjį princą“?

– Ir tu skaitei? Aš tos knygos nepakenčiu...

Margarita surimtėjo. Julijus pridūrė:

– Gal katinai tavęs ieško todėl, kad esi į juos panaši. Jūsų tokios pačios akys.

Ji nusišypsojo, burną užsidengė, galėjo net atleisti, kad jam nepatiko jos mėgstamiausia knyga. Kelionės jie vėl ėmėsi be eurų, pilni baimių ir slaptai. Bet buvo stiprūs kaip vanduo.

Kelias priešais vėl vyniojosi. Julijus ieškojo nuorodų į A12, vedantį į Sestrį Levantą, o Margaritą kamavo baimė.

– Matei?

– Ką?

– Tą baltų akmenų pilną kalvą...

Margarita pasuko veidą ten, kur rodė Julijus, ir pamatė medžių mišką, susimaišiusį su akmenų mišku.

– Kas ten?

– Kapinių kalva.

Margarita nutilo.

– Man kapinės patinka, tai vienintelė vieta, be stogų, kur niekas nesuka smegenų...

– „Mažasis princas“ nepatinka, o kapinės patinka! Ir dar „sunki“ aš... – tarė Margarita, nutaisiusi Julijaus balsą, tas nusijuokė.

– Skaitei kada nors „Spun Riverio antologiją“*?

* Edgaro Li Masterso (Edgar Lee Masters) epitafijų rinkinys, išgarsėjęs visame pasaulyje (vert. past.).

Margarita papurtė galvą.

– Ne. Kas čia?

– Vieno amerikiečio poezijos knyga. Kiekvienas eilėraštis yra dirbtinis kapinių antkapis, kiekvienas antkapis pasakoja kokio nors veikėjo istoriją. Kai kuriuos eilėraščius De Andrė pavertė dainomis.

Margarita tylėjo, klausėsi Julijaus požiūrio. Ką mato tos permatomos, šaltos akys?

– Norėtum pasižiūrėti? – paklausė jo.

– O tu eitum?

– Kapinės man kelia baimę. Bet jei eitum tu...

– Tik truputį... Iš esmės kaip akvariumas, tas po vandeniu, šitos – po žemėm...

– Hmm... Tiek to... Važiuojam! – sušuko ji, įveikta smalsumo.

Julijus nuvažiavo į antkapiais apjuostą kalvą. Priešais dargi tekėjo sekli srovė. Jam atrodė, kad regi Spun Riverio kapines. Toje knygoje rado viską, ką tik reikėjo žinoti apie mirtį, taigi ir apie gyvenimą. Tiek sykių svarstė, kokia būtų paties epitafija, ką primintų, kokia jo gyvenimo esmė. Mintyse spietėsi Edgaro Li Masterso poezijoje palaidoti personažai – tie, kuriuos jis mylėjo labiausiai, tarsi pažįstami draugai: vaikinas, miręs tądien, kai numuilino pamokas, ir kitas, kuris temokėjo sakyti tiesą. Ir tas silpnos širdies, apie kurį dainavo De Andrė. Jautė jam gailestį – gi mirė bučiuodamas Merę, kuri niekam negalėjo sakyti, koks mirštamas jos pirmasis bučinys. Jis jautėsi artimas Henriui, nenusisekusiam tėvo ir motinos maišalui, ir Marijai, žinojusiai laisvės paslaptį, bet labiausiai – vargšeliui Džordžui Grėjui, gyvasties netekusiam žvejui, kuris nuo skausmo ir nuo meilės bėgo iš baimės.

Kol klajojo tokiose mintyse, kelias jį atvedė iki automobilių aikštelės prie Genujos monumentinių kapinių – Staljeno.

Nė vienas iš jaunuolių dar nežinojo, kad čia ne tokios kapinės kaip visos kitos, jie negalėjo žinoti, kad mirusieji šičia guli ne po žeme,

o viršuj, ir kad yra akmeniniai. Netrukus pamatė. Šios kapinės – ne įprasta baisiomis baltos ir juodos spalvų nuotraukomis nukaišiotų antkapių virtinė, bet dulkėmis padengtų statulų būrys. Kiekviename kape gyveno po statulą, o ilgi portikiniai koridoriai atrodė kaip salonai, kuriuose mirusiojo dvasia, virtusi uola, marmuru, akmeniu, šnekučiavosi su kaimynais ar praeiviais.

Julijus nuo visų šių suakmenėjusių žmonių apžlibo. Margarita spraudėsi šalia, o jis, nežinia kokio instinkto vedamas, naršė koridoriais ir keliukais. Kiekviena statula buvo akmeninė istorija, tam tikru būdu perteikė mirusįjį ne kaip sustingusį portretą, o pagautą pačią geriausią akimirką – karštai apkabintą mirties. Julijus buvo bepravirkstąs, tarsi būtų radęs šeimą. Šitoje statulų, žodžių, datų, istorijų maišatyje buvo taip aišku, dėl ko gyvena, taigi, ir miršta šitie vyrai ir moterys.

Berniukas bėgo nuo iš žemės kyšančių naguotų rankų, kurios kvietė žaisti tamsoje – tarsi pati žemė, tik praėjus penkeriems metams nuo gimimo, būtų pasigailėjusi, kad atidavė jį gyvenimui. Netoliese rankas susidėjęs angelas buvo rimtas, beveik gaižus. Gal pavydėjo žemiau palaidotam žmogui pasaugoto likimo ir pavargo nuo savo nemirtingumo, keliančio šitiek kančių. Atrodė, tas angelas mano, jog mirtis – žmonėms duodama dovana: gyvena tik tas, kas moka mirti.

Julijus sukiojosi tarp miruolių statulų ir atrodė kaip Uliksas, raginantis numirėlius sužinoti savo likimą. Tuo tarpu Margarita sustojusi apžiūrinėjo vieną akmeninę merginą, pritūpusią prie savo kapo su prie kojų įsitaisiusiu šuniuku, ištikimu draugu gyvenime ir atspara mirus. Ta mergina panaši į ją: plaukai ilgi, sukritę į vieną šoną, kažkada guvios akys amžiams suakmenėjusios. Netoli savo likimą apraudojo kita mergaitė. Pasilenkusi, susiėmusi rankomis veidą, bet nei rankų, nei veido nebuvo galima skirti – bruožus dengė kaskada akmeninių plaukų. Kas žino, kokias istorijas slėpė liūdesys vienos ir neviltis kitos, bendraamžės iš ankstesniojo amžiaus.

– Kodėl tau patinka kapinės?

– Man patinka ne tiek kapinės, kiek ramybė jose ir mirusiųjų istorijos... – atsakė Julijus.

– Kokia, pavyzdžiui?

– Kad galima kiekvieno jų paklausti, ką pakeistų, jei galėtų, ką paliko, dėl ko gyveno. Apskritai ar jų gyvenimas buvo toks puikus, kad būtų galima sukurti filmą... Koks filmas tau labiausiai patinka?

– „Pusryčiai pas Tifanį".

– Niekuomet nemačiau.

– O reikėtų... – nusišypsojo Margarita ir patylėjusi paklausė: – Tu apie mirtį galvoji dažnai?

Julijus tylėjo, sustojo priešais jaunos nuogos moters statulą: krūtinė žydinti, dar kupina gyvybės, nors ir iškalta iš akmens, galva atmesta, atrodo, kad plaukus tebeglamonėja vėjas. Vyriškis stipria ranka prilaiko ją už galvos, paskutinį kartą bučiuoja stengdamasis atgaivinti. Tas kapas – vienos kilmingos šeimos dukters, žuvusios autoavarijoje 1909 metais. Julijus žiūrėjo į jos plaukus ir įsivaizdavo, kaip jie žiba jūros šviesoje. Galvojo, kokia turėjo būti graži ir gyvybinga, kai važiavo savo turtingo ir žavaus vyrelio automobiliu. Matydamos ją važiuojant, iš pavydo raudonuoti turėjo net jos draugės.

– Nežinau... iš tikrųjų tokiose vietose kaip ši aš labiau nei apie mirtį galvoju apie gyvenimą ir prieinu prie minties, kad gal jis ir gražus. Noriu jį ragauti, juo mėgautis, nepraleisti nė minutės, gyventi dėl to, dėl ko verta. Galbūt taip galima sustabdyti mirtį.

– Mano močiutė sako, kad po mirties būna Dievas.

– Tu tuo tiki?

– Nežinau... tik žinau, kad močiutė su juo kalbasi.

– Ir ką jam sako?

– Viską.

– O jis ką?

– Klauso. Ji sako, kad patinka, kai būna išklausyta, šito jai ir užtenka.

– Pamanyk, koks stropuolis... Beje, ar neturėtų jau ir taip visko žinoti? Kam dar klausytis?

– Mano močiutė sako, kad tai kaip tėvas klausytųsi sūnaus, pasakojančio apie paprastus savo darbelius – kaip iškasė griovį, rado kamštį ar sagą, sulaužė žaislą... vaikas pasakoja viską, smulkiai. Tėvas būna šalia, klauso ir ta istorija tampa svarbi, ji nebus užmiršta, kai jis klauso, tampa graži ir tikresnė.

– Kaip tėvas Dievas baudžia, kaip tikri tėvai... Tik apsidairyk... Šitiek skausmo. Tiek tylos... – pasakė Julijus, rodydamas į tą akmenų ir liūdesio minią.

– Ji visuomet sako, kad mes Dievui priskiriam per daug kalčių, kurios, deja, dažnai būna mūsų, tik neturim drąsos tai pripažinti. Ji mano, kad kai Dievas mums nepadeda, jam padėti turime mes.

– Na jau. Kaip?

– Ji kuria gražius dalykus kitiems: kepa vaflinius vamzdelius su varške, mezga megztinius, šalikus, verda pietus... Tau skiria laiko, išklauso, šypsosi... Sako, kad už tave meldžiasi...

– Turi mane su ja supažindinti...

– Tau ji patiks ir patiks jos saldumynai...

Kiparisų, panašių į dangun iškeltas rankas, kvapas maišėsi su akmenis apaugusių sausų kerpių kvapu, su vazonuose auganči gėlių aromatu ir šviežutėlių pelėsių, kurie susimaišius dulkėms su drėgme apėjo statulas, dvelkimu.

– Aš nenorėčiau jokios statulos, – pasakė Margarita.

– O ko norėtum?

– Pievelės, kurioje būtų pasodinta sėkla. Taip einant metams iš tos sėklos išaugtų medis, kaip mūsų rastasis prie magistralės, jo šaknys mistų mano žeme ir visi matytų gyvenimą, o ne mirtį.

– Kaip tau ateina į galvą tokie dalykai?

– Gi pats sakei, kad tokios vietos tave skatina labiau mylėti gyvenimą...

Julijus nutilo, jai per tokį trumpą laiką atskleidė dalykus, kuriuos kalbantis su normaliais žmonėmis laikė nederamais. Dabar Margaritos dėka pamatė, kad jie ne tik ne pamišėliai, bet netgi gali mąstyti ir kažkas juos gali suprasti.

Prieš išeidamas Julijus užtruko prie Fabricijaus de Andrė kapo. Net nežinojo, kad jis palaidotas čia. Atsisėdo priešais. Jei būtų žinojęs, kaip tai daroma, būtų pasimeldęs. Apsiribojo padėka, lyg tas tebebūtų galėjęs girdėti.

– Paėmė mašiną, – kartojo Eleonora baimės iškreiptu balsu.

– Kaip? – klausė Marina.

– Turėjo pabėgti su kažkuo. Įsivaizduoji, kas jai gali nutikti... nežinau, ką daryti.

– O mes paduokime pareiškimą dėl mašinos vagystės, taip atsiras kiek galimybių, kad ją suras.

– Mano mergytė, mano mergytė...

– Pamatysi, kaip viskas bus gerai.

Marina uždėjo ant pečių ranką.

Eleonora paplūdo ašaromis.

– Viską dariau ne taip. Dėl visko klydau. Tik ir bėgu, kad viskas būtų kartu. Nepadėjo. Praradau vyrą, dukrą... Kas man belieka? – kūkčiojo ji apimta nevilties.

– Eleonora, paklausyk, – tarė Marina.

Moteris lėtai pakėlė galvą.

– Dukrai dabar tavęs reikia. Visa kita neegzistuoja.

– Aš nežinau, ką daryti...

Jos nutilo.

– Tu ne viena, – pasakė Marina ir ją apkabino. Tada pridūrė: – Eime skelbti vagystės.

Išsitiesęs lovoje ir žiūrėdamas į lubas mokytojas susigriebė, kad galvoja apie Margaritą. Tai, kad ji neatėjo į mokyklą po jų pokalbio, kėlė nerimą. Nežinia, kas šovė tai mergiūkštei į galvelę. Knygos keturiolikmetės širdžiai ir protui gali būti pavojingos. Jam reikėjo būti atidesniam. Ta mergužėlė visiškai susitapatino su Telemachu, jis pajuto, kad per tiek šimtmečių nepasikeitė niekas: mes vaikai, kurie laukia sugrįžtant tėvo ir turi rasti drąsos vykti jo ieškoti, jei pats negrįžta.

Kažkas paskambino į duris. Mokytojas pažiūrėjo pro akutę ir pamatė grėsmingą ponios Elvyros paveikslą, dar baisesnį pro tą skylutę.

Sulaikė kvėpavimą, kad nebūtų girdėti, apsimes, kad jo nėra namie.

– Mokytojau, gi žinau, kad esi. Klausyk, tau atėjo laiškas. Man jį davė Stela, bet tau atiduoti liepė, kai jau bus išėjusi.

Moteris laišku mosikavo jam po nosimi. Mokytojas demaskuotas atidarė duris.

– Kokia gražuolė ta mergaitė! Kokios akys, kokia elegancija! Prisimenu, kaip aš buvau jauna... Atsisukdavo visi! Visi! Ir kur tokią radai? Ir dar tau rašo laiškus... Aš jūsų, jaunų, tiesiog nesuprantu. Ko gi tu lauki – laimėti loterijoje ar kad arkangelas Gabrielius asmeniškai nurodytų, kad tau ji tinka?!

Mokytojas nusišypsojo – Elvyros įsivaizduoti vylingos ir suvedžiotojos nebuvo pajėgus. Paėmęs laišką, padėkojo poniai, ir ta nuėjo toliau vapėdama apie gerus laikus.

Mok,

atleisk, jei ieškau tavęs taip negrabiai, iš vidaus. Atleisk, jei tokia savo meile tave kamuoju, bet aš noriu ištraukti iš tavęs tavo geriausią „tu“. Vakar sklaidydama knygą radau žodžius, kurie privertė pagalvoti apie tave: „Aš skaičiau daug, bet iš literatūros ką nors gauni tik tada, kai į skaitomą

dalyką sugebi įdėti ką nors savo. Noriu pasakyti, kad iš tikrųjų knygą skaitai tik tada, kai ji tave skaito, kai prie žodžių eini su siela, kuri yra pasiruošusi žeisti ir būti žeidžiama skaitymo skausmo, kuri yra pasiruošusi įtikinėti ir pati būti įtikinta, o paskui, praturtėjusi atrastu lobiu, būna pasiruošusi skirti jį tam, kad sukurtų kažką tau ir tavo širdžiai. Vienądien supratau, kad pats į savo skaitinius nieko neįdedu. Skaitydavau kaip tas, kuris svetimame mieste, kad praleistų laiką, pasislepia bet kokiame muziejuje ir išmoktai abejingai apžiūrinėja eksponatus. Skaitydavau iš pareigos: išeina nauja knyga, visi apie ją kalba, tai reikia perskaityti; to klasiko dar neskaičiau, taigi nesu pakankamai kultūringas ir jaučiu pareigą spragą užkišti, reikia skaityti."

O tu niekuomet nesutikai žeisti ir būti žeidžiamas skaitydamas. Knygų tau niekad nepritrūks, trūksta kažko kito, ko, beje, yra ir knygose. Tu neturi drąsos prieiti iki širdies ir pažiūrėti, kas viduj. Knygos arba nukelia ten, arba yra nereikalinga yda, kuri, užuot atšildžiusi tavo širdies ledą, jį dar labiau sukietina.

Prieš keletą mėnesių, kai dėl to, kas įvyko su mano tėvais, aš atitolau, tu buvai šalia, nes pati klaidžiojau nežinia kur. Drąsiai, atkakliai traukei mane atgal į „mes abu", į mūsų širdį. Turėjai vyriškos jėgos – tokios, kurią tavyje matau, kai kyla gyvybės ar mirties klausimas. Tavo drąsa liūtiška, kai šauna į galvą kurti...

Bet kai paprašau, kad kurtum kasdien, tampi trapus, pasimeti griuvėsiuose to, ką sukūrei pats, tuoj pat tai griauni iš baimės, kad uždusins. Esi savo nenuoseklumo, prieštaringumo, trapumo veidrodis.

Savo mokiniams, draugams esi didis, tavo žodžių šarvas spindi gyvenimo saulėje kaip nesančio riterio. Bet aš tave matau per tą šarvą, pažiūrėjau, kas yra po juo, ir tu man esi vaikinas su tūkstančiu skylių...

Kai nurodau tavąjį nenuoseklumą ar pastatau prieš jį, bėgi, laikai mane bjauria, bet aš kaip tik tave myliu labiau nei visi, nes matau tave visą ir myliu visą. Noriu iš tavęs ištraukti tavo geriausią „tu".

Žinai, kokios spalvos yra flamingai? Sakysi, raudonos. Ne. Jie balti. Paraudonuoja sulesę nesvetingo ežero dumblių, o jį pasirenka būtent tam, kad niekas netrukdytų. Migruoja ten ir minta tuo, kuo niekas daugiau nemistų. Tie supuvę dumbliai turi geležies, nuo kurios parausta upės. Ir žinai kodėl? Dėl meilės. Tapę raudoni, flamingai vilioja ir poruojasi. Gyvybe paverčia net didžiausius puvėsius, dargi kaip tik juos. Tai tokia tikra meilė. Ne slepia, o keičia.

Kai gatvėje pamatai, kad kas nors užkliūva, jei esi toli, pradedi juoktis. Bet kai prieini ir pamatai, kad to žmogaus veidas perkreiptas skausmo, kad jis nepajėgus atsikelti, juoktis liaujiesi – norisi verkti. Reginys tas pats, tu tas pats, tas vyras ar moteris – tas pats. Bet atstumas keičia.

Tu nenori, kad kiti pamatytų tavo trapumą. Bijai, kad pasijuoks. Tačiau neapsižiūri, kad aš į tave žiūriu iš arti. Tave pasirinkau. Myliu. Noriu su tavim gyventi. Kažkas pasakė, kad „myliu" yra „puiku, kad esi toks, koks esi, o jei nebūtum, sukurčiau būtent tokį patį, įskaitant ir trūkumus" sinonimas. Meilė su jausmais susijusi iki tam tikro taško, ji susideda iš valios, pasirinkimo, todėl turi būti ir žiauri, sunki, kad būtų tikra. Tau, ko gero, prasprūsta tai, kad aš tavo pusėje, kovoju kartu. Esu tavo baimių, abejonių siela. Jos man rūpi. Veskis mane į savo kovas, leisk girdėti, matyti – aš su tavim, aš turėsiu drąsos pasakyti tai, ką tau reikalinga išgirsti. Esu ne priešė, o tavo stiprybė. Norėčiau, kad suprastum. Spręsk pats, ar nori, kad tavo trapumą pamatyčiau iš arti, ar geriau slapstytis ir toliau net nuo manęs, laikytis atokiai viliantis, kad taip jį priimsiu ne tik aš, bet ir tu. Aš esu tam, kad jį priimčiau, nes myliu. Ne todėl, kad nuo to pasidaryčiau laiminga, tik man patinka gyvenimas – su savo šešėliais. Laimė yra gražus bjaurumas, jei ne gyvenimo nuoroda.

Kad ir kas, tavo
Stela

P. s. Mūsų istorija tik prasideda, mokytojau. Nenori žinoti, kaip baigsis?

Jis nejudėjo. Paskui užgesino visas šviesas. Jei būtų galėjęs, būtų užgesinęs visą miestą. Kiūtojo balkonėlyje ant žemės, iš kur buvo matyti bent skiltelė dangaus. Perskaitė darkart, kaip skaitantis iš tikrųjų – kad žeistų ir pats būtų sužeistas. Tai turbūt pirmi skaitomi teisingi žodžiai, nes yra pirmi žodžiai jam skaityti.

Liko sėdėti kaip koks senasis žvaigždžių stebėtojas, kuriam lengviau atverti širdį nakčiai, o ne dienai, lūkuriuodamas prabylant likimo.

Išlindus iš žemumų, Julijus suprato, kad magistrale negalės važiuoti: jie neturi pinigų kelio mokesčiui. Reikia grįžti atgal ir rinktis valstybinį kelią, tas palei jūrą nuvestų į Sestrį; Aurelija yra ne tik kelias pajūriu, bet ir romėnų pėdsakas, o romėnai grožį ir naudą maišė kaip nė viena iš senųjų tautų.

Fortepijono melodija iš Julijaus grojaraščio vaizdams ir jausmams diktavo ritmą. Būnant prie jūros, žodžių nesinori – norisi ją gebančių imituoti garsų. Jūra ilsėjosi po pilku, perliniu keliu, saulė greit grims ten, antai žiebiasi gražiausios jos spalvos. Kelias persikėlus per kalvą slydo po ratais it stebinanti gyvatė, o fortepijonas ragino sukti jūros link ir nirti. Margarita su Julijumi artėjo prie savo tikslo ir juokėsi. Juokėsi iš kiekvieno pasakyto žodžio, kiekvienos akin kritusios detalės, iš kiekvieno veido, stiklan atsitrenkusio vabzdžio. Juokėsi, kad jie neturi pinigų, dokumentų, kad yra kartu, juokėsi iš Margaritos įsimestų į kuprinę daiktų, visi jie nereikalingi, iš juodo Julijaus plaukų kupetos, iš Margaritos nagų lako, iš Julijaus šeimyninių namų įnamių, iš mokyklos ir mokytojų. Juokėsi. Taip atsitinka po to, kai tau į nugarą kvėpavo mirtis – imi juoktis, kaip juokiamasi išsisukus nuo pavojaus. Iki ašarų.

Jūra žvilgčiojo ir atrodė, lyg šitame džiaugsme dalyvautų milijonais tuo pat metu mirksinčių akių vokų.

– Norėtum pasimaudyti? – paklausė Julijus.

– Betgi vėlu... reikia važiuoti...

– Bailė!

– Bailė aš?

– Ar kada nors maudeisi vakare?

– Niekad.

– Bijai?

– Ne, šalta.

– Šimtai priežasčių, – pasakė Julijus ir nutaisė grimasą. – Gi net nusipirkom kostiumėlį už penkiolika eulų... Turim paskubėti, kol nenusileido saulė.

Jie jau buvo beveik Sorio aukštumoje – čia namų buvo rečiau, pakrantė – atšiauresnė.

– Žiūrėk, koks pliažiukas, – tarė Margarita, rodydama į trumpą ruoželį, kur tarp uolų buvo likę vietos menkučiam smėlio plotui.

– Jis – mūsų! – nusprendė Julijus.

Pradėjo ieškoti vietos, kur nutūpti. Rado čia pat, vienoje aikštelėje, kur stovėjo vienas iš tų furgonėlių, pardavinėjančių sumuštinius, itališką duonelę ir gėrimus – *A fügassa de Maria**, aplink buvo keletas išalkusių klientų.

Margarita bijojo, kad jų neatpažintų kas nors iš lėtėjančią mašiną stebėjusių žvilgsnių.

Julijus išjungė variklį.

– Kaip persirengsime? – paklausė Margarita, kai išilgai pakrantės pradėjo žiebtis vakaro šviesos.

– Kaip visuomet – su rankšluosčiais.

– Turi?

– Ne. O tu?

– Ne.

* Marijos duonelė (ligūr.).

– Tai kaip bus?

– Bus taip, kad matysim.

– Man gėda.

– Ko?

– Nusirengti tau prieš akis.

– Bet aš nežiūriu.

– Koks skirtumas... Ir dar leidžiasi saulė... mes sušalsim...

– Ir dar... esi bailė!

– Aš?

– „Ribų būna tik tam, kam trūksta vaizduotės“* – tarė Julijus mokytojo balsu, cituodamas kažkokio filmo, kurio neprisiminė, žodžius.

– Kas taip pasakė? – paklausė Margarita.

– Aš, – kuo rimčiausiai atsakė jis ir užrietė nosį.

– Eime, – paragino Margarita juokdamasi.

Išlipę iš mašinos, jie pasuko akmeniniais laiptais, suskaidytais į daugybę laiptukų. Julijus ėjo pirmas, atsisukdavo pasaugoti neužtikrintesnio leidimosi. Juodu priėjo paplūdimį iš mažyčių pilkų, baltų ir rudų akmenukų. Į krūvas susimetę dumbliai skleidė ir aitrų, ir salsvą kvapą, kuris sklaidėsi nurimusiame vakaro ore. Buvo gerai. Viename paplūdimio kampe žvygavo vaikėzai. Julijus su Margarita nuėjo kitur. Paskui Julijus paėmė ją už rankos.

– Žiūrėk, – tarė jai, smakru rodydamas į ilgą horizontą, kurį tepliojo saulė.

Ji susitelkė į tą reginį, Julijus matė, kaip veidas atlėgsta ir apšviečiamas vandenyje atsispindinčio saulėlydžio. Ranką, kurioje spaudė Margaritos plaštaką, pakėlė, priglaudė prie skruosto ir palaikė – gaivu, trapu. Margarita susigėdusi nusišypsojo.

---

* Garsaus prancūzų lyno akrobato, aktoriaus ir režisieriaus Filipo Peti (Philippe Petit), pasakyti žodžiai (vert. past.).

– Nebijok, – paramino jis.

Margarita papurtė galvą.

– Nori maudytis?

Margarita palinksėjo.

– Persirengti gali štai už to akmens, – parodė Julijus.

Ten iš tikrųjų buvo nedidukas įlomis, stūksojo riedulys – pakankamai didelis, kad pridengtų susigūžusį žmogelį.

– Aš pasaugosiu... – pridūrė Julijus prisimerkdamas.

Margarita šiaip ne taip atsiplėšė nuo jo veido ir nuėjo tikrinti, ar ta vieta pakankamai saugi.

– O tu nusisuk! – paliepė žiūrėdama, ar iš aukštai niekas nematys: siena iš tikrųjų pliaže veik kabojo ir buvo apaugusi krūmokšniais bei sauskrūmiais. Julijus nusisukęs atsisėdo ant akmens apžvelgti visos jam prieš akis besidriekiančios jūros. Vienas ugnies liežuvis nuo saulės plyksčiojo net iki jo, tai išsiplėsdamas, tai susitraukdamas, žiūrint koks buvo vėjo ir bangų kaprizas. Virš vandens sklandė keletas paskutinio grobio tykančių žuvėdrų, keliu važiuojančių mašinų ūžesys tolumoje slopo, jį gožė švelnesnis, bet artimas bangų teškenimas. Katinas nejudėdamas tykojo prie mūšos linijos sustojusios žuvėdros, svarstė, ar jo padėtis grobuonies, ar grobio.

Julijus žiūrėjo. Jautėsi laimingas nedalyvaudamas toje dvikovoje – ačiū Margaritai. Ją apsaugos nuo bet kokio baubo, išlindusio iš vandens, nuo bet kokios tamsos galimos išspjauti baisybės, sutriuškins bet kokį priešą – realų ar įsivaizduojamą. Panoro jai papasakoti apie savo motiną, bet net nežinojo, kaip atrodo jos veidas, ir tai jam pasirodė kvaila mintis. Margarita grįžo su koralo spalvos bikiniu. Jos grožis buvo kaip tai, kas trapu.

– Dabar eik tu, – pasakė gėdydamasi, nes Julijus galėjo matyti jos kūną tokį, koks buvo. Drovų ir grakštų. Oda ką tik nudegusi ir lygi kaip mergytės, slepiančios pažadą tapti gražuole moterimi.

– Tu graži, – sušnibždėjo Julijus ir pasuko prie uolos, kad Margarita nespėtų pamatyti, jog net jis, visuomet toks pasitikintis su merginomis, išraudo. Ir pats stebėjosi, iš kur tas visas drovumas. Nežinojo kodėl, bet šįkart nė kiek neskubėjo, tarsi čia būtų visas laikas – visas apsižiūrėti, pažinti vienam kitą, įsimylėti. Netgi norėjo, kad viskas vyktų lėtai, be pastangų, nepaprastai ramiai ir švelniai. Ir jo rankos norėjo duoti, ne tik imti.

Margarita atsisuko pažiūrėti, kaip jis atrodo, įsivaizduodama, kad netrukus tas vaikis apačioj bus nuogas, ir išsigando. Nuoga pasijuto ir ji. Ji, vasaromis visuomet vaikščiodavusi su maudymosi kostiumėliu, – motinai tekdavo tūkstančius kartų kartoti, kad persirengtų. Dabar jautėsi nuoga, drebėjo: ji čia su kostiumėliu, su beveik nepažįstamu vaikinu, toli nuo tėvo ir mamos. Toli nuo visų.

Tačiau baimė, kurią jautė, buvo gera: tai buvo baimė žinančiojo, kad nežinomųjų kupina ne tik tavo pasitinkama ateitis, bet ir ta, kuri gimsta širdyje. Be to, yra Julijus, o dviese baimė visuomet nugalima, kaip jai paaiškino Andrėjus. Ji sutelkė dėmesį į saulę, kuri laižydama horizontą didėjo, jei būtų norėjusi, būtų ją suėmusi dviem rankomis. Paskui pamatė, kaip kairėje kažkas lekia, Julijus tik liuoktelėjo ir pranyko vandenyje, tas pažiro purslais, o šie prieš virsdami puta dar akimirką užlaikė saulės fragmentą. Daiktų esmę perprasti išties sunku arba jie begyveną vieną iš tų tarpsnių, kada širdis geidžia, kad laikas sustotų ir tai, kas įvyksta, būtų amžina.

– Nagi, eikš! Puikumėlis!

Margarita priėjo prie vandens, įmerkė pėdą, kitą ir pamatė, kaip bangų mūšos puta dailiai prilimpa prie odos. Vanduo šiltas, kaip būna tik rudens pradžioje, kai jis išlaisvina susikaupusį karštį nelyginant į mokyklą sugrįžęs mokinys vasaros prisiminimus.

Kai jau buvo iš lėto belipanti į vandenį, pribėgęs Julijus pradėjo taškytis. Margarita dėjosi nuo šitos nepajėgios sužeisti atakos besigi-

nanti. Paskui nėrė po vandeniu ir išniro saulėje. Julijus žiūrėjo į pečius apkritusius plaukus, veidą perluojančius lašelius, nuo kurių tas dar labiau spindėjo. Jie pradėjo juoktis, šūkauti. Margarita ėmė ištiestomis rankomis vartytis, lyg norėdama ant pečių pasaulį užsivynioti kaip rankšluostį. Julijus pasiyrė link saulės.

Margarita zigzagu sekė iš paskos. Jie plaukė į vaiskų saulėlydį.

Julijus sustojo. Jo galva kyšojo kaip vieniša uola. Margarita plaukė iš paskos ir nespėjusi sustoti atsitrenkė. Išsigandusi plaukti liovėsi, bet, matydama nuo niukso perkreiptą veidą, pradėjo juoktis, jis – irgi. Vanduo buvo aukštai, o kai juokiamasi, neišvengiamai grimztama, nežinia, kodėl plūduriuoti ir juoktis nesuderinama...

Neapsižiūrėję jie paėmė vienas kitą už rankų, kūnai susimaišė, tebuvo skiriami vandens, kuris abu laikė. Juokėsi ir drebėjo. Kaip tie australų aborigenai, kurie juokiasi ir kartu dreba, manydami, kad mato Dievą. Paskui juoktis liovėsi, tik drebėjo – saulė tuo metu buvo pusiaukelėje tarp dangaus ir požemių, horizontas padūmavo auksu.

Jie žiūrėjo temataruodami kojomis, laikydamiesi gelbėjimosi rato, sudaryto iš rankų. Nekalbėjo, leido kalbėti akims ir rankoms. Vandenyje nugrimzdo paskutiniai šviesos blyksniai, liko tik ugnies ratilai, kurie labiau pasiūbavus bangoms sklaidėsi.

Kai saulė visai pranyko, jie mažiau bijojo, kad veidai taip arti. Margarita užsimerkė. Ir tamsa ramia tyla paslėpė tą saldžiai aitrų bučinį. Kvėpavimas susipynė, ir abu pajuto, kaip po vieną jų dalį išnyra į šviesą – tai pati giliausia ir slapčiausia dalis, kambarys, į kurį niekas negali patekti, jei neįsileidi, septintasis.

Jie bučiavosi ir kai danguje mirguliavo žvaigždės, abu kvėpavo vienas kito kvėpavimu, tarsi iki šiol būtų naudojęsi vienais plaučiais. O kai pavargdavo, vienas kitam sušukdavo: „Man tavęs trūksta!“, kai lūpos ir vėl susieidavo – „Kaip man tavęs trūko!“ Kaip gali trūkti to, ko neturėjome? Ko trūksta iš tikrųjų – kito ar savęs paties? O gal

reikia, kad kažkas mums padovanotų tą savęs dalį, kurios mums trūksta?

Šito niekas nežino.

– Kur tu... kur esi...

Taip kartojo Eleonora atsisukusi į langą, klausinėjo žvaigždžių, kurios tikrai turėtų susekti Margaritą ir galbūt jos vyrą. Nė vienas neatsakinėjo.

Prie šono prigludo Marina.

– Va, ramunėlė.

– Ačiū, – padėkojo Eleonora, žiūrėdama į tas ramias akis.

Keletas praeivių dar buvo neišsišnekėję, kaip būna vasaromis – girdėti balsai ir gaudomos frazės tais tarpais, kai nevažiuodavo mašinos. Pašnekesių fragmentai, nuo kurių naktis darėsi ne tokia bežadė, vienatvė – ne tokia liūdna.

– Kaip tu susitvarkai su penkiais vaikais?

– O kaip susitvarkyčiau be jų... – nusišypsojo Marina.

– Tiek rūpesčių, baimės, skausmo...

– Nežinau, Eleonora. Ateina laikas, kai supranti, kad dalyvauji kažin kame didingesniame. Gyvybę suteiki ne tu, nors ją ir nešioji. Pamažu supratau, kad ją nešioti reiškia, kad ji tau patikėta. Tai man teikia didžiulę ramybę. Be to, neįsivaizduoji, koks užtaisas yra penkių vaikų meilė...

– O jei išeitų vyras?

– Buvo laikas, kai pati norėjau išeiti...

– Tu?

– Taip. Buvau pavargusi. Jaučiausi viena.

– O paskui?

– Jaučiausi viena, bet galiausiai tokia nebebuvau. Pasipasakojau jam, o jis nupirko du lėktuvo bilietus ir po kelių dienų išskridom į

Niujorką. Prabuvom savaitę. Aš ten nebuvau buvusi, jis mane vedžiojosi po vietas, kur lankėsi vasarą po brandos egzaminų.

– O kaip vaikai?

– Vaikai buvo išbarstyti draugams ir giminėms...

– Atrodo kaip filmas...

– Filmuose tam tikri dalykai atsitinka todėl, kad jų būna gyvenime.

– Ir kaip jautėtės vėl būdami vieni?

– Iš pradžių keistai, bet pamažu pasidaro taip, tarsi atrandi kažką pažįstama, vis dėlto nauja. Jis su manim elgėsi kaip su mergyte ir kaip su karaliene. O aš žiūrėjau skeptiškai, maniau, kad vos tik grįšim namo, vėl bus tas pats. Jis vieną dieną nusivežė mane į Konio salą ir apžvalgos rate užmovė žiedą klausdamas: „Ar tu, Marina, mūsų penkių nuostabių vaikų (nuopelnas labiau tavo nei mano) motina, nori tekėti už šito žmogelio ir būti džiaugsme ir skausme, dalytis blogu ar geru likimu, kol išskirs mirtis?“ Ir aš pamąsčiau apie visa, ką buvome nugyvenę: apie meilinimąsi, kaip jis paskui mane sekiodavo, kad tik surastų minutę ramiai persimesti pora žodžių, apie nešvarius vystyklus, bemieges naktis, kvatojimąsi ir ašaras, apie pirmus pasiekimus, kaip pirmasis namas, ir pralaimėjimus, kaip tie laikai, kai jis turėdavo naktimis daug budėti, kad tik sukrapštytų dar kokią lirą, apie po paklodėmis į dažus pamerktus šepetukus, vestuvinės nuotraukos šviežumą pasirodžius pirmoms raukšlėms... Pergalvojau visa tai ir supratau, kad nekeisčiau nieko, nė kablelio tame gyvenime, net jei nuo skausmo supūliuočiau. Kas gi kitaip būčiau? Pražūčiau, kamuojama egzistencinės anoreksijos. Tad jam pasakiau: „Taip... kol mus išskirs mirtis, net ir po to.“ Jis pradėjo juoktis, paskui – verkti. Aš – verkti, paskui juoktis. O tada pridūrė: „Be tavęs tiek mažai apie save žinočiau... Ačiū.“

– O tu ką pasakei?

– Pasakiau, kad tai teisybė. Tie vyrai – iš tiesų siaubas. Jei nebūtų mūsų, net nesipraustų...

Eleonora nusišypsojo. Paskui surimtėjusi kalbėjo:

– Kiek laiko viską pralaikome savyje, užuot paleidę pasaulį su jo visais nuopuoliais ir kalbėję rimtai. Užuot kartu ieškoję tiesos. Vieną knygos ištrauką norėčiau išmokti atmintinai: „Kaip norėčiau, kad mes būtume du žmonės, leidžiantys tiesos injekcijas, kad būtų pasakyta tiesa, pagaliau ji – tiesa. Būčiau laiminga, jei galėčiau apie save tarti: „Su ja į mane suvarvėjo tiesa." Taip, aš noriu šito. Noriu, kad tu man būtum peilis, aš irgi juo būsiu – pažadu. Peilis išgaląstas, bet gailestingas."* O štai mes tampame išgaląstais žiauriais peiliais. Negailestingais. Kiek laiko praeina besiginčijant, kuris teisus, kurio paskutinis žodis. Ginčijamės. Užuot...

– Užuot darę ką?

– Užuot kalbėjęsi. Kaip tu su savo vyru. Kalbatės. Aiškinatės, atsiprašinėjat, vėl susieinat ir tu supranti, kad jei tavo gyvenimas turi vertės, tai todėl, kad tiek metų mylėjai vyrą. O aš su savuoju nesikalbėjau šimtmečius. Abu buvome teisūs. Kai visi teisūs, nesikalbama – ginčijamasi, vaidijamasi, bet ne kalbama.

– Aš dažnai pasvarstau, kodėl prisidarome tiek sunkumų.

– Nežinau... Vis dėlto man atrodo, kad suprantu, ko noriu, tiesa ten, aiškių aiškiausia, betgi... kasdienybė, vaidmenys, neišgydytos žaizdos... lyg ir užsimirščiau.

Jos nutilusios laukė atsakymų ir tikrumo lietaus, nusileidžiančio iš migloto dangaus – lubų namo, kuris per didelis, kad visuomet būtų sutvarkytas. Ir dar moters.

Jie iš vandens išlipo išsimaudę jūroje, kurią, deja, rašalu jau dažė tamsa. Nespėjo pajusti, kaip akmenėliai daigsto pėdas, kai šešėlis išvyniojo dvi figūras.

---

* Deividas Grosmanas (Davide Grossman). *Būk mano peilis.*

Berniokai. Plaukai suformuoti žele, akys naktyje boluojančios – dvi jūros išvemtos atmatos.

– Tik pažiūrėk, kokie romantikai! – suvogravo girtu balsu viena.

– Ar tokiu metu neturėtumėt būti lovoje? – paklausė kita – dantys pageltę, akis primerkta nuo pagirių ar narkotikų perdozavimo.

Margarita sustingo. Julijus nieko netaręs ją užstojo, padėtį stengėsi įvertinti sau įprastu šaltumu. Tųdviejų rankos nežadėjo nieko gera. Jų akyse Julijus skaitė aklą alkį.

– Pinigų turit?

– Pažiūrėsim... – įsiterpė antras, panaršė po Margaritos drabužius ir kuprinę.

– Mergiotėms po šias vietas vaikščioti negerai, šitos vietos ne mažėms, – pridūrė antras artindamasis prie Julijaus su Margarita ir ranką skėsdamas jos link – ta traukėsi atatupsta, širdis drioksėjo ausyse.

Anas pusiau primerkta akimi iš Julijaus kelnių kišenės ištraukė mašinos raktelius.

– O čia kas? – iškėlęs paklausė.

Kitas dar kiek paėjėjo, į Julijų kone įrėmė kaktą, tas pajuto puvėsių smarvę.

– Kas yra šitie, a, šikniau?

Julijus tylom tyrė neužtikrintus abiejų judesius.

– Eikit šalin. Mes nieko neturim! – spygtelėjo Margarita.

– Tu tylėk, tavim pasirūpinsiu vėliau.

Tada Julijus jam vožė tiesiai į nosį ir ją perskėlė. Buvo girdėti duslus kremzlės ir kaulo džergžtelėjimas. Tas apstebęs susiėmė rankomis veidą, susvyravo.

– Bėk! – sušuko Julijus Margaritai, kuri, suparalyžiuota iš baimės, nejudėjo.

Kitas metėsi prie Julijaus, trenkė kumščiu kad ir ne į patį veido vidurį, bet išbalansavo ir nusitempė Margaritą. Skruostikaulio lūžimo

Julijus nejuto – pranašesnis buvo adrenalinas. Jis atšoko kaip spyruoklė ir pabandė trenkti jam, tiesioginio smūgio į tarpukojį vengė.

– Spruk! – darkart suriko Margaritai.

Ta pradėjo rėkdama bėgti gatvės šviesų link.

– Padėkit! Padėkit!

Tik niekas negalėjo girdėti.

Berniokas sukulta nosim ją prisivijo, smogė ir ji susirietė dvilinka.

Bandė riktelti, bet pasigirdo tik dusulys.

Margarita pamatė siaubo nasrus, ne baimės, bet siaubo, tarsi ją uostinėtų įnirtęs šuva. Vaikiščias sugriebė už plaukų ir parvertė ant žemės. Priešintis ji bandė, tik kad nuo galvos skausmo virto skudurine lėle. Pajuto, kaip šlaunimis nubėga nevaldoma čiurkšlė, ir pradėjo kūkčioti. Bernioko veidas buvo iškruvintas, bet jis nusibraukė jį laisva ranka ir stengėsi Margaritą priploti prie žemės, kita ranka grabaliojo tarpkojį. Kurgi Julijus?

Margarita spardėsi, net pati nesuvokdama kaip, kaukė, bandė užpuolėjui suduoti į veidą, kurį jau buvo sužalojęs Julijus. Nebeskyrė nieko, naktis nesiskyrė nuo žvėries. Dangus kabojo kaip kabojęs, buvo labai toli.

– Tėti! – suriko ji ašarota gerkle ir abejingą tylą suardė.

– Ar senelis buvo su ūsais?

Andrėjus jau buvo palindęs po antklode, močiutė jam glostė smilkinius.

– Taip.

– Su barzda?

– Be.

– O plaukų turėjo?

– Iš pradžių turėjo, paskui – ne.

– Kodėl?

– Nes senstant plinkama.

– Bet tu – su plaukais! – pasakė Andrėjus priliesdamas suverptą Terezos plaukų sidabrą.

– Plinka tik vyrai.

– Kodėl?

– Todėl, kad jie vėl virsta *picciriddi.*

– Kodėl virsta *picciriddi*?

– Nes ir *picciriddi* gimę būna beplaukiai, plaukų teturi vos vos.

– Aš irgi? – sukluso Andrėjus, apsičiupinėdamas galvą, tarsi plaukai staiga būtų nuslinkę.

– Ir tu jų turėjai vos vos, taip.

– O kodėl vyrai vėl suvaikėja?

– Nes tik vėl virtę *picciriddu* gali žengti į dangų.

– O kas danguj daroma?

– Dainuojama, šokama, piešiama, žaidžiama.

– Tai aš jau danguje.

– Džiaugsme mano!

– O tu nevirsi *picciridda*?

– Virsiu.

– Ir eisi į dangų su plaukais?

– Taip.

– Kodėl?

– Todėl, kad moterims būna kitaip. Plaukai nenuslenka... Papilkėja, paskui pabąla...

– Kodėl?

– Nes moterys visuomet turi būti *biedde, biedde comu pupidde**.

– O tai kodėl tavo plaukai šiek tiek pilki, šiek tiek balti, trupučiuką žydri?

---

* Gražios, gražios kaip lėlytės (sicil.).

– Tų savo „kodėl“ niekuomet nepabaigsi... a? – pasakė ji glostydama jam skruostą. – Nes tai gražiausios kriauklės spalvos.

– Tu, močiute, graži su plaukais.

– Džiaugsme mano!

– O kodėl šiandien negrįžo Mita?

– Nežinau. Manau, kad išvažiavo pas tėtį.

– Pas tėtį?

– Manau, kad taip.

– Tai namo grįš abu!

– Taip.

– O kodėl tėtis išėjo?

– Nežinau, Andrėjau.

– Tu, močiute, visuomet žinai viską. Kodėl šito nežinai?

– *Unn'u sacciu**. Bet tikra tiesa yra tai, kad bus viskas gerai. Viskas yra *bonu e benerittu***. O dabar vėlu, tau reikia miegoti.

– Nieko man nepapasakojai apie senelį Pietrą. Jis irgi kalbėdavo keistokai, kaip tu?

Tereza nusišypsojo.

– *'Nzzz...* – tarė antakius ir akis keldama dangopi, taip pasakė „ne“. – Bet senelis Pietras tokiu metu visuomet melsdavosi.

– O tu?

– Aš kartu. Nori, kad kartu sukalbėtume maldelę Jėzui?

– Taip.

– Na, tai kalbėk.

– Jėzau, močiutė sako, kad esi, ir aš tuo tikiu, nes su tavim vis pasišneku, kai nešneku su niekuo. Padaryk, kad Margarita ir tėtis grįžtų namo. Pasikalbėk su jais ir primink, kad jų laukiu. Taip jie grįš, būsim

* Nežinau (sicil.).

** Gerai ir palaimingai (sicil.).

kartu visuomet, vėl kartu eisim į kiną, valgysim sprag-ėsius, juoksimės ir žaisime futbolą, lipsim į medį ir į namą medyje, paskui statysim smėlio pilis, jas griausim, gersim kokakolą, leisim burbuliukus ir čepsėsim, vyniosim dovanas, laidysim popierinius lėktuvėlius iš balkono ir darysim visus kitus mėgstamus dalykus, kaip antai pūsim burbulus. Ir jei prisiminsi, atnešk visų spalvų pilną dėžutę...

– Teesie.

– Ką tai reiškia?

– Kad visa, ką pasakei, yra gražu, ir turėtų įvykti.

– Teesie, – pakartojo Andrėjus.

– O dabar miegok, džiaugsme mano, – paragino močiutė pridėdama ranką prie akių ir jas švelniai užmerkdama, ir jis atsidavė nakties tamsai bei ramybei.

Močiutė pradėjo užsimerkusi dainuoti, tuotarp raukšlėtos ir trapios rankos slydo Andrėjui veidu, taip keldamos saulės nudegintų laukų, nugludintų akmenų, palieto ant grindų vandens sirokui įveikti, retų šešėlių po senukų valstiečių šilkmedžiu, ne iki galo iškeptos duonos, žydro giedro dangaus, geltonų žiedų, svirplių, cikadų ir nesibaigiančio skurdo po žvaigždėtu dangum prie laužo reginius.

Tu mik, o sapne tau drugeliai sapnuosis
Ir sparneliais lengvais tave mariomis neš...
Tu mik, nebijok, aš tave palinguosiu
ir pernakt, naktužėlę budėsiu vėl aš...

Žiūrėk, kaip ten vyšnios ir šilkmedžiai miega
Kaip sidabro akim praregėjo naktis...
Atjos karaliūnas per saldųjį miegą,
jam laukai ir takai geltonais žiedais nusnigti.

O ryte iš miego saldaus atsikėlus
Vėl pasaką gražią aš imsiu tau sekt.
Tu mik, mano mielas, tu mik, mano gėla,
Prie tavęs aš budėsiu, budėsiu pernakt...

Andrėjus, užliūliuotas melodijos, ramiai užmigo. Kur pražuvo lopšinės? Kas jas bepamena? Nurimo net miestas lauke, lyg būtų jautęs pastatais, asfaltu ir šviesomis nuklotos žemės ilgesį. Vaikas įmigo, o senelė verkė dėl jo skausmo, verkė dėl dukters, anūkės kančios ir, jei būtų galėjusi, net būtų davusi *u sangu*, kad tik viskas deramai susiklostytų. Verkė iš savo neišsakomo skausmo. Pietras savo geromis, nejudančiomis akimis į ją žiūrėjo šypsodamasis, priminė: „Viskas bus gerai, bus.“ Atjauta ir laukimas kuria žmogų. Laukimas ir atjauta – niekas daugiau.

Kai ji prabudo, tysojo paplūdimyje, buvo šalta. Ji žiūrėjo į dangų, juto, kaip dega skruostai, liepsnoja galva. Julijus laikė už rankos. Jo žandas buvo ištinęs, kruvinas.

Šalia buvo nepažįstamų žmonių.

– Kaip tu? – paklausė Julijus.

Margarita pabandė atsikelti ir lengviau atsikvėpė pamačiusi, kad nors veidas su galva ir dega, ji laikosi gerai.

– Kas atsitiko?

– Jie išgirdo, kaip šauki, – paaiškino Julijus rodydamas į žmones, stovinčius prie pat.

Margarita pamatė bent tris asmenis. Tai tie iš sumuštinių furgonėlio. Vienas su riebalais ir majonezu išterliota balta prijuoste duoda vandens.

– Kaip jautiesi? – paklausė švelniai, toks švelnumas sudarė kontrastą su gigantišku kūnu.

– Gerai, – tarė Margarita ir prapliupo raudoti.

– Bet ką gi čia tokią valandą veikiate? – paklausė moteris, galbūt pamokančioji Marija.

– Maudėmės, – atsakė Julijus siekdamas apglėbti Margaritą.

– Tie du jau buvo girti prieš pirkdami alų, prieš ateidami į paplūdimį, – pasakė kitas su pora imponuojančių ūsų.

– Jie nuspirti, Margarita. Pavojaus nebėra, – pridūrė Julijus.

– Na, tai eime. Apsirenkit, duosim jums ko nors užvalgyti, – tarė moteris glostydama dar vis drėgnus Margaritos plaukus, ta stengėsi nusitrinti nuo odos užpuoliko kraują.

Jie persirengė, drabužius užsitraukė tiesiai ant dar šlapių maudymosi kostiumėlių. Paskui moteris furgonėlyje privertė persirengti kaip reikiant, pati tuotarp ruošė ištaigingą vakarienę.

Verandos neono šviesoje jie atrodė kaip absurdiško karo veteranai. Apačioje tyliai kvėpavo jūra, o naktis skleidė tipiškus naktinius sakų ir dumblių kvapus.

Margaritos veidas buvo sutinęs, moteris skruostus jai šaldė ledinės kokakolos skardine. O ūsuočius, prisistatęs Marijos vyru, gyrė Julijų už drąsą, gydė sužeistą žandą.

– Tavo nosis virto tyre!

– Bet ar tėvai jums leidžia tokiu metu vaikštinėti vieniems? – pasmalsavo moteris.

Margarita tylėjo, bijojo tiems žmonėms pasirodyti įtartina. Kartu norėjo viską išpasakoti. Moters rankos jai priminė senelės švelnumą, ji norėjo būti namie ir mėgautis ramiu vakaru, klausytis muzikos ir žiūrėti filmą, o ne rizikuoti būti išprievartauta apleistame paplūdimyje. Tarsi būtų nusipelniusi.

– Kur jūsų tėvai? – klausė moteris.

– Kažkur turėtų būti, jei jau mane pagimdė, – sausai atsakė Julijus.

Moteris to sakinio nesuprato, jis jai pasirodė kaip paaugliškas pagyrūniškumas.

Mašinos lėkė link valstybinio kelio.

– O tavo? – ji paklausė Margaritos.

– Tėvas Sestryje. Važiuojam pas jį. Beje, būtų gerai jau važiuoti, kitaip jaudinsis, – atsakė Margarita, stengdamasi įgauti Julijaus užtikrintumo.

– Galim kuo nors padėti? – paklausė vyras.

– Jau ir taip šitiek padėjot, – nusišypsojo Margarita, kuri liūdnoje neoninėje šviesoje – visur aplink gardus valgio kvapsnis, apačioj vilnijanti tylos jūra ir paprastų ta diena gyvenančių žmonių šypsenos – nustebo pamačiusi, kad jaučiasi kaip namie.

Visą nuo Sestrio skiriantį kelio gabalą jie tylėjo. Paskutinių valandų saldybė ir kartuma neatskiriamai sumišo, buvo sunku džiaugtis viena, kad neįsipainiotum į kitą. Tylumoj Aurelija pakrante vingiavo kaip smilius, vedžiojamas po mylimosios veidą.

Julijus uždėjo ranką ant savo mintyse skendinčios Margaritos rankos, suspaudė. Ją kaltės jausmas nustojo kankinti, buvo justi po kūną bepasklindanti drąsa – ji beveik privažiavusi tėvą, su ja Julijus, stiprus ir užtikrintas. Viskas klostosi gerai. Kad tuo metu jo ranka labiau prašė pagalbos, nei ją davė, ji nepastebėjo.

Po valandžiukės pasiekė Sestrį. Skubėti Julijus nenorėjo: skaudėjo žandą, kelias pajūriu jokios skubos nereikalavo, skatino apgalvoti savas nesėkmes. Apvogtas kaip žioplys, užpultas kaip pradinukas ir rizikavo Margaritos išprievartavimu – juk maudynių pats reikalavo. Perniek laikyti taisyklių nebeišėjo, kai esi dviese, to daryti nebegalima.

Krantinė buvo nušviesta barų, kurie, atrodo, nebuvo linkę susitaikyti su faktu, kad vasaros sezonas liko už nugaros, taip elgėsi ir lankytojai, sėdėdami mėgavosi vakarine gaiva ir kartojo keturis įprastus tauškalus.

Margarita paprašė Julijaus sustoti ir nusivedė jį pėsčiomis viena siaura gatvele pro šviesių spalvų namus, naktį nevisiškai atskiriamus. Kelio gale buvo matyti jūros skiltelė. Ta skiltelė pamažu virto ruožu pusapvalės pakrantės, susidedančios iš smėlio ir mažyčių akmenukų. Netoliese plūduriavo įvairių spalvų medinės valtys, tarsi linguodamos tarp savęs šnekučiavosi. Į užutėkį atsisukę namai buvo išsprogusios akys, žiūrinčios niekuomet neatsibostantį spektaklį. Žmonės būriais sėdėjo ant smėliuko ir, užuot kalbėję, šnabždėjosi. Šį mažytį užutėkį gobė žvaigždžių tyla ir ragino visus šnabždėti.

Būna vietų, kuriose nereikia rėkauti, kad išgirstų, tereikia išmokti klausytis, o jei kalbama, tai kad būtų geriau klausomasi. Būna vietų, kur žmonės sako tiesą, prisipažįsta mylį, patiki širdgėlą arba toliau tyli.

– Tylos užutėkis, – iškilmingai paskelbė Margarita. Viena iš tokių vietų.

Julijus atrodė kaip suvaikėjęs. Sugniaužti kumščiai atsigniaužė. Margarita paėmė jį už rankos ir nusivedė į puikiai pažįstamą slaptą kampą, iš ten buvo matyti eilė namų, kurie įlankai buvo kulisai. Žibintų šviesa atspindėjo žvaigždžių šviesą, o horizontas buvo pilnas dumblių kvapo, šviežio smėlio ir paliktų medinių valčių trūnėsių, prilaikomų gleivėtų virvių. Du jaunuoliai atsisėdo prie vandens.

Margarita, nusiavusi batus, kojoms leido pajusti drėgną, pažįstamą smėlį.

Julijus, susidėjęs rankas ant krūtinės, tylėjo ir nemokėjo visiškai atsiduoti tylai. Netgi norėjo ją perrėžti šauksmu ir nublokšti, išrėkdamas visą viduj spaudžiamą neapykantą. Kad pamatytum žmogaus širdį, turi paklausinėti, kokios jo svajonės ir skausmai, bet Julijaus skausmas visada stelbė svajones, kurios dabar kaip žarijos po pelenais vėl norėjo uždegti jo gyvenimą. Jį vimdė, tarsi būtų turėjęs pašalinti kažką, ko neįmanoma ištraukti, nes šitaip sumišę su skausmu, – pati gyvastis.

Apėmė kojas rankomis ir pradėjo kūkčioti kaip vaikas, šniurpščiodamas nosimi.

Margarita atsisuko – manė, kad jis juokiasi. O jis verkė. Julijus galvą paslėpė tarp kelių, ir Margarita pasijuto viena. Vaikinas, kuriam patikėjo savo likimą, verkė. Tas pats vyras, kuris ją ką tik išgelbėjo. Kuris patvindė mokyklą. Sėdėjo laikydamas galvą tarp kojų ir verkė. Ji, maniusi, kad ant lyno yra viena, pamatė, kad ant to paties lyno yra ir Julijus, toks pat lyno akrobatas kaip ji, kaip visi. Akrobatika neleidžia išspręsti pusiausvyros problemos, temoko, kaip verčiančias ją prarasti galias paversti ją išgelbstinčiu postūmiu. Tik taip likimas su savo gravitacine galia tampa užduotimi, gyvybine būtinybe.

Julijus verkė, ašaros garmėjo per smėlį mažais rutuliukais, kiekviena kitokia. Kaip perlai. Perlamutras iš tikrųjų yra ašarų sudėties. Vanduo ir druska, kurie aplink užnuodytas atskalas sukietėja. Sluoksnis po sluoksnio, ratas po rato – taip susidaro tobula simetrija, slepianti neįmanomą skausmo simetriškumą. Pažiūrėjus perlai visi atrodo vienodi, bet tie tikrieji palietus atskleidžia mažus nelygumus, lemiamus viduj užkonservuoto grobuonies formos. Dėl to yra nepakartojami. Vanduo ir druska, nulieti pagal pavojų.

Margarita priėjo ir jį apkabino. Į šį rankų ir baimės raizginį prasismelkė tik lengvas nakties vėjas, jūrvėjis, kuris glosto viską, ir tas vienišesnis, labiau nualsintas skęstančio laiko.

Nepaisant ką tik šmėstelėjusios baimės, skausmo, artėjančios nakties, šis kampelis juos užliūliavo, miegas taip ir užklupo – kaip kokią audros ant kranto išmestą kriauklę, ryte randamą su tėvu bevaikštinėjančios mergaitės, nežinančios, kaip ji geidė šitos kelionės, iš kokio skausmo radosi, kiek po gražiu dalyku slepiasi kančios.

Nes grožybė labai dažnai būna tai, kas lieka nuskendus laivui.

*

Kai atsimerkė, vandens paviršius tebebuvo pilkas, pleveno žvaigždės. Jūros kvėpavimas buvo šaltas, o tyla – laukianti. Motina nežadina, negirdėti nė klaikaus mobiliojo čirškimo, tik šaltis ir pakrantės akmenėlius permaišanti bangų mūša. Kiekvienas net menkiausias daiktas turėjo garsą – šnarėjo, tokius šnaresius kasdienybės garsumas paslepia, kalbėjo nežinia ką... Julijus miegojo ranką pasikišęs po skruostu, kaip vaikas, laimingas savo sapnu. Netoli šmėkščiojo pilkšva figūra. Margarita, praradusi gebėjimą verkti, atšalo dar labiau, kai prisiminė, kas ką tik nutiko. Įsižiūrėjo į pakrantės figūrą – pakumpusi kaip mąstytojo statula.

Tai buvo senukas su iš burnos nukarusia pypke, priešais kūrenosi laužas, mažytis lauželis, kuris spragsėdamas maišėsi su mūša, toje virpčiojo dar ir mėnulio atspindis. Jis Margaritos nepamatė, atrodė viliojamas kito, subtilaus ir gundančio garso – sirenų giesmės, o prie to laužo šildėsi taip, lyg būtų namie, saugiai tarp tvirtų sienų. Žiūrėjo į horizontą.

Sušalusi Margarita atsikėlė ir pritipeno prie laužo. Jis nekrustelėjo. Nekreipė į ją dėmesio. Bangų mūša aprimo, ir jūra netrukus suliepsnos kaip šis senuko laužas, tik nuo begalinės, reguliarios, amžinos saulės galios. Margarita prisėdo prie laužo ir ištiesė rankas, kad sušiltų. Senukas su pypke ir toliau nekreipė į ją dėmesio. Margarita jautėsi lyg pastačiusi pėdą į šventovę, tas tylus vyras – kunigas.

– Nieko nėra gaižesnio už aušrą, – pasakė senukas nepasisukdamas.

– Man aušra visuomet patikdavo.

– Nebent kas nors įvyktų.

– Visuomet kas nors vyksta...

– Ne mano metų būnant. Mano amžiuje viskas beprasmiška. Lieka tik tai, – tarė senukas rodydamas į horizontą.

– Kas?

– Dienos ir nakties kaita.

Aukštai kyburiavo viena žalsva žvaigždė, paskutinė nakties sargybinė.

– Nesuprantu...

– Kai pasensti, lieka tik tai. Viskas labai sulėtėja ir kartojasi, kai nieko nebelauki. Vis sėdi čia, lauki kiekvieno ryto, bet nieko neįvyksta. Tik aušra.

– Tai nemažai.

– Argi beturi prasmės, kad iškiltų iš jūros saulė ir prasidėtų ilga diena?

Margarita nutilo – arba todėl, kad nežinojo, ką atsakyti, arba todėl, kad tas klausimas buvo nukreiptas į jūrą, dangų ir tą žvaigždę.

– Ryt vėl išauš ir bus kaip šiandien ir kaip vakar... – Jis patylėjo, įkvėpė jūros, visuomet kupinos šviesos, ir pridūrė: – Ir nieko neįvyks.

– Koks pats drąsiausias jūsų žygis?

– Kodėl to manęs klausi?

– Todėl, kad pati dabar tai darau.

– Papasakok.

– Ieškau savo tėvo.

– Kodėl?

– Todėl, kad jam turbūt dabar manęs reikia... Ir kad negaliu tverti be sekmadieninių tėčio pusryčių.

Senukas nusišypsojo.

– Esi į jį panaši?

– Visi sako, kad taip, kad aš panašesnė į jį nei į mamą, bet aš nežinau. O ji? Ji neatsako...

– Pats drąsiausias žygis? – paklausė senukas, siekdamas išlošti laiko ir drąsindamasis, paskui apibendrino: – Atsikelti ryte.

– Kodėl tu toks liūdnas? – paklausė Margarita, kreipdamasi į jį „tu“, kaip kreipiasi jaunimas, ne todėl, kad būtų prastai išauklėtas, bet taip kreipiamasi tiesiai į pašnekovo širdį.

– Praradau sūnų.

– Kaip tai atsitiko? – bemat paklausė ji.

Vyras neatsakė.

Margarita sutrikusi atsisuko į Julijų. Jis kūną buvo atidavęs žemės skreitui – neapsaugotą, laukiantį, kol prašvis.

Margarita šildėsi toliau, kad šitos tylos šaltis neįsismelktų į širdį. Žiūrėjo dangun į žvaigždę, kuri vis dar stengėsi priešintis, kol neužgeso su senuko laužu, tas gaivino nuo ryto drėgmės prigesusį tabaką, nieko nebelaukdamas.

Kai grobuonis prieina prie širdies ir graužia ją, nebėra kaip pabėgti. Būna grobuonių nugalėtojų. Būna tokių grobuonių, kuriuos sutriuškina tik Didysis Grobuonis – Mirtis. Tų kriauklelių gali rasti tik kiaukutus – atvertus ir numestus ant paplūdimio. Tik prisiminimai, ateities nėra. Mūša juos plaka, nušlifuoja ir jie tampa baltutėlių paplūdimių smėlio kruopelytėmis.

– Šitą radau savo dukters Margaritos kambaryje, – pasakė Eleonora, rodydama į pabrauktas „Odisėjos“ eilutes.

Mokytojas nesuprato, kas čia – sapnas ar trilerio scena. Ką gi jie čia veikia akis į akį ant jo vienkambario slenksčio – jis, su pižama, dar apsiblausęs, ir jo mokinės motina, tokia guvi, kad atrodo kaip nesava?

Jis dar vis nesusitaikė su faktu, kad nėra nieko parašyta, ko jau nebūtų įvykę, nieko, ko jau nebūtų išradęs gyvenimas.

– Atleiskit, nesupratau. Kuo čia dėtas aš? Kas jums davė mano adresą?

– Mano dukra pabėgo. Vakar nebuvo mokykloje. Kažkas jai į galvą prikimšo kvailysčių, kaip matyti iš šitos knygos. Ieškom visur. Teko klausti direktoriaus. Jūs turit man padėti!

– Bet kuo čia dėtas aš? Aš tik stengiuosi kuo geriau atlikti savo darbą!

– Aš irgi. Bet čia kalbama apie mano dukters gyvenimą!

Mokytojas ir darkart buvo priverstas grįžti į realybę. Susitaikė su šituo įsibrovimu ir prieš neišmiegotas, nerimo kupinas motinos akis pakeitė elgesį.

– Užeikit, ponia, atsiprašau, kad čia tokia netvarka... Ramiai man paaiškinkit, kas atsitiko. Norit kavos?

– Ne.

Mokytojo kambarys buvo knygų Babelis iš daugybės įvairaus aukščio bokštų, atsisėsti nebuvo kur. Jie liko stovėti – veidas į veidą.

– Prapuolė. Ir pasiėmė mašiną. Gal turit kokių minčių kur? Ką nors pastebėjot?

Eleonora mojavo knyga, lyg ta būtų visa ko priežastis.

Mokytojas tylėjo, nunarino galvą, plaukai vis dar buvo sušiaušti nakties. Niekuomet nepagalvojo, kad galėtų kalbėtis mokykliniais klausimais tokiomis aplinkybėmis, ir niekad neįsivaizdavo, kad „Odisėja" galėtų sukurstyti tokį įkarštį.

– Ką ji jums sakė? – varė toliau Eleonora, teisingai suprasdama šitą pralaimėjimo judesį.

– Nieko... Prašė, kad palydėčiau ieškant tėvo... Įsikarščiavo skaitydama apie Telemachą, kuris plaukia ieškoti Ulikso, ir atėjo pasikalbėti.

– O jūs?

– Aš tą įkarštį prigesinau. Pasakiau, kad gyvenimas gerokai skiriasi nuo knygų... Tikrai nieko nenorit?

– Noriu savo dukters. Jūs vaikų neturit, tiesa? – paklausė Eleonora metusi žvilgsnį į mokytojo namus, tas papurtė galvą – ne.

Tuo metu suskambėjo Eleonoros mobilusis. Mokytojas pamatė, kaip rūstis iš jos veido dingsta, akys prasiveria kaip ir burna, paskui užsimerkia. Kai atsimerkė, buvo pilnos ašarų. Ranka, spaudžianti knygą, nusviro.

Mokytojas tylėjo.

Eleonora nusisuko ir tyliai nukiūtino.

Mokytojas ją prisivijo laiptų aikštelėje basomis pėdomis, pabandė sutурėti.

– Kas atsitiko?

– Ji padarė avariją.

Mokytojas nesureagavo – viskas buvo per daug tikra, kad būtų tikra.

Eleonora, nežiūrėdama į jį, tarsi pati sau pasakė:

– Prašiau, kad padėtumėte...

Mokytojas liko stovėti su trumpikėmis ir marškinėliais. Taip jį užtiko ponia Elvyra, pažadinta šitos keistos sekmadieninės maišaties, su krūva įvairiaspalvių plaukų suktukų plaukuose, apsivilkusi žalią smaragdinį chalatą.

Tamsa. Akys sandariai užspaustos, ji eina labirintu. Girdi aplinkinius garsus: šlamesys, balsai, drėgni čiuptuvėliai. Kažkas nudyrė odą. Nusinėrė nuo skausmo, audiniai liečiasi prie daiktų, staiga susmailėjusių ir sunkių, taip pat lengvesnių ir subtilesnių. Naktį, prieš užmiegant, tamskampiuose styro iltys ir ašmenys, pasiruošusios durti aštrumos. Visas kūnas – atvira žaizda.

„Išbandymas ugnimi“ – taip šitai vadina perlų ieškotojai; taip tikrinama, ar perlas yra tikras, radęsis iš gyvo moliusko, kuriam gresia mirtis, ar iš cheminių junginių. Tik perlamutras, varvantis iš sužeisto kūno, ratas po rato sukuria audinį, kurio forma, spalva, spindesys nepakartojami. Chemija žvaigždes padaro tobulas, bet dirbtines – gyvenimo grožis yra netobulumas. Susilietęs su ugnimi, tikras perlas šviesą bei šilumą užrakina savo kloduose ir lieka nepaliestas, dirbtinis atskleidžia savo gipsiškumą ir subyra.

Ji kybojo tarp nevilties ir galimo ryžtingo išsivadavimo nuo daiktų saldybės, juto tai po oda, net dar giliau, tame uždarytame kambaryje, kurį dabar pajuto tikrai turinti ir kurį buvo mokama vadinti širdimi.

Baldėsi kiekviename kūno ruože. Sapne ji pamatė, kaip mašina skrieja į ugnį. Degina, degina visą, aklai. Degė gerklė, tarsi rytum stiklą. Lūpos trūkčiojo, bandė išstumti liežuvį. Sapnas ir tikrovė grimzdo, ji būdravo neįveikiamame sapne.

Savo kūno valdyti neišėjo, nors kai kuriais tarpais ateidavo kuo aiškiausias suvokimas, anksčiau niekuomet nepatirtas: kraujas arterijomis teka, audiniai drėksta, fluidai pralenda plyšeliais. Ji buvo sudalyta į milijoną judesių ir srovių, tarsi būtų sudužusi ir gyvybė tekėtų tik paskiromis zonomis. Buvo būtina pravirkti, bet nesiliejo ašaros. Tad pradėjo srūti viduje, apie grobuonį pamažu kalkėdamos.

Kūnas apsunko lyg pati žemė. Gyvatė įšliaužė burnon ir rangėsi, kutendama lūpas, liežuvį, gerklę. Ji žiūrėjo, kaip ji lenda gilyn ir nusliuogia į pačios tamsų ir bežadį plotą, niekieno žemę, įspraustą tarp baimės ir vilties. Spinta užsidarė, daugiau nebebuvo nieko. Bet spintos viduj buvo skylė, vedanti į gilesnį kambarį. Ji kyštelėjo į plyšį ranką.

– Margarita...

Pasigirdo balsas, jai gerai žinomas. Ėjo iš plyšio, panašaus į burną. Ji įkišo ranką, ausį pridėjo prie tos vietos, kur medis buvo skilęs.

– Margarita!

Sklinda ne iš plyšio. Ne. Tamsoje ji užčiuopė deginančią ranką, visas kitas kūnas dabar buvo ledinis. Ji suprato, kad yra nuoga.

– Margarita!

Šįkart griaudėjo.

Ištraukė ranką iš angos, apsisuko, bet spintos sąvaros buvo sandariai uždarytos. Kažkas daužė į tą mūrą, kuris buvo apjuostas aplink ją. Tą mūrą galėtų sugriauti tik tėvas. Buvo stiprus.

– Margarita. Čia aš, mama.

Ji pabandė ištiesti ranką, bet neturėjo jėgų. Skylė už jos girgždėdama plėtėsi, spintos tamsoje verpetavo, tame kampe spietėsi tuntai

besistumdančių baubų. Andrėjus teisus: tai iš ten lenda baubai, niokojantys viską. Ir urzgiantys.

– Turim palaikyti ją farmakologinės komos būklės bent keturiasdešimt aštuonias valandas. Smegenų nukraujavimas ir išsiplėtimas... Paskui žiūrėsim.

Eleonora žiūrėjo į gydytoją, drėgnose akyse – aiškus klausimas, bet bežodis.

– Viskas, ką reikėjo padaryti, padaryta. Reikia būti pasiruošus viskam. Turim būti šalia. Margarita girdi, kas aplink vyksta. Galime jai pasakoti istorijas, ją myluoti, juoktis, kalbėti, laikyti už rankos, leisti pasiklausyti mėgstamos muzikos... ir turėti vilties, kad kūnas sureaguos.

– Kada grįš?

– Greit.

– Bet kurgi išėjo? Kodėl neveda manęs į darželį? Kur Mita? Šiandien sugrįš? Saldumynus kepsim?

– Kiek klausimų, Andrėjau... Į visus atsakyti nesugebėsiu.

– Aš noriu žaisti su Mita ir kepti saldumynus.

– Tuoj jai paskambinsim ir paklausim, kada grįš.

Močiutė surinko dukters numerį, kad išgirstų tikslesnių žinių apie įvykį. Gal tai menkniekis ir ji jau grįžta.

Veidas prarado išraišką. Lūpos sudrebėjo, bet ji pasistengė tvardytis. Užsivėrė.

Tai jos kaltė. Tai ji padrąsino leistis į šitą kvailą kelionę, kaip plaštakė, kuri metasi į ugnį, kurioje sudegs. Pažiūrėjo į rankas – tos nuo kažin kokios kaltės drebėjo.

– Kada grįš? – klausė Andrėjus.

– Greit, – atsakė senelė.

– Kada greit?

– *Unn'u sacciu.* Paruoškim Margaritai saldumyną sugrįžtuvėms?

– Taip! Sugrįžtuvėms!

– Kokį ruošim?

– Jos mėgstamiausią! Tą su *ruchetta**...

– Su garstyčiomis?

– Tą visą baltą...

– Tai varškė! Ne laukinės garstyčios...

– Varškė. Taip, su varške! Gaminkim tą su varške... Eik plautis rankų visų pirma. *Amuni*!

Andrėjus nuskuodė į vonią, žodį „varškė“ kartodamas kaip stebuklingą formulę, nuo kurios iš niekur atsirastų Margarita.

Tuo tarpu senelė žiūrėjo į Arielę savajame stiklo burbule, norėjo būti kaip ji ir pamiršti. Pamiršti Pietrą, Margaritą, Eleonorą... viską. Betgi meilės ir skausmo pamiršti negalima. Gal todėl, kad turi reikalų su gyvenimu. Nuo minties, kad Margarita pavojuje, vėl sukilo senas, širdies gelmėje paslėptas skausmas.

Vaikinas atsimerkė. Kuo jis vardu, nežinojo. Galva aprišta apynasriu. Veidas liepsnoja, rankos visu ilgiu prie šonų, per vieną eina siūlas, pririštas prie viršuj pakabinto stiklinio flakono. Vienas lašas ritmingai kyla ir sproginėja. Šalia lovoje miega senukas. Daugiau nieko. Staiga atgijo keletas vaizdinių. Kelias. Policininkų mašina, aukštyn žemyn judanti raudona lazdelė. Pagreitėjimas. Merginos klyksmas. Geležinė ranka, iš dešinės sučiumpanti mašiną ir nubloškianti. Lyg nuo rankinio tornado mašina ima suktis ratu, sumėtyta neria į neįprastą naktį – nei šviesos, nei skausmo. Prie lovos priėjo baltai apsirengusi moteris.

– Kuo tu vardu?

* *Ruchetta* itališkai – laukinės garstyčios. Varškė – *ricotta*. (Vert. past.)

– Kur Margarita?

– Ei, klausimus čia užduodu aš.

Moteris pradėjo masažuoti pėdas.

– Jauti jas? Pabandyk pajudinti...

– Žinoma, kad pajudinsiu, – pasakė jis ir pašnairavęs atsisėdo.

– Ką čia darai? Tau kone suskaldyta nugara! Nurimk!

– Kur Margarita? – užriko jis sunerimęs.

Seselė jį atsargiai paragino gultis. Jis bandė priešintis, bet trūko jėgų. Vėl krito į rankų ir nagų kupiną sapną, bet šaukti neišėjo.

Į jos kūną įvestas vamzdelis buvo labai ilgas lynas – iš burnos kilo iki dangaus, virš debesų, ir buvo užkabintas už baltalapio medžio ant mėnulio, prie amerikiečių vėliavos. Margarita kilo tuo lynu, pusiausvyrą laikė, nors ir reikėjo nuolat ją palyginti rankomis. Vykęs žingsnis, ji lipa. Pirma praėjo langus, pro kuriuos buvo matyti dirbantys, besiginčijantys, besimylintys vyrai ir moterys. Sustojo pažiūrėti šito miesto stogų, kurie visi buvo jo: Florencijos kupolai, Niujorko dangoraižiai, Genujos stogai, Paryžiaus smailės. Ji buvo kregždučių ir tulžių draugijoje, paskui lipdama sutiko žuvėdrų ir erelių. Kai kurie iš tų paukščių ilsėjosi ant lyno ir jai tylutėliai priėjus pasikalbėti tuoj pat purptelėdavo, taip sukeldami virpesį, tad reikėdavo iš naujo rasti pusiausvyrą. Mėnulis visą laiką buvo didelis ir, deja, tamsu buvo visur, lynas tviskėjo kaip sidabras.

Paskui ji pamatė iš aukštai atlipančią figūrą. Kažkas leidosi iš mėnulio. Kaip jie išbus dviese ant lyno? Neįmanoma. Vienam reikia grįžti, galbūt jai. Pasižiūrėjo. Vyras. Jo figūra įsirėžusi į mėnulį kaip nespalvotame filme. Jis irgi plakė rankomis ieškodamas pusiausvyros.

Akys baltos, ilgi plaukai – juodi. Jie vienas priešais kitą stengėsi rasti pusiausvyrą, bet vieno bandymas sukeldavo grėsmę kito pusiausvyrai. Pamažiukais abu pradėjo daryti tuos pačius judesius ir įsivyravo tobula harmonija. Tik jie nežinojo, kaip pasilenkti, prasilenkti ir tęsti kelionę.

Susižvalgė, sprendimo nerado. Išeitį pakuždėjo apačioj plytinti jūra.

Ji priartėjo prie jo lūpų, jis pabučiavo. Kad išlaikytų pusiausvyrą bučiuodamiesi, rankas jie pakėlė iki dangaus – bučinys buvo tvirtas, dermingas. Jie atsiplėšė. Jis pažiūrėjo, nusišypsojo ir nunėrė, išnyko naktyje. Ji atsisėdusi žiūrėjo aukštyn, biro ašaros, apie kojas trynėsi baltas kačiukas, miaukė.

Troškino, bet žodžių tai pasakyti nebuvo. Ji čepsėjo ieškodama gerti. Kažkieno rankos glostė plaukus, kažkieno lūpos bučiavo kaktą.

– Tu graži, pati gražiausia, – kalbėjo balsas. – Turėsi čia pabūti, kad įstengtum man papasakoti, kaip tave pirmąkart kvietė atsakinėti, noriu žinoti apie tau patinkantį vaikiną, apie tą bučinį, pirmą meilę, apie slaptas ašaras dėl meilės, į kurią nebuvo atsiliepta, apie tave išdavusią draugę. Nenoriu pražiūrėti nieko iš tavo pirmųjų kartų – pirmasis egzaminas, pirmas vaikas, pirma raukšlė. Daugiau nieko neprašau. Visa kita man nesvarbu. Noriu, kad sakytum man, kas tik šaus į galvą, kad sėdėtum šalia kurį vakarą ir sakytum, kad nebegali, kad viskas sumauta, kad tau baisu, kad esi laiminga, kad matei savo žvaigždę, išbandei naują laką, pamatei patinkantį megztinį, kad norėtum pasidaryti drugelio formos tatuiruotę, virš dešinio antakio įsiverti auskarą...

Margarita klausėsi, viskas baigėsi ten, kur ji buvo uždaryta ir tilpo. Iš akių biro ašaros, bent jau jai atrodė. Viena nuslinko net iki lūpų, jas suvilgė.

– Ko tau reikia, Margarita, apie ką galvoji? Gal troškina?

Ji paėmė nosinaitę, sudrėkino ir pradėjo vilgyti sausas dukters lūpas, palaikė ją uždėjusi, kad lyžtelėjus atsigaivintų ir liežuvis. Duoti gerti seselė uždraudė. Sudrėkino jai veidą ir kaklą, rankas ir kojas.

Margarita juto šitų judesių švelnumą ir stengėsi duoti savo mamai viską, ko jai reikėjo, bet nežinojo kaip. Nejudėjo niekas, ničniekas. Tik mintys. Eleonora skruostus, kaklą patepė drėkinamuoju kremu.

Margarita pajuto, kaip kūnas po jos rankomis atgimsta. Viskas vyksta kitu laiku, kitaip. Galiausiai troškulys aprimo, ji nugrimzdo į perlinę tuštumą.

Laikas ja sruveno labai lėtai. Tarsi minutė būtų trukusi ilgiau nei šešiasdešimt šimtmečių. Paskubėdavo tik tada, kai kam nors pavykdavo prasiskverbti pro mūrą, už kurio ji slėpėsi. Vienas pirmųjų buvo mokytojas – stovėjo prie Margaritos lovos, kur ji gulėjo nejudanti, apkarstyta vamzdžiais. Jai reikėjo kelionės draugo, bendrininko, o jis pasitraukė. Nesuprato prašymo svarbos. Jei būtų supratęs, dabar ji čia negulėtų. Mokytojas iš maišelio išsitraukė knygą.

– Margarita, noriu tau papasakoti, kaip toliau vyksta Telemacho istorija. Mes sustojome ties pirma knyga, bet istorija tęsiasi. Norėjau paskaityti. Nežinau, ką daugiau daryti. Nežinau, ar mane girdi, bet noriu pabaigti tai, kam tęsti pritrūkau drąsos.

O kai ryto duktė Aušra rožiapirštė prašvito,
Kėlės iš lovos minkštos Odisėjo sūnus mylimasis [...]

Margarita tolesnių eilių laukė kaip mergytė, kuri pasakojimo nori klausytis kas vakaras prieš užmigdama. Pačiai žodžių nebesiranda ir baisu būti nublokštai į tylą. Paskui ji pajuto lašelį ant rankos. Buvo girdėti gaikčiojimas. Tas vyras, mokytojas, verkė. Kūkčiojo kaip vaikas – ašaros tėvo, pirmąkart suprantančio, ką reiškia turėti dukterį. Jis suprato, kad asmuo, kurį tau patiki gyvenimas, yra tavo vaikas. Verkė dėl visų žodžių, kuriais buvo pasistatęs sutvirtinimus apie širdį. Verkė dėl visų savo metaforų ir visų baimių. Verkė todėl, kad norėjo, jog Margarita būtų jo duktė, atiduotų visas savo knygas, net gyvenimą, kad tik ji, klausydama istorijos apie berniuką, ieškantį savo tėvo, atvertų akis ir nusišypsotų.

Pagalvojo apie Stelą – savo vaikų motiną.

Margarita, pati trapiausia iš visų ant šito lyno, kiekvieną tempė aukštyn, kad pamatytų, kokie yra trapūs. Vienintelė jėga, leidžianti išlaikyti pusiausvyrą ant gyvenimo lyno, yra meilės svoris. Žodžiai, darbas, planai, sėkmė, malonumai, kelionės... nė vieno pusiausvyrai išlaikyti nepakanka, jie tam, kad eitum skubėdamas. Geri akrobatai kojos nestato visa pėda, pirma pastato galiuką, paskui pėdą, galiausiai – kulną. Iš lėto, atrasdami tai, kas jų. Tik taip žingsnis tampa lengvas, einama šokant.

O mes pėdomis ieškome lengvo saugumo, dargi stipraus, svorio dalykų, kurie paskui subyra, greito bėgimo, kai bemat pribėgama iki pusės. Užtat lyno akrobatų drąsa sunkumą verčia lengvumu, svorį – sparnais.

Mokytojas baigė skaityti, tie žodžiai jį sužeidė kaip niekada. Ir tas leidimasis būti sužeistam neskatino kraujuoti, bet ragino kovoti. Jis išėjo iš palatos ir susidūrė su pavargusiu Eleonoros žvilgsniu, ji sėdėjo koridoriuje. Šyptelėjo, jis atsakė sutrikęs. Pasileido koridoriumi – pro atviras duris buvo matyti kitos švelnumo ir skausmo scenos. Ar Stela imtų kurią nors dieną jį slaugyti?

Jis pagalvojo apie mergytę jo akimis, nakties nemigą, pilną išalkusiojo verksmų, saldžius, labai ilgai trunkančius meilumus, nuovargį, pusryčius, skalbimo mašinas ir įstabaus grožio peizažus, lietingą vakarą garsiai skaitomas knygas ir nardymą su savo vaiku, kad net pristinga kvapo. Pro visas sienas besiskverbiantį gyvenimą, net kai jo nelauki, sužeistą gyvenimą, kad būtų išgydomas kitu gyvenimu. Atsistojęs prie lango, pakėlė akis į dangų, kaip daro tik įsimylėjėliai, ir tas dangus atrodė galintis patenkinti bet kokį lūkestį. Daugiau laiko prarasti nebesinorėjo. Jis išsitraukė mobilųjį ir, spausdamas kumštyje nelyginant špagą, surinko numerį. Lig tik išgirdęs balsą, ištarė:

– Aš tave myliu.

Ištarė kaip stovi – ligoninės koridoriuje, nuo verksmo raudonomis akimis, turėdamas tūkstantį baimių ir tiek pat vilčių, nes, kitaip nei sunešioti drabužiai, grožio turi tik gyvenimas, kuris gyvenamas.

Rytas už lango pasirodė labai greit, taip jau būna ligoninėse, ir į palatą, kurioje miegojo Margarita, įėjo vyras. Mama buvo susmukusi fotelyje prie lovos, laikė ją už rankos. Vyras jos nežadino. Paėmė kitą Margaritos ranką ir tyliai žiūrėjo į dukterį, kuri kaip atvira žaizda siejo dvi odos atplaišas, dvi kriauklės geldeles – jį ir Eleonorą.

Pusiau ištiestomis rankomis Margarita laikė už rankų savo tėvus, kaip tada, kai vaikystėje vaikščiodavo su jais ir – viens, du, trys – kildavo į orą. Ji juokdavosi ir prašydavosi skraidinama dar ir dar. Ir niekuomet nepavargdavo. Dabar anas įprotis kartojasi, bet išskleisti sparnus ir skristi ten, kur ryžtasi skristi tik poetai ir įsimylėjėliai, labai dažnai krisdami, kaip Orfėjas, prašo ji. Už rankų laiko ne jie – laiko ji ir iš naujo verčia tėvu ir motina, vyru ir žmona. Eleonora atsimerkė.

– Grįžau, – pasakė jis.

Karuselė iš arkliukų, karietų, mašinų, žvaigždėlaivių. Kiekvienas vaikas išsirenka jam patinkantį. Margarita pasirinko arkliuką. Kol jojo kariliono muzikos ritmu, tėvas laikė už rankos. Nebeprisimena, kiek dykumų, laukų, miškų prajojo tuo arkliu ranka rankon su savo tėvu.

Kur su tuo arkliuku josi?
Aplink pasaulį.
Jis įstengs?
Žinoma, juk tai mano arkliukas.
Kuo vardu?

Tėtukas.

Betgi čia ne arklio vardas...

Maniškiui tinka. Nes jis stiprus, kas rytas keliasi ir eina į darbą.

Ir niekada nepavargsta?

Niekada.

Seselė įėjo į berniuko palatą. Prie lovos prikaustytų kūnų kvapas troškus, įsivyravusi prieblanda. Ji pakėlė žaliuzes ir atidarė langą, kad įeitų oro. Pakvipo rytu, kuris lauke jau buvo sušlapinęs viską, nors tolumoje tiršta debesų virtinė ir leido numanyti, kad lis. Sustojusi pažiūrėjo į sodo ramybę – po jį vaikščiojo tik gydytojai ir seselės, ji pasisveikino su vienu kolega. Atsisuko.

– Kaip sekasi?

– Geriau, – atsakė senukas, dar apsiblausęs.

Į palatą įžengė aukštas vaikiščias su džinsais ir marškinėliais, besišypsantis.

– Kas jūs toks? Ką čia veikiat? Dar ne laikas lankymams! – pratrūko seselė.

– Esat teisi, bet nuo šios nakties nerandu sau vietos. Atvažiavau pas jį, – ir jis parodė į jaunikaitį, kuris tebemiegojo apsikabinęs pagalvėlę.

– Betgi negalima, mes dabar turim tikrinti, ateis gydytojai...

– Nesijaudinkit, aš jo brolis.

– Tai jis kažką turi! Čia jis vienas, net nežinojom, kad kažkas yra... Mašina pavogta, be dokumentų... Dar gerai, kad turėjo mobilųjį...

– Kaip jis laikosi?

– Kiek sutrikęs, bet laikosi gerai. Laimė, kad kas nors atvažiavo. Šiandieninio jaunimo visiškai nesuprantu... Vis kad tik ką nors iškrėstų...

Tų balsų pažadintas, vaikinas atmerkė akis. Seselė ir tas kitas sužiuro.

– Filipas?

– Taip, Julijau, aš, – pasakė jis lenkdamasis.

Julijus neatsakė, apsikabino jį ir tylėjo.

Tąryt apie ją šmėžavo šešėliai. Deguonies kaukė krutino švytinčius čiuptuvus kaip akvariumo medūzas, graibstė veidą. Ji girdėjo balsus, kurių nepažino. Paskui prie veido prigludo kažkieno lūpos ir ji išgirdo sakant į ausį:

– Ei, Marga! Aš Marta. Kaip laikaisi? Žinai, ką sako tau šios dienos horoskopas? Išmokau atmintinai: „Neleiskite vogti laiko bjaurioms mintims iš praeities, žiūrėkite į dabartį. Jei ji ir nėra kažin kas, tai geriausia, kas tik gali būti, kad būtų patikrintos jūsų išgalės. Išeikit kur nors, kalbėkitės, mylėkite. Galbūt per daug laukiate iš pasaulio, o yra taip, kad iš jūsų kažko laukia pasaulis."

Margarita būtų susijuokusi, tik nežinojo kaip. Džiaugėsi vėl matydama savo artimiausią draugę.

– Ir dar turi žinoti, ką man vakar pasakė brolis, pasakysiu į ausį: pasaulyje 23 procentai kopijavimo aparatų avarijų įvyksta dėl žmonių, kurie sėdasi ant viršaus nusikopijuoti užpakalio... Tik nesakyk, kad tau pasakiau aš...

Margarita buvo užsimerkusi, veidas nekrustelėjo, bet Marta jautė, kad ji šypsosi.

– Kada grįši? Mokykloj be tavęs viena nuobodybė... Ta blondinė sugadina visą dieną... Dvynės tau siunčia bučinį, net du, – ji pabučiavo į akis. – Mano tėtis sako, kad taip bučiuodamas gali pabučiuoti žmogaus svajones, nes akys žiūri ten, kur svajonės ir troškimai.

– Būklė stabili, ne geriau, bet ir ne blogiau. Nežinom, ar pabus ir kaip, ar galės vaikščioti, kalbėti... Šito nežinom, – pasakė gydytoja.

– O ką galime padaryti mes? – paklausė jis sukritusiais paakiais.

– Būti šalia.

– Kaip?

– Tarsi viskas vyktų toliau. Kuo labiau jums pavyks leisti jai pajusti gyvenimą, su kuriuo yra surišta, tuo ji bus laimingesnė, kad ir kas atsitiktų.

Kai gydytoja išėjo, jis atsegė Margaritos kuprinę ir rado savo dantų šepetuką. Perbraukė pirštu per nutriušusius šerelius ir pajuto viską, ką buvo palikęs, pamatė viską, ką prarado.

– Viduj buvo dar ir šita, – pasakė Eleonora rodydama dėžutę su jų laiškais.

Jis tylėjo.

– Kur buvai?

– Prie jūros...

– Kodėl?

– Todėl, kad mes vienas kito daugiau nebemylim, Eleonora.

– Turi kitą?

– Taip.

– Tai todėl manęs nebemyli?

– Aš... nežinau.

– Ją pažįstu?

– Argi svarbu?

– Na, gal ir nebūtų svarbu, jei nebūtum išėjęs... O tu? Tu ją myli?

Jis neatsakė. Staiga suvokė skirtumą tarp įsimylėjimo pojūčio ir meilės.

– Nežinau.

– Grįžk.

– Metas ne tas...

– Kaip tik tas. Pažiūrėk į savo dukterį.

– O tu?

– Ką aš?

– Man atleistum?

Eleonora neatsakė, spaudė skardinę laiškų dėžutę taip, lyg galėtų suspausti, jai šitam reikėjo tiek jėgų, kiek Margaritai prisikelti – atleisti yra iš komos pereiti į meilę.

Tąryt ji buvo viena su tėvu. Kitų balsų nebuvo girdėti. Jai kalbėjo tėvas, bet ji nesuprato nieko, tarsi galvą būtų užliejusi jūra. Norėjo girdėti kiekvieną žodį, bet nepavyko. Jis vilgė lūpas, glostė veidą, bučiavo kaktą, kažką šnabždėjo į ausį. Margarita lynu stengėsi kilti lengvai, bet tebebuvo vis tame pačiame taške. Akrobatikos stiprybė kaip tik šita – ėjimas užrištomis akimis. „Mirtinas ėjimas" – taip jis vadinamas. Ji ėjo ir nematė nieko, net kaip eina. Ant lyno jautėsi tokia vieniša. Net nenutūpdavo paukščiai, kurie pirma sudarydavo šiokią tokią draugiją. Baltas kačiukas, ir tas pranyko. Vienutėlė. Laukė, kad kas paimtų ant rankų ir pasakytų: vaikščioti užtenka, dabar tave nešiu aš.

Gal todėl senoliai tikėjo siūlą verpiančiomis deivėmis. Žaliavinė vilna – tai kiekvienam žmogui patikėtas gyvenimas, ir kai vilna pasibaigia, gyvybė užgęsta. Va ką darydavo Lachesė – paskirdavo vilnos kiekį. Atropė savo verpste ją suverpdavo, o Klotė, gabioji audėja, išausdavo ataudų siūlu. Paskutinis mazgas, kai siūlas pasibaigdavo, buvo vadinamas mirtimi.

Dabar Margarita buvo Klotės rankose – rankos skubrios ir negailestingos, veidas griežtas ir be išraiškos.

Tačiau ji juto, kad šalia tėtis, galėtų jai padėti, jei tik išeitų surikti:

– Tėti, ko man nepadedi?

*

Į palatą įėjo Andrėjus. Pamatė savo sesutę miegančią ir išsigandęs iš rankų ir iš burnos išvestų vamzdelių sustojo. Senelė Tereza jį stūmė pirmyn, jos rankos drebėjo. Andrėjus rankose laikė pakutį.

– Mano džiaugsme, tau atnešėm ledų ir grietinėlės deserto, – tarė močiutė eidama link lovos, tarsi Margarita, išgirdusi apie savo skaniausią saldumyną, galėtų pabusti.

Andrėjus užlipo ant kėdės pažiūrėti į Margaritą iš arti, pabučiavo į skruostą.

Močiutė Tereza atsisėdo iš kito šono.

– Mano meile. Tu visuomet *biedda*, net kai miegi. Kas tavo per širdis, mano vaike. Kokia drąsa. Aš taip anaiptol nepadaryčiau...

Gobstė ją, bučiavo į kaktą, į galvą. Paskui paėmė už rankos.

– Žinai, Margarita, Sicilijoje yra namas, kurį turiu tau parodyti. Sienos geltono akmens, mūras tankus, toks tankus, kad gaivu net vasarą. Užtenka tik laikyti užleistas žaliuzes ir plauti grindis, kai pučia sirokas, nes jei jis įsimes į galvą, išprotėsi, o jei prasiskverbs į širdį, ją sudegins, kaip apelsinmedžius. Prie lauko sienų svyra bugenvilijų ir jazminų kekės, kurios atrodo kaip glostanti ranka ir *ciavuru* pripildo terasą, kur vakarais išeinama pakvėpuoti *u friscu** – pakalbėti su jūra ir jos paklausyti. Vakarais šviesos ne *s'addumano***, nes *abbastano**** žvaigždžių. Ten aš klausydavausi savo tėvo, savo motinos pasakojimų. Ten vienądien atėjo Pietras paprašyti tėvų mano rankos. Norėčiau, kad pasveikusi nuvažiuotum į tuos namus, atsisėstum terasoje ir klausytum *u ciatu du mari*****, žvaigždžių *u scrusciu, u ciavuru du ventu******.

* Gaiviu oru (sicil.).

** Uždegamos (sicil.).

*** Užtenka (sicil.).

**** Jūros šnekų (sicil.).

***** Šlamesio, vėjo dvelkimo (sicil.).

Tada močiutė pasilenkė Margaritai prie ausies, kad negirdėtų Andrėjus.

– Prisimeni tą klausimą, kurį man *facisti**? Noriu atsakyti. Ta pirma naktis, mano Margarita, yra visa ko paslaptis. Kai senelis Pietras ir aš... supratau, kad ji vienas tų dalykų, kurie taip ir nebus sužinoti, tokie jie *inturciuniate*** ir paslaptingi. Mylėti – kaip mylėtis: priartėti ir nutolti, ieškoti to, ko niekas nežino. Artima ir tolima, saldu ir kartu, kaip geriausi skoniai. Meilė niekuomet nestovi, mano *nicariedda*. Ji kaip *mari ca sale e scinne****, niekada nepavargstanti, *cu malutiempo e cu beddutiempo*****. Niekuomet. Jei *u Signuruzzu* davė meilę, *accussì iddu u sapìa picchì******....

Močiutė paraudusi nutilo, išsitraukusi iš rankinės šukas pradėjo anūkę šukuoti. Margarita juto minkštų jų galiukų švelnumą galva ir siela. Paskui ji ant spintelės pastatė jazminų, jų kvapas prasiskverbė pro komos mūrą.

Andrėjus piešė. Pabaigęs piešinį padavė senelei.

– Koks gražus! Paduok jai pats.

Andrėjus užlipo ant kėdės ir išskleidė piešinį Margaritai prieš užmerktas akis.

– Čia geltonasis senelės namas. Štai čia jūra, ji tokios pat spalvos kaip dangus, nes naktį jie vienos spalvos, tačiau dangus ten, kur žvaigždės. Šičia senelis Pietras, jis laiko senelę Terezą už rankos...

Margarita matė, kaip tas geltonasis namas kyla iš jūros, tempiamas oro baliono, sudaryto iš visokiausių spalvų balionėlių. Ant namo

* Uždavei (sicil.).

** Suraizgyti (sicil.).

*** Jūra, kuri tai kyla, tai slūgsta (sicil.).

**** Tiek blogais, tiek gerais laikais (sicil.).

***** Jei Viešpats davė meilę, eik prie jos ir mokėk paimti (sicil.).

stogo sėdi senelis Pietras ir senelė Tereza – laikosi už rankų ir žiūri į žvaigždes.

– Mita, paliksiu tau ant pilvo, kai atbusi, galėsi geriau apžiūrėti. Tačiau turiu pasakyti vieną dalyką... – Jis patylėjo. – Vienąkart aš iš tavęs paėmiau du saldainiukus, tuos apelsininius, piešiau tavo flomasteriais, paspaudžiojau tavo mobiliojo mygtukus ir prikišau ausį, bet nieko nesigirdėjo. Ir dar vienąkart sakiau, kad tavęs nemyliu, nes nepaskolinai savo spalvinimo knygelės... Netiesa. Aš tave myliu. Myliu visada, net kai neskolini. Mita, greičiau grįžk, be tavęs nuobodu kepti tortą. Aš tavęs laukiu. Tik nežinau, kaip suskaičiuoti „ikivisada".

Močiutė Tereza nustojo šukuoti Margaritą, užsidengė rankomis veidą, kad sulaikytų ašaras.

Neišvengiamai vėl užgriuvo naktis, ir palata atrodė pilna ją besitaikančių sučiupti ir atkirsti rankų. Visos tos, kurios pirma glostė, palaikė, glamonėjo, dabar stvėrė ją ir plėšė, kankino, draskė. Oda nuo kaitros atpuolė, oras tebebuvo uždarytas vamzdyje. Tėtis tebebuvo čia. Nuvargusiai Eleonorai reikėjo ilsėtis. Šiąnakt budėti, jos glostyti, vilgyti kūno ir lūpų liko jis. Kuždėti istorijų, kaip kuždėdavo vaikystėje. Kad vyras sužinotų, kas jis, reikia nedaug: pakanka pastatyti jį prieš savo dukrą, kai yra pamiršęs, kad prieš tapdamas tėvu buvo sūnus ir kad tam, kad taptum tėvu, nereikia liautis buvus sūnumi. Jis atidarė laiškų dėžutę. Žmonos manija – viską kaupti... Atpažino savo rašyseną, atrodė kaip kito vyro, gi dabar rašo tik kompiuteriu. Skaitė garsiai.

Eleonora, mano meile, ta diena, kai tavęs nematau – prarasta diena. Klausiu savęs, kaip iki šiandien ištveriu nešokęs į pirmą traukinį, į patį pirmą, koks tik privažiuotų, ir neprašau tavęs, kad ateitum manęs pasitikti ten, į tą stotį, kad bent pamatyčiau pro langelį. Dabar žinau, ką reiškia laukti ir trokšti. Įsimylėti šiame gyvenime aš buvau įsimylėjęs, tik kad tave esu ne tik įsimylėjęs. Aš tave myliu.

Nežinau, kaip tai paaiškinti, turėčiau būti poetas, bet nesu.

Jei mūsų namas sudegtų, norėčiau būti vienintelis žinąs, ką išgelbėtum. Jei mūsų atmintis virstų griuvėsiais, norėčiau vienintelis žinoti, koks paskutinis prisiminimas tau liko.

Žiūriu į žvaigždes ir guodžiuosi, kad ir tu jas bučiuoji. Ir sėdžiu čia, ant slenksčio minant naujai dienai tau rašau, kai rašau, atrodo, kad tu šalia. Nes taip kartu, kad tavęs nėra.

Kas būtų tos žvaigždės, jei tu nesidairytum į jas, tas dangus, jei į jį nežiūrėtum, tas medis, ta rožė, tas filmas?

Mano meile, jei tai laimė, nenoriu jos prarasti.

P. s. Būk atsargi su atvirom durim ir langais, neik laukan be pilkojo vilnonio švarkelio.

Ir kur ana šitas eilutes rašiusi siela, kokiame kambaryje ta mylinti siela pasislėpusi?

– Margarita, kur tu radai šitą dėžutę? Žinai, koks poetas kitados buvau? Tikrai paklaustum, kurgi tas vyras. Kaip galėjau tave šitaip palikti, nepasakęs nė žodžio, nieko nepaaiškinęs...

Margarita girdėjo kiekvieną žodį.

– Matai, mano meile, aš įsimylėjau kitą moterį. Gėdijausi prisipažinti tavo motinai, jums. Ir pabėgau. Ta laimė, kurią tuomet jutau, buvo didesnė už skausmą, kurį būčiau jums sukėlęs, bet neturėjau drąsos pasakyti, kad aš laimingesnis su ja. Buvau egoistas. Bijojau pats savęs – kur dingo tas jus mylintis vyras? Jo neberadau, griebiausi naujos meilės. Atrodė, kad vėl kvėpuoju.

Pabėgau kaip niekšas. Kaip galėjau tau paaiškinti, kad man su ta kita moterim nesisekė? Kad likom artimi, bet kitaip. Ir dabar, žiūrėdamas į tave, gulinčią šitoje lovoje su šitomis žaizdomis, klausiu, kaip

galėjau galvoti tik apie save. O tu išsiruoši manęs ieškoti... viena. Kokia esi drąsi, mano dukra, tiesiog kaip motina. Atkakli, drąsi, graži.

Žinai, kaip su ja susipažinau?

Buvo ką tik nustoję lyti. Aš automobilyje. Važiavau greit, neprisimenu kodėl. Nesisaugodamas sukėliau vandens bangą. Tai buvo minutės klausimas. Kol vanduo kilo, pamačiau tą figūrą – baltą, skaisčią. Tai tavo motina. Grįžau atgal. Buvo apsivilkusi gražutėliu baltu paltu. Daviau jai savo adresą – galėčiau išskalbti paltą, jį pataisyti. Ji atsisakė, pasakė, kad nėra reikalo, bet paprašė, kad pavėžinčiau. Gi tikrai negalėjo vaikščioti šitaip apsitaisiusi... Kai išlipo iš mašinos, man tepasakė „ačiū" ir nusišypsojo – tą šypseną prisimenu iki dabar; tiksliai nežinau, ką tas „ačiū" reiškė, bet žinau, kad šypsnyje buvo jūros, vėjo ir ugnies. Tąnakt galvojau tik apie jos akis ir norėjau, kad mano gyvenimas būtų tų akių žvilgsnis. Tik taip jis pagerėtų.

Tėvas patylėjo, tarsi nuo šito prisiminimo būtų uždainavęs širdies diskas. Margarita klausėsi ją pagimdžiusios meilės archeologijos. Kažin kodėl savo tėvo niekuomet neklausinėjo, kaip juodu susipažino, kuo jį motina užkariavo. Iš esmės ji buvo tame pirmame žvilgsnyje, tame lietuje, su tuo baltu paltu, tame „ačiū".

– Kartu praleidom šitiek laiko, lyg laiko net nebūtumėm pastebėję, jei ne senienas nusėdančios dulkės. Aš troškau, kad mano vaikai irgi turėtų tą šypseną, tokias pačias akis ir tokią kaip jos sielą. Vieną dieną ją atsivežiau čia, į mūsų namus prie jūros, ir vieną naktį iš žvaigždžių ir tylos paprašiau, kad taptų mano žmona. O ji, net nepagalvojusi, nes buvo pagalvojusi prieš tai, pasakė: „Visam gyvenimui, su visu gyvenimu."

Prisimenu iki dabar... Pasiruošimas, vestuvės, povestuvinė kelionė, gyvenimas kartu. Viskas nauja, kasdieniai dalykai keitė išvaizdą, viskas buvo kaip nuotykis: namai, darbas, nuovargis, baimė, džiaugsmas, vėjas, ugnis, jūra... Viskas mūsų. Paskui vienądien ji pasakė, kad esi

tu, kaip perlas jos įsčiose. Mes vienas kitą mylėjom dar labiau ir netikėjom, kad tai įmanoma, bet tu, dar nematoma, jau mokėjai daryti stebuklus.

Prisimenu tuos devynis mėnesius, ji man apie tave pasakodavo, kaip augi ir apie ką judvi be žodžių kalbėdavotės, per kraują ir pieną. Nusprendėm tave pavadinti Margarita, nes tavo senelis vis kartodavo, kad tai nuostabus vardas ir kad turėtum būti perlas. Paskui jis, dar tavęs neišvydęs, mirė ir jo prašymas virto pažadu – Margarita.

Tėvas nutilo. Kiekvienas žodis iš jo reikalavo didelių pastangų, reikėdavo įkvėpti. Nebūna laimingo gyvenimo lengva širdimi. Margarita negalėjo matyti, kaip jis šluostosi akis, bet akimirką pajuto, kaip jo barzda duria į skruostą ir kaip kvepia odekolonas. Paskui jis papasakojo apie Andrėjų ir apie meilę, kuri pasidarė ramesnė ir stipresnė, deja, ir sąlygotesnė. Iš kažkurio kampo išlindo ne nuobodulys, o jo vyresnėlė sesuo – įprotis.

– Mano meile, aš tiek mažai žinau apie meilę. Viską žinau apie savo darbą, apie valtis, bet tiek mažai apie tai, kas brangu. Meile mano, buvau toks aklas. Norėčiau suimti tavo sielą į saują ir švelniai pažadinti iš sapno, glėbiu ją vėl suklijuoti su kūnu.

Margarita pajuto tėčio apkabinimą ir lūpas ant užmerktų akių. Paskui jis atšlijo ir kalbėjo toliau.

– Žinai, susipažinau su tavo mokytoju, šaunus žmogus, tik truputį išsiblaškęs... Paliko „Odisėją“. Nežinia, kiek kartų ją skaitė, puslapiai sučiurinti. Įnikau skaityti aš. Žinai, kai buvau vaikas, turėjau spalvotą leidimą. Man daugiausia baimės kėlė kiklopas, kuris ryja žmones... Pats mėgstamiausias epizodas – apie Kalipsę, gyvenančią puikioje palmių ir vaisių saloje. Uliksas nori grįžti į Itakę, bet Kalipsė laiko jį savo kerinčioje saloje. Uliksas stovi ten, ant jūros kranto, ir verkia, prisi-

mindamas žmoną. Jo širdis ne čia, nors šita sala ir yra rojus. Kalipsė yra deivė, žada jam nemirtingumą, jei liks su ja. Uliksas atsako, kad jis nenori nemirtingumo, nori grįžti pas žmoną.

Ir man taip nutiko, Margarita. Mano širdis stengėsi atjaunėti. Taip nutinka, kai įsimyli – viską jauti, prieš akis visas gyvenimas. Aš bėgau nuo kasdienybės sunkumo. Ir radau salą, kurioje galima pamiršti praeitį. Betgi jūra, jūra kaip Uliksui bus visada, kad primintų... Nebūna taip, kad širdį sudaužytum be pasekmių...

Tos paslapties, kurią mačiau tavo motinos akyse, aš ieškojau kitos akyse, tarsi ji ją būtų praradusi, tačiau suklydau... Dažnai neriam į šviežieną, lyg tai būtų sprendimas ar vaistas, tarsi gyvenimas, kurį pajuntame viduj suplazdant naujai, skatintų išbandyti nemirtingumo žavesį, bet iš tikrųjų mums reikia ne nemirtingumo. Mums reikia mylėti. Tavo motina nebebuvo jūros, vėjo ir ugnies paslaptis – priprantama prie visko – ir meilė užgeso. Aš ją kaltinau, bet kaltė buvo mano. Mano meilė negalėjo būti jos, jei ją paskyriau kitai.

Nemieganti Eleonora pravėrė duris, kad matytų Margaritą. Ligoninės koridorius, deja, jau skendėjo tamsoje. Vyras nieko nepastebėjo.

– „Visam gyvenimui, su visu gyvenimu." Tavo motina buvo teisi. Kokia drąsa! Tik dabar, kai atiduočiau viską, kad vėl tave turėčiau, suprantu. Jei daugiau nebesugebu gerti iš tavo motinos akių, kaltas esu pats. Jei šulinys išseko, tai ne pasibaigė vanduo, o reikia kasti giliau. O aš buvau niekšas ir tada, kai dienos prarijo tą palto baltumą, tų akių šviesą, pasitraukiau. Norėjau tebejausti gyvenimą, kad ir kas. Jo ieškojau kitoj pusėj, o jis tik buvo giliau.

Tėvas paėmė „Odisėją" ir garsiai paskaitė:

Deive galinga! Dėl to nesirūstink: aš kuo geriausiai
Pats suprantu ir žinau, kad protinga žmona Penelopė

Savo stuomens grakštumu ir ūgiu už tave bus menkesnė:
Ji – mirtingoji, o tu – nemirtinga ir niekad nesensi.
Vis dėlto aš geidžiu ir svajoju kasdien ir kas naktį
Grįžti greičiausiai namo ir dienos grįžimo sulaukti.

– Buvo teisus Uliksas, mano dukra. Aš iš tikrųjų nebežinojau, ko geidžia širdis. Jei tik būčiau mokėjęs jos klausyti ir išgirsti, kad jai reikia gelmės, o ne lengvos šviežienos...

Margarita norėjo viską išmokti atmintinai – kiekvieną žodį.

– Aš nebesirūpinau ta paslaptimi, kurią mačiau tavo motinos akyse... Ir ji užgeso. Tarp vyro ir moters taip nutinka, Margarita. Kitas tampa veidrodžiu viso to, kas nepatinka patiems – taip ji tapo visais mano šešėliais, mano melu, mano gudrybėmis ir ypač mano apsimetinėjimu, kad esu mylimas, kaip noriu, užuot augęs ją mylėdamas.

Bet ar tavo motina bus pajėgi man atleisti? Juk turėjau tave globoti, o aš išėjau ieškodamas nežinia kokios laimės... Dabar atiduočiau tau gyvenimą, dukra. Aš grįžau. Grįžk ir tu, Margarita, grįžk...

Margaritos kūnas pradėjo virpėti, lyg ji stengtųsi išsivaduoti iš tamsumos, bet nepermaldaujama Klotės ranka ją sulaikė. Jos siūlas baigiasi.

Eleonora, slepiama tamsos, atsisėdo ant grindų koridoriuje. Ją apgobė tas baltas paltas ir ji susiėmė rankomis stengdamasi atgauti dalį savęs, kurią, tiek laiko atmestą ir verstą tylėti, buvo nustojusi mylėti. Atrodė kaip kriauklė, turinti apglėbti savuoju perlamutru priešą, jei nori išsigelbėti.

Kitą rytą šalia buvo motina. Jos glamonės nebuvo tokios skubrios kaip tėčio. Taip, kaip motina, niekas jos neglamonėjo: pradėjo nuo pakaušio ir lietė pirštų galiukais, tarsi ieškotų minčių, skausmų, džiaugs-

mų, kančių, kad pašalintų tamsius dalykus ir paliktų tik tuos, kurie iš šviesos. Paskui glostė kaktą, nosį ir lūpas, odos išlinkiuose ieškodavo mažiausių skausmo arba džiaugsmo žymių.

Kažkuriuo metu ji pradėjo naršyti po laiškus dėžutėje, kuri, rodos, buvo virtusi laiko mašina. Vartant tuos laiškus Eleonorą užplūdo prisiminimai ir ji suprato, kad jų neužtenka išgyti, nes meilė yra ne ilgalaikiškumas, o kiekvienos akimirkos pilnuma – „amžinai“ yra „kas dvidešimt keturias valandas“ sinonimas. Ji irgi perskaitė keletą sakinių, bet peršokdama, neturėjo drąsos paimti ir laišką perskaityti visą, tarsi gėdydamasi savęs, kokia buvo, bet reikėjo tokiai ir vėl tapti.

...jūs vienu metu susitelkiate tik į vieną dalyką. O mes, moterys, ne – mes kaip matrioškos: mintis mintyje, nuo svarbesnės einama prie mažiau svarbios. Tu esi mano intymiausia mintis... niekas į mane nėra žiūrėjęs kaip tu, ir aš tavo akimis tarsi atrasčiau ir pažinčiau save... esu pernelyg pavydi, žinau. Bet atsimink, kad esu sicilietė... Norėčiau nuristi tau nuo krūtinės akmenis, išvaduoti ranką nuo spyglių ir klausyti, kaip dainuoji... Nepalik manęs niekad, niekada, niekuomet...

Ji užsimerkė ir suspaudė nusvirusią dukters ranką.

– Ačiū, Margarita. Vakar girdėjau, kaip jis su tavim kalbėjosi, kalbėjo apie mane... Daugybė mėnesių taip nekalbėjo. Tai tu jį čia atvedei, mano dukra. Ir atvedei pas save. Kokie buvom kvailiai... Leidomės įsukami rutinos, baimių, apmaudo, laiko stygiaus... Kai myli, Margarita, būni tikras, kad taip bus per amžius. Tu irgi turėsi vyrą. Jį išsirinksi. Ir žinai kaip? Kai pajusi, kad tas žmogus yra namai. Namai, kad ir kur būtumėt. O jis ieškojo kitos, Margarita... Mūsų namus sugriovė.

Dabar Eleonora laikė dukters rankas savo rankose ir nemokėjo suprasti, kur bet kokios tamsiosios išdavystės zona, nes dažniausiai išdavystė yra tik užbaiga seniai prasidėjusių dalykų, daugybės smulkių išdavysčių, kurios kaip kandys pagraužia spintos sąnaras, ta paskui staiga nuvirsta ir niekas nežino kodėl.

– Aš nežinau, ar sugebėsiu... norėčiau, kad čia būtų senelis. Jis man patardavo visais klausimais. Buvo labai kultūringas, nuolatos pasakodavo istorijas. Būtent taip ką nors aiškindavo – pasakodavo. Gal todėl, kad visad mokė vaikus. Sakė, kad aiškinti – tai ką nors išvynioti, visad žinojo, iš kur kilęs žodis, todėl jie tapdavo dar įdomesni, beveik šventi... Jei būtų dabar čia, papasakotų kokią istoriją, kad nurodytų, kaip elgtis... Kad padėtų man suprasti tavo tėvą. Šiąnakt, kai girdėjau, kaip apie tave kalba, priminė mano tėvą – jo švelnumas buvo jo stiprybė. Man sakydavo, kad meilė nėra skirta laimei pasiekti, kad ta slidi, ir vos tik parūpsta, pabėga, bet meilė yra tam, kad pajustum gyvenimo džiaugsmą, kuris susijęs ne su laime, o su gyvenimu. Ir gyvenimo džiaugsmo iš tavęs niekas neatims, taip jau yra, neatims nė skausmo. Sakė, kad į gyvenimo džiaugsmą panašus tik vienas dalykas – žiūrėti į Kristaus akis Monrealyje... Bet aš jų niekada nemačiau.

Jos motina buvo be kaukės – taip norėjo jos atsiprašyti dėl to, kaip elgėsi.

Eleonora pataisė pagalvėlę – kad tik nebūtų jokių nepatogumų. Paskui pradėjo masažuoti kojas, kad per ilgai neužsibūtų nejudančios.

– Ne tai tau žadėjome... Atleisk mums. Margarita, grįžk. Prašau, grįžk pas mane.

– Kaip Margarita?

– Kas ji? – paklausė Filipas, pildamas jam vandens.

– Mergina, kuri buvo su manim mašinoje.

Filipas tylėjo.

– Kaip ji?

– Miega.

– Ką reiškia „miega“? Kaip ji jaučiasi?

– Šiuo metu miega, ir tiek, Julijau.

– Jai koma?

Filipas tylėjo.

Julijus nusimetė apklotus, šoko iš lovos ir nuvilko su savim lašelinės stiebą. Palatoje džergžtelėjo geležis ir stiklas. Snūduriavęs senukas pašoko.

Filipui pasisekė nuramdyti Julijų, kuris nusitaikęs greit kaip katinas ištiesė ranką, čiupo šukes ir sugniaužė kumštyje. Filipas užspaudė riešą, kad jas išmestų. Julijus muistėsi, bet paskui atgniaužė saują, pilną kraujo.

Atbėgo seselė, iškviesta pavojaus signalo. Filipas metė į ją žvilgsnį, kuriuo prašė tik vieno – supratimo. Ji pasilenkė prie Julijaus.

– Nesijaudink, pasitaiko. Daug ligonių pamiršta, kad prijungta lašelinė... Tuoj pagydysiu.

Ji grįžo su švirkštu, atsargiai ir iš lėto jį suleido, kad Julijus pajustų rankų šilumą. Julijus žiūrėjo nusisukęs, tramdė pykčio ašaras. Seselė jam nusišypsojo, paskui dėbtelėjo į Filipą.

Juodu liko vieni, net palatos draugas išėjo kažkokio patikrinimo.

– Aš sugriaunu viską, prie ko prisiliečiu.

– Nėra taip, Julijau.

– Nesistenk manęs guosti, nepavyks... Padariau n-tąją šlykštynę. Ir visa kaltė mano.

– Gal būdas ir... bet kitką taip būčiau daręs ir aš...

– Mėšlas.

– Mėšlas? Vis pamąstau apie tai, ką vienąkart pasakė futbolininkas: „Baudinio nepataiko tik tas, kas turi drąsos jį iškovoti.“ Banalu, bet

taip. Tu, Julijau, moki žaisti. Apsidairyk aplink: pilna vaikėzų, kurie nekrečia eibių, ištisas dienas sėdi prilipę prie „Play Station“ ar prie kompiuterio, kuo nuolankiausiai klauso, kas jiems sakoma, arba dedasi klausantys, kad ramiai gyventų, taip mamytė nuperka motociklą, vaizdo žaidimą ir džinsus. Matau juos, ten už lango jų pilna. Miegaliai. Gyvena apimti ramios desperacijos. Į nieką nesudeda pastangų, renkasi lengviausia kelią, nekuria būdami tokio amžiaus, kai laikas kurti. Kuria tik tas, kas alksta; tas, kas ieško. Tu išalkęs, Julijau. Todėl man ir patinka tas tavo provokavimas, arogantiškumas – jis kursto; taip elgiasi ieškotojai, tie, kurie nori žinoti, kodėl gyvenimą žaisti verta. Tu esi alkanas, aš matau. Puoli žaisti dėl to, ko dar nematyti, dauguma kitų – tik dėl to, kas saugu. Betgi saugumo nėra: gyventi ir mylėti bet kuriuo atveju reiškia būti pažeidžiamiems... Tai todėl neįmuši baudinių. Bet tu juos bandai iškovoti, Julijau. Yra tokių, kurie net neina į aikštę...

– Taip, bet negi turiu klysti visada? Viskas, ko tik imuosi, pasibaigia blogai, vienintelė vieta, kur nepadaryčiau žalos, – kalėjimas... Ir šįkart baigsiu juo...

– Ateisiu aplankyti, – nusišypsojo Filipas ir varė toliau: – Kad ir kas būtų brangaus, širdis anksčiau ar vėliau dėl to dalyko turi kentėti, gal net sudužti. Nori saugumos? Ramaus gyvenimo, kaip gyvena visi kiti? Kad širdis liktų sveika? Tai neduok jos niekam! Net šuniui, katinui, raudonajai žuvelei. Saugok ją, apgobk praeitimi ir menkais malonumais... Venk bet kokio įsitraukimo, užrakink tūkstančiu spynų, pridėk konservantų ir įkišk į šaldytuvą – tada tikrai nesuduš... Taps nepažeidžiama, nesudaužoma. Žinai, Julijau, kaip šitai vadinama? – paklausė Filipas, užsidegęs pokalbiu. Kaktoje jam iššoko gysla.

Julijus papurtė galvą. Norėjo klausytis toliau.

– Pragaru. Ir jis čia – toje vietoje, kur širdis yra visiškai suledėjusi. Saugu, bet šalta. Už lango tokių daugybė. Perskaitau veide, kieno širdis

šalta – iš baimės, nepakankamo alkio, tingulio. Tu toks nesi, Julijau. Ir tai tave gelbsti, jei ir iškreti didelių kvailysčių... Nes tai būdas pelnyti baudinius!

– Ar nėra ne tokio nuostolingo būdo gyventi?

– Galėsi man paskambinti, kai jį rasi?

Julijus susijuokė. Filipas atsikėlė, jį apkabino. Tas irgi nesusilaikė – Filipą suspaudė. Norėjo pasakyti „ačiū", „myliu tave", bet kažkas trukdė – gėda, baimė, įtarimas, kad tai netikra... Gyvenimas tą akimirką atrodė paprastas kaip baudinys – kol nestoji prie vartų jo spirti.

Kai Julijus įėjo, nebuvo nieko. Ne lankymo metas, Margarita buvo viena. Jis priėjo. Pasilenkė, pabučiavo į lūpas.

Margarita pajuto šitas lūpas, jas atpažino. Minčių tamsoje užsidegė fejerverkai, šitoje sąmonės tamsos naktyje kūrė neregėtus paveikslus, sproginėjo sidabro ir aukso rožėmis. Paskui virto raudonomis, baltomis, žydromis kaskadomis.

– Margarita, atleisk man. Visa kaltė mano. Tavo tėvai užmuš. Jei ne aš, viso šito nebūtų... Atleisk.

Ji jo nekaltino niekuo. Atkūrė viską – kiekvieną menkiausią dalyką, menkiausią gestą, menkiausią klaidą.

Margarita kaip pasakos karalaitė nepabudo. Į ją grasiai žiūrėjo Klotė. Tai ne pasaka. Julijus tai žinojo. Bet tą akimirką suprato, kad bučinys reiškia sielos kančią kūne, nes ji gyva.

– Norėčiau galėti tave mylėti.

Julijus vėl pasilenkė, ją vėl pabučiavo. Šitai meilei nebuvo žemės nutūpti, dienų gyventi. Tai buvo didžiulė pakibusi meilė. Ir kur jie vėl ras tokį bučinį? Smėlio, bangų, pelenų guolyje? Ir kada? Ryt, už metų, už tūkstančio metų? Nė vienas nežinojo, tik abu suprato, kad jis turės būti, anksčiau ar vėliau. Gyvi jie bus ar mirę – bus.

– Nežinau, kodėl sekiojau paskui tave kaip pamišęs, bet žinau, kad ta beprotybė šalia tavęs man atrodo normali. Aš, niekuomet nešnekantis, prabilau. Niekuomet nebijantis, pasidariau silpnas ir taip pasijutau stipresnis. Niekuomet neturėjęs namų, pasijutau besąs name po dangumi. Noriu vėl žiūrėti tau į akis, saugoti tave nuo visų pavojų. Nebenoriu stogais laipioti vienas, vaikščioti į kapines, kad pamilčiau gyvenimą. Nebenoriu vogti, nebent dovanočiau tau, – pašnabždėjo Julijus į ausį.

Paskui ištraukė „iPod". Tas per nelaimingą atsitikimą nenukentėjo, nes tąryt buvo kišenėje. Julijus išvyniojo ausines ir švelniai vieną įkišo jai į dešinę ausį, kitą – sau į kairę. Muzika liejosi Margaritai tiesiai į sielą, žadino ją kaip Orfėjus, einantis pas Euridikę kviesti pas Hado karalių. Šįkart ji bus išgelbėta, šįkart Orfėjus neskries atgal, nes bijos ją darkart prarasti.

Margarita pamatė, kaip lynas nušvinta. Tamsoje buvo matyti tik tas kybantis lynas, ji pradėjo šokio žingsniu kopti aukštyn. Vos tik užlipo, apačioj atsivėrė begalinė jūra, be paliovos alsuojanti. Kiek iškenčiama stengiantis, kad gyvenimas būtų tvirtas ir patogus. O štai Margarita nori išbandyti visus pavojus, šokti ant lyno grakščiai kaip tikri menininkai, kai šokis ir šokėjas tampa viena, akrobatas ir lynas – vienas žaidimas. Gyvenimas ją vertė drebėti, bet ji nebebijojo.

Dulkėtą dviratį jis paliko prieangyje. Visą kelią vis naršė ir naršė po savo smegenų lentynas ieškodamas poetų ir rašytojų jau sugalvotų sprendimų, kaip daryti tai, ką norėjo daryti. Kažkas yra pasakęs, kad genijus daro tai, ką turi daryti, o talentas – tai, ką gali. Jis naudojosi kitų genialumu ir talentu, kad išryškėtų jo mintys, jausmai, veiksmai. Paskui išsitraukė iš lentynos Šekspyro sonetų tomą. Iš šitų puslapių vis iššoksta kas nauja, tai, ką jis norėtų gyventi, bet pasiten-

kina tik perskaitymu – reikia drąsos gyventi taip, kaip dainuojama poetų.

Už knygos pamatė tą nelaimėlę skylę; kaskart, kai tik paimdavo šį tomelį, vėl jį padėdavo, kad ją užkimštų. O ta tebežiojėjo kaip bejausmė akis. Darkart žvilgtelėjo į skylę, paskui į eilę knygų, išrikiuotų kaip kareiviai gynybai. Bet skylė sienoje į jį dėbsojo labiau nei bet kokia kita akis – buvo pati skvarbiausia. Jis nubėgo pas ponią Elvyrą.

– Pagaliau atėjai tinkuoti...

– Iš tikrųjų reikėtų tinko ir prietaisų. Gal jūsų vyras...

– Ar tau viskas gerai? – Ponia pažiūrėjo suglumusi.

– Kuo puikiausiai!

– Gi šituose namuose niekad nieko nesi taisęs, mokytojau...

– O dabar pradėsiu.

– Sugebėsi?

– Taip.

Jis prisiminė, kaip, būdamas mažas, padėdavo tėčiui meistrauti: išmoko pragręžti grąžtu skyles, skirti raižiklių, veržlių ir vinių rūšis. Žinojo, kaip naudoti žvaigždinius atsuktuvus ir kodinį raktą, kaip nukirpti elektros laidą ir sutvirtinti skylę, jei nelaiko. Paskui viską pamiršo.

Kai pradėjo kimšti tinku šitą skylę, prieš tai nukraustęs knygas, pajuto metų metus nejaustą malonumą. Ranka judėjo lėtai ir tiksliai, kaip orkestro dirigento. Po kelių minučių siena buvo lygi, reikėjo laukti, kad išdžiūtų, ir šlifuoti. Pažiūrėjo – pagaliau vėl lygu. Skylių širdy negalima slėpti, reikia jas kimšti didesne meile, net jei liks dėmių ar nelygumų.

Šekspyras nebedangstys to, ko jis nenori matyti savy ir išorėj. Jis jam nebeleis. Ir kaip tik dabar Šekspyras nusprendė prabilti, kažką pakuždėti...

Jis kaip patrakėlis naršė po knygas, ištraukęs kai kurias metė ant žemės, kitas ėmė ir dėjo į šalį. Galiausiai atrinko dvidešimtį, susimetė į kuprinėlę. Dumdamas šaligatviu su dviračiu iš vaisių parduotuvėlės priešais namus nusičiupo obuolį.

– Oi! Ką čia išdarinėji? – iš paskos šūktelėjo savininkas.

– Gyvenu! – šūktelėjo tas, skuosdamas su grobiu.

– Duosiu aš tau gyvenimą! Žiūrėk man... – plyšavo anas.

– Tas šiuolaikinis jaunimas... Nori visko išsyk. Nė kiek nepasiruošę pavargti. Mano laikais taip nebūdavo, – pakomentavo pomidorus čiupinėjanti ponia.

Mokytojas, vienoje rankoje laikydamas obuolį ir jį grauždamas, kita vairavo, leisdamas rudeniniam orui drėkinti veidą vėl atsiradusiu noru gyventi. Užtiko Stelą knygyno kampe, kur ji ramybės valandėlėmis skaitydavo.

Išėmė knygas iš kuprinės, sudėstė reikiama tvarka. Ant prekystalio prie kasos sukrovė knygų bokštą, lyg ruoštųsi už jas mokėti. Stela pakėlė akis nuo skaitomos knygos ir jį pamatė. Liko rimta, nors akys ir išdavė susidomėjimą tuo knygų mūriniu, nuo kur žaibavo atvirai laimingas jo veidas. Priėjo prie kasos, tarsi pas aptarnautiną klientą.

– Kas čia?

– Knygos.

– O ką turėtų reikšti?

– Dovaną.

– Knygos knygininkei? Kokia originali mintis... Žiūrėk, kad neužgriūtų... – pasakė ji rimtai.

– Čia ne tik knygos.

– Ne? Aš nebenukrisiu, mok.

Mokytojas pasuko bokštą nugarėlėmis į Stelą, kad paskaitytų nuo žemiausios iki aukščiausios.

– Idiotas. Tuščios meilės pastangos. Žvelk giliau – tai meilė. Protas ir jausmai. Karas ir taika. Naujas gyvenimas. Didieji lūkesčiai. Metamorfozės. Sunkūs laikai. Apleistas namas. Pragaras – Skaistykla – Rojus. Baltosios naktys. Išpažinimai. Aš nebijau. Gyvenimas dar prieš akis. Kažkas, su kuo galima bėgti. Audra. Naujasis pasaulis. Prarasto laiko beieškant. Kaip jums patinka.

– Ką reiškia?

– Yra toks idiotas, kuris nuo tada, kai nutolai, kankinasi ir jaučia, kad meilės pastangos – tuščios. Turėjo iliuziją, kad išeitis – „meilės“ iš žodynų, knygų, enciklopedijų balsas. Bet suprato, jog ten per daug proto ir per maža jausmų. Ir kad taika – tai kovos su pačiu savim vaisius, kovos su savom baimėmis, ribomis. Dabar pasirengęs naujam gyvenimui. Turi didelių lūkesčių, nori keisti ir tikisi, kad tu jam padėsi dar ir likti pačiu savim. Jis žino, kad yra ir bus sunkūs laikai, bet nenori, kad jo namas būtų tuščias ir apleistas. Kartu mes įveiksime visas gyvenimo sritis: nuo pragaro tamsybių iki rojaus šviesos, perbrisdami skaistyklos šviesotamsą. Mūsų naktys bus šviesios kaip diena, jomis mylėsimės ir išpažinsime tiek senus, tiek naujus dalykus. Aš nebebijau. Noriu, kad visas gyvenimas, kuris dar prieš akis, prabėgtų su tavim. Ir pamatysime, kaip iš audros randasi naujas pasaulis. Tik taip susigrąžinsiu visą prarastą laiką. Ir gal dar daugiau. Stela, aš noriu, kad tu būtum.

Mokytojas suprato, kad nėra būtinybės išmesti senų gerų metaforų, pakanka tik jas vartoti, idant būtų daugiau parodyta, užuot po jomis slapsčiusis.

Stela apsvaigo nuo nuoširdumo, kurį skaitė mokytojo akyse. Gyvenimas dar visas turi būti atrastas, bet jį atrasti jie turės kartu.

– O ką reiškia paskutinis pavadinimas?

Mokytojas surimtėjo – šito klausimo laukė. Paskui šyptelėjo ir nuoširdžiai kaip vaikas tarė:

– Kai tau patiks, susituoksime.

– Mane vesi? Ir nenori pabandyti pagyventi kartu?

– Neturiu jokio poreikio tavęs bandyti, Stela. Noriu kartu patirti mus laukiančius išbandymus. Kaip liūdna juos patirti vienam...

Stela nunarino akis ir nubėgo, mokytoją paliko prie prekystalio sutrikusį ir susirūpinusį. Tikriausiai niekas neužeis. Po kelių sekundžių grįžo, sukdamasi ant pirštų galų su knyga rankoje. Atkišo jam:

„Tau reikalingas balsas". Juos susiejusi knyga.

Laikydama tos knygos viršelį mokytojui prieš pat akis, šypsojosi – jis tą šypseną mylėjo.

– Mano balsas tik tau pasakys – myliu, – tarė Stela ir siūbtelėjo antra banga, paliejo į pasaulį gyvenimą, kuris yra daryti vieną iš dviejų.

Jis ją apkabino, o ji kažką pašnabždėjo į ausį, ką jis prisimins visą gyvenimą. Kažką, kas minė meilės paslaptį ir įveikė meilės keliamą baimę, nes kad mylėtum, reikia kasdien netekti vilties ir apmirti. Tai todėl reikia šitiek metaforų. Ji jų nevartojo.

Bet ką pasakė, niekas nežino.

Užuolaidos pleveno nuo lengvo vėjo dvelksmo. Tėvas ją laikė už dešinės rankos, motina – už kairės. Jis buvo užsnūdęs. Ji budėjo ir saugojo abu. Margarita atsimerkė, pažiūrėjo, kaip užuolaidos šoka kažkokį tango iš oro ir šilko, panašiai kaip burė. Dar nežinojo, kas čia – sapnas, tikrovė ar abiejų mišinys, bet pamatė grožį, esantį kiekviename daikte, net mažiausiame, įprasčiausiame ir paprasčiausiame. Įsikibo tėvams į rankas. Ir suprato, kad tai tikrovė. Tėvas pabudo. Motina sudrebėjo. Margarita pasistengė prabilti, teišėjo sumurmėti:

– Norėčiau, kad šitam kambary būtų baltų gėlių, kaip močiutės. Gaivių ir kvepiančių.

Paskui užmerkė žalias akis ir pajuto, kaip akys prisipildo ašarų, nes nuo pastangų ištarti tuos žodžius suašarojo gerklė, jai atrodė, lyg dustų.

Nors kvėpuoti, kaip norėjosi, neišėjo, Margarita pajuto į plaučius besiskverbiantį orą. Norėjo vėl įkvėpti visą gyvenimą, vientisą, su skausmu, kurį nešiotųsi, jei tas skausmas – plyšys patekti šviesai.

Klotė vėl ėmėsi austi, prie ankstesnio siūlo primezgusi kitą siūlą.

EPILOGAS

Nugalėtojui aš duosiu paslėptos manos ir baltą akmenėlį, o ant akmenėlio bus užrašytas naujas vardas, kurio niekas nežino, tiktai gavėjas.

Apr 2, 17

Margarita žiūri į jūros paviršių – ta neria po valties dugnu ir suputoja, puta už jų pamažu sklaidosi. Ji apžiūrinėja krantą, retus medžius, dangų ir namus, nuščiuvusius. Pučia sirokas. Tas žvėris atriša kelius ir kai pučia, stoja ta tyla, dėl kurios daiktai pabūna pusiausviri, paskui krinta. Galiausiai jūra sukvėpčioja tyliau, labiau pavargusi ir apsunkusi. Plastikinis maišelis šiurena, paplazdena paviršiuj, krinta, paplauko ir lėto, keisto šokio ritmu nugrimzta. Nusklęs į paslaptingas vietas, veik nebesuniokojamų daiktų kapines. Nežinia, kiek jūra skaidys šitą plastiką, kiek laiko jai prireiks paversti jam į ką gera. Žemė – uždara sistema, sako mokslininkai. Visa, kas gimsta, paskui miršta ir patenka į gyvenimo ciklą. Žmogus šitą ciklą pailgino, nes pagamina dalykų, kuriems prieš atgimstant prireikia šimtmečių.

Margarita klausosi jūros pamokos – tai energingas ir rūstus tėvas, ramus ir pastovus. Vanduo turi atmintį. Bent jau mūsų kūno vandens molekulės fiksuoja jausmus ir vanduo teka kitaip, kai esam laimingi ar nelaimingi. Taip jūra primena apie savo žaizdas, saugo visa ko atmintį – šitai žino senieji šiltųjų jūrių perlų ieškotojai, jie gimsta ir auga saulėje, išplaunami apvalomojo, nematomo druskos poveikio.

Iš savo valčių jie lipa sulaikę kvėpavimą. Vienoje rankoje laiko prie pėdų pririštą akmenį, kitame – kraitę. Ranka glosto kriauklėmis nubarstytą dugną kaip šiurkštų, raižantį kilimą. Atplėšia austres, deda į kraitę ir dainuoja. Po vandeniu. Tos dainos be žodžių, ypatinga ta apie

perlus, nes sutampa su širdies plakimu. Jie dainuoja, renka austres ir tikisi kurioje nors rasti perlą. Tik mokantys klausytis šito ritmo ieškovai ją randa. Išgirdęs, kad gelmių muzika sustiprėja, ieškotojas čiumpa paskutinę matomą austrę, prisispaudžia prie krūtinės, atriša nuo pėdų kilpą ir išnyra. Senasis paprotys. Būtent tada, kai kvėpavimas gniaužiamas, o širdis kenčia, daina tampa garsesnė, ranka – laimingesnė ir jautresnė.

Nėra perlo, kuris būtų toks kaip kiti. Nėra tobulai simetriško perlo. Šitame pasaulyje nuo tobulumo geriau laikytis toli: kai mėnulis pilnas, jis pradeda dilti, prinokęs vaisius krinta, o pilna širdis jau baiminasi prarasti tą džiaugsmą, pasiekusi ekstazę meilė – jau praėjusi. Tik trūkstant užtikrinamas grožis, tik netobulumas dvelkia amžinybe. Perlas guli ten su savo nepasiekiama netobulybe, atsiradusia iš skausmo. Ir iš jį apglėbiančios meilės.

Perlas sako, kad laimė ne tai, kas tetrunka dieną ir praeina, kad ji slypi ten, kur neįkliūvama į mirtį, o jei įkliūvama, tai tik kad būtų gimta iš naujo. Ir šis virsmas nevadinamas laime – tai džiaugsmas gyventi.

Margarita mato, kaip plastikinis maišelis pradingsta. Skausmas dvejopas, galvoja.

Būna tokio, kurio žmogus nesirenka, jis priklauso žemei, iš dalies ir tam ciklui, nuo jo mirštama ir prisikeliama: gimimo skausmas, žemės sopuliai, drebėjimai, ugnikalnių prasiveržimai, potvyniai arba tylesni sezonai, rami dienų ir naktų tėkmė. Būna kasdieninio skausmo dėl monotonijos, dėl to, kad taip sunku mylėti, atsikelti iš lovos, besikartojančiuose dalykuose surasti ką nauja. Bet tik tas, kas priima dienos siūlomą skausmą, atsinaujina. Perlai irgi gimsta iš tokios skausmo formos, perlamutras jį paverčia šviesa.

Ir dar būna žmogaus kuriamas skausmas, biologiškai neskaidomas, toks, kurį įmanoma pašalinti tik praėjus šimtmečiams. Tai vieno žmo-

gaus kitam arba daiktui savu noru sukeliamas skausmas. Žaizdos, pleišėjančios, ir po kurio laiko, kartais – labai ilgo: melas, prievarta, karai... Bet tokiam skausmui įveikti irgi yra išeičių. Jei pasiduoda laikas, tokį skausmą gali pašalinti atleidimas. Tik atlaida skausmą perkelia į gyvenimo ratą. Tai dieviškasis perlamutras, žemėje retai kada pasitaikantis. Jis kuria išskirtinius perlus, susiformuoti jiems reikia daugybės metų. Jie skaičiuojami vienos rankos pirštais.

Margarita išskleidžia ranką, joje – vienas tokių.

Tai močiutės jai paliktas laiškas. Atplėšti jį turi toje vietoje, kur norėjo močiutė. Rankos dreba. Dabar, kai senelės Terezos nebėra, šitas laiškas yra su ja siejantis siūlas. Jie stovi prieš didžiulių namų vartus. Vartai surūdiję, bet senoviškai stotingi. Sirokas kandžiojasi, krebždena užtrauktas žaliuzes, dargi atbaido valkataujančius šunis. Tėtis atveria vartus, įveikdamas rūdžių ir piktžolių pasipriešinimą. Siauras takelis, apaugęs dagiais ir baltų bei raudonų oleandrų krūmokšniais, nuveda prie geltonai nudažyto plytų namo. Netoliese, apačioj, šnabžda jūra, nors jos dar ir nematyti. Toli ir netikėtai arti plyšauja žuvėdros, iš šitų stogų sau susikūrusios būstą. Dangus žydras, pastovus. Margarita supranta, kodėl močiutė jį vadino skliautu, nes čia jis toks. Ir kam reikėjo bėgti iš šito rojaus? Ką slepia šitos visų jūros vėjų gludintos sienos? Kodėl močiutė nutarė kraustytis į šiaurę? Laiškas į visus klausimus atsakys.

Raktas spynoje girgžteli du, tris, keturis kartus. Kiekvienas apsisukimas – likimo prisilietimas. Visi tyli iš baimės ir nuostabos. Durys atsidaro – į kambarius, įrengtus gauti šviesai, plūsteli šviesa, jau tiek laiko užmiršta. Viskas nuščiuvę, persisunkę drėgme, pelėsiais ir apėję voratinkliais. Skubūs žingsneliai išduoda peles, jos bus įsiviešpatavusios pastogėje ir palėpėse. Andrėjus slepiasi už Eleonoros, Margarita – už savo tėvo. Vyras ir žmona stūkso vienas šalia kito, kaip Naujojo Pasaulio atradėjai sveikinasi su kambariais ir kelia kepures prisiminimams.

Kiekviename atidaro aukštuosius langus ir patraukia surūdijusių virvelių laikomas žaliuzes. Šviesa atidengia kambarių aukštomis lubomis paslaptis, gulinčias po daiktus ir rykus lyg šmėklas dangstančiais užtiesalais. Šitie namai – kambarių ir laiptų labirintas. Koridoriai ilgi, o pro langus matyti rami, marmurinė jūra.

Eleonora su vyru atrodo kaip jaunavedžiai, įsigyjantys namą. Dairosi, o akys išduoda sunkių metų žaizdas, betgi labiausiai spinduliuoja atgimusi meilė, nes ji gimsta iš savos mirties.

Eleonoros tėvas ją palygintų su figavaisių opuncijų lapais, kurie visą žiemą kaupia vandenį, kol tampa mėsingi, o paskui girdo savo geltonuosius žiedus ir degančius vaisius visą sausą sezoną, kad padovanotų derlių, kurio saldybės neįmanoma paaiškinti aplinkybėmis, kuriomis ji radosi.

– Tai tu juos išmokei kreiptis „tėveli“.

Taip jis pasakė vienądien. Šitie žodžiai Eleonorai buvo aiški atgimusios meilės malonė.

Dabar jis jai paduoda ranką prie kiekvieno laiptelio, iškilus bet kokiam pavojui – tikram ar įsivaizduojamam. O ji leidžiasi vedama – nuotaka ir motina. Į pat gaivumos terasą juos atvedęs siūlas vyniojasi. Didžiuliai vartai atsiveria, ir jie patenka į apleistą sodą, kurį visi atpažįsta, nors jame ir nėra buvę. Vijokliai prisiminimus ir ženklus palieka ant sienų. Vazonuose, kur kitados žydėjo jazminai, telikusios tik pilkos, sukietėjusios ir sausos žemės nuobiros. Margarita įsivaizduoja petunijas, fiostrus, mimozas, snapučius, laukines rožes ir net trapų vynuogienoją ant plikų pinučių, suskilusių, raustelėjusių nuo kandžių lizdų, ant jų bėginėjančių taisyklingos eilės skruzdėlių. Jūra driekiasi kaip melsvų, geltonų, oranžinių, žalių raštų persiškas kilimas, išmargintas vėjo, kuris juos atpūtė net iki čia. Jos aštuoniolikos metų vasara. Sugrįžimas namo. Tėvo pažadas išlaikytas.

Išsinuomoję burinę valtį, jie iš Sestrio, iš jo užtakio tylumų, Viduržemio jūra atplaukė į uostelį, kuris stovi arčiausiai senojo namo, močiutė nenorėjo, kad jį pamatytų, kol dar ji nemirusi. Per daug aitrus įvykių, kuriuos matė tos sienos, tie kambariai, ta jūra, prisiminimas. Tai Margarita šituo laišku turėtų prikelti numirėlius, atgaivinti juos iš prisiminimų.

Saulės, šviečiančios žemei, kvapas susimaišo su rozmarino ir salvijos krūmokšnių kvapu. Sirokas, sukėlęs gaivumą, kuris glūdi daiktų gelmėje, slopsta. Cikados ir svirpliai kartoja giesmę, kurią močiutė girdėdavo ilsėdamasi po pinijom, tą pačią, kurios klausydavosi senelis Pietras, tą, kurios klausydavosi jų tėvai ir protėviai. Gamta niekada nesikeičia, o kai kuriose vietose keičiasi dar mažiau – meili ir pamotiška.

Ji laišką ištraukia iš voko, atskleidžia. Parašyta elegantiška rašysena, deja, jau šiek tiek virpančia, rašė senelė. Margarita žiūri į ją supančius daiktus ir pajunta, kaip į ją žiūri senelės akys.

Prieš pradėdama skaityti pakelia žvilgsnį, mato jūrą – visuomet ten, visuomet asistuoja ją raižančių laivų, išsipučiančių burių, sunkiai kelionę pradedančių korpusų spektakliui. Paskui akys pradeda lakstyti žodžiais, panašiais į bangų raibulį.

Margarita, mano meile,

kai buvau nica*, *stebėdavausi, kaip mano senelis, mano tėvas ir jo broliai sugeba sugauti guotus žuvų stovėdami ant kranto ar ant kokios uolos. Išeidavo su valtimi ir grįždavo su pilnais tinklais: lydekos, karosai, ešeriai, karšiai, juodieji karosai, kuojos, plekšnės. Strikinėdavo leisdamos aitrų kvapą – tai beišsprūstančio gyvenimo ir kovos, kad neužgestum, kvapas. O aš, kuri buvau* lastima *kaip Andrėjus, visko klausinėdavau: „Bet kaip pamatėte žuvis stovėdami ant žemės?“*

* Mažytė (sicil.).

„A sapiri taliari“, – *sakydavo senelis Manfredis: reikia mokėti žiūrėti. Ir paaiškindavo, kad ten, kur žuvų guotai, jūra šviesą atspindi kitaip. Pakanka tik skirti spalvas. Nors nuo žemės ir nematyti, kas yra po jūra, reikia stebėti, kas vyksta paviršiuje – šviesos žaismas vandeny, virpuliukas, verpetai. Jei sugebėsi pamatyti šiuos ženklus, šitas smulkias detales, žuvį rasi net stovėdamas krante. Matydamas ten, kur nesimato. Kitaip jūra liks bežadė, tinklu sužvejosi tik vandenį. Mato tik tas, kuris žiūri. Margarita, tu žiūrėk toliau ir už mane. Dažnai būtent tu turėsi parodyti kitiems tai, ko net neišeina įtarti. Šito iš tavęs paprašė gyvenimas, tu tai padarei, daryk ir toliau. Bus miglotų, bjaurių akimirkų, kai nerasi atsakymų, bet gyvenime* megghiu diri chissacciu ca chissapìa * – *sprukti nėra ko, atsakymas būna net tuomet, kai jo nežinai ar nerandi. Todėl dabar atėjo laikas tau, mano meile, patikėti paskutinę savo paslaptį.*

Paslaptis. Ji liaujasi skaityti. Žvilgsnį sutelkia į horizonto liniją ir ruošdamasi perbėga akimis perskaitytus žodžius. Kiek dalykų iš jos pareikalavo gyvenimas per šiuos licėjaus metus, kiek matė nuo to gyvenimo lyno, kur išmoko šokti. Ir kiek jo tinklai sugebėjo sulaikyti tai, kas gyvenama?

Motina rodo tėvui taškelius horizonte ir aiškina, ką slepia tie krantai, išskaptuoti kiklopų rankų. Tėvas jos klausosi ir užduoda klausimus. Vėl įsimylėjęs, iš naujo įsimylėjęs savo žmoną. Net Margarita nori tokio žvilgsnio, ji irgi norėtų būti tokiame amžiuje įsimylėjusi. Gal kai kurios žaizdos ir neužsitraukia, bet kai kurių žaizdų lemtis yra būti atviroms, kad nebūtų priprantama, būtent tam, kad neatsiduotum gyvą graužiančioms pripratimo, nuobodulio, nemeilės kaukėms.

Andrėjus, kuriam dabar dešimt, pritūpęs prie sienelės, juosiančios gaivumos sodą, piešia. Tarp akmenukų kaišioja galveles driežiukai, su-

* Geriau sakyti „nežinau“ negu „aš šitai žinojau“ (sicil.).

sirūpinę savo medžioklėmis. Jis pasilenkęs prie baltų savo eskizų sąsiuvinio lapų, išsivyniojęs daugiau nei šimto spalvotų pieštukų rinkinį, kurio laikosi tarsi gyvybės. Taip ir nepaliovė piešti. Tapo nekalbiu vaiku, pasak kai kurių, per daug nekalbiu. Jam patinka susieti piešiniai. Kas žino – gal vienądien bus menininkas. Tiesa yra tokia, kad visi neištarti žodžiai virsta spalvotomis figūromis.

Jis pakelia žvilgsnį pažiūrėti į panoramą, paskui nudelbia į pieštukus nusivylęs.

– Neužtenka, – sako.

– Ko? – klausia Margarita.

– Spalvų.

– Bet argi neturi tiek, kiek nori?

– Užtat ne tiek, kiek nori jis, – Andrėjus rodo į horizontą.

Margarita savo išmintingajam karalaičiui nusišypso. Paskui tas platusis horizontas primena, kad greit pačiai su juo reikės turėti reikalų – teks laikyti egzaminą, kad patektų į Dramos meno mokyklą. Ateitis priekyje vyniojasi kupina nežinios, atvira kaip priešais plytinti jūra.

Po kelių dienų atvažiuos ir Marta, jos kaip seserys. Ji stos į biologiją, meilė medžiams sužadino neišsemiamą smalsumą gyvasties pradžiai. Žavisi viskuo: nuo tobulo saulėgrąžos sėklyčių išsidėstymo iki pažiūrėti neišvaizdžių rožės žiedlapių, nuo voro audinio geometrijos iki margų piešinių ant sparnelių, kuriais plaštakė traukia jai besimeilinančius ir atbaido grobuonis. Ją traukia visatoje galiojanti simetrija ir jos asimetrija, irgi esanti bei trikdanti, kuri galiausiai yra didesniosios tvarkos dalis, ta, kaip visos paslaptys, visuomet prasprūsta. Savo keistuoliško nuotaikingumo ji nemetė. Ir toliau kasdien skaito horoskopus, smalsauja dalykais, kurių niekas nežino. Vieną iš savo keistųjų koncepcijų sugebėjo išdėstyti net per brandos egzaminą – paaiškino, kad karvė gali užlipti laiptais, bet nemoka nulipti. Komisija skambiai nusijuokė, o Marta vos nenustebo dėl tokios gan neakademiškos reakcijos.

Margarita pagalvojo, kiek veidų jai suteikė mokykla ir kiek veidų atėmė. Dėlionės dalelės visos savose vietose. Mokytojas pavaduojančiojo mokytojo vietą gavo ir antriems metams, trečių pradžioje mokyklą pakeitė ir vedė. Susilaukė mergytės. Pavadino Nausikaja – tai tokie pavojai tenka mokytojų atžaloms. Ir baimių bei žodžių kupinas jaunuolis virto tėvu ir vyru, pilnu baimių, žodžių ir gyvenimo džiaugsmo.

Stela su Margarita susidraugavo ir ji yra viena iš uoliausių „Keliaujančio Parnaso" lankytojų. Kartais Stela, prireikus kelioms valandoms kur išeiti, net patiki jai parduotuvę, o ji, tuo pasinaudodama, perskaito visas knygas iš knygų apie teatrą skyriaus. Jos kartu rengia skaitinių susitikimus vaikams, ir Margarita džiūgauja matydama, kaip jos klausomasi, akys ir burnos praviros. Tokie momentai jai patvirtinimas, kad tai – jos pasaulis: deklamuoti ir žavėti akis tų, kurie klausosi. Dabar Stela vėl laukiasi, mokytojas ją visąlaik įsimylėjęs. Laukia berniuko ir visi meldžiasi, kad nepanūstų jo pavadinti Telemachu.

Margarita žiūri į jūrą ir bangos ją sugrąžina prie laiško eilučių, tarsi tame baltame lape jos judesys tęstųsi. Prisėda ant sienelės, prireikia. Į dangų grėsmingai stiebiasi agavos kietais ir dygiais lapais, rodydamos, kad grožis nėra tik švelnumas, bet ir prievarta. Jūros paviršius raukšlėtas, kone grubus.

Tiek daug sykių tau pasakojau apie senelį Pietrą. Noriu, kad dabar sužinotum tai, ko niekas nežino, net tavo mama. Laukiau savo pirmagimio, jau beveik suėjo laikas gimdyti, gimė nuostabi mergaitė. Pavadinom ją Margarita, kaip Pietro mama – Sicilijoje laikomasi tokio papročio. Ji gimė didžiuliame miegamajame, tame su geltonomis ir žydromis plytelėmis, ant sienos kabojo nukryžiuotasis, Kristaus akys dar atmerktos.

Netrukus baisingą dieną ji man iškrito iš rankų ir nuskrido kaip angelas. Dėl mano kaltės. Tos rankos, kuriomis buvau paruošusi šimtus sal-

dumynų, nesugebėjo laikyti dukters. Visąlaik, kai į jas žiūrėdavau, man atrodydavo suteptos.

Verkiau visą naktį. Ir kitas naktis. Daugiau vaikų nenorėjau. Aš ragana, nemokša motina. Gėdijausi, neišeidavau iš namų ir kaltės jausmas man pagraužė nervus. Sirokas prasiskverbė į širdį, degino mane visą, kaip apelsinmedžius. Bet ten įsigavo tavo senelis. Atėjo manęs iš ten ištraukti. Aš nebekalbėdavau, skausmas nualino, tik negebėjo grąžinti dukters, kartu su ja – ir mano gyvenimo. Sulysau kaip kalė. Ištuštėjau kaip kalė. Daugiau nieko nebelaukiau. Bet tavo senelis neleido pulti. Išsivežė iš tų namų, iš tos žemės, kad tik išgyčiau. Susirado darbą šiaurėje ir mes išvažiavome gyventi į Milaną. Jis man pasakodavo apie tą vardą – Margarita, reiškianti „perlas", ir sakydavo, kad Margarita gyva. Taip išgydė mano skausmą – pamažu, švelniai, padėdamas man atleisti sau pačiai ir Dievui už tą nemalonę, kurią mums buvo pasiuntęs. Pamažiukais vėl atradau gyvenimo džiaugsmą, vėl pradėjau gaminti saldumynus, kalbėtis su Dievu, atidariau mažytę konditerijos parduotuvėlę, visą savą – „Sicilietė". Taip ją pavadinau. Tebėra ir dabar, tik pavadinimas pakeistas. Niekuomet nesapnavau, kad galėčiau atidaryti savo. Šiaurėje. Žemyne. Pritaikiau praktiškai viską, ko mane buvo išmokęs ponas Saldumynas, ir ašaros nudžiūvo.

Taip tavo senelis ištraukė mane iš skausmo – savo rūpestingumu, savo istorijomis, nuolatiniu buvimu šalia, kaip ta jūra, į kurią tu dabar žiūri. Taip gimė tavo motina, paskui atsiradai tu. Tave pavadino Margarita, nes senelis dažnai kalbėdavo, kad tai jo motinos vardas ir kad jis gražus mergytei. Perlas. Aš žinojau, kad nemirsi, meile mano. Tu esi mano Margarita – ta, kurią praradau, nes nemokėjau laikyti rankose. Tu irgi turi jos ženklų, kaip kiekvienas perlas. U pani crisci miezzu ai spini*, – *sakydavo man motina. Ir kokia buvo skani ką tik iškepta naminė duona, kurios laukdavom aplink krosnį, kai aš buvau* picciridda! *Turėdavo išbūti*

* Kad gautum, ko reikia, turi pavargti (sicil.).

aštuonias dienas, ją slėpdavo po apklotais. Ir niekuomet nesibaigdavo. Nesibaigdavo ir būdavo tokia skani.

Mano džiaugsme. Iki pasimatymo.

Ant šitų ranka prirašytų puslapių byrėjo ašaros – ašaros, kuriomis ji apkabina senelę, laikančią kitą siūlų kamuolio galą, jas rišantį, ją išvedusį iš labirinto per šiuos penkerius mokymosi aukštesnėse klasėse metus. Per metus, kurių reikia susidaryti perlui.

Atsikelia, prieina prie jūros grotelių. Truputėlį šlubuoja. Tai ženklai, ant kūno palikti grobuonies antpuolio. Ir kairiame šone ilgas įrėžis, kaip tas, kurio malone Eurikléja atpažino Uliksą, grįžusį namo nuogą. Verkia ir ašarų nudžiovinti nesiseka net sirokui, nors kviečiai siūbuoja laukuose kantriai laukdami, kol juos nukuls, kad taptų skania duona, kaip ta, kurią valgydavo senelė. Figavaisių opuncijų raudonis, oranžas, žalumas gerokai peržengia močiutės pasakojimus ir Margaritos vaizduotę. Čia viskas tikriau už pačią keisčiausią fantaziją. Viskas įmanoma.

Ją suspaudžia tvirtos rankos, suneriamos ant jos įsčių lyg skrynia. Jis pastebėjo ašaras ir priėjo dabar – pirma būtų buvę per anksti, paskui per vėlai. Jis moka skaityti rankų ir akių ženklus.

– Ką turi?

Margarita pakiša laišką Julijui po nosimi, kūkčiojant neišeina kalbėti. Julijui dvidešimt dveji, jis bebaigiąs teisės studijas.

Daug laiko sudėjo atsiprašymui. Daugiau, nei reikėjo Eleonorai ir jos vyrui. Daug daugiau, nei reikėjo Margaritai. Kai jinai jį susirado, vis kartojo ir kartojo pasiaiškinimą, kad tai jis ją nugramzdino į tylią komą. Neturėjo kaip išsisukti.

– Vieną kart jos paklausiau: „Senele, pasak tavęs, kodėl aš nenumiriau?“ O ji atsakė atpasakodama filmą, kurį labai mėgo senelis: vienas toks norėjo nusižudyti, nes niekas nesisekė. Tada angelas jam parodė,

kaip be jo atrodytų pasaulis, kaip baigtųsi visiems tiems žmonėms, kuriems jis gyvenime padėdavo, kad ir vien šypsena... Senelis Pietras prie šito filmo buvo prilipęs, versdavo jį žiūrėti kasmet, kad jai primintų, jog mes dažnai manom, jog viskas turėtų klostytis taip, kaip norim mes, iš gyvenimo visko laukiam, o gyvenimas nuolatos nuvilia. O yra taip, kad gyvenimas kažko laukia iš mūsų. *Dio fici l'omo per sentirsi cuntare u cunto*. – Ji patyli, prisimena. – Taip man pasakė.

– Ką reiškia?

– Dievas žmogų sukūrė tam, kad klausytųsi jo pasakojimų. Paskui sakydavo, kad ateis diena, kai vėl visi būsim kartu, visi gyvenimo siūlai susipynę, ir žiūrėsim į nuostabų paveikslą, kurį kartu sukūrėm. Ir pasakosim vienas kitam viską, kas tik buvo, pavydo, pykčio, baimės nebebus. Tik džiaugsmas.

– Kaip vyksta dabar, Margarita, – pasakė jis spausdamas ją prie savęs, žiūrėdamas į horizontą.

– Ką nori pasakyti?

– Dabar, šičia, atėjo eilė tau. Tai todėl tavo močiutė ir norėjo, kad čia perskaitytum šį laišką. Dabar testamentas pereina tau, mano meile. Mums.

Julijaus žodžiai – kaip kriauklė: pridedi ausį ir žada begalybę. Jis teisus – daug kas miršta, gimsta iš naujo, kaip medžiai, kurie minta pačių numestais lapais.

Margarita žiūri į šitas akis ir už jo akių mato horizontą. Kiek dar klausimų neatsakyta! Kiekvienąkart, kai likimas tau kokį pateikia, būna akimirka paleisti srūti savim perlamutrą, kad patį gyvenimą paverstų atsakymu į vieną iš daugybės dalykų, kurių niekas nežino. Tai akimirka užverti geldeles ir leisti širdžiai pamažu kaip į patikimą vietą grimzti į patį tolimiausią kambarį, kur nėra patenkinančio atsakymo, nes vienintelis atsakymas yra didesnė meilė gyvenimui ir jo netobulumui.

Ji spaudžia Julijui rankas netoli įsčių, kur vienądien darkart bus perduodamas testamentas. Ir jai rodos taip miela būti pasaulyje, kad norisi gyvenimui padėkoti už tai, kad yra, pasakyti šitai tiesiogiai.

Abu žiūri į priešais plytinčią jūrą. Kantrus, pastovus, amžinas šitų priesaikų stebėtojas – duoda jas trapios būtybės, kurios paskui laužo. Ir vienintelis įstatymas šiame saulėlydyje lieka šviesa, leidžianti nakčiai eiti, paskui vėl grįžti. Su nauja viltimi ir naujomis ašaromis.

Margarita junta, kaip muša širdis – sistolė diastolė, sistolė diastolė, sistolė diastolė; taip būna, kai tave kas apkabina. Ją užplūsta gyvenimo džiaugsmas. Muša stipriai, galingai, panašiai kaip mūša, senu ir šventu pasaulio dalykų ritmu – jie kartoja nepaliaujamą tylų aidą, kurį gyvenimas kaip kriauklė nešioja savo įsčiose.

PADĖKOS

Stovėdamas ant trisdešimt penkerių metų slenksčio, pradedu suprasti, kodėl sakoma, kad tai gyvenimo vidurkelis.

Tada pamatoma, jog esama pačiame gyvenimo vidury, kartų sankirtoje, būnama išeinant seneliams, senstant tėvams, gimstant atžaloms. Šis romanas randasi iš privilegijos stovėti kryžkelėje, iš kur aiškiai matyti nueitas kelias ir tas, kurį dar teks nukeliauti. Taigi, dėkingumą reiškiu tiems, kas pastatė mane ant to kelio ir kasdien lydi: savo šeimai (tėčiui, mamai, Markui, Fabricijui, Elizabetai, Paolai ir Martai, pastarajai dar dėkoju ir už viršelio nuotrauką) – neišsemiamam džiugesio ir įkvėpimo šaltiniui.

Ačiū tiems, kas žingsnis po žingsnio sekė šiuos puslapius: Antonio Franchini, Marilenai Rossi, Giuliai Ichino, atsargiai man padedančiai išgauti iš savęs tai, kas geriausia, Gabrielei Baldassari už atidų peržiūros darbą.

Ačiū licėjaus, kuriame dėstau, mokiniams ir kolegoms, mano brangiausiems draugams ir draugėms, kurių nesuminėsiu, nes neužtenka vietos. Ypatinga padėka Alessandro Rivali, mane supažindinusiam su Genujos ir jos apylinkių paslaptimis.

Nuoširdžiausiai ačiū visiems mano pirmosios knygos skaitytojams, ypač mokytojams ir mokiniams, su kuriais susitikau daugybėje mokyklų. Išrėkti ar pašnibždėti jų klausimai, nerūpestingi ar nerimastingi, yra penas antrajam romanui, kuris nuo pat pavadinimo pasakoja apie

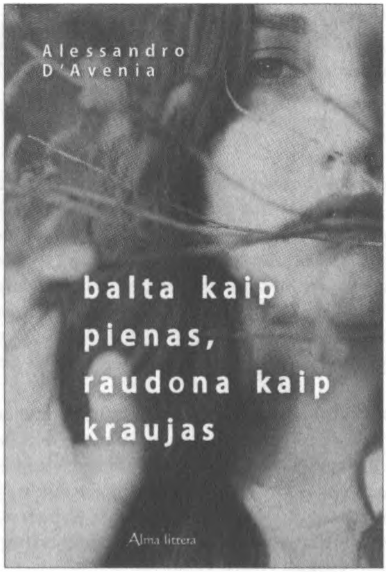
mano negebėjimą atsakyti į tikras paslaptis. Tai klausimai apie gyvenimo, skausmo prasmę, apie Dievą, sapnus, pasirinkimą... Tie klausimai mane gerokai pastūmėjo ir paskatino peržiūrėti pernelyg schematiškus įsitikinimus. Dar turiu atsiprašyti daugelio skaitytojų, kad nepavyko atsakyti į laiškus, elektroninius laiškus, klausimus, komentarus mano tinklaraštyje. Skaitau viską, ką rašo skaitytojai, tik, deja, atsakyti pajėgiu nedaugeliui.

Dėkoju ir savo pirmosios knygos kritikams – to nežinodami, jie man padėjo nesusikurti iliuzijos, kad sėkmės pakanka žmogaus laimei.

Tolstojus viename iš laiškų rašė: „Meno tikslas – ne spręsti problemas, o paskatinti žmones mylėti gyvenimą. Jei man pasakytų, kad galiu parašyti knygą, kurioje galima iš tiesų parodyti požiūrį į visas socialines problemas, tokiam veikalui negaiščiau nė valandos. Bet jei man tartų, kad tai, ką rašau, po dvidešimties metų bus skaitoma tų, kurie dabar vaikai, ir kad jie juoksis, verks ir iš mano puslapių įsimylės gyvenimą, tam veikalui atiduočiau visas savo pajėgas."

Tai vienintelė priežastis, kodėl rašau – myliu gyvenimą, įskaitant ir jo tamsumas. Jei per šiuos puslapius jį kiek labiau pamils ir skaitytojas – būsiu patenkintas.

Būtent tau, skaitytojau, ačiū, kad priglaudei ausį prie šitos istorijos, kaip ji glaudžiama prie kriauklės. Ir tikiuosi, kad skaitydamas ją patyrei tai, ką aš jaučiau rašydamas: truputį meilės gyvenimui ir truputį gailesčio žmogui.

Aš gimiau pirmą mokslo metų dieną, suaugau ir pasenau vos per du šimtus dienų.

Leo – niekuo neišsiskiriantis šešiolikmetis: jam patinka plepėti su draugais, žaisti futbolą, lakstyti gatvėmis motoroleriu ir leisti dienas nesiskiriant su savo aipodu. Mokykla jam atrodo nežmoniška kankynė, o mokytojai – „saugoma rūšis, kuri, tikėkimės, negrįžtamai išnyks". Atėjus naujam istorijos ir filosofijos mokytojui, Leo pasirengia jį sutikti ciniškomis pastabėlėmis ir apseilėtais popieriaus gumuliukais, bet šis jaunas mokytojas pasirodo esąs kitoks nei visi: jo akys spindėte spindi, kai aiškina savo dalyką ir kai ragina mokinius gyventi nešvaistant laiko ir siekiant svajonių išsipildymo.

Leo jaučiasi galingas tarsi liūtas, jį gąsdina tik vienas dalykas – balta spalva. Balta jam – nebūtis, visa, kas reiškia praradimą ir netektį. Užtat raudona – meilės, aistros, kraujo spalva. Raudona – ir Beatričės, slaptos Leo svajonės, plaukų spalva. Vaikinas turi ir kitą artimą draugę, Silviją, tačiau būtent dėl to, kad visuomet yra šalia, ją sunkiau pastebėti.

Sužinojęs, kad Beatričė serga ir kad jos liga susijusi su jį taip bauginančia balta spalva, Leo privalės įsigilinti į save, nukraujuoti ir atgimti – tik taip suvoks, kad svajonės nemiršta, o gyvenimas gali būti gražus net tada, kai nusidažo baltai.

D'Avenia, Alessandro
Da454 Dalykai, kurių niekas nežino : [romanas] / Alessandro D'Avenia ; iš italų kalbos vertė Ramunė Vaskelaitė. – Vilnius : Alma littera, 2012. –320 p.

ISBN 978-609-01-0717-1

Šio romano autorius Alessandro D'Avenia (Alesandras D'Avenija) savų personažų mintis ir troškimus žino kaip niekas kitas – jis yra mokytojas iš pašaukimo ir dirba viename iš Milano licėjų. Simpatiškasis romano italų ir lotynų kalbų bei literatūros mokytojas, gyvenantis knygomis ir ypač įsimylėjęs „Odisėją", laisvą minutę minantis dviratį ir stebintis žmones bei įvykius, yra paties rašytojo prototipas. Romane daug ir kitų iš Sicilijos kilusiam, Milane gyvenančiam autoriui puikiai pažįstamų veikėjų. Įvairiose šalyse pelnęs skaitytojų simpatijas debiutiniu romanu „Balta kaip pienas, raudona kaip kraujas", Alessandro D'Avenia pateikia antrąjį kūrinį, giliai ir ypač poetiškai narpliojantį toli gražu ne tik mokyklinio amžiaus jaunuolių problemas.

Tai dramatiškas ir kartu labai romantiškas pasakojimas apie sudėtingus vaikų ir tėvų, suaugusių žmonių tarpusavio santykius, išbandymus ir meilę, kuri kartais gimsta ir iš skausmo.

Tėvo išėjimą iš namų skaudžiai išgyvenanti paauglė Margarita ir tėvų meilės nepažinęs Julijus puikiai supranta vienas kitą ir vienas kitam jaučia didelę simpatiją. Tačiau netikėtai jų draugystė ir bundantys jausmai susiduria su sudėtingu išbandymu. Po šio įvykio visi knygos personažai privalės naujai įvertinti savo gyvenimą ir nueiti nelengvą kelią, kad susigrąžintų ir išsaugotų tai, kas jiems brangu.

UDK 821.131.1-31

Alessandro D'Avenia

DALYKAI, KURIŲ NIEKAS NEŽINO

Romanas

Iš italų kalbos vertė Ramunė Vaskelaitė

Redaktorė *Edita Vaskelaitė*
Korektorė *Indrė Petrėtytė*
Viršelyje panaudotos nuotraukos autorė Marta D'Avenia
Viršelį lietuviškam leidimui pritaikė *Galina Talaiko*
Maketavo *Ligita Plešanova*

Tiražas 1800 egz.
Išleido leidykla „Alma littera", Ulonų g. 2, LT-08245 Vilnius
Interneto svetainė: www.almalittera.lt
Spaudė Standartų spaustuvė, S. Dariaus ir S. Girėno g. 39, LT-02189 Vilnius

Mokslo metų pradžia Margaritai žada daug permainų – ji pradeda lankyti licėjų. Laukia ne tik nauji draugai, nauji įspūdžiai, bet ir nauji pavojai – vaikystė lieka praeity ir vis arčiau nepažįstamas, kupinas išbandymų suaugusiųjų pasaulis.

Nepasiklysti paauglystėje padėtų tėvų meilė, tačiau likus kelioms valandoms iki mokslo metų pradžios Margarita telefono atsakiklyje išgirsta: tėtis išėjo ir namo nebegrįš. Dėl tėvo išėjimo mergina apkaltina mamą ir užsisklendžia savyje. Tačiau, laimė, jos neapleidžia išmintingoji močiutė Tereza, entuziastingoji mokyklos draugė Marta, į knygų pasaulį įnikęs ir mokiniams jų išmintį iš visų jėgų besistengiantis perteikti, tik link savo mylimosios Stelos žengti niekaip nedrįstantis mokytojas ir Julijus – paslaptingas vaikinas ledinėmis akimis, neregėjęs ne tik savo tėvo, bet ir motinos.

Lyg netyčia klasėje gavusi skaityti tą „Odisėjos" vietą, kur Telemachas išsiruošia į kelionę ieškoti tėvo, Margarita užsidega ir pati leistis į tokią kelionę. Ją palaiko Julijus. Ir jaunuoliai, nugvelbę Margaritos mamos automobilį, išvyksta į Genują, kur nuostabiame užutėkyje su kita moterimi apsistojęs Margaritos tėvas.

Paslaptingose siaurose Genujos gatvelėse ir paplūdimiuose Margaritos ir Julijaus laukia ne tik saulė ir nuotykiai, bet ir vienas įvykis, po kurio niekas nebegalės likti kaip buvę. Margaritos tėvai ir mokytojas gaus progą naujai įvertinti savo gyvenimą, santykius ir jausmus, o Margarita su Julijumi – išbandyti savo tik besikalančią meilę...

Ar pavyks Margaritos tėvams, Margaritai ir Julijui bei jų mokytojui susigrąžinti ir išsaugoti tai, kas jiems brangu?

9 786090 107171

www.almalittera.lt

knygų klubas

Tapkite Knygų klubo

- Nemokamas knygų k
- Naujausios ir populia
- Knygų pristatymas į

www.knyguklubas.lt